

THE
MRICHCHHAKATI

A
COMEDY;

BY
SUDRAKA RÁJÁ

WITH A COMMENTARY EXPLANATORY
OF THE
PRÁKRIT PASSAGES.

PUBLISHED UNDER THE AUTHORITY OF THE COMMITTEE

OF

Public Instruction.

PRINTED AT THE EDUCATION

मृच्छकटिकनाटकस्य भूमिका ।

अनेकदेशप्रचलितासु राजावलीषु कोऽपि राजा शूद्रको नाम विक्रमादित्यात् प्राचीनतरः प्रसिद्धः; सोऽपि आम्भदेशे त्यन्नानां मगधदेशराजानां प्रथमोऽभवत् । मगधदेशस्य राजधानी पाटलिपुत्रनाम नगरं, किन्तु कामन्दकीग्रन्थकारेण शूद्रकस्य राजधान्यवन्ती निर्णीता, केषुचित् पुस्तकेषु च चत्र शूद्रकस्य नाम लिखितं तत्र शिप्रकः शूरकः सिन्धुक एव पाठो दृश्यते; तद्धेतुना शूद्रकस्य नामनगरयोर्निश्चयानास्ति, केवलञ्चैतदनुष्ठितं चमृच्छकटिकस्य पूर्वरङ्गे निर्दिष्टं ।

स राजा गुणवान् गुणवतां पालकश्च; तेन श्रीविक्रमादित्य समयपूर्वं सार्द्धशतवत्सरे मृच्छकटिकनामधेयमपूर्वं नाटकं विरचितं । अनन्तरं वज्रकालवशात्तन्नाटकं प्रायशो दुर्लभमेवासीत्केवलं दशरूपकादिग्रन्थेषु प्रमाणत्वेनोपन्यस्तस्य क्वचिदेकश्लोकस्य क्वचिदूर्द्धश्लोकस्य वा पठनात्तन्नाम नहि विस्मृतं; किन्त्वल्पकाले गते श्रीमता उलिसेनसाहेबेन काशीपुरीमधितिष्ठता श्रीलक्ष्मीदीक्षितपण्डितसकाशादेकं पुस्तकमासादितं, पुनः कलिकातानगरानीतं । इदानीञ्च मुद्राक्षरेण तस्य वज्रकालवज्रकालस्याधिलञ्च संस्थापितं । अस्मिन् पुस्तके अतिप्राचीनसमयस्य रीतयोद्गृह्याः यथा पूर्वं भरतदेशस्यैरनुष्ठिताः; एवञ्च कालकाणां ने जगताः पञ्चमकीनाः ने सर्वेऽत्र संशुद्धिताः सन्ति ।

विश्रामचिह्नानि ।

पाठकवर्गाणां सुबोधनाय मुद्राकरणसमये नवीना रीति
रनुसृता । यदा सन्धिः शिथिला भवति तदा पदानां किञ्चि
दन्तरं कृतं; एवञ्च यदा वाक्यानामर्थः सम्पूर्णाः, किन्वा किञ्चि
ह्यवच्छिन्नो भवति, गद्यपद्यपठने च स्वरस्य विश्रामोयुज्यते,
तदा तत्त्वाने विश्रामपरिमाणस्य चिह्नं मुद्रितमस्ति— यथा.

, एकमात्रं

; द्विमात्रं

। त्रिमात्रं किन्वा वाक्यसम्पूर्णं

२ प्रश्ने

। आवेने

॥ मृच्छकटिकं ॥

॥ प्रथमाङ्कः ॥

॥ नान्दी ॥

पर्यङ्कग्रन्थिवन्धद्विगुणितभुजगाश्लेषसन्नीतजानो
रन्तःप्राणावरोधव्युपरतसकलज्ञानरुद्धेन्द्रियस्य;
आत्मन्यात्मानमेव व्यपगतकरणं पश्यतस्तत्तदृष्ट्या
शम्भोर्वः पातु भून्व्येक्षणघटितलयत्रह्यलयः समाधिः ।
अपिच ।

पातुवोनीलकण्ठस्य कण्ठः श्यामाश्वुदोपमः
गौरीभुजलता यत्र विद्युत्सेखेव राजते ।

॥ नान्यन्ते सूत्रधारः ॥

अलमनेन परिषत्कुतूहलविमर्दकारिणा परिश्रमेण ।
एवमहमार्यमिश्रान् प्रणिपत्य विज्ञापयामि; इदिदं वयं
मृच्छकटिकं नाम प्रकरणं प्रयोक्तुं व्यवसिताः । एतत्कविः
किल ।

द्विरदेन्द्रगतिश्चकोरनेत्रः परिपूर्णन्दुमुखः सुविग्रहस्य
द्विजमुख्यतमः कविर्वभूव, प्रथितः भूद्रकद्रत्यगाधसन्तः ।

क

अपिच ।

अवेदं सामवेदं गणितमथ कलां वैशिकीं हस्तिशिखां,
शाखा, शर्वप्रसादाङ्गपगततिमिरे चक्षुषी चोपलभ्य;
राजानं वीक्ष्य पुत्रं परमसमुदयेनाश्वमेधेन चेद्वा,
लब्ध्वा चायुःशताब्दं दशदिगसहितं शूद्रकोऽग्निं प्रविष्टः ।

अपिच ।

समरव्यमनी प्रमादशून्यः ककुदं वेदविदां तपोधनश्च,
परवारणवाङ्मयुङ्गसुभ्यः क्षितिपालः किल शूद्रकोबभूव ।

अस्माच्च तत्कृतौ ।

अवन्तिपुर्व्या द्विजसार्धवाहोयुया दरिद्रः किल चारुदत्तः,
गुणानुरक्ता गणिका च यस्य वमन्तशोभेव वसन्तसेना,
तयोरिदं सत्सुरतोत्सवाश्रयं, नयप्रचारं, व्यवहारदुष्टतां,
खलस्वभावं, भवितव्यतां, तथा चकार सर्वं किल शूद्रकोनृपः ।

॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ अथे शून्येयमस्मात्तद्गीतशाला ।

क नु गताः कुशीलवाभविव्यन्ति ॥ विचिन्त्य ॥ आः ज्ञातं ।

शून्यमपुत्रस्य गृहं, चिरशून्यं नाम्नि यस्य सन्निचं,
मूर्खस्य दिग्गः शून्याः, सर्वे शून्यं दरिद्रस्य ।

कृतञ्च मङ्गीतकं मया । अनेन चिरमङ्गीतापासनेन शीघ्रं
ममये प्रचण्डदिनकरकिरणोच्छुष्कपुष्करबीजमिव प्रचलित
कारणं सुधा ननाक्षिणी मृष्टखटायते; तथावद्भ्रूणिमाह्वय
शब्दाभिप्रलि किञ्चित्प्रातराशोनवेति, एषोऽग्नि, भोः ॥ कार्यं
भगवन्भगवन्नाथ प्राशतभापी संवृत्तः ॥ अविद । भोः भोः

चिरसंगीदोवाशणेण सुक्खपोक्खरणात्ताइं विअ मे वुभुक्खाए
मिलाणाइं अङ्गाइं । ता जाव गेहं गदुअ जानामि अत्थि किंवि
कुटुम्बिणीए उववादिदं ण वेत्ति (१) ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥
एदं त्तं अह्माणं गेहं, ता पविस्वामि (२) ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥
हीमाणहे! किं एु खु अह्माणं गेहे अवरं विअ सन्विहाणअं
वट्टदि । आआमि तण्डुलोदअण्णवाहा रक्खा लोहकटाह
परिअंतण कसणखाराकिदविसेसआ विअ जुअदी अहिअदरं
खाहदि भूमी, सिण्णिद्वेण गन्धेण उद्दीवन्ती विअ, अधिअं वाधेदि
मं वुभुक्खा । ता किं पुव्वविठत्तं णिहाणं उप्पखं भवे । आदु,
अहं जेव्व वुभुक्खादो ओदणमअं जीअलोअं पेक्खामि । ए
त्थि किल पादराशो अह्माणं गेहे । पाणच्चअं वाधेदि मं वुभु
क्खा; इधसव्वं एवं विअ संविहाणं वट्टदि । एह्मा वणअं पीसेदि;
अवरा सुमणाउं गुम्होदि (३) ॥ विचिन्त्य ॥ किं खेदं; ओदु;

(१) कथं कथं भोः भोः चिरसङ्गीतोपासनेन शुक्लपुष्कर
नालानीव मम वुभुक्षया स्नानानि अङ्गानि; तत् यावत् गेहं
गत्वा जानामि अस्ति किमपि कुटुम्बिन्या उषपादितं नवा;
इति ।

(२) एतत् तत् अस्माकं गेहं, तत् प्रविशामि ।

(३) आश्चर्यं किं नु खलु अस्माकं गेहे अपरमिव सन्विधा
नकं वर्त्तते । आयामि तण्डुलोदकप्रवाहा रथ्या लोहकटाह

कुडुनिणिं उद्दाविअ, परमत्वं जाणिसं(१) ॥ नेपव्याभिमुख
भवलोक्य ॥ अज्जे। इदो दाव (२)।

नटी। प्रविश्य। अज्ज, इअज्जि (३)।

सूत्र। अज्जे, साअदं दे (४)।

नटी। आणवेदु अज्जे; को णिओओ अणुचिड्डीअ
दुत्ति (५)।

परिवर्त्तनदृष्ट्या सारा हतविशेषका इव युवती अधिकतरं शोभ
ते भृमी स्निग्धगन्धेन उद्दीपमानेव अधिकं वाधते मां वुभुक्षा।
तत्किं पूर्वार्जितं निधानं उत्पन्नं भवेत्। अथवा अहमेव
वुभुक्षातः आदनमयं जीवलोकं पश्यामि। नास्ति किल प्रात
राशोऽस्माकं गेहे प्राणाधिकं मां वुभुक्षा वाधते इह सर्व्वं
नवमिव सन्निधानकं वर्त्तते। एका वर्णकं कलूर्यादिकं समा
लम्भनं पिनष्टि अपरा सुमनसः गुन्ताति।

(१) किं चेदं भवतु कुटिमिनीं शब्दाय परमार्थं
ज्ञास्यामि।

(२) आर्धे इतः तावत्।

(३) आर्य्यं इयं अज्जि।

(४) आर्य्यं स्वानतं ते।

(५) आज्ञापयतु आर्य्यः कः निर्वोगः अनुष्ठीयतामिति।

सूत्र । अज्जे; चिरसङ्गीदोवासणेण ॥ इत्यादि पठित्वा ॥
अत्थि किं वि अत्थाणं गेहे असिदव्वं ण वेत्ति (१) ।

नटी । अज्ज सव्वं अत्थि (२) ।

सूत्र । किं किं अत्थि (३) ।

नटी । तं जघा । गुडोदनं पिअं, दही, तण्डुलाइं, अज्जेण
अत्तव्वं रसाअणं, सव्वं अत्थि । एअं ते देवा आसासेदु (४) ।

सूत्र । अज्जे; किं अत्थाणं गेहे सव्वं अत्थि; आदु, परिह
ससि (५) ।

नटी । ॥ स्वगतं ॥ परिहसिस्तं दाव ॥ प्रकाशम् ॥ अज्ज;
अत्थि—आवणे (६) ।

(१) आर्यै; चिरसङ्गीतोपासनेन, पुष्करनालानीव मे वुभ
चया ज्ञानानि अङ्गानीति; पठित्वा; अस्ति किमपि अस्माकं
गेहे अत्तव्यं नवा इति ।

(२) आर्यै; सव्वं अस्ति ।

(३) किं किं अस्ति ।

(४) तत् यथा । गुडोदनं प्रियं; दधि, तण्डुलाः, आघण
अत्तव्यं रसाघनं, सव्वं अस्ति इति । एवं ते देवा आशंसन्तु ।

(५) आर्यै; किं अस्माकं गेहे सव्वं अस्ति; अथवा, परि
हससि ।

(६) परिहसिव्यामि तावत् । आर्यै; अस्ति वणिग्नीथ्यां ।

सूत्र । ॥ मक्रोधम् ॥ आः अणञ्जो ! एअं दे आसा विञ्जि
सुदि । अभावं अ नमिस्सुसि । जं दाणिं अहं वरण्डलम्बुओ
विअ दूरमुक्खिविअ पाछिदो (१) ।

नटी । मरिसेदु अञ्जो ; परिहासो क्तु मए कदो (२) ।

सूत्र । ता किं उण इदं एवं विअ संविहाणअं वट्टदि ;
एक्का वणअं पीसेदि, अपरा सुमणाओ गुप्फेदि । इअअ पञ्च
वर्णकुसुमोपहारसोहिदा भूमि (३) ।

नटी । अञ्ज उववासो गहिदो (४) ।

सूत्र । किंणामधेओ अअं उववासो (५) ।

(१) आः अनाय्ये ! एवं तव आशा क्लेश्यति । अभावं च
नमिष्यसि । यत् इदानीं अहं वरण्डलम्बुकद्वयं दूरं उत्क्षिप्य
पातितः । वरण्डोदीर्घकाष्ठं तस्य लम्बुकः तत्रान्तनिबद्धो मृत्तिका
काष्ठैः ।

(२) मृष्यत्वाय्यः परिहासः खलु मया कृतः ।

(३) तत् किं पुनरिदं नवमिव सन्निधानकं वर्तते ; एका
वर्णकं पिनष्टि, अपरा सुमनसो गुप्फति । इयञ्च पञ्चवर्णकुसु
मोपहारसोमिता भूमि ।

(४) इय उववासो गृहीतः ।

(५) किंणामधेवोऽयमुपवासः ।

नटी । अहिंरुअवदी णाम (१) ।

सूत्र । अज्ज, इहलोइओ, आदु पारलोइओ (२) ।

नटी । अज्ज, पारलोइओ (३) ।

सूत्र । ॥ सरोषं ॥ पेक्खन्तु पेक्खन्तु अज्जमिस्सा ; मम केर
केण भच्चपरिव्वण पारलोइओ भत्ता अस्सेसीअदि (४) ।

नटी । अज्ज, प्रसीद प्रसीद ; तुमं जेव्व मम जन्मान्तरेवि
भत्ता भविस्ससिन्ति उववसिदह्मि (५) ।

सूत्र । अथ अअं उववासो केण उवदिट्ठो (६) ।

नटी । अज्जस्स जेव्व पिअवअस्सेण चुष्णवुट्ठेण (७) ।

(१) अभिरूपपतिर्नाम ।

(२) आर्ये इहलौकिकः अथवा पारलौकिकः ।

(३) आर्यं पारलौकिकः ।

(४) प्रेक्षन्तां प्रेक्षन्तां आर्यनिश्चयः ; सदीयेन भक्तपरि-
व्ययेन पारलौकिको भर्ता अन्विष्यते ।

(५) आर्यं प्रसीद प्रसीद त्वमेव मम जन्मान्तरेऽपि भर्ता
भविष्यसीति उपोषितास्मि ।

(६) अथ अयमुपवासः केन उपदिष्टः ।

(७) आर्यस्यैव प्रियवयस्येन चूर्णवृद्धेन ।

सूत्र । ॥ मकोपं ॥ आः दामीए पुत्ता चुण्वुद्धा ; कदा ए
 उ तुमं कुविदेण रत्ता पालएण एववहकैसकलापं विअ
 सनुगन्धं कण्णिज्जं तं पेविलसं (१) ।

नटी । पमीददु अज्जा ; एं अज्जस्स जेव्व पारलोदथो
 अअ उववासो अणुचिट्ठीअदि त्ति ॥ पादथोः पतति ॥ (२) ।

सूत्र । अज्जे ; उट्ठंहि, उट्ठंहि ; कधेहि कधेहि दध उव
 वामेकेण कब्बं (३) ।

नटी । अह्मारिसज्जणजोग्गेण ब्रह्मणेण उवणिमन्तिदेण (४) ।

सूत्र । तेण हि गच्छदु अज्जा ; अहंमि अह्मारिसज्जणजोग्गं
 ब्रह्मणं उवणिमन्तेमि (५) ।

(१) आः (आक्षेपे) दास्याः पुत्र चूर्णवृद्धः कदा ननु
 एतु त्वां कुपितेन राज्ञा पालकेन ह्येद्यमानं प्रेक्षिये नव
 वधूकैश्चकलापरिव सनुगन्धं ।

(२) प्रमीदन्तार्य्यः ; ननु आर्य्यस्यैव पारलौकिकाऽयमुप
 पासः अनुष्टीयते इति ।

(३) आर्ज्यैः उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ ; कथय कथय अत्र उपवासं
 देव आर्य्यैः ।

(४) अस्माद्ब्रह्मजनयोग्येण ब्रह्मणेन उपनिमन्त्रितेन ।

(५) तेन हि गच्छन्तार्य्याः अहमपि अस्माद्ब्रह्मजनयोग्यं
 ब्रह्मणं उपनिमन्तयामि ।

नटी । जं अज्जो आणवेदि ॥ इति निष्क्रान्ता (१) ॥

सूत्र । ॥ परिक्रम्य ॥ हीमाणहे ! ता कथं मए एवं
सुसमिद्धाए उज्जरणीए अह्वारिसजणजोगो वह्णो अखे
सिदव्वो ॥ विलोक्य ॥ एसे चारुदत्तस्स मित्तं मित्तोओ इदो
जेव्व आअहदि ; भोदु ; पुच्छिस्सं दाव । अज्ज, मित्तोअ,
अह्णाणं गेहे असिदुं अगणी भोदु अज्जो (२) ।

नेपथ्ये ॥ भो अणं वह्णं उवणिमन्तोदु भवं । वावडो
दाणिं अहं (३) ।

सूत्र । अज्ज सग्यसं भोअणं णीसवत्तच्च । अविअ
दक्षिणा का वि दे भविस्सदि (४) ।

(१) यत् आर्य्य आज्ञापयति ।

(२) तस्मात् कथं मया ईदृश्यामुज्जयिन्यां समृद्धायां
अस्मादृशजनयोग्योत्राह्णोऽन्वेषितव्यः । एष चारुदत्तस्स
मित्तं मैत्रेयः इतएव आगच्छति ; भवतु प्रक्ष्यामि तावत् ।
अद्य, मैत्रेय, अस्माकं गेहे अत्तुं अगणीर्भवतु आर्य्यः ।

(३) भोः अन्यं ब्राह्मणं उपनिमन्तयतु भवान् । व्याप्तोऽहं
इदानीं ।

(४) अद्य सत्यन्नं भोजनं निस्तपन्नञ्च (विपचस्याभावात्)
अपिच दक्षिणा कापि ते भविष्यति ।

॥ पुनर्नेपथ्ये ॥ भो; जं दाणिं पठमं जेव्व पञ्चादिट्ठोषि, ता
को दाणिं दे णिव्वन्धोममोपदेमं अणुमन्धिदुं (१) ।

सूत्र । पञ्चादिट्ठोष्णि एदिणा । भोदु; अणं वल्लणं उव
णिमन्तेमि (२) ।

॥ दति निष्क्रान्तः ॥ आमुखं ॥

॥ प्रविश्य प्रावारहस्तोमैत्रेयः ॥

॥ अणं वल्लणमिति पूर्वोक्तं पठित्वा ॥ अध वा; मए
मित्तेण परन्तु आमन्तणआदं भक्तिदब्बादं । हा अवत्ये
तुलीअमि, जो दाणिं अहं तत्यभवहो चारुदत्तस्स रिद्धीए अ
होरत्तं पेरत्तमिद्धेहिं उग्गारसुरदिगन्धेहिं मोदएहिं जेव्व
आनिदो अभन्तरचदुस्सालअदुआरण उवविट्ठो गल्लकसद
परिवुदो चित्तअरोविअ अदुलीहिं छिविअ अवणेमि; एअ
रचत्तरवुमहो विअ रोमन्याअमाणो चिट्ठामि । सो दाणिं
अहं तस्स दल्लिद्दाए जहिं तहिं चरिअ गेहपारावदो विअ
आवामणिमित्तं दध आअहामि । एसो अज्ज चारुदत्तस्स
पिअवअस्सेण चुणवुट्ठेण जादीकुसुमवासिहोपावारओ अणु

(१) भो यत् इदानीं प्रत्यादिष्टोऽमि तत्कः इदानीं ते
निर्वन्धोममोपदेगं अनुमत्तुं ।

(२) प्रत्यादिष्टोऽमि अनेन; भवतु; अन्यं ब्राह्मणं उप
निमन्तयामि ।

येषिदो सिद्धीकिददेवकञ्जस्स अज्जचारुदत्तस्स उवणेद
 व्वात्ति । तां जाव अज्जचारुदत्तं पेक्खामि ॥ परिक्कम्याव
 लोक्य च ॥ एसो चारुदत्तो सिद्धीकिददेवकञ्जो गिहदेवदाणं
 वलिं करेन्तो इदो जेव्व आअच्छदि (१) ।

॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टञ्चारुदत्तः रदनिका च ॥

चारु । ॥ जङ्घमवलोक्य सनिर्व्वेदं निःश्वस्य ॥

यासां वलिः सपदि मद्गृहदेहलीनां,

हंसैश्च सारसगणैश्च विलुप्तपूर्व्वः ;

(१) मया मैत्रेयेण परस्य आमन्त्रणानि भक्षितव्यानि ;

हा अवस्थे तुलयसि । यः इदानीमहन्तत्रभवतः चारुदत्तस्य
 च्छद्धान् अहोरात्रमघन्नसिद्धैः उद्गारसुरभिगन्धिभिर्नोदकै
 रेवाश्रितः अभ्यन्तरचतुःशालकद्वारे उपविष्टः गल्लकशत
 परिवृतः चित्रकरद्वय अङ्गुलीभिः स्पृष्ट्वा अपनयामि । नगर
 चत्वरवृषभद्वय रोमन्यायमानः तिष्ठामि । सः इदानीं अहं
 तस्य दरिद्रतया यत्र कुत्रापि चरित्वा गेहपारावतइवावास
 निमित्तमत्रागच्छामि । एष चारुदत्तस्य प्रियवचस्तेन चूर्ण
 वृद्धेन जातीकुसुमवासितोऽनुप्रेषितः प्रावारकः सिद्धीकृतदेव
 कार्यस्य आर्य्यचारुदत्तस्योपनेतव्यइति । तद्यावत् आर्य्य
 चारुदत्तं पश्यामि । एष चारुदत्तः सिद्धीकृतदेवकार्य्यः गृह
 देवतानां वलिं कुर्व्वन्नितएवागच्छति ।

तास्तेव मंप्रति विरुद्धवणाङ्कुरासु,

बीजाञ्जलिः पतति कीटमुखावलीढः ।

॥ मन्दं परिक्रम्यापविष्टः ॥

विदू । एसा अञ्ज चारुदत्तो ता जाव समदं उवस
प्पामि ॥ उपसृत्य । मोत्थि भो दे ; वट्टुदु भवं (१) ।

चारु । अये सर्वकालमित्रं मैत्रेयः प्राप्तः । सखे स्वाग
तमासृतां ।

विदू । जं मवं आणवेदि ॥ उपविश्र ॥ भो वयस्य ; एसा
दे पि अत्र अस्मिण चण्डुदुहेण जादीकुसुमवामिदो पावारओ अणु
प्पेमिदो मिद्धीकिददेवकाञ्जस्य अञ्जचारुदत्तस्य तुए उवणे
दब्धोत्ति (२) ॥ ममर्पयति ॥

चारु । गृहीता ॥ सचिन्तः स्थितः ॥

विदू । भो, इदं किं चिन्तोअदि (३) ।

(१) एष आर्य्यचारुदत्तः तत्थावत् साम्प्रतं उपसर्पामि ।
स्यमि भवते; वर्द्धतां भवान् ।

(२) यत् भवान् आज्ञापयति । भो वयस्य । एष ते प्रिय
जयसेन चण्डुदुहेन जातीकुसुमवामितः पावारकः अनुप्रेषितः
मिद्धीकृतदेवकार्य्यस्य आर्य्यचारुदत्तस्य लया उपनेतव्यइति ।

(३) भो किं इदं चिन्तयते ।

चारु । वयस्य !

सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते

घनान्धकारेष्विव दीपदर्शनं ;

सुखात्तु योयाति नरो दरिद्रतां,

धृतः शरीरेण मृतः स जीवति ।

विदू । भो वयस्य ! मरणादो दालिहादो वा कदर
रोअदि (१) ।

चारु । वयस्य ।

दारिद्र्यान्मरणाद्वा मरणं मम रोचते न दारिद्र्यम् ;

अल्पक्लेशं मरणं, दारिद्र्यमनन्तकं दुःखम् ।

विदू । भो वयस्य ; अलं सन्तापिदेण ; पणइजणसंक्रामिद

विभवस्य सुरअणपीदसेसस्य विअपडिवचंदस्य परिवखओ

वि दे अहिअदरं रमणीओ (२) ।

चारु । वयस्य ; न ममार्थान्प्रति दैन्यम् । पश्य ।

एतत्तु मां दहति यद्गृहमस्रदीयं,

शीणार्थमित्यतिथयः परिवर्जयन्ति ;

(१) भो वयस्य । मरणात् दारिद्र्याद्वा कतरत् रोचते ।

(२) भो वयस्य ; अलं सन्तापितेन प्रणयिजनसंक्रामित
विभवस्य सुरजनपीतशेषस्य प्रतिपच्चन्द्रस्यैव परिचयोऽपि ते
अधिकतरं रमणीयः ।

मंशुकसाष्टमदलेखमिव भ्रमस्तः

कालात्यये मधुकराः करिणः कपोलम् ।

विदू। भो वभ्रम्, एदे खु दाभीए पुत्ता अत्यकन्न
वत्ता, वरडाभीदा विभ्र गोपालदारआ अरण्णे, जहिंजहिं ए
सञ्जंति तहिं तहिं गच्छंति (१) ।

चारु। वयस्यः

सत्यं न मे विभवनाशकृतास्ति चिन्ता ;

भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति ;

एतत्तु मां दहति नष्टधनाश्रवस्य,

यत्तौ हृदादपि जनाः शिथिलीभवन्ति ।

अपिच ।

दारिद्र्याद्धियमेतिः ह्यीपरिगतः प्रभ्रश्यते तेजसो,

निस्तेजाः परिभ्रयते, परिभवान्निर्वेदमापद्यते ;

निर्विषः शुचमेति, शोकपिहितो बुद्ध्या परित्यज्यते ;

निर्बुद्धिः चयमेत्यशो निधनता सर्वापदामास्पदम् ।

(१) एते खनु दाभीपुत्राः अर्घ्यरूपप्रातरामाः वरटा
भीताः इव गोपालदारका अरण्णे सत्र यत्र न खादन्ति
तत्र तत्र गच्छन्ति ।

विदू । भो वयस्य; तं जेव्व अत्यकल्लवत्तं सुमरिअ अलं
सन्नापिदेण (१) ।

चारु । वयस्य; दारिद्र्यं हि परुषस्य,

निवासञ्चिन्तायाः परपरिभवोवैरमपरं,

जुगुप्सा मित्राणां, स्वजनजनविद्वेषकरणं,

वनं गन्तुंबुद्धिर्भवति च कलत्रात्परिभवो,

हृदिस्थः शोकाग्निर्न च दहति सन्तापयति च ।

तद्वयस्य; कृतोमया गृहदेवताभ्यो बलिः; गच्छ त्वमपि

चतुष्पथे मातृभ्यो बलिमुपहर ।

विदू । ए गमिस्सं (२) ।

चारु । किमर्थम् ।

विदू । जदो एव्वं पूइज्जन्ता, ए दे पसीदन्ति, ता को
गुणो देवेसुं अच्चिदेसुं (३) ।

(१) भो वयस्य; तमेव अर्थकल्यवर्त्तां स्मृत्वा अलं सन्ता
पितेन ।

(२) न गमिष्यामि ।

(३) यतएवं पूज्यमाना अपि न ते प्रसीदन्ति तत्
को गुणो ऽर्चितेषु देवेषु ।

चार । वयस्यः नामैवम् गृह्यस्य नित्योऽयं विधिः ।

तपमा मनमा वाग्भिः पूजिता वलिकर्मभिः,
तुयन्ति गमिनां नित्यं देवताः किं विचारितैः ।

तद्गच्छ मादृभ्यो वलिमुपहर ।

विदू । भो ए गमिस्तं; अस्तो को वि प उ ज्ञी अशु । मम उण
वह्मणस्त न चं जेव विपरीदं परिणमदि, आदंमगदा विअ
च्छात्रा, वामादो दक्षिणा, दक्षिणादो वामा । अणच्च;
एदाए पदोपवेलाए इध राअमग्गे गणिआ विडा चेडा
राअवल्लहा अ पुरिमा मच्चरन्ति । ता मण्डूकलुद्धस्स विअ
कालमण्णस्स नूमिआ विअ अहिमुहावलिदो वज्झो दाणिं
भवित्तां । तुमं इध उवविट्ठो किं करिस्सामि (१) ।

(१) भो न गमिष्यामि; अन्यः कोऽपि प्रयुज्यतां । मम
पुनर्ब्राह्मणस्य सर्वमेव विपरीतं परिणमति, आदर्शगता इव
च्छाया, वामतो दक्षिणा, दक्षिणतो वामा । अन्यच्च; एतस्यां
प्रदोपवेलायां इध राजमार्गे गणिकाविटाश्चेडाच्च राज
वधभाः पुरुषाः मच्चरन्ति, तस्मात् मण्डूकलुद्धस्यैव कालमर्षस्य
अहिमुहापतितो मूपक इव वधः इदानो भविष्यामि । तं इध
उपविष्टः किं करिष्यामि ।

चार । भवतु; तिष्ठ, तावदहं समाधिं निवर्त्तयामि ।

नेपथ्ये ॥ तिष्ठ वसन्तसेने तिष्ठ तिष्ठ ॥

ततः प्रविशति विटश्चकारचेटैरनुगम्यमाना वसन्तसेना ॥

विटः । वसन्तसेने तिष्ठ तिष्ठ ।

किं त्वं भयेन परिवर्त्तितसौकुमार्या,

नृत्यप्रयोगविशदौ चरणौ क्षिपन्ती,

उद्विग्नचञ्चलकटाक्षविष्यद्यदृष्टि

र्याधानुसारचकिता हरिणीव यासि ।

शकारः । चिद्द वसन्तशेणिए चिद्द ।

किं यासि, धावसि, पलाअसि, पक्खलन्ती

वा भूपशीद, ए मलीहिंसि, चिद्द दाव;

कामेण ढञ्जदि ऊ मे हलके तवशी

अङ्गारराशिपडिदे विअ मंशखण्डे (१) ।

(१) तिष्ठ वसन्तसेनिके तिष्ठ ।

किं यासि, धावसि, पलायसे, प्रखलन्ती

वासु प्रसीद न मरिष्यसि, तिष्ठ तावत् ।

कामेन दह्यते खलु मे हृदयं तपस्वि

अङ्गारराशिपतितं इव मांसखण्डं ।

चेटः । अञ्जए चिट्ट चिट्ट ।

उत्तामिता गच्छसि अन्तिका मे,
संपूर्णपुच्छा विश्व गिह्वमोरी;
श्रीवग्गदी शामिश्र भष्टके मे,
वस्त्रे गडे कुङ्कुडशावके व्य (१) ।

विटः । वसन्तसेने तिष्ठ तिष्ठ ।

किं यामि बालकदलीव विकम्पमाना,
रत्नांशुकं पवनसौलदगं वहन्ती;
रक्तोत्पलप्रकरकुङ्कुमलमुत्सृजन्ती,
टक्कैर्मनःशिलगुहेव विदार्यमाणा ।

शकारः । चिट्ट वसन्तशेषिए चिट्ट ।

मम मअणमणङ्गं वल्लणं वट्टअन्ती,
एणिसि अ मयणके मे णिट्ठअं पक्खिवन्ती;

(१) आर्यके तिष्ठ तिष्ठ ।

उत्तामिता गच्छसि अन्तिका मम
संपूर्णपुच्छेव श्रीभमयूरी;
संभ्रममागच्छति स्वामी भट्टारको मम
यने गतः कुङ्कुरशावकइव ।

पञ्चलशि भञ्जभीदा पख्खलन्ती खलन्ती;

मम वशमणुजादा लावणस्यैव कुन्ती (१)।

विष्टः। वसन्तसेने।

किं त्वं पदैर्मम पदानि विशेषयन्ती

द्यालीव द्यासि पतगेन्द्रभयाभिभूता;

वेगाद्दहं प्रविष्टतः पवनं निरुन्ध्यां

त्वन्नियहे तु वरगात्रि न मे प्रयत्नः।

शकारः। भावे भावे।

एशा णाणकमूशिकामकशिका, मच्छाशिका, लाशिका;

णीशाशा, कुलणाशिका, अवशिका, कामाहमञ्जूशिका,

एशा वेशवह, प्रवेशणिलआ, वेशङ्गणा, वेशिआ;

एशे शे दशणामके मयि कले अज्जाविमं णेच्छदि (२)।

(१) तिष्ठ वसन्तसेने तिष्ठ।

मम मदनमनङ्गं मन्मथं वद्धयन्ती

निशि च शयनीये मे निर्दयं प्रक्षिपन्ती;

प्रसरसि भवभीता प्रखलन्ती खलन्ती।

मम वशमनुयाता रावणस्यैव कुन्ती।

(२) शिवाङ्कटंकानाक्षोषिकामस्य ताडनी, मत्स्यभक्षिका, नर्तकी, निम्ननासिका, वंशणाशिणी, अनायत्ता, कामस्य पात्रविशेषः। एषा वेशवह वेशस्य वेश्याजनाश्रयस्य वधः

विटः । प्रथरसि भयविक्रवा किमर्थे
 प्रचलितकुण्डलघृष्टगण्डपार्याः
 विटजननखघटितेव वीणाः
 जलधरगर्जितभीतसारसीव ।

प्रकारः । स्नाणज्झरणन्तवडभृष्टणशब्दमिशां,
 किं द्रौपदी विश्र पलाश्रसि लामभीदा;
 एये हलामि गहगन्ति जघा हणूमे
 विश्वावशुश्रु बहणिं विश्र तं शुभदं (१) ।

चेटः । लामेहिं अ लाश्रवल्लहं?
 तो, क्वादिशि मक्कमंशकं;
 एदेहिं मक्कमंशकेहिं,
 शुणश्रा मलत्रं ण शेवन्ति (२) ।

सुवेशानां भृष्टणानां आश्रयः वेगोऽस्याश्रस्तीति वेशिका;
 एतान्यस्या दश नामकानि मया कृतानि अद्यापि मां नेच्छति ।

(१) स्नाणज्झरणमिति वडभृष्टणशब्दमिश्रं
 किं द्रौपदी इव पलायमे रामभीताः
 एय हरामि झटिति यथा हनूमान्,
 विश्वावसोभंगिनीमिव तां सुभद्रा ।

(२) रमय राजवल्लभश्च;
 ततः, खादियसि मत्स्यमांशकं,
 एताभ्यां मत्स्यमांशाभ्यां
 कुक्करा नृतं न सेवन्ते ।

विटः । भवति वसन्तसेने ।

किं त्वं कटीतटनिवेशितमुदहन्ती

ताराविचित्ररुचिरं रशनाकलापम् ;

वक्त्रेण निर्मथितचूर्णमनःशिलेन

चस्ताड्युतं नगरदैवतवत्प्रयासि ।

शकारः । अह्नेहि चण्डं अहिशालिअन्ती

वखे शिअली विअ कुकुडेहिं ;

पलाशि शिग्धं तुलिदं शवेग्गं

शवेढणं मे हलअं हलन्ती (१) ।

वसं । पल्लविए, पल्लविए ; परज्जदिए, परज्जदिए (२) ।

शकारः । ॥ सभयम् ॥ भावे, भावे ; मणुग्गो, मणुग्गो (३) ।

विटः । न भेतव्यम्, न भेतव्यम् ।

वसं । माहविए, माहविए (४) ।

(१) अस्त्राभिः शीघ्रं अभिसार्यमाणा

वने शृगालीव कुक्कुरैः ।

पलायसे शीघ्रं त्वरितं सवेगं

समूलवन्धं मम हृदयं हरन्ती ।

(२) पल्लविके, पल्लविके, परभृतिके परभृतिके ।

(३) हे विद्वन्, हे विद्वन्, मनुष्या, मनुष्याः ।

(४) माधविके, माधविके ।

विटः । ॥ मराठम् ॥ नूर्ख; परिजनोऽन्वियते ।

मकारः । भावे, भावे; इत्यत्रामणेशदि (१) ।

विटः । अथकिम् ।

मकारः । इत्यत्राणं शब्दं मोडेमि शूले हग्गे (२) ।

वचं । ॥ शून्यमवलोक्य ॥ हद्दी, हद्दी; कथं परिश्रणोवि
परिभ्रष्टो; एत्थ मए अथा मत्रं जेव्व रक्खिदव्वो (३) ।

विटः । अन्वियताम् ।

मकारः । वगन्तगेणिए, विलव, विलव; परऊदिअं वा
पपुविअं वा, जव्वं वा वगन्तमाजं; मए अहिशालिअंतीं तुमं
कापत्तिताइशदि ।

किं भीमगेणे जमदग्गपुत्ते,

खुन्तीगुदे वा, दग्गकन्थले वा ।

एगे हग्गे गेण्णिअकेगहत्थे

दुश्यागणशण्णकिदिं कलेमि ।

(१) विदन्, विदन्; स्त्रियमन्विच्छति ।

(२) स्त्रोणां व्रतं हन्मि शूलेनाहं ।

(३) हाधिक, हाधिक, कथं परिजनोऽपि परिभ्रष्टः;
अथ सयात्मा स्वयमेव रक्षितव्यः ।

एणं पेक्ख, एणं पेक्ख ;

अग्गी भुत्तिक्खे वल्लिदे अ मल्लकी

कथ्येध शीशं उअ मालएध वा ।

अलं तवेदेण पलाद्देण; मुमुक्खु जे होदि, ए भे क्खु
जीअदि (१) ।

(१) वसन्तसेनिके विलप विलप, परभृतिकां वा पल्लविकां
वा, सर्व्वं वा वसन्तमासं, मया अभिसार्य्यमाणां तां कः पवित्रा
यिष्यते ।

किं भीमसेनोजमदग्निपुत्रः,

कुन्तीसुतो वा, दशकन्धरो वा ।

एषोहं केशपाशं गृहीत्वा,

दुःशासनस्यानुहतिं करोमि ।

ननु प्रेक्षस्व, ननु प्रेक्षस्व ;

असिः सुतीक्ष्णः वलितञ्च नस्तकं

क्विनन्ति शीर्षं उत मारयामि वा ।

अलं तवैतेन पलायितेन मुनूर्ध्व्या भवति न स खल
जीवति ।

वसं । अज्ज; अवला क्खु अहं (१) ।

विटः । अत एव धियसे ।

अकारः । अदो जेव्व ण मालीअग्गि (२) ।

वसं । ॥ स्वगतं ॥ कधं; अणुणओ विसे भअमुप्पादेदि, भोदु
एअं दाव ॥ प्रकाशं ॥ अज्ज, इमादो किंवि अलङ्करणं
तक्कीअदि (३) ।

विटः । ज्ञान्तं! भवति वयन्तसेने न पुप्यमोयमहृत्युद्यान
सता; तत्कृतमलङ्करणैः ।

वसं । ता किं खु दाणिं (४) ।

अकारः । हने देवपुत्तिगे मणुग्गे वाग्गुदेवके कामद
दव्यो (५) ।

वसं । ॥ सक्रोधं ॥ मन्तं! मन्तं! अवेहि; अणज्जं मन्तेग्गि (६) ।

(१) आर्य्य; अवला खल्वहं ।

(२) अतएव न आर्य्यसे ।

(३) कथं अननुयायिण्यस्य भयमुत्पादयति; भवत्वैवंतावत् ।
आर्य्य, अस्मात् किमपि अलङ्करणं तर्क्यते ।

(४) तत्किं खलु इदानीं ।

(५) अहं देवपुत्रपुत्रः मनुष्यो वासुदेवः कामयितव्य

(६) ज्ञान्तं! ज्ञान्तं! अपेहि? अनार्य्य मन्त्रयसि ।

प्रकारः ॥ सहस्रतालं विहस्य ॥ भावे, भावे, ऐक्यदावः
 मं अन्तलेण सुप्रिणिङ्गा एषा गणित्रा दालित्रा एं, जेण मं
 भणादिः एहि शन्तेशि किलिन्तेशित्ति । हगे ण गामन्तलं, ण
 णगलन्तलं वा, गडे; अज्जके, शवादि आवण्ण शीमं अत्तण
 केहिं पादेहिं, तव जेक्क पञ्चाणुपञ्चिआए आहिंडन्ते, शन्ते
 किलिन्तेह्चि श्स्वुत्ते (१) ।

विटः ॥ स्वगतम् ॥ अये, कथं शान्तमित्यभिहिते शान्त
 इत्यवगच्छति मूर्खः ॥ प्रकाशम् ॥ वसन्तसेने, वेश्वासविरुद्धम
 भिहितं भवत्या, पश्यः

तरुणजनसहायश्चिन्त्यतां वेश्वासो,
 विगणय, गणिका त्वं, मार्गजाता लतेव ।
 वहसि हि धनहार्यं पण्यभूतं शरीरं,
 सममुपचर, भद्रे, सुप्रियं चाप्रियञ्च ।

(१) विद्वन् विद्वन् प्रेक्षस्व तावत्; मां अन्तरेण सुस्तिग्धा
 एषा गणिका दारिका ननु, येन मां भणति; एहि, शान्तोऽसि
 क्लान्तोऽसीति । अहं न ग्रामान्तरं, न नगरान्तरं वा, गतः ।
 भट्टालिके, शपाभि विटस्य शीर्षेण आत्मीयाभ्यां पादाभ्यां,
 तवैव पृष्ठानुपृष्ठिकया उद्गाम्यन् शान्तः क्लान्तोऽसि संवृत्तः ।

अपि च ।

वायां स्याति विचक्षणोद्विज्वरोमूर्त्तौऽपि वर्णाधमः;

फुलां नाम्यति वायसोऽपि हि लतां या नामिता बर्हिणा;

ब्रह्मचरविशस्तरन्ति च यथा नावा तथैवेतरे;

त्वं वापीव, स्रतेव, नौरिव, जनं वेष्यामि रुर्व्यं भज ।

वसं । गुणो क्लु अनुरा अस्य कारणं, ए उण वलकारो (१) ।

अकारः । भावे, भावे; एषा गर्भदाशी कामदेवा अदणु
क्लाणादो पञ्जदि, ताह द्रिद्रचारुदत्ताह अनुरक्ता, ए मं
कामेदि; वामदो तस्य घनं; जघा तव मम हत्यादो एषा ए
पल्लिभंगदि तथा क्लेदु भावे (२) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥ यदेव परिहर्त्तव्यं तदेवोदाहरति
मूर्त्तः । कथं; वसन्तमेना आर्यचारुदत्तमनुरक्ता; सुष्टु,

(१) गुणः खलु अनुरागस्य कारणं, न पुनर्व्यलात्कारः ।

(२) एषा गर्भदाशी कामदेवायतनोद्यानात् प्रभृति,
तस्य द्रिद्रचारुदत्तस्य अनुरक्ता, न मां कामयते; वामत
स्य गृहं; यथा तव मम हत्यात् न एषा प्रभृति, तथा
करोतु भावः ।

खल्विदमुच्यते, रत्नं रत्नेन सङ्गच्छतइति; तद्गच्छतु, किमनेन
मूर्खेण ॥ प्रकाशं ॥ काणेलीमातः! वामतस्तस्य सार्थवाहस्य गृहं?

शकारः । अधइं; वामदो तश्च घडं (१) ।

वसं ॥ खनतं ॥ अह्यहे! वामदो तश्च घलं ति; जं सच्चं,
अवरज्जन्तेण वि दुज्जणेण उवकिदं, जेण पिअसङ्गमं
पाविदा (२) ।

शकारः । भावे, भावे; वल्लिए क्खु अन्धआले, माषला
शिपविट्ठाविअ मशिगुडिआ दीशन्दी जेव्व, पणट्ठा वसन्त
शेणिआ (३) ।

विटः । अहोवलवानन्धकारः । तथाहि ।

आलोकविशाला मे सहसा तिमिरप्रवेशविहिन्ना;
उन्मीलितापि दृष्टिर्निमीलितेवान्धकारेण ।

अपिच ।

लिम्पतीव तमोऽङ्गानि वर्षतीवाञ्जनं नमः,

असत्पुरुषसेवेव, दृष्टिर्विफलतां गता ।

(१) वाढं; वामतस्तस्य गृहं ।

(२) आश्चर्यं; वामतस्तस्य गृहमिति यत्सत्यं, अपराध्य
तापि दुर्जनेन उपकृतं, चेन प्रियसङ्गमं प्रापिता ।

(३) भाव, भाव; वलवति अन्धकारे, माषराशिप्रविष्टेव
मसीगुटिका दृश्यमानेव प्रणष्टा वसन्तसेना ।

प्रकारः । भावे, भावे; अस्मैयामि वमन्तसेनित्रं (१) ।

विटः । काणेच्छीमातः । अस्ति किं चिद्गं यदुपलक्षयति ।

प्रकारः । भावे, भावे, किं वित्र (२) ।

विटः । भूषणशब्दं सौरभ्यानुविद्धं मान्यगन्धं वा ।

प्रकारः । शृणामि मन्त्रगन्धं, अन्धकालपूलिदाए उण
णाशियाए शृव्यन्तं, उण ए पेक्वामि भूषणशब्दं (३) ।

विटः ॥ जनान्तिकं ॥ वमन्तसेने ।

कामं प्रदोषतिमिरेण न दृश्यसे त्वं,

मौदामिनीव जलदोदरमन्धिलीना ।

त्वां सूचयिष्यति तु मान्यममुद्भवोऽयं ;

गन्धश्च, भीरुः, सुखराणि च नूपुराणि ।

श्रुतं, वमन्तसेने ।

वमं ॥ स्वगतं ॥ सुदं, गहिदश्च ॥ नाद्येन नूपुराणि

उत्सार्य, मान्यानि चापनीय, किञ्चित्परिक्रम्य, हस्तं परा

(१) भाव, भाव, अस्मैयामि वमन्तसेनिकां ।

(२) भाव, भाव, किमिव ।

(३) शृणामि मान्यगन्धं, अन्धकारपूरितया पुनर्नोषि
कया सूच्यन्तं, पुनर्न पश्यामि भूषणशब्दं ।

मृश्य ॥ अस्मो! भित्तिपरामरिशशूद्रदं पक्खदुआरअं क्खु
एदं; जाणामि अ सञ्जीएण गेहस्स संवु दंपक्खदुआरअं (१)।

चारु। वचस्य समाप्तजपोऽस्मि; तत्संप्रतं गच्छ, मातृभ्यो
वलिमुपहर।

विदू। भो ए गमिष्णं (२)।

चारु। धिक्कष्टं ॥

दारिद्र्यात्यरुषस्य वात्सवजनोवाक्ये न सन्तिष्ठत,
सुखिग्धा विमुखीभवन्ति सुहृदः स्फारोभवन्त्यापदः;
सत्त्वं द्वासमुपैति, शीलशशिनः कान्तिः परिस्त्रायते,
यापं कर्त्तव्यं च यत्परैरपि कृतं, तत्तस्य सम्भाव्यते।

अपिच।

सङ्गं नैव हि कश्चिदस्य कुरुते, सम्भाव्यते नादरा-
त्संप्राप्तो गृहमुत्सवेषु धनिनां सावज्ञमालोक्यते;
दूरादेव महाजनस्य विहरत्यल्पच्छदोलज्जया;
मन्ये, निर्धनता प्रकाममपरं षष्ठं महापातकं।

(१) आश्चर्य्यं; भित्तिपरामर्शस्वचितं पचद्वारकं खल्वेतत्,
जानामि च संयोगेन गेहस्य सम्वृतं पचद्वारकं।

(२) भो न गमिष्यामि।

अपिच ।

दारिद्र्य! जोसामि भवन्तमेवमस्मच्छरीरे, सुहृदि, लुपिताः
विपन्नदेहे मयि मन्दभाग्ये, ममेति चिन्ता क्व गमित्यसि त्वम् ।

विदू ॥ मत्रैलक्ष्यं ॥ भो, वयस्य; जद मए गन्तव्यं, ता
एग वि मे गृहादणी रदणिआ भोदु (१) ।

चारु । रदनिके; मैत्रेयमनुगच्छ ।

चेटी । जं अज्जा आणवेदि (२) ।

विदू । भोदि रदणिए; गेह वलिं, पदीवञ्च; अहं अवा
वुदं पक्खदुआरअं करेमि (३) ॥ तथा करोति ॥

वमं । मम अभुववत्तिणिमित्तं अवावुदं पक्खदुआरअं
ता जाव पविसामि ॥ दृष्ट्वा ॥ हृद्दी! हृद्दी; कथं! पदीवो ॥
पटान्तेन निर्वाप्य प्रविष्टा (४) ॥

चारु । मैत्रेय, किमेतत् ।

(१) भो, वयस्य; यदि मया गन्तव्यं, तस्मादेषापि मम
सहायिनी रदनिका भवतु ।

(२) यत् आर्यं आज्ञापयति ।

(३) भवति रदनिके, गृहाण वलिं, प्रदीपञ्च; अपा
वृतं पचदारकं करोमि ।

(४) मम अभुवपत्तिनिमित्तं अपावृतं पचदारकं; तत्
यावत् प्रविशामि । हा धिक्! हा धिक्! कथं, प्रदीपः ।

विदू । अवावुदपक्खदुआरेण पिण्डीकदेण वादेण, णिव्वा
विदो पदीवो । भोदि रदनिए, णिक्कम तुमं पक्खदुवारएण;
अहंपि अब्भन्तरचदुस्साखादो पदीवं पज्जालिअ आअहामि
(१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

शकारः । आवे, भावे; अणेशामि वसन्तशेषिअं (२) ।

विटः । अन्वियतां, अन्वियतां ।

शकारः ॥ तथा कृत्वा ॥ भावे, भावे; गहिदा, गहिदा (३) ।

विटः । मूर्खं; नन्वहं ।

शकारः । इदो दाव भविअ एअन्ते भावे चिट्ठदु ॥ पुन
रन्विअ चेटं गृहीत्वा ॥ भावे, भावे; गहिदा, गहिदा (४) ।

(१) अपावृतपक्षद्वारेण पिण्डीकृतेन वातेन, निर्वापितः
प्रदीपः । भवति रदनिके, निष्क्रम त्वं पक्षद्वारेण; अहमपि
अभ्यन्तरचतुःशालके प्रदीपं प्रज्वाल्य आगच्छामि ।

(२) भाव, भाव; अन्वेषयामि वसन्तशेषां ।

(३) भाव, भाव; गृहीता, गृहीता ।

(४) इतस्तावत् भूत्वा एकान्ते भावस्तिष्ठतु । भाव, भाव;
गृहीता, गृहीता ।

चेटः । भट्टके, चेडे हमे (१) ।

भकारः । इतोभावे, इतोचेडे; भावे चेडे, चेडे, भावे;
तुच्छे दाद एअन्ते चिट्ट ॥ पुनरन्विव्य रदगिकां केमेपु गृहीता ॥

भावे, अमदं गहिदा वमन्तसेनिना;

अन्ध आले पलायन्ती, मान्द्यगन्धेण भूइदा,

केशविन्दे पलानिष्टा, चाणकोणेव्य द्रोपदी (२) ।

विटः । एयामि वयसोदर्पात्कुलपुत्रानुमारिणी,

केमेपु कुमुमाव्येपु सेवितव्येपु कर्षिता ।

भकारः । एयामि वाला गिरमि गृहीता ।

केमेपु, वालेपु, गिरोहहेपु,

अक्रोश, विक्रोश, लवाऽहिसचण्डं;

अमं, गिवं, अङ्कलमीशरं वा (३) ।

(१) भट्टारक चेटोऽहं ।

(२) इतोभाव, इतचेटः; भावचेटः; चेटोभावः; युवां
तावत् एकान्ते तिष्ठतं । भाव साम्प्रतं गृहीता वमन्तसेनिका ।

अन्धकारे पलायमाना मान्द्यगन्धेन सूचिता,

केशविन्दे परामृष्टा, चानक्येनेव द्रोपदी ।

(३) एयामि वाला गिरमि गृहीता,

केमेपु, वालेपु, गिरोहहेपु;

अक्रोश, विक्रोश, लवाधिसचण्डं,

अमं, गिवं, अङ्कलमीशरं वा ।

इदं ॥ सभयं ॥ किं अञ्जमिस्त्रिहिववसिदं (१) ।

विटः । काणेलीमातः । अन्यएवैष खरयोगः ।

शकारः । भावे, भावे; जघा दहि छलिपल्लिबुद्धाए
मज्जालीए शलपल्लिवत्ते होदि, तथा दाशीए शलपल्लिवत्ते
कडे (२) ।

विटः । कथं खरपरिवर्त्तः कृतः । अहो चित्रं । अथवा;
किमत्र चित्रं ।

इयं रङ्गप्रवेशेन, कलानां चोपशिक्षया,

वञ्चनापण्डितत्वेन, खरनैपुण्यमाश्रिता ।

॥ प्रविश्य विदूषकः ॥ हीही ! भोः, प्रदोषमन्दमारुदेण,
पशुवन्धोवणीदस्स विअ, कागलस्स हिअअं, फुरफुराअदि
प्रदीपो ॥ उपसृत्य रदनिकां, तथा दृष्ट्वा (३) ॥ भो रदणिए ।

शकारः । भावे; मणुष्ये, मणुष्ये (४) ।

(१) किं आर्यमिश्रैर्यवसितं ।

(२) भाव, भाव; यथा दधिभक्तलुब्धायामार्जारिकायाः
खरपरिवृत्तिर्भवति, तथा दास्याः खरपरिवृत्तिः कृता ।

(३) आश्चर्य्यं ! भोः, प्रदोषमन्दमारुतेन पशुवन्धोप
नीतस्येव कागलस्य हृदयं, फुरफुरायते प्रदीपः । भो रदनिके ।

(४) भाव, भाव, मनुष्यो; मनुष्यः ।

विदू। युक्तं नेदं; सरिसं नेदं; जं अञ्जचारुदत्तस्य
दलिहृदाए ममदं परपुरिमा गेहं प्रवेसीअन्ति (१)।

रद। अञ्ज भित्तेअ पेक्क मे परिहवं (२)।

विदू। किं तव परिहवो। आदु अच्चाणं (३)।

रद। णं तुच्चाणं जेअ (४)।

विदू। किं एसा वलक्कारो (५)।

रद। अघदं (६)।

विदू। सच्चं (७)।

रद। सच्चं (८)।

(१) युक्तं नेदं, सदृशं नेदं, यत् आर्य्यचारुदत्तस्य दरिद्र
तया साम्प्रतं परपुरिया गेहं प्रवेक्षन्ते।

(२) आर्य्य मैत्रेय, प्रेक्ष मे परिभवं।

(३) किन्तव परिभवः, अथवा अस्माकं।

(४) ननु युष्माकमेव।

(५) किमेष वलात्कारः।

(६) वादं।

(७) सत्यं।

(८) सत्यं।

विदू ॥ सन्नोधं, दण्डकाष्ठमुद्यम्य ॥ मा दाव । भो ; सके
गेहे कुक्कुरोवि दाव चण्डा भोदि ; किं उण अहं वल्लणो ; ता
एदिणा अह्वारिमजणभाअधेअकुडिलेण दण्डकठेण, दुट्टस्स
विअ सुक्खाणवेणुअस्स, मत्थअं दे पहारेहिं कुट्टइस्सं (१) ।

विटः । महाब्राह्मण ! मर्षय, मर्षय ।

विदू ॥ विटं दृष्ट्वा ॥ ए एत्य एसो अवरज्जरुदि ॥ शकारं
दृष्ट्वा ॥ एसो क्खु एत्य अवरज्जरुदि । अरे, रे, राअसालअ
संठ्ठाणअ, दुज्जण, दुत्तणुस्स ; युत्तं णेदं ; जइ वि णाम तत्त
भवं अज्जचालुदत्तो दलिहो सम्बुत्तो, ता किं तस्स गुणेहिं ण
लङ्किदा उज्जइणी, जेण तस्स गेहं पविस्सिअ परिअणस्स
ईदिस्सो उवमहो करीअदि ।

मा दुग्गदोत्ति परिहवो णत्थि कत्तंतस्स दुग्गदो णाम ;

चारित्तेण विहीणो अहो विअ दुग्गदो होइ (२) ।

(१) मा तावत् ; भो ; सके गेहे कुक्कुरोऽपि चण्डो
भवति ; किं पुनरहं ब्राह्मणः । तत एतेनास्मादृशजनभागधेव
कुटिलेन दन्तकाष्ठेन दुष्टस्यैव प्रुष्कवेणुकस्य मस्तकं ते प्रहारैः
कुट्टिव्यामि ।

(२) नात्र एष अपराध्यति । एष खलु अत्रापराध्यति ।
अरे रे राजश्यालक, संस्थानक, दुर्जन, दुर्मनुष्य ; युक्तं नेदं ;
चद्यपि नाम तत्रभवान् आर्यश्चारुदत्तोदरिद्रः संवृत्तः, तत्
किं, तस्य गणैर्नालङ्कृता उज्जयिनी, येन तस्य गृहं प्रविश्य परिज

विटः ॥ सर्वैस्त्रयं ॥ महाब्राह्मण! मर्षय, मर्षय। अन्वयन
 मङ्गया खविन्दमनुष्ठितं, न दपात्। पश्य। सकामान्विषते
 ऽस्माभिः।

विटू। किं इत्थं (१)।

विटः। शान्तं, पापं। काचित्त्वाधीनयौवना। सा नष्टा;
 मङ्गया तस्याः प्राप्तेयं शीलवञ्चना। सर्व्वथा इदमनुनय
 सर्व्वस्वं गृह्णातामिति ॥ खड्गमुत्सृज्य कृताञ्जलिः पादयोः
 पतति ॥

विटू। सत्पुरिम, उठ्ठेहि, उठ्ठेहि; अत्राणन्तेण मए
 तुमं उवालद्धे; सन्धदं उण जाणन्तो अणुणेमि (२)।

विटः। ननु भवानेवात्रानुनेयः तदुत्तिष्ठामि समयतः।

विटू। भणतु भवं (३)।

विटः। यदि इमं वृत्तान्तं चाहदत्तस्य नास्यास्यमि।

नच ईदृशउपमर्दः क्रियते। सादुर्गतइति परिभवोनास्ति
 कृतान्तस्य दुर्गतोगाम, चारित्र्येण विहीन आक्षोऽपिच दुर्गते
 भवति।

(१) किमियं।

(२) सत्पुरिष; उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ। अजानता मया तमुपा
 सन्धः साम्प्रतं पुनर्जानन्ननुनयामि।

(३) भणतु भवान्।

विट्टः । ए कथदस्सं (१) ।

विटः । एष ते प्रणयोविप्र शिरसा धार्यते मया ;

गुणशस्त्रैर्वचं येन शस्त्रवन्तोऽपि निर्जिताः ।

शकारः ॥ सास्रयं ॥ किं णिमित्तं उण भावे, एदस्स

दुट्टवडुकस्स, विणञ्जलिं कदुत्त, पाएण्डु णिवडिदे (२) ।

विटः । भीतोऽस्मि ।

शकारः । कस्स तुमं भीदे (३) ।

विटः । तस्य चारुत्तस्य गुणेभ्यः ।

शकारः । के विञ्च तस्स गुणा, जस्स गेहं प्रविशिञ्च अग्नि
दव्वं पि एत्थि? (४)

विटः । मामैवं ।

सोऽस्मदिधानां प्रणयैः क्षणीकृतो,

न तेन कश्चिद्विभवैर्विमानितः ।

निदाघकालेष्विव सोदको ह्रदो,

नृणां स तृष्णानपनीच श्लुष्कवान् ।

(१) न कथयिष्यामि ।

(२) किं निमित्तं पुनर्भाव, एतस्य दुष्टवडुकस्य, विनया
ञ्जलिं कृत्वा, पादयोर्निपतितः ।

(३) कस्मात् त्वं भीतः ।

(४) के इव तस्य गुणा, यस्य गृहं प्रविश्य भोक्तव्यमपि
नास्ति ।

शकारः ॥ मास्यम् ॥ की मे गर्भदाषे गर्भदाषीए
 पुत्रे पुत्रे विक्रान्ते? पण्डवे, जेदकेदू,
 पुत्रे लाधाए, लावणे, इन्द्रउत्ते;
 आहो कुन्तीए तेण लामेण जादे
 अशत्याम, धर्मपुत्रे, जडाऊ (१)।

विटः। सूर्य; आर्यचारुदत्तः खल्वमौ।

दीनानां कल्पवृक्षः स्वगुणफलनतः, सञ्जनानां कुटुम्बी,
 आदर्शः शिचितानां, सुचरितनिकपः, शीलवेलाममुद्रः,
 मत्कर्ता, नावमन्ता, पुरुगुणनिधि, दर्शिणीदारसत्ता,
 धीकः श्लाघ्यः; स जीवत्यधिकगुणतया चोक्कमन्तीव चान्ये।
 तदितागष्टामः।

शकारः। अग्रेऽत्र वसन्तमेणिअं (२)।

विटः। नष्टा वसन्तमेना।

शकारः। कथं विअ (३)।

(१) कः न गर्भदाषो गर्भदास्याः पुत्रः पुत्रो विक्रान्तः
 पाण्डवः, येतकेतुः; पुत्रो राधायाः, रावण, इन्द्रदत्तः, आहो
 कुन्त्यासौ न रामेण जातः अशत्यामा धर्मपुत्रो जटायुः।

(२) अग्रेऽहोत्वा वसन्तमेनां।

(३) कथं विअ।

विटः । अन्धस्य दृष्टिरिव, पुष्टिरिवातुरस्य,
मूर्खस्य बुद्धिरिव, सिद्धिरिवाक्षस्य;
स्वल्पस्मृतेर्व्यसनिनः परमेव विद्या;
त्वां प्राप्य सा रतिरिवारिजने प्रनष्टा ।

शकारः । अगेह्निअ वशन्तशेणअं ण गमिस्सं (१) ।

विटः । एतदपि न श्रुतं त्वया ।

आलाने गृह्यते हस्ती, वाजी वल्गासु गृह्यते,
हृदये गृह्यते नारी, यदिदं नास्ति गम्यतां ।

शकारः । यदि गच्छसि, गच्छ तुमं; हगेण गमिस्सं (२) ।

विटः । एवं गच्छामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

शकारः । गडे क्खु भावे अभावं ॥ विदूषकमुद्दिश्य ॥ अले

काकपदशीर्षमस्तका दुष्टवटुअका, उपविश, उपविश, (३) ।

विदू । उपवेसिदा जेव्व अह्णे (४) ।

शकारः । केण (५) ।

(१) अगृहीत्वा वसन्तसेनां न गमिष्यामि ।

(२) यदि गच्छसि, गच्छ त्वं, अहं न गमिष्यामि ।

(३) गतः खलु भावोऽदर्शनं ।

(४) अरे काकपदशीर्षमस्तकादुष्टवटुका, उपविशत,
उपविशत ।

(५) उपविष्टा एव वयं ।

विदू। कप्रन्तेण (१)।

प्रकारः। उद्वेहि (२)।

विदू। उद्विस्सामो (३)।

प्रकारः। कदा (४)।

विदू। जदा पुषोवि देवमणुजसं भविस्सदि (५)।

प्रकारः। अले लोद, लोद (६)।

विदू। रोदाविदा जेव अग्गे (७)।

प्रकारः। केण (८)।

विदू। दुग्गदीए (९)।

प्रकारः। अले हम्म, हम्म (१०)।

(१) केन।

(२) उतान्तेन।

(३) उद्विष्ट।

(४) उत्थास्यामि।

(५) कदा।

(६) यदा पुनरपि देवमनुकूलं भविष्यति।

(७) अरे रोदिहि, रोदिहि।

(८) रोदिता एवं वयं।

(९) केन।

(१०) अरे हम्म, हम्म।

विदू। हसिस्सामो (१)।

शकारः। कदा (२)।

विदू। पुणेवि च्छद्दीए चारुदत्तस्य (३)।

शकारः। अले, ले, टुडुवडुका; भणेशि मम वअणएण तं दलिह चारुदत्तकं। एशा शशुवणा, शहिलसा, एवणाडन्न दंशणुठिदा शुत्तधालिब्व, वअन्तशेण णाम, गणिआ दालि आ, कामदेवाअदणुज्जाणादो पऊदि, तुमं अणुलत्ता, अह्निहिं वलक्काराणुणीअमाणा, तुअ गेहं पविड्डा; ता, जइ मम हत्ये शअं जेव्व पट्टाविअ एणं शसयेशि, तदो अधिअलणे, ववहालं विणा, लऊं णिज्जादमाणाह तव, मए अणुवड्डा पेदी ऊवि श्शदि; आदु, अणिज्जादमाणाह, आमलणत्तिके वेले ऊवि श्शदि। अविअ, पेक्ख, पेक्ख।

कक्कालुका गोह्णडलित्तवेण्णा,

शाके अ शुकखे तलिदे ऊ मंशे,

भत्ते अ हेमन्तिअलत्तिशिद्धे,

लीणे अ वेले ण ऊ होदि पूदी।

शोड्डिकं भणेशि, लऊकं भणेशि; तधा भणेशि, जधा हगे

(१) हसिस्सामः।

(२) कदा।

(३) पुनरपि च्छद्वा चारुदत्तस्य।

अन्नं केलिकाए पाप्मादवालग्नकवोद्वाडिआए उवविट्टे,
 गृणामि; अण्णधा, जदि ए भण्णसि, ता कवाखतलपविट्ट
 कवित्यगुडिअं विअ मत्थं दे मडमडाइअं (१) ।

(१) अरे, रे, दुष्टदुष्टक-भणियमि मम वचनेन तं दरिद्र
 चारुदत्तं । एषामसुवर्णा, सचिराण्या, नवनाटकदर्शनात्यता
 सत्रधारिणीव, वसन्तसेना, गणिका दारिका, कामदेवायतनो
 द्यानात् प्रभृति, त्वामनुरक्ता अस्माभिर्वलात्कारानुनीयमाना
 तव गेहं प्रविष्टा; तद्यदि मम हस्ते स्वयमेव प्रस्थाप्य एनां
 ममर्पयमि, ततोऽधिकरणे, व्यवहारं विना, शीघ्रं निर्यातयत
 स्तव मयानुवद्धा प्रीतिर्भविष्यति । अथवा, अनिर्घातयत आम
 रणान्तिकं वैरं भविष्यति । अपिच प्रेचस्व, प्रेचस्व ।

कुष्माण्डीगोमयलिप्तवृताशाकञ्च,

गुष्कांतलितं खलु मांसं;

भक्तञ्च हेमन्तिकरात्रिसिद्धं,

स्त्रीनायाञ्च वेलायां न खलु भवति पृतिः ।

ज्ञोभनं भणियमि, लघुकं भणियमि, तथा भणियमि यथा
 एनात्मानः केलिकायां पाप्मादवालायकपोतपालिकावामुप
 विष्टः गृणामि । अण्णधा, यदि न भणमि, तदा कपाटतल
 प्रविष्टं कपित्यगुलिकमिव मस्तकन्ते मडमडइति शब्दं दत्त्वा
 भवथियानि ।

विदू । भणिसं (१) ।

शकारः ॥ अपवार्यं ॥ चेडे, गडे शचकं जेव्व भावे (२) ।

चेटः । अधइं (३) ।

शकारः । ता शिग्वं अवक्कमच्च (४) ।

चेटः । ता गेह्ल भट्टके अशिं (५) ।

शकारः । तव ज्जेव्व हस्ते चिट्टदु (६) ।

चेटः । एषे भट्टारहके गेह्लदु एं भट्टके अशिं (७) ।

शकारः ॥ विपरीतङ्गहीत्वा ॥

णिव्वक्कलं मूलकपेणिव्वणं,

खन्धेण घेत्तूण अ को शशुत्तं;

(१) भणिय्यामि ।

(२) हे चेट, गतः सत्यमेव भावः ।

(३) वाढं ।

(४) तत् शीघ्रमपक्रमावः ।

(५) तत् गृह्णातु भट्टारकोऽशिं ।

(६) तवैव हस्ते तिष्ठतु ।

(७) एष भट्टारकखामिकः गृह्णाति न भट्टारकोऽशिं ।

कुक्कीहिं कुक्कीहिं अ वुक्कअन्ते,

जधा जिआले, शरणं प्रयासि (१) ।

॥ परिक्लृप्त निष्क्रान्ता ॥

विदू । भोदि रदणिए, ए उ दे अअं अवमाणो तत्थ
भवदो चारुदत्तस्य निवेदइदब्बो; दोग्गच्चपीडितस्य मन्ये
दि उणदरा पीडा उविस्सदि (२) ।

रदनिका । अअ मित्तेअ; रअणिआ क्खु अहं सअद
मुखी (३) ।

विदू । एवं णेदं (४) ।

चात् ॥ वसन्तसेनामुद्दिश्य ॥ रदनिके, माहतामिलायी
प्रदोषममयगीतार्त्ता रोहसेनः । ततः प्रवेश्यतामभ्यन्तर
मयं । अनेन प्रावारकेण ह्लादयैनम् ॥ इति प्रावारकप्रयच्छति ॥

(१) निर्व्वल्ललं मूलत्वग्वर्णं

स्कन्धेन गृहीत्वा च कोपसन्नं ।

कुक्कुरैः कुक्कुरीभिश्च शब्दायमानो,

यथा शृगालः, शरणं प्रयासि ।

(२) भो रदनिके, न खलु ते अयं अपमानः तत्रभवत
चारुदत्तस्य निवेदयितव्यः; दौर्गत्यपीडितस्य मन्ये द्विगुण
तरा पीडा भविष्यति ।

(३) आर्य्यं मैत्रेय, रदनिका खल्वहं संयतमुखी ।

(४) एवमेव ।

वसं ॥ खगतं ॥ कथं परिजणोत्ति मं अवगच्छदि
॥ प्रावारकङ्कुहीत्वा समाघ्राय च ॥ खगतं ॥ मस्यृहं ॥ अस्महे
जादीकुसुमवासिदो पावारत्रो, अणुदासीणं खे जोव्वणं
पडिहासेदि (१) ।

॥ अपवारितकेन प्रावृणोति ॥

चारु । ननु रदनिके, रोहसेनं गृहीत्वाभ्यन्तरं प्रविश ।
वसं ॥ खगतं ॥ मन्दभादूणी क्खु अहं तुअ अत्तन्त
रस्स (२) ।

चारु । ननु रदनिके प्रतिवचनमपि नास्ति । कष्टं ।

यदा तु भाग्यचयपीडितान्दशां

नरः कृतान्तोपहितां प्रपद्यते ;

तदास्य मित्राण्यपि यान्यमित्रतां,

चिरानुरक्तोऽपि विरज्यते जनः ।

॥ उपसृत्य रदनिका विदूषकश्च ॥

विदू । भो इत्थं सा रअणिआ (३) ।

(१) कथं परिजनइति मामवगच्छति । आश्चर्य्यं !
जातीकुसुमवासितः प्रावारकः ; अनुदासीनं अस्य यौवनं प्रति
भासते ।

(२) मन्दभागिनी खल्वहं तवाभ्यन्तरस्य ।

(३) भो इत्थं सा रदनिका ।

चारु । इयं सा रदनिका ; इयमपरा का,
अविज्ञातावसक्तेन दूषिता मम वाससा ।

वसं ॥ स्वगतं ॥ सं; भूमिदा (१) ।

चारु । ह्यदिता शरदक्षेण चन्द्रलेखेव दृश्यते । अथवा,
न युक्तं परकलत्रदर्शनं ।

विदू । भो, अलं परकलत्रदर्शनमङ्गा ए; एसा वसन्तमे
णा कामदेवा अदनुज्जाणादो पङ्क्ति भवन्तमणुरक्ता (२) ।

चारु । अथे, इयं वसन्तमेना ॥ स्वगतं ॥

यथा मे जनितः कामः क्षीणे विभवविस्तरे,

क्रोधः क्षुपरूपस्येव स्वगात्रेव्येव मीदति ।

विदू । भो वअसा । एसा खु राअमालो भणादि (३) ।

चारु । किं ।

विदू । एसा ममुवणा, महिलसा, एवणाडअदंसणुष्ठिदा
नुत्तधालिब्व वसन्तमेणा णाम, गणिआ दालिआ, कामदेवा

(१) ननु भूमिदा ।

(२) भो, अलं परकलत्रदर्शनमङ्गाया; एसा वसन्तमेना,
कामदेवायतनोद्यानात्प्रभृति त्वामनुरक्ता ।

(३) भोवयस्य एष खलु राजमालो भणति ।

अदणुज्जाणादी पङ्क्तिं तुभं अणुलत्ता, अहोहिं वलङ्कारा
णुणीत्रमाणा तुह गेहं पविट्टा (१)।

वसं ॥ खगतं ॥ वलङ्काराणुणीत्रमाणेति, जं सच्चं; अलं
किदह्नि एदेहिं अक्खरेहिं (२)।

विदू । ता जइ मम हत्ये सन्नं जेव्व पट्टाविअ एणं सम
प्येसि, ता अधिअरणे ववहारं विणा लङ्कं णिज्जादमाणाह
तव मए अणुवड्ढा पीदी ऊविस्सदि; अणुधा, आमलणं वेत्तं
ऊविस्सदि (३)।

चारु ॥ सावन्नं ॥ अज्ञोऽसौ ॥ खगतं ॥ अथे कथन्देवतो
पस्थानयोग्या युवतिरियं । तेन खलु तस्याम्बेलायां -

प्रविश गृहमिति प्रतोद्यमाना

न चलति भाग्यक्षतान्दशानवेक्ष्य ।

पुरुषपरिचयेन च प्रगल्भं

न वदति यद्यपि भाषते वह्नि ।

॥ प्रकाशं ॥ भवति वसन्तसेने, अनेनाविज्ञानादपरिज्ञात
परिजनोपचारेणापराद्धोऽस्ति, शिरसा भवतीमनुनयामि ।

(१) एषा सखुवर्षेति ।

(२) वलङ्कारानुनीयमाना इति, यत्सत्यं, अलङ्कृतास्ति
एतैरक्षरैः ।

(३) तद्यदि मम हस्ते खयमेव प्रस्थाप्य एनां समर्पयसीति ।

वसं । एदिणा अणुचिदभूमिआरोहणेणावरज्जा अञ्जं
शीर्षेण पणमिअ पमादेमि (१) ।

विदू । भो, दुवेवि तुम्हे सुखं पणमिअ, कलमकेदारा
अखोखं शीर्षेण शीसं समाअदा, अहंपि इमिणा करहजाणुमे
रिसेण शीर्षेण, दुवेवि तुम्हे पमादेमि, उट्टेधत्ति (२) ।

चारु । भवतु, तिष्ठतु प्रणवः ।

वसं ॥ स्वगतं ॥ चतुरो मधुरो अ अञ्जं उपव्यासो; ए
जुत्तं अञ्ज इदिसेण इध आअदाए, मए पडिवमिदुं; भोदु,
एञ्जं दाव भणिसुं ॥ प्रकाशं ॥ अञ्ज, जइ एवं अहं अञ्जण
अणुगेहा, ता इके अहं इमं अलंकारअं अञ्जस्स गेहे णिक्खि
विदुं; अलङ्कारस्य निमित्तं एते पापा अणुमरन्ति (३) ।

(१) एतेनानुचितभूमिकारोहणेनापराद्धा, आर्य्यं शीर्षेण
प्रणम्य, प्रमादयामि ।

(२) भो, हावपि युवां सुखं प्रणम्य, कलमकेदारो
अन्योन्यं शीर्षेण शीर्षं समागतौ; अहमपि अमुना करभजानु
सदृशेन शीर्षेण, हावपि युवां प्रमादयामि, उत्तिष्ठतमिति ।

(३) चतुरोमधुरः अञ्जं उपव्यासः न युक्तं अथ इदृशेन
इह आगतया मया प्रतिवक्षितुं; भवतु, एवं तावत् भणिये ।
आर्य्यं, यदि एवं अहं आर्य्यस्य अनुग्रहवती, तदिच्छामि
अहं, इमं अलङ्कारकं आर्य्यस्य गेहे निक्षेपुं; अलङ्कारस्य
निमित्तं एते पापा अनुमरन्ति ।

चारु । अचोग्यमिदं न्यासस्य गृहम् ।

वसं । अञ्ज, अलिञ्जं; पुरुषेषु णासा णिक्विभिन्नन्ति, ए
उण गेहेसु (१) ।

चारु । मैत्रेय, गृह्यतामयमलङ्कारः ।

वसं । अणुगृहिदद्धि (२) ॥ इत्यलङ्कारानर्पयति ॥

विदू ॥ गृहीत्वा ॥ सोत्यि भोदीए (३) ।

चारु । धिङ्मूर्ख; न्यासः खल्वयं ।

विदू ॥ अपवार्यं ॥ जद् एव ता चोरेहिं अवहरीञ्च
दुत्ति (४) ।

चारु । अचिरेणैव कालेन ।

विदू । एषो से अह्नाणं विष्णो (५) ।

चारु । निर्धातयिष्ये ।

(१) आर्य्य, अलीकं; पुरुषेषु न्यासानिःक्षिप्यन्ते न पुन
गेहेषु ।

(२) अनुगृहीतास्मि ।

(३) स्वस्ति भवत्यै ।

(४) यद्येवं तदा चौरैरपह्रियतामिति ।

(५) एषोऽस्या अस्माकं विन्यासः ।

वमं । अज्ज, इहं अहं, इमिण अज्जेण अनुगच्छिस्समी,
स्वकं गेहं गन्तुं (१) ।

आह । नैत्रेय, अनुगच्छ तत्र भवतीं ।

विदू । तुमं जेअ एदं कलहंसगामिणी, मणुगच्छन्तो राअ
हंसो विअ मोहसि; अहं उण वद्धणो; जंतिं तहिं जणेहिं
चउपपहोवणीदो विअ उवहारो कुकुरेहिं विअ, खज्जमाणो
विवच्छिस्सं (२) ।

आह । एवं भवतु; स्वयमेवानुगच्छामि तत्र भवतीं । तद्वाज
मार्गविद्यासयोग्याः प्रज्वाल्यन्तां प्रदीपिकाः ।

विदू । वद्धमाणश्च, पञ्जालेहि पदीविआओ (३) ।

चेटः ॥ जनान्तिकं ॥ अले, तेल्लेण विणा, पदीविआओ
पञ्जालीयन्ति? (४) ।

(१) आर्य्य, इच्छाम्यहं, अनेन आर्य्येण अनुगम्यमाना,
स्वकं गेहं गन्तुं ।

(२) तमेव एतां कलहंसगामिणीं अनुगच्छन् राजहंस
इव शोभते; अहं पुनर्वाद्भणः; यत्र तत्र जनेभ्यस्तुष्यथोपनीत
इव उपहारः कुकुरैरिव खाद्यमानः विपश्ये ।

(३) बद्धमानक, प्रज्वालये प्रदीपिकाः ।

(४) अरे, तैलेन विना, प्रदीपिकाः प्रज्वाल्यन्ते ?

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ भो, ताश्चो क्वु अह्नाणं पदीविआ
ओ, अवमाणिदनिद्धणकामुआ विअ गणिआ, णिस्सिण्हेहाओ
दाणिं संवुत्ता (१) ।

चारु । मैत्रेय, भवतु; कृतं प्रदीपिकाभिः । पश्य ।

उदयति हि शशाङ्कः कामिनीगण्डपाण्डु

ग्रहगणपरिवारो राजमार्गप्रदीपः ;

तिमिरनिकरमध्ये रश्मयोद्यस्य गौराः,

स्तुतजलद्वयं पङ्के, क्षीरधाराः पतन्ति ।

॥ सानुरागं ॥ भवति वसन्तसेने, इदं भवत्यागृहं, प्रविशतु
भवती ॥ वसन्तसेना सानुरागमवलोकयन्ती निष्क्रान्ता ॥

चारु । वयस्यगता वसन्तसेना; तदेहि, गृहमेव गहावः ।

राजमार्गो हि शून्योऽयं, रक्षिणः सञ्चरन्ति च,

वञ्चना परिहर्त्तव्या वज्रदोषा हि शर्व्वरी ।

॥ परिक्रम्य ॥ इदञ्च सुवर्णभाण्डं रक्षितव्यं त्वया रात्रौ;
वर्द्धमानकेनापि दिवा ।

विदू । जघा भवं आणवेदि (२) ।

॥ इति निष्क्रान्तौ ॥

इति मृच्छकटिके अलङ्कारन्यासेनाम प्रथमोऽङ्कः ॥

(१) भो, ताः खलु अस्माकं प्रदीपिका, अवमानितनिर्द्धव
कामुका इव गणिका, निःस्त्रेहा इदानीं संवृत्ताः ।

(२) यथा भवान् आज्ञापयति ।

॥ अथ द्वितीयोऽङ्कः ॥

॥ प्रविश्य चेटो ॥ अजाए अज्जआसआसं सन्देसेण पेसि
दस्सि; ता जाव पविमिअ अज्जआसआसं गच्छामि ॥ परि
कम्भावलोक्य च ॥ एसा अज्जआ, हिअएण किंपि आलिहन्ती
चिट्ठदि; ता जाव उपसप्पामि, (१) ।

॥ ततः प्रविशति आसनस्या सात्कण्ठा वसन्तसेना मद
निका च ॥

वसं । हज्जे, तदो, तदो (२) ।

चेटो । अज्जए, ए किंपि मन्तेसि; किं तदो, तदो (३) ।

वसं । किं मए भणित्ते (४) ।

(१) मात्रा आर्यायाः सकाशं सन्देहेन प्रेरितास्मि; तत्
यावत् प्रविश्य आर्यासकाशं गच्छामि । एषा आर्या, हृदयेन
किमप्यालिखन्ती तिष्ठति । तत् यावत् उपसर्पामि ।

(२) हे चेटि, ततस्ततः ।

(३) न किमपि मन्त्रयसि; किन्ततः ततः ।

(४) किं मया भणितं ।

चेटी । तदो तदोत्ति (१) ।

वसं ॥ सभूत्तेपं ॥ आं एव् (२) ।

॥ उपसृत्य प्रथमा चेटी ॥ अज्जए, अत्ता आदिसदि,
णाहादा भवित्र, देवदाणं पूअं णिवत्तेहिति (३) ।

वसं । हज्जे, विखवेहि अत्तं, अज्जए एहाइस्सं, ता वह्म
णो जेव् पूअं निवत्तेदुत्ति (४) ।

चेटी । जं अज्जआ आणवेदि (५) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

मद । अज्जए, सिणेहो पुक्कीअदि, ए पुरोभाइदा किं
णेदं (६) ।

वसं । मदणिए, कीदिसिं मं पेक्खसि (७) ।

(१) ततस्ततइति ।

(२) आं एवं ।

(३) आर्य्ये, माता आदिशति, स्नाता भूत्वा, देवतानां
पूजां निवर्त्तयेति ।

(४) चेटी, विज्ञापय मातरं, अद्य न स्नास्यामि, तत्
ब्राह्मणएव पूजां निवर्त्तयत्विति ।

(५) यत् आर्य्या आज्ञापयति ।

(६) आर्य्ये, स्नेहः पृच्छते, न पुरोभागिता किं नेदं ।

(७) मदनिके, कीदृशीं मां प्रेक्षसे ।

चेटी । अञ्जया ए सुखहिअन्नणेण, जानामि, हिअन्न
गदं कपि, अञ्जया अहिलमदिति (१) ।

वर्म । सुदु सुए जाणितं; परहिअन्नगहणपण्डिआ मद
पिआ क्खु सुमं (२) ।

मद । प्रियं मे, प्रियं, कामो क्खु णाम एसो भअवं अनु
गहिदो मद्दसवो तरुणजनसु; ता कथेदु अञ्जया, किं,
राजा, राजवत्तहो वा, सेवीअदि (३) ।

वर्म । चेटी, रमिदुमिच्छामि, ण सेवितुं (४) ।

मद । विद्याविसेसालद्धिदो किं कोपि बह्मणो युवा
कामोअदि (५) ।

वर्म । पूजणीओ मे बह्मणो जणो (६) ।

(१) आर्यायाः सुख्यहृदयत्वेन जानामि, हृदयगतं
कमपि, आर्याभिलषतीति ।

(२) सुदु लया ज्ञातं; परहृदयग्रहणपण्डिता मदनिका
खलु तं ।

(३) प्रियं मे, प्रियं, कामः खलु नाम एष भगवान् अनु
ग्रहीतामहोत्सवः तरुणजनसु; तत्कथयतु आर्या, किं,
राजा, राजवत्तभोवा सेव्यते ।

(४) चेटी, रन्तुमिच्छामि न सेवितुं ।

(५) विद्याविसेसालङ्कृतः किं कोऽपि ब्राह्मणो युवा काम्यते ।

(६) पूजनीयाने ब्राह्मणोजनः ।

मद । किं, अण्णअण्णराभिगमणजणिदविहववित्थारो
वाणिअजुआ वा कामीअदि (१) ।

वसं । हञ्जे, उआरूढसिणेहं पि पणइजणं परिचइअ,
देसंतरगमणेण वाणिअजणो महन्तां विओअजं दुक्खमुप्पा
देदि (२) ।

मद । अज्जए, ए राजा, ए राअवत्तहो, ए बह्मणो,
ए वाणिअजणो; तां को दाणिं सो भट्टिदारिआए कामी
अदि (३) ।

वसं । हञ्जे, तुमं मए सह कामदेवाअदणुज्जाणं गदा
आसि (४) ।

चेटी । अज्जए गदत्थि (५) ।

(१) किं, अनेकनगराभिगमनजनितविभवविस्तरावाणिज
घुवा वा काम्यते ।

(२) चेटी, उपारूढस्तेहं अपि प्रणयिजनं परिचर्य, देशा
न्तरगमनेन वाणिजजनोंमहद्वियोगजदुःखमुत्पादयति ।

(३) आर्ये, न राजा, न राजवत्सभो, न ब्राह्मणो; न
वाणिजजनः, तत्कइदानीं स भट्टदारिकवा काम्यते ।

(४) चेटी, त्वं मया सह कामदेवावतनोद्यानं गता
आसीः ।

(५) आर्ये, गतास्मि ।

वसं । तथा वि सं उदासीणा विअ पुच्छसि (१) ।

मद । जाणितं ; किं, सो जेव्व, जेण अज्जआ सरणाअदा
अभ्युपपन्ना (२) ।

वसं । किंणामहेओ क्खु सो (३) ।

मद । सो क्खु सेट्ठिचत्तरे पडिवमदि (४) ।

वसं । अद, एणं से पुच्छिदासि (५) ।

मद । सो क्खु, अज्जए, सुगहिदणामहेओ अज्जचारुद
त्तोणाम (६) ।

वसं ॥ सहर्षं ॥ साङ्ग, मदणिए साङ्ग, सुट्टु तुए जाणितं (७) ।

मद ॥ स्वगतं ॥ एवं दाव ॥ प्रकाशं ॥ अज्जए, दरिद्रो
क्खु सो सुणीअदि (८) ।

(१) तथापि मां उदासीनेव पृच्छसि ।

(२) ज्ञातं; किं, स एव येनार्याशरणागता अभ्युपपन्ना ।

(३) किन्नामधेयः खलु सः ।

(४) स खलु अष्टिचत्तरे प्रतिवसति ।

(५) अयि, नामास्य पृष्टानि ।

(६) स खलु, आर्य्ये, सुगृहीतनामधेयः आर्य्यचारुदत्तो
नाम ।

(७) साधु, मदनिके, साधु; सुट्टु तथा ज्ञातं ।

(८) एवं दावत् । आर्य्यं, दरिद्रः खलु स श्रूयते ।

वसं । अदोजेव्व कामीअदि; दल्लिद्दपुरिससङ्कंतमणा क्व
गणिआ लोए अवअणीआ भोदि (१) ।

मद । अज्जए, किं झीणकुसुमं सहआरपादवं मज्जअ
रीओ उए सेवन्ति? (२) ।

वसं । अदोजेव्व ताओ मज्जअरीओ वुचन्ति (३) ।

मद । अज्जए, जइ सो मणीसिदो ता कीस दाणिं
सहसा णाहिसारीअदि (४) ।

वसं । हज्जे, सहसा अहिसारिअन्तो पच्चुअआरदुव्वल
दाए, मा दाव जणे दुल्लहदंसणे पुणे भविस्सदि (५) ।

(१) अतएव काम्यते; दरिद्रपुरुषसंक्रान्तमनाः खलु
गणिका लोके अवचनीया भवति ।

(२) आर्य्ये, किं हीनकुसुमं सहकारपादपं मधुकर्त्यः
पुनः सेवन्ते ।

(३) अतएव तामधुकर्त्य उच्यन्ते ।

(४) आर्य्ये, यदि स मनीषितस्तत् किमर्थमिदानीं सहसा
नाभिसार्य्यते ।

(५) चेति, सहसा अभिसार्य्यमाणः प्रत्युपकारदुर्व्वल
तया, मा तावत् जनो दुर्लभदर्शनः पुनर्भविष्यति ।

मद। किं, अदोजिव सो अलङ्कारस्य हस्त्य
लिकित्तो (१)।

वमं। हञ्जे, सुष्टु दे जाण्डं (२)।

॥ नेपथ्ये ॥ अरे भद्राः दग्गुवणस्य लुङ्गु, जूदकर, पप
लीणु, पपलीणु, ता गेह, गेह, तिष्ठ, दूरात्प्रदृष्टोऽसि (३)।

॥ प्रविश्य अपटाक्षेपेण संभ्रान्तः मन्वाहकः ॥

कष्टे! एमे जूदिअल, भावे; हीमाणहे, एववन्धनमुक्ताए
विअ गद्दीए हा ताडिदोहिं गद्दीए, अङ्गलाअ मुक्ताए
अत्तीए घडुक्को विअ घादिदोहिं अत्तीए।

लेखअवावडहिअअं सहिअं दट्टुण अत्ति पञ्चढे।

एहिं मग्गणिवडिदे, कं ए उ अलणं पवज्जामि।

ता जाव एदे गहिअ जूदिअला अलदो सं असेगन्ति ताव
इदो विपडीदेहिं पादेहिं एदं गुण्णदेउलं पविशियअ, देवी
भविस्सं (४)।

(१) किं अतएव सोऽलङ्कारस्य हस्ते निश्चितः।

(२) चेटि, सुष्टु लया ज्ञातं।

(३) अरे भद्रारक, दग्गुवणस्य हस्ते रुङ्गुः द्यूतकरः
प्रपलायितः; तद्गुहाण, गुहाण; तिष्ठ; दूरात् प्रदृष्टोऽसि।

(४) कष्टे! एय द्यूतकर, भावः; आयुष्यं, नववन्धनमुक्तया
इव गद्दीभ्या हा ताडितोऽस्मि गद्दीभ्या, अङ्गराजमुक्तया अत्त्या
पटात्कचइव घातितोऽस्मि अत्त्या।

॥ वज्रविधं नायं कृत्वा तथा स्थितः; ततः प्रविशति
माथुरोद्यूतकरश्च ॥

माथुरः। अले भट्टा, दश सुवर्णाह लुङ्गु जूदकर पप
लीणु, गेहू; तिष्ठ, तिष्ठ, दूरात्प्रदृष्टोऽसि (१)।

द्युत। जइ वज्जसि पात्रालं, इन्द्रं सलणं च सम्पदं जासि,
सहिअ वज्जिअ एकं, रुद्धो विण रक्खिदुं तरइ (२)।

लेखकव्याप्तहृदयं सभिकं दृष्ट्वा झटिति प्रभ्रष्टः

इदानीं मार्गनिपतितः कं नु खलु शरणं प्रव्रजामि ।

तत् यावत् एतौ सभिकद्यूतकरौ अन्यतोमां अन्विष्यतः,
तावत् इतोविपरीताभ्यां पादाभ्यां एतत् शून्यं देवकुलं
प्रविश्य, देवीभविष्यामि ।

(१) अरे भट्टा, दशसुवर्णस्य कृते रुद्धः द्यूतकरः प्रप
लायितः; गृह्णाण; तिष्ठ, तिष्ठ, दूरात् प्रदृष्टोऽसि ।

(२) यदि व्रजसि पातालं, इन्द्रं शरणञ्च साम्प्रतं यासि;
सभिकं वर्जयित्वा एकं रुद्धोऽपि न रक्षितुं शक्नोति ।

मायुरः। कहिं, कहिं, सुसहिअविप्पलभआ,
 पलासि, लेभअपलिवेविदङ्गआ,
 पदे, पदे, समविपमं खलन्तआ,
 कुलं, अमं, अइ कमणं कलेन्तआ (१)।

द्यूत ॥ पदं वीक्ष्य ॥ एमोवज्जदि; इअंपणट्टा पदवी (२)।
 मायु ॥ आलोक्य, भवित्कं ॥ अले विप्पतीपु पादु, पडिमा
 ग्गुणु देवउल्लु ॥ विचिन्त्य ॥ धुत्तु जुदिकरु, विप्पदीवपदेहिं
 देउलं पविट्टु (३)।

द्यूत। ता अणुसरेह्य (४)।

मायु। एवं भोदु (५)।

॥ उभौ देवकुलप्रवेशं निरूपयतः; दृष्ट्वा अन्योन्यं संज्ञाप्य ॥

(१) कुत्र, कुत्र, सुसभिकविप्रलभक

पलायसे, रे भयपरिवेपिताङ्गक

पदे, पदे, समविपमं खलन्

कुलं यशः अतिरूप्यं कुर्वन्।

(२) एष व्रजति; इयं प्रणष्टा पदवी।

(३) अरे, विप्रतीपौ पादौ प्रतिमाग्गुण्यं देवकुलं, धूर्त्तौ
 द्यूतकरोविप्रतीपपादाभ्यां देवकुलं प्रविष्टः।

(४) ततोऽनुसरावः।

(५) एवं भवतु।

द्यूत । कथं, कठुमयी पडिमा (१) ।

मायु । अले, ए, ऊ शैलप्यडिमा ॥ इति वज्रविध
ञ्चालयतः संज्ञाय च ॥ एवं भोदु; एहि, जूदं किलेह्य (२)
॥ वज्रविधं द्यूतं क्रोडतः ॥

संवा ॥ द्यूतेहाविकारसम्बरणम्बज्रविधं कृत्वा; स्वगतं ॥

अले, कत्ताशद्दे णिष्ठाणअस्स हलद्द हड्दकं मणुस्सस्स,
ढक्काशद्दे व्व एडाधिवस्स पम्भट्टलज्जस्स ।

जाणानि ए कीलिस्सं; सुमेरुशिहलपडणशंखिहं जूअं;
तहवि, ऊ कोदलमज्जले कत्ताशद्दे मणं हलदि (३) ।

द्यूत । मम पाठे, मम पाठे (४) ।

मायु । ए, ऊ, मम पाठे, मम पाठे (५) ।

(१) कथं, काठमयी प्रतिमा ।

(२) अरे, न, खलु शैलप्रतिमा । एवम्भवतु, एहि, द्यूते
न क्रोडावः ।

(३) अरे, कत्ता शब्दो निर्णानकस्य हरति हृदयं मनुष्यस्य,
ढक्का शब्दइव नराधिपस्य प्रभ्रष्टराज्यस्य ।

जाणानि, न क्रोडिव्यामि; सुमेरुशिखरपतनसन्निभं द्यूतं;

तथापि खलु, कीकिलमधुरः कत्ताशब्दो मनोहरति ।

(४) मम पाठे, मम पाठे ।

(५) न, खलु, मम पाठे मम पाठे ।

संवा ॥ अन्वतः सहसोपसृत्य ॥ षं मम पाटे (१) ।

शूत । सङ्गे गोहे (२) ।

मायु ॥ गृहीत्वा ॥ अले, प्रेदण्डा, गगहीदीमि; पप्रच्छ तं
दशसुवर्णं (३) ।

संवा । अज्ज ददस्मं (४) ।

मायु । अङ्गणा पप्रच्छ (५) ।

संवा । ददस्मं; प्रसादं कलेहि (६) ।

मायु । अले, षं, संपदं पप्रच्छ (७) ।

संवा । गिरः पतति (८) ।

॥ इति भूमौ पतति । उभौ वज्रविधन्ताडयतः ॥

(१) ननु मम पाटे ।

(२) लब्धः पुरुषः ।

(३) अरे लुप्तदण्डक गृहीतोऽभिः प्रयच्छ तद्दशसुवर्णं ।

(४) अद्य दास्यामि ।

५) अधुना प्रयच्छ ।

(६) दास्यामि; प्रसादं कुरु ।

(७) अरे, ननु, सांप्रतं प्रयच्छ ।

(८) गिरः पतति ।

मायु। एसु तुं ऊ जूदिअरमण्डलीए वड्ढोपि (१)।

संवा ॥ उत्थाय सविषादं ॥ कथं, जूदिअलमण्डलीए वड्ढोत्ति। ही, एसे अह्माणं जूदिअलाणं अलङ्घणीए समए; ता कुदो दइस्सं (२)।

मायु। अले, गन्थु कुलुकुलु (३)।

संवा। एवं कलेमि ॥ द्यूतकरमुपसृश्य ॥ अद्धं ते देमि, अद्धं मे मुञ्चदु (४)।

द्यूत। एवं भोदु (५)।

संवा ॥ सभिकमुपगम्य ॥ अद्धस्स गन्थु कलेमि, अद्धं पि मे अज्जो मुञ्चदु (६)।

(१) एष त्वं खलु द्यूतकरमण्डल्या वड्ढोऽसि।

(२) कथं द्यूतकरमण्डल्या वड्ढोऽसि। कथं, एषोऽस्माकं द्यूतकराणां अलङ्घनीयः समयस्तस्मात्कुतोदास्यामि।

(३) अरे, गण्डः कृतः।

(४) एवं करोमि। अद्धं तुभ्यं ददामि, अद्धं मह्यं मुञ्चतु।

(५) एवमभवत्।

(६) अद्धंस्तु गण्डं करोमि, अद्धंमपि मह्यं आर्यो मुञ्चतु।

मायु । को दोगः, एवं भादु (१) ।

संवा ॥ प्रकाशं ॥ अञ्ज, अहं तु ए मुक्ते (२) ।

मायु । मुक्ते (३) ।

संवा ॥ घृतकरं प्रति ॥ अहं तु ए वि मुक्ते (४) ।

घृत । मुक्ते (५) ।

संवा । सम्पदं गमिमां (६) ।

मायु । पप्रच्छ तं दशगुणवत्; कर्हि गच्छमि (७) ।

संवा । पप्रच्छ, पप्रच्छ, भद्राललाह । हा, सम्पदं जैव
एषाह अहं गन्व ऊडे, अललाह अहं मुक्ते, तथापि, मं अवलं
सम्पदं जैव मग्नादि (८)

(१) को दोगः, एवम्भवत् ।

(२) आञ्ज, अहं तया मुक्तं ।

(३) मुक्तं ।

(४) अहं तयापि मुक्तं ।

(५) मुक्तं ।

(६) माम्प्रतं गमिष्यामि ।

(७) प्रयच्छ तद्दशगुणवत्, कुत्र गच्छमि ।

(८) प्रेक्षन्, प्रेक्षन्, भद्राललाहः । हा साम्प्रतं एव
एषाह अहं गन्वः कृतः, अपरस्य अहं मुक्तं, तथापि मां
अवलं माम्प्रतमेव याचते ।

मायु ॥ गृहीत्वा ॥ धुत्तु; मायुरु अहं, णिउणु एत्थ ण
अहं धुत्तिज्जामि । ता; पन्नच्छ तं, प्रेदंडन्ना, सर्व्वं सुवर्णं
सम्पदं (१) ।

संवा । कुतो ददस्सं (२) ।

मायु । पितरं विक्खिणिअ पन्नच्छ (३) ।

संवा । कुतो मे पिदा (४) ।

मायु । मातरं विक्खिणिअ पन्नच्छ (५) ।

संवा । कुतो मे मादा (६) ।

मायु । अप्पाणं विक्खिणिअ पन्नच्छ (७) ।

संवा । कलेध पद्दादं; णेध मं लाजलग्गं (८) ।

(१) धूर्त्तः; मायुर अहं निपुणः, अत्र नाहं धूर्त्तयामि,
ततः प्रयच्छ तं लुप्तदण्डकं सर्व्वं सुवर्णं साम्प्रतं ।

(२) कुतोदास्यामि ।

(३) पितरं विक्रीय प्रयच्छ ।

(४) कुतो मे पिता ।

(५) मातरं विक्रीय, प्रयच्छ ।

(६) कुतो मे माता ।

(७) आत्मानं विक्रीय प्रयच्छ ।

(८) कुरत प्रसादं, नयत मां राजमार्गं ।

मायु। प्रसर (१)।

संवा। एवं भोदु ॥ परिक्रामति ॥ अज्जाः; क्लिण्घ मं
दमस्य सहिअस्य हत्यादो दमेहिं सुवणकेहिं ॥ इद्वा;
आकामे ॥ किं भणध? किं कलदस्यमि त्ति? गेहे दे कम्मकले
ऊविसं। कथं अददअ पडिवअणं गदे। भोदु; एवं दमं अण
भणदसं ॥ पुनसादेव पठति ॥ कथं, एसेवि मं अवधीलिअ
गदे। आः अज्जचाहदत्तस्य विहवे विहडिदे एमे वट्टामि
मन्दभाए (२)।

मायु। णं देहि (३)।

संवा। कुदो ददसं (४) ॥ इति पतति। मायुरः
कथति ॥

(१) प्रसर।

(२) एवमावतु। आर्याः, क्लीण्घं मां, अस्य मभिकस्य
हस्तात् ददभिः सुवणकैः। किं भणतः किं कलहं करिष्यमीति।
गेहे ते कर्मकरो भविष्यामि। कथं, अदत्त्वा प्रति वचनं गतः।
भवन्निव, दमं अन्वं भणिष्यामि। कथं, एषोऽपि मामवधीर्य
गतः। आः आर्यं चाहदत्तस्य विभवे विघटिते एषोऽहं बहु
मन्दभाग्यः।

(३) ननु देहि।

(४) कुतो दास्यामि।

संवा । अज्जा, पलित्ताअध, पलित्ताअध (१) ।

॥ ततः प्रविशति दर्दुरकः ॥

दर्दु । भो; द्युतं हि नाम पुरुषस्यासिंहासनं राज्यं । कुतः ।

न गणयति पराभवं, कुतश्चिद्धरति, ददाति च नित्यमर्थजातं ।
नृपतिरिव निकाममायदर्शी विभववता समुपास्यते जनेन ।

अपिच ।

द्रव्यं लब्धं द्यूतेनैव, दारामित्रं द्यूतेनैव,

दत्तं, भुक्तं, द्यूतेनैव, सर्व्वं नष्टं द्यूतेनैव ।

अपिच ।

चेताहृतसर्व्वस्वः, पावरपतनाच्च शोषितशरीरः,

नर्दितदर्शितमार्गः, कटेन विनिपातितोयामि ।

॥ अग्रतोऽवलोक्य ॥ अयमस्माकं पूर्व्वसभिको माथुर इत
एवाभिवर्त्तते । भवत्वपक्रमितुं न शक्यते तद्वगुण्डचाम्यात्मा
नम् ॥ वज्रविधं नाय्यं कृत्वा स्थितः । उत्तरीयं निरीक्ष्य ॥

अयं पटः सूत्रहरिद्रतां गतो,

ह्ययं पटः छिद्रशतैरलङ्कृतः;

अयं पटः प्रावरितुं न शक्यते,

ह्ययं पटः संदृतएव शोभते ।

(१) आर्या, परित्रायत, परित्रायत ।

अथवा किमयं तपस्वी करिष्यति । योहि ।

पादेनैकेन गगणे द्वितीयेन च भूतले,

तिष्ठाम्बुध्नितलावद्यावत्तिष्ठति भास्करः ।

मायु । दापयः दापय ।

संवा । कुतोददत्तां (१) ॥ मायुरः कर्षति ॥

ददु । अये किमेतदग्रतः ॥ आकाशे ॥ किं भवानाह । अयं

यूतकरः सभिकेन खलीक्रियते, न कश्चिन्मोचयति । नन्वयं

ददुरोमोचयति ॥ उपसृत्य ॥ अन्तरमन्तरम् ॥ दृष्ट्वा ॥ अये,

कयं मायुरोधूर्तः । अयमपि तपस्वी संवाहकः ।

यन्नाथं दिवसान्तमान्तगिरोनास्ते ममुषांविता,

यसोद्गर्षणलोष्टकेरपि रुदा पृष्ठेन जातः किणः ।

यस्यैतच्च न कुक्कुरैरहरहर्जङ्गान्तरं चर्यते,

तस्मात्प्रायतकोमलस्य मततं यूतप्रसङ्गेन किं ।

भवतु ; मायुरं तावत् सान्त्वयामि ॥ उपगम्य ॥ मायुर,

अभिवादये ।

मायु । प्रत्यभिवादये ।

ददु । किमेतत् ।

मायु । अग्रं, दमसुवर्णं धालेदि (२) ।

(१) कुतोदास्त्रामि ।

(२) अयं दमसुवर्णकं धारयति ।

ददु। ननु कल्यवर्त्तमेतत्।

मायु ॥ ददुरस्य कक्षतल्लुण्डीघृतं पटमाद्यस्य ॥ भट्टाः
पश्यत, पश्यत । जर्जरपडप्पावुदो अन्नं पुल्लिषो दसुशुवणं
कल्यवत्तं भणादि (१) ।

ददु। अरे मूर्ख, नन्वहं दशसुवर्णान् कटकरणेन प्रच
क्षामि; तत्किं; यस्यास्ति धनं स च किं क्रोडे हत्वा दर्शयति ।
अरे;

दुर्वर्णोऽसि, विनष्टोऽसि, दशसुवर्णस्य कारणात्,
पञ्चेन्द्रियसमायुक्तो नरो व्यापाद्यते त्वया ।

मायु। भट्टा, तुए दसुशुवणु कल्यवत्तु मम एष
विहव्यु (२) ।

ददु। यद्येवं श्रूयतां, तर्हि अन्यान् तावद्दशसुवर्णानस्यैव
प्रचक्ष, अयमपि द्यूतं शीलयतु ।

मायु। तत्किं भोदु (३) ।

ददु। यदि जेष्यति, तदा दास्यति ।

(१) पश्यत, पश्यत । जर्जरपटप्रावृतोऽयं पुरुषो दश
सुवर्णं कल्यवर्त्तं भणति ।

(२) तव दशसुवर्णं कल्यवर्त्तं मम एषविभवः ।

(३) तत्किं भवतु ।

मायु । अह ए जिणादि (१) ।

ददु । तदा न दाच्यति ।

मायु । अह ए जुक्तं जन्मिदुः एवं अखन्तो तुमे, पश्च
धुत्तश्च । अहं पि णाम मायुरो, धुत्तो, जूत्रं मित्वा आदंस
आमि, अखन्ता वि अहं ए विभेमि । धुत्त खण्डिअवुत्तोऽमि
तुमं (२) ।

ददु । अरे, कः खण्डितवृत्तः ।

मायु । तुं ऊ खण्डिदवुत्तो (३) ।

ददु । पिता ते खण्डितवृत्तः ॥ संवाहकस्यापक्रमितुं संजा
न्ददाति ॥

मायु । गोमाविआपुत्त ए एवं जेव दूदं तुए
सेविदं (४) ।

ददु । मया एवं द्यूतमासेवितम् ।

(१) अय न जयति ।

(२) अय न युक्तं जन्मितुः, एवं आचक्ष्णस्व, प्रयच्छ; धूर्त्तक । अहमपि नाम मायुरोधूर्त्तः, द्यूतं मित्वा आदर्श
आमि, अन्यस्मै अहं न विभेमि, धूर्त्तः खण्डितवृत्तोऽमि तं ।

(३) तं खलु खण्डितवृत्तः ।

(४) वैश्यापुत्र, एवमेव द्यूतं तया सेवितं ।

मायु । अले, संवाहत्रा, पत्रच्छ तं दसुशुवणं (१) ।

संवा । अज्ज दइस्सं, दाव दइस्सं (२) ॥ मायुरः
कर्षति ॥

दर्दु । मूर्ख, परोचे खलीकर्त्तुं शक्यते, न ममागतः खली
कर्त्तुं ।

॥ मायुरः संवाहकमाह्वय घोणायां मुष्टिग्रहारं ददाति ।
संवाहकः सशोणितं मूर्खा नाटयन् भूमौ पतति । दर्दुरक
उपसृत्यान्तरयति । मायुरो दर्दुरन्ताडयति । दर्दुरो विप्र
तीपन्ताडयति ।

मायु । अले, अले, दुठ्ठु खिलालिआपुत्तअ, फलपि पावि
हसि (३) ।

दर्दु । अये मूर्ख, अहं तया मार्गगतए वताडितः; श्रो
यदि राजकुले ताडयिष्यसि तदा द्रक्ष्यसि ।

मायु । एण्ण पेक्खिष्णं (४) ।

दर्दु । कथं द्रक्ष्यसि ।

(१) अरे सम्वाहक, प्रयच्छ तं दसुशुवणं ।

(२) अद्य दास्यामि, तावत् दास्यामि ।

(३) अरे, अरे, दुष्टपुंखलीपुत्रक, फलमपि प्रास्यसि ।

(४) एष मेच्छिये ।

मायु ॥ प्रनार्यं चक्षुषी ॥ एवं पेक्षितं (१) ।

॥ दर्दुरो नायुरस्य पाशुना चक्षुषी परद्विता संवाहकस्या
पक्रमितुं संज्ञान्ददाति । मायुरोऽक्षिणी निष्टस्य शून्यौ पतति ।
संवाहकोऽपक्रामति ॥

दर्दु ॥ स्वगतं ॥ प्रधानसभिको मायुरो मया विरोधितः,
तस्मात् युज्यते स्यात् । कथितञ्च मम प्रियवयस्येन शर्विलकेन,
यथा, किञ्च आर्यकनामा गोपालदारकः सिद्धादेशेन समा
दिहो राजा भविष्यतीति; सर्वज्ञास्मद्विधोजनस्तमनुसरति,
तदहमपि तत्समीपमेव गच्छामि ॥ इति निष्प्रान्तः ॥

संवा ॥ सचासं परिक्रम्य दृष्ट्वा ॥ एते कक्षवि अपरावुद
पक्षदुयालके गेहे, ता एत्य पविमिस्तं ॥ प्रवेशं रूपयित्वा;
वसन्तमेनामा खोदय ॥ अञ्जे, सलणगदेहि (२) ।

वसं । अभयं शरणगतस्य; हञ्जे, ढकेहि पक्षदुआ
रयं (३) ।

चेटो ॥ तथा वारोति ॥

(१) एवं प्रेक्ष्ये ।

(२) एतत्कक्षापि अपरावृतपक्षद्वारकं गेहं, तदत्र प्रवि
शामि । आर्यं, शरणगतोऽस्मि ।

(३) अभयं शरणगतस्य; हे चेटि, पिधेहि पक्षद्वारकं ।

वसं । कुतो दे भयं (१) ।

संवा । अज्जे, धणिकादो (२) ।

वसं । हज्जे, सम्पदं अवावुणु पक्खदुआरअं (३) ।

संवा ॥ आत्मगतं ॥ कथं, धणिकादो तुलितं ये भयं
कालणं? सुट्टु क्खु एअं वुच्चदि; जे अत्तवलं जाणिअ भाळं
तुलितं वहेइ माणुअणे, ताह खलणं ए जाअदि, ए अ कान्ताल
गडे विवज्जदि । एत्य लक्खिदह्मि (४) ।

माथु ॥ अत्तिणी प्रमृज्य दूतकरं प्रति ॥ अले, देहि,
देहि (५) ।

(१) कुतस्ते भयं ।

(२) आर्ये धनिकात् ।

(३) चेति, साम्प्रतं अपावृणु पक्षद्वारं ।

(४) कथं, धनिकात् तुलितं अस्यैव भयकारणं? सुट्टु
खलु एवं उच्यते । यत्र आत्मबलं ज्ञात्वा भारं तुलितं वहति
मनुष्यः, तस्य खलनं न जायते, न च कान्तारगतो विपद्यते ।
अत्र लक्षितोऽस्ति ।

(५) अरे, देहि, देहि ।

यूत । भद्रा, यावन्विद्य अस्मै ददुरेण कलहाविदा,
तावन्विद्य सो गोहो अवकन्तो (१) ।

मायु । तस्य दूदकसलमुष्टिप्रहारेण नासिका भग्ना;
एहि, रुधिरपहं अणुसरेण (२) ॥ अनुसृत्य ॥

यूत । भद्रा, वसन्तसेनागेहं प्रविष्टो सो (३) ।

मायु । भृदाङ्गं सुवर्णाङ्गं (४) ।

यूत । लाञ्छितं गदुञ्ज निवेदेण (५) ।

मायु । एष धूर्त्तो, अतो णिकमिअ, अखत्तं गमिस्सदि ।
ता उअरोधेणैव गेहेण (६) ।

(१) भद्रा, यावदेव वयं ददुरेण कलहाविदाः, तावदेव
स पुरुषोऽपक्रान्तः ।

(२) तस्य दूतकरमुष्टिप्रहारेण नासिका भग्ना, एहि
रुधिरपयमनुसरासः ।

(३) भद्रा, वसन्तसेनागेहं प्रविष्टः सः ।

(४) भृतानि सुवर्णानि ।

(५) राजकुलं गत्वा निवेदयावः ।

(६) एष धूर्त्तः अतो निष्क्रम्य अन्यत्र गमिष्यति । तस्मा
दुपरोधेणैव गृहीतः ।

वसन्तसेना ॥ मदनिकायाः संज्ञाद्ददाति ॥

मद । कुदो अज्जो, को वा अज्जो, कस्स वा अज्जो, किं वा वित्तिं अज्जो उवजीअदि, कुदो वा भयं (१) ।

संवा । सुणादु अज्जआ, अज्जए; पाडलिउत्ते मे जस्य भूमी, गहवद्द दालके हगे, संवाहअस्स वित्तिं उवजी आमि (२) ।

वसं । खुउमारा खलु कला सिक्खिदा अज्जेण (३) ।

संवा । अज्जए, कलेत्ति सिक्खिदा, आजीविआ दाणिं सम्वत्ता (४) ।

चेटी । अदिणिव्विणं अज्जेण पडिवअणं दिणं; तदो, तदो (५) ।

(१) कुतआर्य्यं, कोवा आर्य्यं; कस्स वा आर्य्यं; किम्वा वृत्तिं आर्य्यउपजीवति, कुतोवा भयं ।

(२) शृणोतु आर्य्या; आर्य्यं, पाटलिपुत्रे मे जन्मभूमिः, गृहपतिदारकोऽहं, संवाहकस्य वृत्तिं अङ्गमर्दनरूपां उपजीवामि ।

(३) सुकुमारा खलु कला शिचिता आर्य्येण ।

(४) आर्य्यं, कलेति शिचिता, आजीविका इदानीं सम्वृत्ता ।

(५) अतिनिर्व्विणं आर्य्येण प्रतिवचनं दत्तं, ततस्ततः ।

मंवा । तदो, अज्जए, एमे णिजगेहे आहिण्डकाणां
मुहादो सुणिअ; अपुब्बदेमदंमणकुदूहलेण इह आगदे,
इधवि नए पविमिअ उज्जइणिं एहे अज्जे सुस्समिदे, जेतालि
से पिअदंमणे, पिअवादी, दइअं ए कित्तेदि, अवकिदं विसुम
लेदि । किं वड्डणा, उत्तेण दत्तिणदाए फलकेलअं विअ, अत्ता
एअं अवगहदि, मल्लणागअवल्लेअ (१) ।

चेटी । को दाणिं अज्जआए मणोरहन्तरस्स गुणादं
चोरिअ उज्जइणिं अलङ्करोदि (२) ।

वमं । माडु, हज्जे, साडु; मए वि एअं जेव्व हिअएण
मन्तिदं (३) ।

(१) ततश्चार्थे, एष निजगृहे आहिण्डकानां मुखात्
श्रुत्वा अपूर्वदेशदर्शनकुतूहलेन, इहागतः; इहापि मया
प्रविश्य उज्जयिनीं, एकश्चार्थः श्लुश्रूयितः, चस्तादृशः प्रिय
दर्शनः, प्रियवादी, दयितं न कीर्त्तयति, अपहृतं विसारति ।
किम्वड्डनोक्तेन, दत्तिणतया फलकतेइव आत्मानं अव
गच्छति शरणागतवत्सलञ्च ।

(२) कइदानीं आर्याचामनोरथान्तरस्स गुणान् चोर
यित्वा, उज्जयिनीं अलङ्करोति ।

(३) माधु, चेडि, साधु; मयापि एवमेव हृदयेन मन्तितं ।

चेटी । अज्ज, तदो, तदो (१) ।

संवा । अज्जए, शे दाणिं अनुक्कोशकिदेहिं पदा
णेहिं (२) ।

वसं । किं उवरदविहवो संवुत्तो (३) ।

संवा । अणाचक्खिदे जेव्व कथं अज्जआए विणादं (४) ।

वसं । किं एत्थ जाणीअदि; दुल्लहागुणा विहवा अ; अपे
एसु तडाएसु वज्जदरं उदअं भोदि (५) ।

चेटी । अज्ज किं णामधेत्तो क्खु सो (६) ।

संवा । अज्जे, को दाणिं तस्स भूदलमिअं कस्स णामं ण
आणादि; सो क्खु शेठ्ठिचत्तले पडिवशदि, शलाहणिज्जणाम
धेत्तो अज्जचारुदत्तो णाम (७) ।

(१) आर्य, ततस्ततः ।

(२) आर्ये, स इदानीं अनुक्कोशकृतैः प्रदानैः ।

(३) किं उपरतविभवः सम्वृत्तः ।

(४) अनाख्यातमेव कथं आर्यया विज्ञातं ।

(५) किमत्र ज्ञातव्यं, दुर्लभागुणाविभवाच्च; अपेयेषु
तडागेषु वज्जतरमुदकं भवति ।

(६) आर्य, किं नामधेयः खलु सः ।

(७) आर्ये, कइदानीं तस्य भूतलमृगाङ्गस्य नाम न
जानाति, स खलु शेठ्ठिचत्तरे प्रतिवसति, स्थाधनीयनामधेय
आर्यचारुदत्तानाम ।

वमं ॥ महर्षिमासनादवतीर्य ॥ अञ्जसु अत्तण केरकं
एदं गेहं; हस्ते, देहि मे आमणं। तालवेण्डं गेहं परिस्रामो
अञ्जसु वाधेदि (१)।

चेटी ॥ तथा करोति ॥

मंवा ॥ लगतम् ॥ कथं, अञ्जचारुदत्तस्य नामसंकीर्त्त
णेण ईदृशो मे आदरो। माधु, अञ्जचारुदत्त, माधु, पुहवीए
तुनं एहे जीवसि, गेहे उण जणे भग्निदि ॥ इति पादयोर्निपत्य ॥
भोदु, अञ्ज ए, भोदु। आशणे णिमीददु अञ्ज आ (२)।

वमं ॥ आसने समुपविश्य ॥ अञ्ज, कुदो सो धणिआ (३)।

मंवा। मत्कारधने क्खु मञ्जणे, काह ण हाद, चलाचले
धणे। जे पूइदुं वि आणादि, मे पूजाविशेषं वि आणादि (४)।

(१) आर्यस्य आत्मगतं एतद्देहं। हे चेटी, देहि अस्य
आसनं, तालवृत्तकं गृहाण, परिश्रम आर्यस्य वाधते।

(२) कथं आर्यचारुदत्तस्य नामसंकीर्त्तनेन ईदृशो मे
आदरः। माधु, आर्यचारुदत्त, माधु; पृथिव्यां तमेको जीवसि
जेयः पुनर्जनः इति। भवतु, आर्य, भवतु, आसने निमीदतु
आर्या।

(३) आर्यं कुतः म धनिकः।

(४) मत्कारधनः मनु मजनः कस्य न भवति चला
चलं धनं। यः पूजितुं अपि जानाति, स पूजाविशेषमपि
जानाति।

वसं । तदो (१) ।

संवा । तदो, तेण अज्जेण सवित्ती पलि चालके कदह्नि; चालित्तावशेषे च तस्मिं जूदोपजीविह्नि संवुत्ते । तदो; भाअ धेअविशमदाए दशसुवणअं जूदे हालिदं (२) ।

मायु । उह्वादिदोह्नि, मुषिदोह्नि (३) ।

संवा । एदे द सहिअजुदिअत्ता मं अणुअन्धअन्ति, सम्भदं शुणिअ अज्जआ पमाणं (४) ।

वसं । मदणिए, वासपादवविसण्डुलदाए पक्खिखो इदो तदो वि आहिण्णन्ति । हञ्जे, ता गह्, एदाणं सहिअजुदिअ राणं अअं अज्जो जेव्व पडिवादेदि त्ति, इमं हत्याभरणअं तुमं देहि (५) ॥ इति हस्ताकटकनाह्वय चेत्याः प्रयच्छति ॥

(१) ततः ।

(२) ततस्तेन आर्येण सवृत्तिः परिचारकः कृतोऽस्ति; चारित्यावशेषे च तस्मिन् दूतोपजीवी संवृत्तः । ततोभागधेय विषमतया दशसुवर्णं द्यूते हारितं ।

(३) उह्वातितोऽस्ति, मुषितोऽस्ति ।

(४) एतौ तौ सभिकद्यूतकरौ, मां अनुसन्धत्तः; साम्प्रतं श्रुत्वा आर्या प्रमाणं ।

(५) मदनिके, वासपादपविसण्डुलतया पक्षिणइतस्ततोऽपि आहिण्णन्ति । हे चेष्टि, तद्गच्छ, एतयोः सभिकद्यूतकरयोः अयमार्येणैव प्रतिपादयतीति इदं हस्ताभरणं, त्वं देहि ।

चेटी ॥ गृहीता ॥ जं अज्जआ आणवेदि (२) ॥ इति
निष्क्रान्ता ॥

मायु । उह्लादिदोह्नि, नुक्तिदोह्नि (२) ।

चेटी । अधा एदे उह्वं पेक्कन्ति, दीहं णीमनन्ति अ, विच्छ
रयन्ति अ, अहिणहन्ति अ, दुआरअणिहिदलोत्रणा, तथा
तक्केनि, एदे दे सदिआजूदिअला ऊविस्सन्ति ॥ उपगन्ध ॥
अज्ज, वन्दामि (३) ।

मायु । सुहं तुह सोदु (४) ।

चेटी । अज्ज, कदमो तुह्णाणं सदिओ (५) ।

मायु । कस्य तुज्जंतणुमज्जे, अधरेण रतदट्टदुब्बिणीदेण ।
जन्ममि मन्नेणवअणं, आलोअन्ती कडक्खेण ।

नत्थि मन विहवो, अणत्त वज्ज (६) ।

(१) यत् आर्या आजापयति ।

(२) उह्लादितोऽह्नि, नुपितोऽह्नि ।

(३) यथा एतौ ऊर्ध्वं प्रेक्षते, दीर्घं निश्चसतश्च, विचारय
तश्च, अभिन्नपतश्च द्वारनिहितलोचनौ, तथा तर्कयामि, एतौ
तौ सभिकवृतकरौ भविष्यतः । आर्यं वन्दे ।

(४) सुखं तव भवेत् ।

(५) आर्यं, कतमो युष्माकं सभिकः ।

(६) कस्य त्वं, तनुमध्ये, अधरेण रतदट्टदुब्बिणीतेन ।

जन्ममि मन्नेहरवचनं, आलोकयन्ती कटाक्षेण ।

आमि मन विभवः, अन्यत्र व्रज ।

चेटी । जइ ईदिसादं णं मन्तेसि ता ण हासि जदि
अरो । अत्थि कोवि तुह्णाणं धारओ (१) ।

मायु । अत्थि दशसुवर्णं धालेदि ; किं तस्स (२) ।

चेटी । तस्स कालणादो अज्जआ इमं हत्थाभरणं पडि
वादेदि ; णहि, णहि, सो ज्जेव्व पडिवादेदि (३) ।

मायु ॥ सहर्षं गृहीत्वा ॥ अरे, भणेशि तं कुलवुत्तं ; भूदं
तुह गन्थु, आअह, पुणे जूदं रमह (४) ॥ इति निष्कान्तौ ॥

चेटी ॥ वसन्तमेनामुपहृत्य ॥ अज्जए, पडितुट्ठा गदा
सहिआ जूदिअरा (५) ।

वसं । ता गह्णदु अज्जो, वन्धुअणं समस्सासिदुं (६) ।

(१) यदि ईदृशानि ननु मन्त्रयसि तदा न भवसि द्यूत
करः । अस्ति कोऽपि चुम्भाकं धारकः ।

(२) अस्ति, दशसुवर्णं धारयति, किं तस्य ।

(३) तस्य कारणात् आर्या इदं हस्ताभरणं प्रतिपाद
यति ; नहि, नहि, सएव प्रतिपादयति ।

(४) अरे, भणसि तं कुलपुत्रं ; भूतः तव गण्डः, आगच्छ,
पुनः द्यूतं रमस्व ।

(५) आर्ये, परितुट्ठागताः सभिकद्यूतकराः ।

(६) तद्गच्छतु आर्या वन्धुजनं समाश्रांसयितुं ।

संवा । अज्जाए, जइ एवं ता इअं कला परिअणइत्य
गदा कलीअदु (१) ।

वसं । अज्ज, जस्स कारणादो इअं कला मिकखीअदि,
भोजेव्व अज्जेण सुस्सूमिदपुण्वो सुस्सूमिदव्वो (२) ।

संवा ॥ खगतम् ॥ अज्जआए णिउणं पचादिट्ठोअग्नि ।
कथं पच्चुवकलिअं ॥ प्रकाशम् ॥ अज्जए, अहं एदिणा जूदिअ
लावमाणेण गक्कशवणके ऊविअं । ता गंवाहके, जूदिअले, अहं ग
वणके गंवुत्तत्ति, ग्गमलिदव्वो अज्जआए एदे अक्खलु (३) ।

वसं । अज्ज, अलं साहसेण (४) ।

(१) आर्य्य, यदि एवं तत् इयं कला परिजनहस्तगता
क्रियतां ।

(२) आर्य्य, यत्न कारणात् इयं कला शिच्यते, सएव
आर्य्येण ग्गुअपितपूर्वः ग्गुअपितव्यः ।

(३) आर्य्येण निपुणं प्रत्यादिष्टोऽस्मि । कथं प्रत्युप
करिष्ये । आर्य्ये, अहं एतेन द्यूतकरादमानेन शाक्यअमणको
भविष्यामि । तत् सखाहको, द्यूतकरः, शाक्यअमणकः मृच्छः,
इति अर्त्तत्त्वानि आर्य्यया एतानि अचराणि ।

(४) आर्य्य, अलं साहसेन ।

संवा । अञ्ज ए कले णिच्च ए ॥ इति परिक्रम्य ॥ जूदेण तं
कदं मे जं वीहत्थं जणस्स सर्वस्स । एहिं पाअडशीसे णलिन्द
मग्गेण विहलिण्णं (१) ॥ नेपथ्ये, कलकलः ॥

संवा ॥ आकर्ण्य ॥ अत्ते, किं नेदं ॥ आकाशे ॥ किं भणत्त?
एणे खलु वसन्तसेनाक्रीडा
एणे खलु वसन्तसेना केलके खुण्डमोडके णाम दुष्टहस्ती विह
लेदिति । अहो अञ्जत्राए गन्धगजं पेक्खिस्सं गदुअ; अह
वा, किं मम एदिणा जघा ववशिदं अणुचिठ्ठिण्णं (२) ॥ इति
निष्क्रान्तः ॥

॥ ततः प्रविशन्ति अपटाक्षेपेण प्रहृष्टोविकटोज्ज्वलवेणः
कर्णपूरकः ॥

कर्ण । कहिं कहिं अञ्जत्रा (३) ।

(१) आर्ष्ये, कृतो निश्चयः । द्यूतेन तत्कृतं मम यत् विहस्तं
जनस्य सर्वस्य । इदानीं प्रकटशीर्षानरेन्द्रमार्गेण विहरि
ष्यामि ।

(२) अरे, किं नेदं । किं भणत्त? एष खलु वसन्तसेनाक्रीडा
पात्रं स्वप्नभञ्जकोनाम दुष्टहस्ती विहरतीति । अहो, आर्ष्या
यान्धगजं, प्रेक्षिष्ये, गत्वा; अथवा, किं मम एतेन यथा
व्यवसितं अनुष्ठास्यामि ।

(३) कुत्र कुत्र आर्ष्या ।

चेटी। दुग्धपुत्र, किं ते उच्चैश्चकालणं, जं अग्गदेव
द्विदं अज्जअं न पेक्खमि (१)।

कर्ण ॥ दृष्ट्वा ॥ अज्जए, वन्दामि (२)।

वसं। कण्ठजरअ; परितुष्टनुहो लवलीअसि, ता किं
णेदं (३)।

कर्ण ॥ मविस्सयं ॥ अज्जए, वञ्चितासि जाए अज्ज कण्ठ
जरअस्स परक्कमो ए दिट्ठो (४)।

वसं। कण्ठजरअ, किं (५)।

कर्ण। सुणादु अज्जआ; जो सो अज्जआए खुएमोडओ
णाम दुष्टहत्थी, सो आलाणखंभं भञ्जिअ, महमेत्थं वावा
दिअ, महन्तं मसुणेहं करेत्तो, राअनग्गं ओदिणो। तदो
एत्वंतरे उग्घुं जणेण;

अवणेध वालअजणं, तुरिदं आरुहदु रक्खपानादं;

किं ए ऊ पेक्खध; पुरदो दुट्ठो हत्थी इदो एदि।

(१) दुग्धपुत्र; किन्ते उच्चैश्चकालणं, यत् अग्रतोऽवस्थितां
आर्यां न प्रेक्षते।

(२) आर्यं वन्दे।

(३) कर्णपूरक, परितुष्टमुखोलक्षणे, तत् किं नेदं।

(४) आर्यं, वञ्चितासि, यथा अथ कर्णपूरकस्य पराक्रमो
न दृष्टः।

(५) कर्णपूरक किं।

अवित्र ।

वित्रलङ्ग एउरजुअलं, वज्जन्ति अ मेहला मणिकखइआ ।
वलआ अ सुन्दरदरा, रअणंङ्कुरजालपडिवड्ढा ।

तदो तेण दुट्टहत्थिणा कलचलणरदणेहिं, पुल्लणल्लिणिं व्व
एअरिं उज्जइणिं अवग्गहसाणेण, समासादिदो परिव्वा
जओ । तच्च परिव्वहदण्डकुण्डिआभाअणं सीअरेहिं सिद्धिअ,
दन्तंतरे क्खित्तं पेक्खिअ, पुणेविउग्गुठं जणेण, हा, परिव्वा
जओ वावादीअदित्ति (१) ।

(१) ष्टुणोत्तु आर्या; यः स आर्यायाः स्तम्भभञ्जको
नाम दुष्टहस्ती, स आलानस्तम्भं भङ्क्वा, महामात्रं व्यापाद्य,
सहान्तं संचोभं कुर्वन्, राजमार्गमवतीर्णः; ततः अत्रा
न्तरे उहुष्टं जनेन;

अपनयत वालकजनं, त्वरितं आरोहत दृचप्रासादं;
किं न खलु प्रेक्ष्यं; पुरतो दुष्टो हस्ती इत एति ।

अपिच ।

विचरति नूपुरद्युगलं, छिद्यन्ते च मेखलामणिवचिताः,
वलया च सुन्दरतरा, रत्नाङ्कुरजालप्रतिवड्ढा ।

ततस्तेन दुष्टहस्तिना करचरणरदनैः, फुल्लनलिनीमिव
नगरीमुज्जयिनीमवगाहमानेन, समासादितः परिव्राजकः ।
तच्च परिश्रष्टदण्डकुण्डिकाभाजनं शीकरैः सिद्ध्वा, दन्तान्तरे
क्षिप्रं प्रेक्ष्य, पुनरप्युहुष्टं जनेन, हा परिव्राजको व्यापाद्यते इति ।

वसं ॥ समन्तम् ॥ अहो प्रमादो; अहो प्रमादो (१)।

कर्ण। अलं मन्त्रमेण; सुणादु दाव अज्जआ। तदो विच्छिन्न
विमण्डुलमिण्डुलाकलावथं उद्वहन्तं दन्तान्तरपरिगगहिदं
परिव्वाजकं उद्वहन्तं तं पेक्खिअ, कणजरएण मए, एहि,
एहि, अज्जआए अणपिण्डोवपुट्टेण दासेण, वामचरणेण
जूदलेखथं उग्गुमिअ, उग्गुमिअ, तुरिदं आवणादो लोह
दण्डं गेहिअ, आकारिदो सो दुट्टहत्थी (२)।

वसं। तदो तदो (३)।

कर्ण। आहणिकण सरोमं तं हत्थिनं, विन्ध्यमैलसिहरामं,
सोअविआं मए सो दन्तान्तरमंथिआं परिव्वाजओ (४)।

(१) अहो प्रमादः, अहो प्रमादः।

(२) अलं संभ्रमेण; सुणोतु तावत् आर्या। ततोविच्छिन्न
विमण्डुलमिण्डुलाकलापं उद्वहन्तं दन्तान्तरपरिगृहीतं परि
प्राजकं उद्वहन्तं तं प्रेक्ष्य, कर्णपूरकेण मया, नहि, नहि, आर्या
या अत्रपिण्डोपपुट्टेन दासेन, वामचरणेन दूतलेखकं उद्वृष्य,
उद्वृष्य, स्वरितं प्रापणात् लोहदण्डं गृहीत्वा, आकारितः स
दुट्टहत्थी।

(३) ततस्ततः।

(४) आहृत्य सरोमं तं हस्तिनं, विन्ध्यमैलसिहरामं,
सोचितो नया स दन्तान्तरमंस्थितः परिप्राजकः।

वसं । सुष्ठु दे किदं (१) ।

कर्ण । तदो अज्जए; साज्ज, रे कण्जजरत्र, साज्ज त्ति, एत्तिआमत्तं भणन्ती, विषमभरक्कन्ता विअ णावा एकदो पद्धत्या सअला उज्जइणी आसि । तदो, अज्जए, एक्केण सुष्ठाइं आहरणठानाइं परामसिअ उद्धं पेक्खिअ, दीहं णीससिअ, अअं पावारत्रो मसोवरि क्खित्तो (२) ।

वसं । कण्जजरत्र, जाणीहि दाव, किं एसो जादीकुसुम वासिदो पावारत्रो, ए वेत्ति (३) ।

कर्ण । अज्जए, मदगन्धेण सुष्ठु तं गन्धं ए जाणामि (४) ।

(१) सुष्ठु त्वया कृतं ।

(२) तत आर्य्ये; साधु, रे कर्णपूरक, साधु, इत्येतावन्मात्रं भणन्ती विषमभराक्रान्ता इव नौः एकतः पर्यस्ता सकला उज्जयिनी आसीत् । तत, आर्य्ये, एकेन शून्यानि आभरण स्थानानि परामृश्य ऊर्ध्वं प्रेक्ष्य, दीर्घनिःश्वस्य, अयं प्रावारको मसोपरि क्षिप्तः ।

(३) कर्णपूरक, जानीहि तावत्, किं एष जातीकुसुम वासितः प्रावारकोनवा इति ।

(४) आर्य्ये, मदगन्धेन सुष्ठु तं गन्धं न जानामि ।

वमं । एषामं पि दाव पेक्क (१) ।

कर्णं । इमं एषामं अज्जत्रा एव वाएदु (२) ॥ इति प्रावारकमुपनयति । वचन्तमेना, आर्य्यं चारुदत्तस्सेति वाचयित्वा, सस्युहं गृहीत्वा प्रादुणोति ।

चेटी । कण्ठजरअ, सोहइ अज्जत्राए पावारओ (३) ।

कर्णं । आं, सोहइ अज्जत्राए पावारओ (४) ।

वमं । कण्ठजरअ, इदं दे पारितोमिअं (५) ॥ इत्याभरणं प्रयच्छति ॥

कर्णं ॥ शिरसा गृहीत्वा प्रणम्य च ॥ सन्दं सुट्टु सोहइ अज्जत्राए पावारओ (६) ।

वमं । कण्ठजरअ, एदाए वेलाए कहिं अज्ज चारुदत्तो (७) ।

(१) नामापि तावत् प्रेषस्व ।

(२) इदं नाम आर्य्या एव वाचयतु ।

(३) कर्णपूरक, गोभते आर्य्यायाः प्रावारकः ।

(४) आं गोभते आर्य्यायाः प्रावारकः ।

(५) कर्णपूरक, इदं दे पारितोपिकं ।

(६) सान्प्रतं सुट्टु गोभते आर्य्यायाः प्रावारकः ।

(७) कर्णपूरक, एतस्मां वेलायां कुत्रार्य्यं चारुदत्तः ।

कर्ण । एदेण जेव्व मग्गेण पवुत्तो गेहं (१) ।

वसं । हज्जे, उवरिदणं अलिन्दं अरुहिसि, अज्जचारु
दत्तं पेक्खेह्वं (२) ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

इति द्यूतकरसम्वाहको नाम द्वितीयोऽङ्कः ।

(१) एतेनैव मार्गेण प्रवृत्तो गेहं ।

(२) हे चेति, उपरितनं अलिन्दकं अरुह्य, आर्यं
चारुदत्तं पश्यामः ।

॥ अथ तृतीयोऽङ्कः ॥

ततः प्रविशति चेटः ।

चेटः । सुअणेऽङ्गुभिश्चानुकम्पके सामिण निद्रुणकेवि सोहदि;
 पिमुणे उण दव्वगब्बिदे दुक्कले खु पलिणामदालुणे ।
 सुअणे ङ्गुकुभिश्चपासए, धणहीणे अपह्ववि सोहदि;
 पिग्गणे उण दव्वगब्बिदे, एअ लक्खीविहवावलविदे ।

अपिच ।

गग्गपलक्कवलदे ण शक्कि वालिदुं;

अल्लकलत्तपशत्ते ण शक्कि वालिदुं;

जूदपशत्त मणुग्गे ण शक्कि वालिदुं;

जेवि सहाविअदोशे ण शक्कि वालिदुं ।

कावि वेला अज्जचारुदत्तस्स गन्धव्वं सुण्णिदुं गदस्स
 अदिक्कमदि अद्दलअणी, अज्जवि णागह्दि । ता जाव,
 वाहिरदुआरमालाए गदुअ सुविसं (१) ।

- (१) सुजनः खलु भृत्यानुकम्पकः स्वामी निद्रुणकोऽपि शोभते;
 पिग्गुणः पुनर्द्रव्यगर्वितो दुष्करः खलु परिणामदारुणः ।
 सुजनः खलु कुभृत्यपालको धनहीनोऽप्रभुरपि शोभते,
 पिग्गुणः पुनर्द्रव्यगर्वितान च लक्ष्मीविभवावलम्बितः ।

॥ तथा करोति । ततः प्रविशति चारुदत्तोविदूषकश्च ॥

चारु । अहो साधु, साधु, रेभिलेन गीतं । वीणा हि नाम

असमुद्रोत्थितं रत्नं । कुतः ;

उत्कण्ठितस्य हृदयानुगुणा वयस्या,

सङ्केतके चिरयति प्रवरोविनोदः ;

संस्थापना प्रियतमा विरहातुराणां,

रक्तस्य रागपरिवृद्धिकरः प्रमोदः ।

विदू । भो, एहि गेहं गच्छेन्न (१) ।

अपि च ।

अस्य लघ्वटवलीवर्द्धो न शक्यो वारयितुं ;

अन्यकलत्रप्रसक्तो न शक्यो वारयितुं ;

द्यूतप्रसक्तो मनुष्यो न शक्यो वारयितुं ;

योपि स्वाभाविकदोषो न शक्यो वारयितुं ।

कापि वेला आर्य्यं चारुदत्तस्य गान्धर्व्वं श्रोतुं गतस्य अति
क्रामति अर्द्धरजनी, अद्यापि नागच्छति । तत् यावत्, वहि
र्द्धारशालायां गत्वा स्वस्यासि ।

(१) भो एहि, गृहं गच्छावः ।

चारु । अहो सुदुःभावरभिलेन गीतं ।

विदू । मम दाव दुवेहिं जेव्व हसं जाअदि । इत्थिआए मक्कदं पठन्तीए, मणुस्सेण अ काअलीं गाअन्तेण । इत्थिआए दाव मक्कदं पठन्ती, दिणणवणस्माविअ गिठ्ठी अधिअं सुग्गु आअदि; मणुस्सेवि काअली गाअन्तो, सुक्खसुमणादामवे ष्ठिदो बुद्धपुरोहिदो विअ मन्तं जवन्तो, दिढं मे ण रोअदि (१) ।

चारु । वयस्य सुदुःखलक्ष्य गीतं भावरेभिलेन; नच भवान् परितुष्टः?

रक्तञ्च, नाम, नधुरञ्च, ममं, स्फुटञ्च,
भावान्वितञ्च, ललितञ्च, मनोहरञ्च,
किम्वा प्रशस्तवचनैर्वज्जभिर्मदुक्तै
रन्तर्हिता यदि भवेदनितेति मन्ये ।

(१) नम तावत् दाभ्यामेव हास्यं जायते । स्त्रिया संस्कृतं पठन्त्या, मनुष्येण च काकलीं गायता । स्त्री तावत् संस्कृतं पठन्ती दत्तनवनामिकारम्भरज्जुरिव यष्टिः अधिकं मृमृग्ब्दं करोति; मनुष्योऽपि काकलीं गायन्, गृह्णन्मनोदासवेष्टितो बृह्मपुरी शितदिव मन्त्रं जपन्, दृढं मे न रोचते ।

अपिच ।

तं तस्य स्वरसंक्रमं मृदुगिरः, श्लिष्टञ्च तन्त्वीखनं,
वर्णानामपि मूर्खनान्तरगतं, तारं विरामे मृदुं;
हेलासंयमितं पुनश्च, ललितं रागद्विरुच्चारितं,
यत्सत्यं विरतेऽपि गीतसमये, गच्छामि ष्टण्णनिव ।

विदू । भो वञ्चस्व, आवणन्तररक्षाविहाणसु सुहं कुक्कुरा
वि सुत्ता, ता गेहं गच्छेह्य ॥ अयतोऽवलोक्य ॥ वञ्चस्व, पेक्ख,
पेक्ख, एषोवि अन्धञ्चारस्स विञ्च, अञ्चञ्चासं देत्तो, अन्तरिक्ख
पासादादो ओदरदि भञ्चवं चन्दो (१) ।

चारु । सम्यगाह भवान् ।

असौ हि दत्त्वा तिमिरावकाशमस्तं व्रजत्युन्नतकोटिरिन्दुः;
जलावगाढस्य वनद्विपस्य तीक्ष्णं विषाणायमिवावशिष्टं ।

विदू । भो, एदं अञ्जाणं गेहं; वड्ढमाणञ्चा, उट्ठेहि दुञ्चा
रञ्च (२) ।

(१) भो वचस्य, आपणान्तररथ्याविभागेषु सुखं कुक्कुरा
अपि सुप्ताः, तत् गृहं गच्छावः । वचस्य, पश्य, पश्य, एषोऽपि
अन्धकारस्वेवावकाशं ददत् अन्तरीचप्रासादात् अवतरति
भगवान् चन्द्रः ।

(२) भो इदं अस्माकं गेहं, वड्ढमानक, उट्ठाटय द्वारं ।

चेष्टः । अज्ज मित्तेअ गल्लगञ्जाए ण्णुणीअदि; आगदे
अज्जवालुदत्ते । ता जाव दुआल्लअं गे देमि ॥ तथा क्त्वा ॥
अज्ज वन्दामि; मित्तेअ तुमंपि वन्दामि । एत्थ वित्थिअ
आमणे णिमिदन्तु अज्जा (१) ।

॥ उभौ नांश्चैन प्रविश्य उपविशतः ॥

विदू । वहमाणआ, रअणिअं सहावेहि पादाइं
धावदुं (२) ।

चारु ॥ मानुकव्यं ॥ अलं सुप्तजनं प्रबोधयितुं ।

चेष्टः । अज्ज मित्तेअ; अहं पाणिअं गेहे, तुमं पादाइं
धावेहि (३) ।

विदू । भो वअस, एमो दाणिं दामोए पुत्तो भविअ
पाणिअं गेहेदि, मं उण वंहाणं पादाइं सोधावेदि (४) ।

चारु । वयस्य मैत्रेय, त्वमुदकं गृहाण, वरुंनानकः पादौ
प्रचालयतु ।

(१) आर्यं मैत्रेय स्वरसंयोगः श्रूयते; आगतआर्यं
चारुदत्तः । तत् चावत् द्वारं अस्य ददामि । आर्यं वन्दे;
मैत्रेय त्वामपि वन्दे; अत्र वित्तीर्णं आमने निमीदतं आर्यो ।

(२) वरुमानक, रदनिका आकारय पादौ धावितुं ।

(३) आर्यं मैत्रेय, अहं पानीयं गृह्णामि; त्वं पादौ धाव ।

(४) भो वयस्य, एष इदानीं दामोपुत्रो भूत्वा; पानीयं
गृह्णति, मां पुनर्ग्राह्यं पादौ धावयति ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ, देहि उदअं (१) ।

विदू ॥ तथा करोति चेटः, चारुदत्तस्य पादौ प्रक्षाल्या
पसरति ॥

चारु । दीयतां ब्राह्मणस्य पादोदकं ।

विदू । किं मम पादोदकं, भूमि ए जेव्व मए गद्धेण
विअ पुणेवि लोट्टिदव्वं (२) ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ, वंहाणे खु तुमुं (३) ?

विदू । जघा सब्बणागाणं मज्जेरि डुंडुहो, तथा सब्बवंहा
णाणं मज्जेरि अहं वंहाणे (४) ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ, तथावि धोइस्सं ॥ तथा कला ॥
अज्ज मित्तेअ, एदं तं सुवणभाण्डअं, मम दिवा, तुह रत्तिं
च; ता गेह (५) ॥ इति दत्ता निष्क्रान्तः ॥

(१) आर्य्य मैत्रेय, देहि उदकं ।

(२) किं मम पादोदकं, भूम्यां एव मया गर्द्धभेन इव
पुनरपि लोटितयं ।

(३) आर्य्य मैत्रेय, ब्राह्मणः खलु त्वं ?

(४) यथा सर्व्वनागानां मध्ये डुण्डुभः, तथा सर्व्व
ब्राह्मणानां मध्ये अहं ब्राह्मणः ।

(५) आर्य्य मैत्रेय, तथापि धाविष्यामि । आर्य्य मैत्रेय,
एतत् तत् सुवर्णभाण्डं मम दिवा, तव रात्रौ च; तद्गृहाण ।

विदू ॥ शृङ्गीला ॥ उज्ज्वि एदं चिठ्ठदि। किं; एत्य
उज्जदणीए चारोवि एत्य, जो एदं दामीए पुत्तो षिहा
चारं णवहरदि। भो वयस्य, अभन्तरचतुःशालं पवेस
आमि णं (१)।

चार।

अलं चतुःशालमिमं प्रवेश्य; प्रकाशनारीधृतएय यस्मात्।
तस्मात्स्यं धारय, विप्र, तावद्यावन्न तस्याः खलु भोः समर्थते।

॥ निद्रां नाटयन् ॥ तं तस्य स्वरसंयममिति पुनः पठति ॥

विदू। अवि णिहाअदि भवं (२)।

चार। अयं किं।

इयं हि निद्रा नयनावलम्बिनी ललाटदेशादुपमर्पतीव मां;
अदृश्यस्या चपला जरेव, मनुष्यमत्तं परिभूय वर्द्धते।

विदू। ता सुवेह्य (३) ॥ नाथ्येन स्वपितः ॥ ततः प्रवि
शति गविलकः।

(१) अद्यापि एतत् तिष्ठति। किमत्र उज्ज्विन्यां चारोऽपि
नास्ति। यए तद्दाम्याः पुत्रोनिद्राचार्यं नापहरति। भो वयस्य
अभन्तरचतुःशालकं प्रवेशयामि एनं।

(२) अपि निद्राति भवान्।

(३) तत् स्वपितः।

शर्विलकः ।

कृत्वा शरीरपरिणाहसुखप्रवेशं,
शिक्षावलेन च, वलेन च, कर्त्तव्यमार्गं,
गच्छामि भूमिपरिसर्पणघृष्टपाश्यां,
निर्मुच्यमानइव जीर्णतनुर्भुजङ्गः ।

॥ नभोऽवलोक्य सहर्षं ॥ अये कथमस्त्वमुपगच्छति स भग
वान्मृगाङ्गः । तथाहि ।

नृपतिपुरुषशङ्कितप्रचारं परगृहदूषणनिश्चितैकवीरं,
घनतिमिरनिरुद्धसर्वभावा रजनिरियं जननीव संवृणोति ।
वृचवाटिकापरिसरे सन्धिं कृत्वा प्रविष्टोऽस्मि; मध्यमकान्त
चावदिदानीञ्चतुःशालकमपि दूषयामि । भोः ।

कामं नीचमिदं वदन्ति पुरुषाः, स्वप्ने च चद्वर्द्धते,
विश्वस्त्रेषु च वञ्चनापरिभवश्चैर्यं न शौर्यं हि तत्,
स्वाधीना वचनीयतापि हि, वरं, वद्धेन सेवाञ्जलि
मार्गो ह्येष नरेन्द्रसौप्तिकवधे पूर्व्वं कृतो द्रौणिना ।
तत्कस्मिन्नुद्देशे सन्धिमुत्पादयामि ।

देशः कोनु जलावसेकशिथिलोचस्मिन्न शब्देभवे
ङ्गित्तीनाञ्च न दर्शनान्तरगतः सन्धिः करालोभवेत्;
चारचीणतया च लोष्टककशञ्जीर्णं क्व हर्ष्यं भवेत्,
कस्मिन्स्त्रीजनदर्शनञ्च न भवेत्यादर्थसिद्धिञ्च मे ।

॥ भित्तिं परामृश्य ॥ नित्यादित्यदर्शनोदकसेचनेन दूषितेयं
भूमिः, चारचीणा, मूषिकोत्करश्चेह; हन्त सिद्धोऽयमर्थः ।

प्रथमनेतत् स्तान्द्रपुत्राणां सिद्धिलक्षणं । अत्र कर्मप्रारम्भे की
दृशमिदानीं गन्धिचुत्वाद्यामि । इह खलु भगवता कनक
शक्तिना चतुर्विधः सन्धुपाद्योदर्शितः, तद्यथा; पक्षेष्टकाना
साक्षर्यणः, आनेष्टकानाञ्छेदनं, पिण्डमवानां मेचनं, काष्ठम
द्यानां पाटनमिति । तदत्र पक्षेष्टके इष्टिकाकर्षणं । तत्र ।

पद्मव्याकोशं, भास्करं, बालचन्द्रं,
वापीविस्तीर्णं, खनिकं, पूर्णकुम्भं,
तत्कस्त्रिन् दंशे दर्शयान्वात्मशिल्पं,
दृष्ट्वा शौचं यद्विस्रायं चान्ति पौराः ।

तदत्र पक्षेष्टके पूर्णकुम्भ एव शोभते । तसुत्वाद्यामि ।

अन्वासु भित्तिषु मया निशि पाटितासु,
आरचतासु विषमासु च कल्पनासु,
दृष्ट्वा प्रभातनमये प्रतिवेशिवर्गो,
दोषाञ्च मे वदति कर्त्तुणि कौमलञ्च ।

नमो वरदाय कुमारकान्तिकेयाय, नमः कनकशक्तये,
महाश्याय देवाय देवव्रताय, नमो भास्करनन्दिने, नमो
योगाचार्याय, यस्माद्दशमः शिष्यः । तेन च परितुष्टेन
योगरोचना मे दत्ता,

अनया हि ममालयं न मां द्रक्ष्यन्ति रक्षिणः,

यस्मिन् पतितं गात्रे रुजं नोत्पादयिष्यति ।

॥ तथा करोति ॥ धिक्कृतं प्रमाणसूत्रं मे विस्मृतं ॥ विचिन्त्य ॥

अ. इदं यज्ञोपवीतं प्रमाणसूत्रं भविष्यति, यज्ञोपवीतं हि नाम

ब्राह्मणस्य महदुपकरणद्रव्यं; विप्रपतोऽस्रद्विधस्य । कुतः ।

एतेन सापद्यति भित्तिषु कर्मा मारु
 मेतेन मोचयति भूषणसंप्रयोगान्,
 उद्घाटको भवति यन्त्रदृढे कपाटे,
 दृष्टस्य कीटभुजगैः परिवेष्टनञ्च ।

सापद्यित्वा कर्म समासे ॥ तथा कृत्वा लोकोक्तं च ॥ एक
 लोद्यावशेषोऽयं सन्धिः । धिक्कृष्टं! अहिना दृष्टोऽस्मि ॥ यज्ञो
 पवीतेनाङ्गुलीं बद्ध्वा विषवेगं नाटयति ॥ चिकित्सां कृत्वा स्वरलो
 ऽस्मि ॥ पुनः कर्म कृत्वा दृष्ट्वा च ॥ अचे ज्वलति प्रदीपः । तथाहि;
 शिखा प्रदीपस्य सुवर्णपिञ्जरा महीतले सन्धिमुखेन निर्गता,
 विभाति पर्यन्ततमः समावृता सुवर्णरेखेव कर्षे निवेशिता ।

॥ पुनः कर्म कृत्वा ॥ समाप्तोऽयं सन्धिः । भवतु; प्रविशामि ।
 अथवा न तावत्प्रविशामि प्रतिपुरुषं निवेशयामि ॥ तथा कृत्वा ॥
 अचे न कश्चित् । नमः कार्तिकेयाय ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ अचे,
 पुरुषद्वयं सुप्तं । भवतु, आत्मरक्षार्थं द्वारमुद्घाटयामि । कथं
 क्षीर्णत्वाङ्गुहस्य विरौति कपाटः; तद्यावत्सलिलमन्वेषयामि ।
 क्व नु खलु ॥ सलिलं गृहीत्वा क्षिपन् सशङ्कं ॥ मा तावत्, भूमौ
 पतत् शब्दमुत्पादयेत् । भवत्वेवन्तावत् ॥ पृष्ठेन प्रतीक्ष्य कपा
 टमुद्घात्य ॥ भवत्वेवन्तावदिदानीं परीक्षे, किं लक्ष्यसुप्तमुत्
 परमार्थसुप्तमिदं द्वयं ॥ त्रासयित्वा परीक्ष्य च ॥ अचे, पर
 मार्थसुप्तनानेन भवितव्यं । तथाहि;

निःशामोऽप्यन शक्तिः, सुविशदः स्वप्रान्तरं वत्तंते,
दृष्टिर्गाढनिमीलिता, न विकलानाम्भन्तरञ्चञ्चला,
गात्रं सस्यशरीरमन्ध्रिगिथिलं, शय्याप्रमाणाधिकं,
दीपञ्चापि न गर्भयेदभिमुखं स्यात्तद्व्यसुप्तं यदि ।

॥ समन्तादवलोक्य ॥ अथे कथं मृदङ्गः । अथं दर्दुरः ।
अथं पणवः । इयमपि वीणा । एते वंशाः । अमी पुस्तकाः । कथं
नाय्याचार्य्यश्च गृहसिद्धं । अथवा, भवनप्रत्ययालविष्टोऽस्ति,
तत्किं परमार्यदरिद्रोऽयं; उत राजभयासौरभयादा
भूमिष्ठं द्रव्यन्याययति । तन्ममापि नाम शर्षिलकात्र भूमिष्ठं
द्रव्यं प्रविषामि ॥ तथा कृत्वा ॥ निश्चितं वीजं न कश्चित्कारो
भवति । अथे परमार्यदरिद्रोऽयं । भवतु, गच्छामि ।

विष्टु ॥ उत्सृष्टायते ॥ भो वयस्य, मन्ध्री विश्व दिञ्जदि,
चौरं विश्व पेक्षामि, ता गेहदु भवं एदं सुवर्णभण्डञ्च(१) ।

मन्ध्री । किन्तु खल्वमिह नां प्रविष्टं ज्ञात्वा दरिद्रोऽ
स्मीति उपहनति, तत्किं व्यापादयामि । उत लघुत्वादुत्सृष्टा
यते ॥ दृष्ट्वा ॥ अथे, जर्जरखानशाटीनिवद्धं दीपप्रभयाद्दी
पितं गत्यसर्वैतद्वत्तद्वरणभाण्डं । भवतु गृह्णामि । अथवा, न
युक्तानुस्वायस्यं कुलपुत्रजनं पीडयितुं; तद्गच्छामि ।

(१) भो वयस्य, मन्धिरिव दृश्यते, चौरमिव पश्यामि, तत्
दृष्ट्वा तु भवान् ददं सुवर्णभाण्डं ।

विदू । भो वञ्जस्स, शाविदोसि गोवह्णकामाए, जइ
एदं सुवणभाण्डं ए गेह्णसि (१) ।

शर्वि । अनतिक्रमणीया भगवती गोकाम्या ब्राह्मणकाम्या
च ॥ गृह्णाति ॥ अथवा, ज्वलति प्रदीपः । अस्ति च मया प्रदीप
निर्वापणार्थमाग्नेयः कीटो धार्यते; तन्नावत्प्रवेशयामि ॥ तथा
कृत्वा ॥ अथे निर्वापितः प्रदीपः । तस्यायन्देशकालेषु सुहो
मया कीटोयात्वेवास्य दीपस्योपरि मण्डलं विचरति, एष
पक्षद्यानिलेन निर्वापितो भद्रपीठेन । धिक्कृतमन्धकारं,
अथवा, मयापि अस्मद्ब्राह्मणकुले, धिक्कृतमन्धकारं । अहं हि
चतुर्वेदविदोऽप्रतिग्राहकस्य पुत्रः, शर्विलको नाम, ब्राह्मणे,
गणिकामदनिकार्थमकार्यमनुतिष्ठामि । इदानीङ्करोमि
ब्राह्मणस्य प्रणयमिति ॥ जिघृक्षति ॥

विदू । भो वञ्जस्स, सीदलो दे अग्गहत्थो (२) ।

शर्वि । धिक् प्रमादः ! खलिलसंपर्काच्छीतलोमेऽग्रहस्तः ।
भवतु, कचयोर्हस्तं प्रक्षिपामि ॥ नाय्येन सव्यहस्तमुष्णीकृत्य
गृह्णाति ॥

विदू । गहिदं (३) ।

(१) भो वचस्य, शापितोऽसि गोकाम्याया, यदि
एतत् सुवर्णभाण्डं न गृह्णासि ।

(२) भो वचस्य, शीतलस्ते अग्रहस्तः ।

(३) गृहीतं ।

श्रुतिं । अनतिक्रमणीयोऽयं ब्राह्मणप्रणयः । तद्गृहीतं ।

विदू । दाणीं विद्विण्णिदपत्तो विअ वाणिश्रो, अहं सुहं
सुविस्सं (१) ।

श्रुतिं । सहाब्राह्मण, खपिच्चि वपंशतं । कष्टमेवं मदनिका
गणिकार्ये ब्राह्मणकुलं तममि पातितं । अथवा, आत्मा
पातितः ।

धिगन्धु खलु दारिद्र्यमनिर्वेदितपौरुषं,

चदेतद्दर्हितं कर्म निन्दामिच, करामि च ।

तथावन्मदनिकायानिष्कृत्यणार्थं वसन्तर्सेनागृह्यज्ञानि
॥ परिक्रामावलोक्च च ॥ अथे, पदशब्दइव ना नाम
रक्षिणः । भवतु, स्तयोभूत्वा तिष्ठामि । अथवा ममापि नाम
शर्विलकस्य रक्षिणः । योऽहं ।

माज्जाराः क्रमणे, मृगः मरुणे, श्येनो गृह्यालुञ्चने,

सुप्तासुप्तमनुष्यवीर्यतुलने या, मर्षणे पन्नगः ।

माचारूपशरोरवेगरचने, वाग्देशभाषान्तरे,

दीपोरात्रिसु, मङ्गटेषु दुडुमो, वाजी स्यले, नौर्जली ।

अपिच ।

भुजगइव गतौ, निरिः स्त्रिले, पतगपतेः परिमर्षणे च तुल्यः ।

मरुइव भुवनावलोकनेऽहं, वृकइव च ग्रहणे, वले च सिंहः ।

(१) इदानीं विद्विण्णपण्यइव वणिक् अहं सुखं स्वस्थामि ।

॥ प्रविश्य रदनिका ॥ हल्ली, हल्ली; वाहिरदुआरशालाए
पसुत्तोवहुमाणओ, सोवि एत्य ए दीसइ। भोदु; अज्जनि
त्तेअं सहावेमि (१) ॥ इति परिक्रामति ॥

शर्वि ॥ रदनिकां हन्तुमिच्छति निरूप्य ॥ कथं स्त्री? भवतु
गच्छामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

रद ॥ गत्वा सत्रासं ॥ हल्ली, हल्ली; अह्णाणं गेहे सन्धिं
कप्पिअ चोरो णिक्कमति। भोदु, मित्तेअं गदुअ पवोधेमि
॥ विदूषकमुपगम्य ॥ अज्ज मित्तेअ, उट्ठेहि, उट्ठेहि; अह्णाणं
गेहे सन्धिं कप्पिअ चोरो णिक्कन्तो (२)।

विदू ॥ उत्थाय ॥ आः दासीए धीए, किं भणसि;
चोरो कप्पिअ सन्धिं णिक्कन्तो (३)।

(१) हा धिक्, हा धिक्, वहिर्द्वारशालायां प्रसुप्तो
वर्द्धमानकः, सोऽप्यत्र न दृश्यते; भवतु, आर्य्य मैत्रेयं आह्व
यामि।

(२) हा धिक्, हा धिक्, अस्माकं गृहे सन्धिं कर्त्तयित्वा,
चोरो निष्क्रामति। भवतु, मैत्रेयं गत्वा प्रवोधयामि। आर्य्य
मैत्रेय, उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ; अस्माकं गेहे सन्धिं कर्त्तयित्वा, चोरो
निष्क्रान्तः।

(३) आः दास्याः पुत्रिके; किं भणसि; चौरः कल्पयित्वा
सन्धिं निष्क्रान्तः।

रद । हदाम, अलं परिहामेण, किं ए पेक्खसि एणं (१) ।

विदू । आः दासीए धीए, किं भणसि; दुदिअं विअ दुआ
रअं उहाडिदत्ति । भो वयस्स चारुदत्त, उट्ठेहि, उट्ठेहि;
अत्थाणं गेहे मन्धिं ददअ चोरो णिक्कन्तो (२) ।

चारु । भवतु, भोः, अलं परिहामेन ।

विदू । भो ए परिहामो, पेक्खदु भवं (३) ।

चारु । कस्मिन्नुद्देशे ।

विदू । भो, एसो (४) ।

चारु ॥ विलोक्य ॥ अहो दर्शनीयोऽयं सन्धिः ।

उपरितलनिपातितेष्टकोऽयं

गिरमि तनुर्विपुलस्य मध्यदेशे,

अमदृशजनमस्रयागभीरो,

हृदयनिव स्फुटितं सहायहस्य ।

कथमस्मिन्नपि कर्मणि कुशलता ।

(१) हताश किं न अलं परिहामेन, किं न प्रेक्षसे एतत् ।

(२) आः दास्याः पुत्रिके; किं भणसि, द्वितीयमिव द्वारं
उहाटितमिति । भो वयस्य, चारुदत्त, उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ
अत्थाकं गेहे मन्धिं दत्वा चोरो निष्क्रान्तः ।

(३) भो न परिहामः, प्रेक्षतां भवान् ।

(४) भो एषः ।

विदू । भो वञ्चस्स, अञ्चं सन्धी दुवेहिं जेव्व दिष्सा भवे; आदु, आगन्तुएण, सिक्खिदुकामेण वा । अण्णधा इध उज्जइ णीए को अह्माणं घरं विहवं ण आणादि (१) ।

चारु । वैदेश्येन कृतो भवेन्नम गृहे व्यापारमभ्यस्यता
नासौ वेदितवान्धनैर्विरहितं विस्त्रब्धसुप्तं जनं ।

दृष्ट्वा प्राञ्जहतीं निवासरचनामस्माकमाशान्वितः,
सन्धिच्छेदनखिन्नएव सुचिरं पञ्चान्निराशोगतः ।

ततः सुहृद्भ्यः किमसौ कथयिष्यति तपस्वी । सार्धवाहसु
तस्य गृहं प्रविश्य न किञ्चिन्मया समासादितमिति ।

विदू । भो, कथं तं जेव्व चौरहदञ्चं अणुषोचेमि । तेण
चिन्तिदं महन्तं एदं गेहं, इदो रत्रणभण्डञ्चं, सुवणभण्डञ्चं,
वा, णिक्कामइस्सामि ॥ सुत्वा सविषादमात्मगतं ॥ कहिं तं
सुवणभण्डञ्चं ॥ पुनरनुसृत्य प्रकाशं ॥ भो वञ्चस्स, तुमं सव्व
कालं भणासि, मुक्खो मित्तेअञ्चो, अपण्णिदो मित्तेअञ्चोत्ति;
सुठुमए कदं, तं सुवणभण्डञ्चं भवदो हत्ये समण्यन्तेण,
अण्णधा दासीए पुत्तेण अवहदं भवे (२) ।

(१) भो वचस्य, एष सन्धिर्दाभ्यामेव दत्तो भवेत् ।
अथवा आगन्तुकेन, शिक्तितुकामेन, वा; अन्यथा अत्राज्ज
यिन्यां कोऽस्माकं गृहं विभवं न जानाति ।

(२) भो कथं तमेव चौरहतकमनुशोचामि; तेन चिन्तितं,
महदेतद्गृहं, इतोरत्नभाण्डं सुवर्णभाण्डवानिष्क्रामयिष्यामि

चारु । अलं परिहासेन ।

विदू । भो, जह णाम अहं मुखो, किं ता परिहासस्य
वि देमअलं ण आणामि (१) ।

चारु । कस्यां वेलायां ।

विदू । भो जदा तुमं मए भणिदीसि, सीदलो दे अग्ग
हत्थो (२) ।

चारु । कदाचिदेवमपि स्यात् ॥ सर्व्वतो निरूप्य सहर्षं ॥
वयस्य, दिश्या ते प्रियं निवेद्यामि ।

विदू । किं ण अवहदं (३) ।

चारु । हतं ।

विदू । तधावि किं पियं (४) ।

चारु । यद्दसौ कृतार्थो गतः ।

कुत्र तत् सुवर्णभाण्डकं । भो वयस्य, त्वं सर्व्वकालं भणसि, मूर्खो
मैत्रेय, अपण्डितः मैत्रेयदति, सुष्ठु हतं मया, तत्सुवर्णभाण्डं
भवतो हस्ते समर्पयता, अन्यथा दास्याः पुत्रेणापहृतं भवेत् ।

(१) भो, यथा नानाहं मूर्खस्तत्किं परिहासस्य अपि
देमकालं न जानामि ।

(२) भो, यदा त्वं मया भणितोऽसि, सीतलस्ये अग्रहस्तः ।

(३) किं नापहृतं ।

(४) तथापि किं प्रियं ।

विदू । एणसो खु सो (१) ।

चारु । कथं न्यासः ॥ मोहमुपगतः ॥

विदू । समस्तसदु भवं । जइ एणसो चोरेण अवहदो तुमं
वि किं मोहमुपगतो (२) ।

चारु ॥ समाश्वस्य ॥ वयस्य,

कः अद्भास्यति, भूतार्थं सर्वामां तुल्यिय्यति;

शङ्कनीयाहि लोकेस्त्रिनिःप्रतापा दरिद्रता ।

भोः कष्टं,

यदि तावत्कृतान्तेन प्रणयोऽर्थेषु मे दहतः,

किमिदानीं नृशंसेन चारित्रमपि दूषितं ।

विदू । अहं खु अवलविस्सं । केण दिणं? केण गहिदं? को
वा सक्खित्ति? (३) ।

चारु । अहमिदानीमनृतमभिधास्ये?

भैक्ष्येणाप्यर्जयिष्यामि पुनर्न्यासप्रतिक्रियां,

अनृतं नाभिधास्यामि चारित्रभ्रंशकारणं ।

(१) न्यासः खलु सः ।

(२) समाश्वसितुं भवान्, यदि न्यासस्योरेणापहतः,
त्वमपि किं मोहमुपगतः ।

(३) अहं खलु अपलपिष्यामि; केन दत्तं? केन गृहीतं?
कोवा साचीति?

रद । ता जाव अज्जाधूदाए गदुअ णिवेदेमि (१)
॥ इति निष्क्रान्ता ॥

॥ प्रविश्या ॥ चैथ्या सह चारुदत्तवधूः ।

वधूः ॥ ससन्ममं ॥ अद्द सच्चं अवरिक्खदसरीरो अज्ज
उत्तो, अज्जमित्तेएण सह (२) ।

चेटी । भट्टिणि, सच्चं; किंतु जो सो वेस्साजणकेरको अलं
कारओ सो अवहदो (३) ।

वधूः ॥ मोहं नाटयति ॥

चेटी । मनस्सुनदु अज्जा धूदा (४) ।

वधूः ॥ समाश्रय्य ॥ हज्जे किं भणामि, अवरिक्खदस
रीरो; अज्ज उत्तोत्ति । वरं दाणिं सो मरीरेण परिक्खदो ए
उण चारित्तण । संपदं, उज्जइणीए जणा एव्वं मन्तइस्सदि,
दलिइदाए अज्ज उत्तेण जेव्व ईदिमं अकज्जं अनुचिट्ठिट्ठंत्ति ।
॥ ऊर्द्धमवलोक्य निश्चस्य च ॥ भअवं कअन्त, पोक्खरवत्तपडिद
जलविन्दुचञ्चलेहिं कीलमि दलिइपुरिसभाअधेएहिं । इअं
च मे एक्का मादुघरलद्धा रअणावली चिट्ठदि । एदं पि

(१) तत् यावत् आर्या धृतायै गत्वा निवेदयामि ।

(२) अयि सत्यं, अपरिचितशरीरः आर्यपुत्रः, आर्य
मैत्रेयेण सह ।

(३) स्वामिनि सत्यं, किन्तु यः स वैश्याजनस्यालङ्कारः
सोऽपहतः ।

(४) समाश्रयितु आर्या धृता ।

अदिशौण्डीरदा ए अज्जउत्तो ए गेहिसिदि । हज्जे, अज्ज
मित्तेअं दाव सद्दावेदि (१) ।

चेटी । जं अज्जा धूदा आणवेदि ॥ विदूषकमुपगम्य ॥
अज्ज मित्तेअ, धूदा दे सद्दावेदि (२) ।

विदू । कहिं षा (३) ।

चेटी । एसा चिट्ठदि; उवसप्प (४) ।

विदू ॥ उपसृत्य ॥ सोत्थि ओदीए (५) ।

वधूः । अज्जं वन्दामि; अज्ज पुरत्थि आमुहो होहि (६) ।

(१) चेटी, किं भणसि; अपरिचत शरीरः आर्य्यपुत्र
इति । वरं, इदानीं स शरीरेण परिचतो न पुनश्चारित्रेण ।
साम्प्रतमुज्जयिन्त्या जनएवं सन्तयिष्यति, दरिद्रतया आर्य्य
पुत्रेणैव ईदृशमकार्य्यं अनुष्ठितं । भगवन् ह्यतान्तपुष्करपत्र
पतितजलविन्दुचञ्चलैः क्रीडसि दरिद्रपुरुषभागधेयैः । इयञ्च
मे एका मातृगृहलब्धा रत्नावली तिष्ठति । एतामपि अति
शौण्डीरतया आर्य्यपुत्रेण ग्रहीष्यति । चेटी, आर्य्य मैत्रेयं
तावदाक्ये ।

(२) यत् आर्य्या धूता आज्ञापयति । आर्य्य मैत्रेय, धूता
तामाज्ञापयति ।

(३) कुत्र सा ।

(४) एषा तिष्ठति, उपसर्प्य ।

(५) स्वस्ति भवत्याः ।

(६) आर्य्यं वन्दे । आर्य्यं पुरस्तात्सुखे भव ।

विदू । एष भोदि पुरत्व्य त्रामुहो संवुत्तोद्धि (१) ।

वधुः । अज्ज पडिच्छ इमं (२) ।

विदू । किं नेदं (३) ।

वधुः । अहं खु रअणसद्धि उववनिदा आसिं, तहिं जधा विह्वणुमारण वद्धणोपडिग्गाहिद्व्यो, सो अणपडिग्ग हिदो, ता तस्स कदे पडिच्छ इमं रअणमालिअं (४) ।

विदू ॥ गृहीत्वा ॥ सेत्थि, गमिस्सं पिअवअस्सस्स णिवे देमि (५) ।

वधुः । अज्ज मित्तेअ, मा खु मं लज्जावेहि (६) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

विदू ॥ सविस्मयं ॥ अहो से महाणुभावदा (७) ।

(१) एष भवति पुरस्तात्मुखः समुत्तः ।

(२) आर्य्यं गृह्णातु इमां ।

(३) किं नेदं ।

(४) अहं खलु रत्नपट्टी उपोषिता आसिं; तत्र यथाविभ वानुसारेण ब्राह्मणः प्रतियाहितव्यः, सः अन्यत्र प्रतियाहितः, तत् तस्य हते प्रतीच्छ इमां रत्नमालिकां ।

(५) खस्ति; गमिष्यामि प्रियवचस्यस्य निवेदयामि ।

(६) आर्य्यं मैत्रेय, मा खलु मां लज्जितां कुरु ।

(७) अहो अस्यामहानुभावता ।

चारु । अथे चिरयति मैत्रेयः । मा नाम वैक्तव्यादकार्यं
कुर्यात् । मैत्रेय, मैत्रेय ।

विदू ॥ उपसृत्य ॥ एषोऽस्मि; गच्छ एदं (१) ॥ रत्नावलीं
दर्शयति ॥

चारु । किमेतत् ।

विदू । भो; जं दे सरिसदारसङ्गहस्य फलं (२) ।

चारु । कथं, ब्राह्मणी मामनुकम्यते । कष्टमिदानीमस्मि
दरिद्रः ।

आत्मभाग्यक्षतद्रव्यः स्त्रीद्रव्येणानुकम्पितः;

अर्थतः पुरुषोनारी या नारी सार्धतः पुमान् ।

अथवा । नाहं दरिद्रः । यस्य मम,

विभवानुगता भार्या, सुखदुःखसुहृद्भवान्,

सत्यञ्च न परिभ्रष्टं; यद्दरिद्रेषु दुर्लभं ।

मैत्रेय, गच्छ रत्नावलीमादाय वसन्तसेनायाः सकाशं
वक्तव्या च सा मद्वचनात् । यत्खल्वस्माभिः सुवर्णभाण्ड
मात्मीयमिति दत्त्वा विश्वस्मात् द्यूते हारितं, तस्य हते गृह्य
तामिदं रत्नावलीति ।

(१) एषोऽस्मि; गृहाण एतां ।

(२) भो यत्ते सदृशं दारसंग्रहस्य फलं ।

विदू। मा दाव, अखादितस्य, अभुक्तस्य, अप्पमुत्सस्य,
चौरिहिं अवहदस्य, कारणादो, चतुःसमुद्रसारभृदा रत्ना
वली दीअदि (१)।

चारु। वयस्य मामैवं।

यं समालम्ब्य विश्यासं न्यासोऽस्मासु तथा कृतः,

तस्यै तन्महतोमूल्यं प्रत्ययस्यैव दीयते।

तद्वयस्य, अस्मच्छरीरसृष्टिकया शापितोऽमि, नैनामया
हधित्वात्रागन्तव्यं। वर्द्धमानक, एताभिरिष्टिकाभिः सन्धिः
क्रियतां सुसंहतः शीघ्रं। परिवादवहलदोषान्न यस्य रक्षा
परिहरामि। वयस्य मैत्रेय, भवताप्यकृपणशौण्डीर्यमभिधा
तव्यं।

विदू। भो दरिद्रोकिं अक्रिविणं मन्तेदि (२)।

चारु। अदरिद्रोऽस्मि सखे। यस्य मम ॥ विभवानुगता
भार्येत्यादि पुनः पठति ॥ तद्गच्छतु भवान्। अहमपि कृतशौचः
सन्ध्यामुषामे ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

सन्धिकेदोनाम तृतीयोऽङ्कः समाप्तः।

(१) मा दावत्, अखादितस्य, अभुक्तस्य, अप्पमुत्सस्य
चौरैरपहतस्य कारणात्, चतुःसमुद्रसारभृता रत्नावली
दीयते।

(२) भो दरिद्रः किं अकृपणं मन्तयति।

॥ अथ चतुर्थाऽङ्कः ॥

ततः प्रविशति चेटी। चेटी। आणत्तह्नि अत्ताए, अज्जआस
आसं गन्तुं। एषा अज्जआ चित्तफलहणिसण्दिट्ठीमदणिआए
सह किंपि मन्तअन्ती चिट्ठदि, ता जाव उवसप्पामि (१)।

॥ इति परिक्रामति ॥

॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टा वसन्तसेना मदनिका च ॥
वसं। हञ्जे मअणिए, अवि सुसदिसी इअं चित्ताकिदी
अज्जचारुदत्तस्य (२)।

मद। सुसदिसी (३)।

वसं। कथं तुमं जानासि (४)।

मद। जेण अज्जआए सुखिणिद्धा दिट्ठी अणुलग्गा (५)।

(१) आञ्जणास्मि मात्रा आर्यायाः सक्राशं गन्तुं। एषा
आर्या चित्रफलकनिषण्डदृष्टिर्मदनिकया सह किमपि मन्त
यन्ती तिष्ठति। तत् यावत् उपसर्पामि।

(२) चेटी मदनिके, सुसदृशी द्वयं चित्राद्यतिः आर्यं
चारुदत्तस्य।

(३) सुसदृशी।

(४) कथं त्वं जानासि।

(५) येन आर्यायाः सुखिग्धा दृष्टिरणुलग्गा।

वमं हञ्जे, किं वेमवामदक्लिषेण मअणिए एवं भणामि (१)।

मद । अज्जए, किं जे जेव्व जणे वेमे पडिवमदि, सो जेव्व अलीअदक्लिषो भोदि (२)।

वमं । हञ्जे, णाणापुरिमसङ्गेण वेसाजणे अलिअदक्लिषो भोदि (३)।

मद । जदो दाव अज्जआए दिट्ठी इध अभिरमदि, हि अअं च । तस्स कारणं किं पुक्कीअदि (४)।

वमं । हञ्जे, सहीअणादोउवहमणीअदां दिक्खामि (५)।

मद । अज्जए एवं षेदं । सहीजनचित्तानुवत्ती अवलाअणे भोदि (६)।

(१) चेति, किं वेमवामदाक्षिण्येण मदनिके एवं भणामि ।

(२) आर्य्ये, किं यएव जेनेवेगे प्रतिवमति सएव अलीकदाक्षिण्योभवति ।

(३) चेति, नानापुण्यसङ्गेण वेसाजनः अलीकदाक्षिण्योभवति ।

(४) यतस्मावत् आर्य्यायादृष्टिः इयं अभिरमते, हृदयञ्च । तस्स कारणं किं इच्छते ।

(५) चेति सखीजनादुपहसनीयतां द्रव्यामि ।

(६) आर्य्ये, एवं नेदं सखीजनचित्तानुवत्ती अवलाजने भवति ।

प्रथमा चेटी ॥ उपसृत्य ॥ अज्ज ए अत्ता आणवेदि। गहिं
दावगुण्ढणं पक्खदुआरेण सज्जं प्रवहणं ता गच्छेत्ति (१)।

वसं । हञ्जे, किं अज्ज चारुदत्तो मां एदस्सदि (२)।

चेटी। अज्ज ए, जेण प्रवहणेण सह सुवर्णदशसाहस्रिज
अलङ्कारज अणुप्येसिदा (३)।

वसं । को उण स्से (४)।

चेटी। एसो जेव्व राजशालकसंस्थानो (५)।

वसं ॥ सक्रोधम् ॥ अपेहि; मा पुणे एव्वं भणिस्ससि (६)।

चेटी। प्रसीदतु, प्रसीदतु; अज्ज आसन्देसेणस्सिपेसिदा (७)।

वसं । अहं सन्देसस्स जेव्व कुप्पामि (८)।

(१) आर्य्यं माता आज्ञापयति, गृहीतावगुण्ढनं पक्ष
द्वारे सज्जं प्रवहणं, ता गच्छेत्ति ।

(२) चेटी, किं आर्य्यं चारुदत्तो मां नेष्यति ।

(३) आर्य्यं, येन प्रवहणेन सह सुवर्णदशसाहस्रिकः अल
ङ्कारः अनुप्रेषितः ।

(४) कः पुनः सः ।

(५) एष एव राजशालकसंस्थानः ।

(६) अपेहि, मा पुनरेवं भणिय्यति ।

(७) प्रसीदतु, प्रसीदतु आर्य्यं, सन्देसेनास्मि प्रेषिता ।

(८) अहं सन्देसस्यैव कुप्यामि ।

चेटी । ता किंति अत्तं विष्णुविष्णुं (१) ।

वसं । एवं विष्णुददव्या; जं मं जीप्रतीमिदमि, ता एव
ए पुष्पा अहं अत्ताए आणाविदव्या (२) ।

चेटी । जधा दे रोअदि (३) ।

॥ इति निष्क्रान्ता ॥ प्रविशन् प्रविलकः ।

दत्ता निगायावचनीयदोषं, निद्राञ्च जित्वा नृपतेश्च रक्षान्,
स एव सूर्योदयसन्दरग्निः क्षपाक्षयाचन्द्रइवास्त्रि जातः ।

अपिच ।

यः कश्चिन्नरितगतिर्गिरीरुत्ति मां,

संभ्रान्तं, द्रुतमुपसर्पति स्थितं वा ;

तं सर्वं तुल्यति दूषितोऽन्तरात्मा;

सैर्दोषैर्भवति हि संकितामनुयः ।

सया खलु सदनिकायाः क्षते साहसमनुष्ठितम् ।

परिजनकयासताः कश्चिन्नरः समुपचितः,

कश्चिदपि गृहं नारीनाथं निरोक्ष्य विवर्त्तितम्,

नरपतिवले पार्यायाते स्थितं गृहदारुवत्

व्यवसितगतैरेवंग्राथैर्निगा दिवशीलता ।

॥ इति परिक्लामति ॥

(१) तत्किञ्चित् मातरं विज्ञापयिष्यामि ।

(२) एवं विज्ञापयितव्या, यदि मां जीवतीमिदमि, तदा
एवं न पुनरहं माया आज्ञापयितव्या ।

(३) अथा ते रोपते ।

वसं। हञ्जे, इमन्दावचित्तफलञ्च नम सत्रणीए ठावित्र,
तालवेण्डञ्च गेल्लिअ लङ्गं आअछ (१)।

मद। आं; जं अज्जआ आणवेदि (२) ॥ इति फलकं
गृहीत्वा निष्क्रान्ता ॥

शर्वि। इदं वसन्तसेनायागृहं तद्यावत्प्रविशामि ॥ प्रविश्य
क मदनिका द्रष्टव्या ॥ ततः प्रविशति तालवृन्तहस्ता मद
निका;

शर्वि। दृष्ट्वा अये, इयं मदनिका ।
मदनमपि गुणैर्विशेषयन्ती रतिरिव मूर्त्तिसती विभाति येषम्;
मम हृदयमनङ्गवल्लितप्रं, भृशमिव चन्द्रमशीतलङ्करोति ।

मदनिके।

मद ॥ दृष्ट्वा ॥ अज्ञो, कथं, सल्लिलज्ज; सल्लिलत्र साअ
दन्दे, कहिं तुमं (३) ।

शर्वि ॥ कथयिष्यामि ॥ इति सानुरागमन्योन्यं पश्यतः ।

वसं। चिरअदि मदणिआ, ता कहिं एउज्ज सा ॥ गवाचकेण
दृष्ट्वा ॥ कथं, एसा केनावि पुरिसकेण सह मन्तअनी चिठ्ठदि।
जधा अदिसिणिङ्काए षिचलदीट्टिए आपिवन्ती विअ,

(१) चेदि, इमं तावत् चित्रफलकं मम शचनीये स्थाप
यित्वा, तालवृन्तं गृहीत्वा, लघु आगच्छ ।

(२) आं; यदार्या आज्ञापयति ।

(३) कथं शर्विलक्षः । शर्विलक्ष, खामतं ते; कुत्र तं ।

एदं लिञ्जाअदि । तथा तक्केमि, एमो सो जणो एदं इहदि
अभुजियां कादुं; ता रमदु, रमदु; मा कस्सवि पीदि च्छेदो
भोदु, ए उ सदाविस्सं (१) ।

मद । मव्विलअ कधेहि (२) ।

शर्वि ॥ माशङ्कं दिणोवलो कयति ॥

मद । मव्विलअ, किं ऐदं समंको विअ लक्खीअमि (३) ।

शर्वि । वच्चे तां किञ्चिद्रहस्सं, तद्विविक्कमिदं ।

मद । अधदं (४) ।

वगं । कथं परमरहस्सं, ता ए सुणिस्सं (५) ।

(१) चिरयति मदनिका, तत्कुत्र नु खलु मा । कथं, एषा
केनापि पुरुषकेण सह मन्वयन्ती तिष्ठति । यथा अतिस्निग्धया
नियलदृष्ट्या आपिवन्तीव एवं निर्धायति । तथा तर्कयामि,
एष मजनः एनामिच्छति अभुजियां कर्त्तुं; तत् रमतां,
रमतां; मा कस्वापि श्रुतिच्छेदी भवतु, न खलु आकार
यित्वाणि ।

(२) शर्विलक, कथय ।

(३) शर्विलक, किं नेदं मशङ्कदव लक्ष्यमे ।

(४) अथ किं ।

(५) कथं परमरहस्सं तत् न श्रौय्यामि ।

शर्वि । मदनिके, किं वसन्तसेना मोक्ष्यति त्वां निःकचेण ।
वसं । कथं मत्संवन्धिणी कथा, ता सुणिस्तं, इमिणा गव
कचेण जवारिदसरीरा (१) ।

मद । सखिलञ्च, भणिदा मए अज्जआ; तदो भणादि,
जइ मम सञ्चन्दो तदा विणा अत्थं च सखं परिअणं अमु
जिस्तं करइस्तं । अथ सखिलञ्च, कुदो दे एत्तिज विहवो,
जेण मं अज्जआसआसादो मोआदस्ससि (२) ।

शर्वि । दारिद्र्येणाभिभूस्तेन लत्सेहानुगतेन च
अथ रात्रौ मघा, भीरु, तदर्थे साहसं कृतम् ।

वसं । पसणा से आकिदी साहसकण्ठदाए उए उव्वेअ
णीआ (३) ।

मद । सखिलञ्च, इत्थीकल्लवत्तस्स कारणेण उहअं पि
संसए विणिकिखत्तं (४) ।

(१) कथं मत्संवन्धिनी कथा, तत् श्रोयामि अनेन
गवाक्षेण निवारितशरीरा ।

(२) शखिलक, भणिता मया आर्या । तदा भणति, यदि
मम सखचन्द्रः तदा विना अर्थञ्च सर्वं परिजनं अमुजियं
करिष्यामि । अथ शखिलक, कुतस्ते एतावान् विभवः येन
साभार्यासकाशात् मोचयिष्यसि ।

(३) प्रसन्नास्याहतिः साहसकर्तव्या पुनरुद्देजनीया ।

(४) शखिलक, स्त्रीकल्यवर्त्तस्य कारणेन उभयमपि
संशये विनिश्चितं ।

शर्वि । शिं शिं ।

नद । शरीरं, चारित्र्यं (१) ।

शर्वि । अखण्डिते, साहसे श्रीः प्रतिवमति ।

नद । शर्विलक, अखण्डितचारित्र्येऽमि; ता एऊ दे मन
कारणादो साहसं करणेण अचंतविरुद्धमाचरितं (२) ।

शर्वि । नो सुष्णाम्यवलां विश्रुपणवतीं फुल्लानिवाहं लतां,

विप्रखंन हरामि काञ्चनमथोचञ्चार्यमभ्युद्धृतम्;

धाव्युलङ्घनं हरामि न तथावालं धनार्थी कचित्,

कार्याकार्यविचारिणीमम सति चौर्येऽपिनित्यं खिता ।

तद्विद्याप्यतां वसन्तसेना ।

अयं तव शरीरस्य प्रमाणादिव निर्मितः;

अप्रकाशोऽलंकारोऽसत्प्रेहाद्धार्यतामिति ।

नद । शर्विलक, अप्रकाशो अलंकारो, अचञ्च जनः,

न्ति दुर्वेषि ए जुञ्जदि; ता उवणेहि दाव पेक्लामि, दाव एदं

अलंकारश्च (३) ।

(१) शरीरं चारित्र्यं ।

(२) शर्विलक, अखण्डितचारित्र्येऽमि; तत् नहि त्वया
मम कारणात् साहसं कुर्वता अत्यन्तविरुद्धमाचरितं ।

(३) शर्विलक, अप्रकाशोऽलंकारः, अचञ्च जनः, इति
इयमपि न चुञ्चते; तत् उपमय तावत् पश्यामि तावदेतत्
अलंकारं ।

शर्वि । इदमलङ्करणं ॥ इति साशङ्कं समर्पयति ॥

मद ॥ निरूप्य ॥ दिष्टपुरुषोविन्न अन्नं अलंकारत्रो;
ता भणेहि कुदो दे एसो (१) ।

शर्वि । मदनिके, किं तवानेन? गृह्यतां ।

मद ॥ सरोषम् ॥ जद्र मे पचन्नं ए गच्छसि, ता किं
णिमित्तं मं णिक्लिणसि (२) ।

शर्वि । अयि, प्रभाते मया श्रुतं श्रेष्ठिचतरे यथा सार्थवा
हस्य चारुदत्तस्येति ॥ वसन्तसेना मदनिका च मूर्खा नाट
यतः ॥

शर्वि । मदनिके, समाश्रयसिद्धि, किमिदानीं त्वं,

विषादस्वस्तसर्वाङ्गी संभ्रमभ्रान्तलोचना,

नीयमानाभुजिष्या त्वं कल्पसे नानुकल्पसे ।

मद ॥ समाश्रयस्य ॥ साहसिन्न, ए ज्ञ तु ए मम कारणा
दो द्रुमं अकञ्जं करन्तेण, तस्मिं गेहे कोवि वावादिदो,
परिक्रुदो वा (३) ।

(१) दृष्टपूर्वं इवायमलङ्कारः; तद्गुण कुतस्ते एषः ।

(२) यदि मे प्रत्ययं न गच्छसि, तत् किं निमित्तं मां
निष्क्रीणासि ।

(३) साहसिक, न खलु तया मम कारणात् इदं अकार्यं
कुर्वता, तस्मिन् गेहे कोऽपि व्यापादितः परिचतो वा ।

शर्वि । मदनिके, भीते सुप्ते न शर्विलकः प्रहरति ।
तन्मया न कश्चिज्जापादितोनापि परिहृतः ।

मद । मयं (१) ।

शर्वि । सत्यं, सत्यं ।

वमं ॥ मज्ञां लब्धा ॥ अगहे पचुपजीविदस्मि (२) ।

मद । पित्रं (३) ।

शर्वि ॥ मेव्यं ॥ मदनिके, किं नाम प्रियमिति ।

तस्मै ह्यवदुहृदयोहि करोम्यकार्यं,

सदृत्तपूर्वपुरुषेऽपि कुले प्रसृतः;

रक्षामि मन्मथविपन्नसुणेऽद्य मानं

मित्रञ्च मां व्यपदिशस्यपरञ्च यामि ।

॥ साकृतम् ॥

इह सर्वस्यफलिनः कुलपुत्रमहाद्रुमाः

निष्फलत्वमलं यान्ति वेन्नाविहगभचिताः;

अथञ्च सुरतज्वालः कामोऽग्निः प्रणयेन्धनः

नराणां यत्र ह्ययन्ते चैवनानि धनानि च ।

वमं ॥ मस्मितं ॥ अहो से अत्याणे आविचौ (४) ।

(१) मयं ।

(२) आश्चर्यं; प्रत्युपजीवितास्मि ।

(३) पित्रं ।

(४) अहो अत्र अत्यागे आविचौ ।

शर्वि । सर्वथा ।

अपण्डितास्ते पुरुषामतासे, ये स्त्रीषु च श्रीषु च विश्वसन्ति,
अयोहि कुर्वन्ति तथैव नार्योभुजङ्गकन्यापरिसर्पणानि ।
स्त्रीषु न रागः कार्यो; रक्तं पुरुषं स्त्रियः परिभवन्ति;
रक्तैव हि रक्तव्या विरक्तभावा नु हातव्या ।

सुष्ठु खल्विदमुच्यते ।

एताहसन्ति च रुदन्ति च वित्तहेतो
विश्वासयन्ति पुरुषं न तु विश्वसन्ति ।
तस्मान्नरेण कुलशीलसमन्वितेन,
वेष्ट्याः श्लशानसुमनाद्भव वर्जनीचाः ।

अपिच ।

समुद्रवीचीव चलस्वभावाः, सन्ध्याभ्रलेखेव मुहूर्त्तरागाः,
स्त्रियोहृत्तार्याः पुरुषं निरर्थं, निःपीडितालक्तकवत्यजन्ति ।
स्त्रियोनाम चपलाः ।

अन्यं मनुष्यं हृदयेण कृत्वा, अन्यं ततोदृष्टिभिराकृयन्ति;
अन्यत्र मुञ्चन्ति मदप्रवेकमन्यं शरीरेण च कामयन्ते ।

सूक्तं खलु कल्यायि ।

न पर्वताग्रे नलिनी प्ररोहति, न गर्दभा वाजिधुरं वहन्ति,
यवाः प्रकीर्णान भवन्ति शालयो, नवेशजाताः शुचयस्तथाङ्गनाः ।

आः दुरात्मन् चारुदत्तहतक, अयं न भवसि ॥ कतिचित्प
दानि ददाति ॥

मद ॥ अञ्जले गृहीत्वा ॥ अद् असंबद्धभासश्च, असं
भावणीण् कुप्यसि (१) ।

श्रुतिं । कयमसग्नावनीयं नाम ।

मद । एषो खु अलङ्कारश्चो अञ्ज आ केरश्चो (२) ।

श्रुतिं । ततः किम् ।

मद । मच तस्य अञ्जस्य हत्ये विणिकित्तो (३) ।

श्रुतिं । किमर्थम् ।

मद ॥ कर्णे ॥ एवं विश्र (४) ।

श्रुतिं ॥ सर्वैलक्ष्यम् ॥ भोः कष्टम् ।

छायाद्यं शीघ्रसन्ततोयानेवाहं समाश्रितः ।

अजानता मया, सैव पत्रैः शाखा वियोजिता ।

वसं । कथं एषोवि सन्तप्यदि ज्वेज् । ता, अत्राणन्तेण
एदिणा एवमणुचिष्टिदं (५) ।

(१) अयि असम्बद्धभाषक, असम्भावनीयं कुप्यसि ।

(२) एष खलु अलङ्कारः आर्य्याया कृतः ।

(३) मच तस्य आर्य्यस्य हत्ये विनिःचितः ।

(४) एवमिव ।

(५) कयनेप सन्ताप्यते एव; तत् अजानता एतेन एव
मनुष्टितं ।

शर्वि । मदनिके, किमिदानीं युक्तम् ।

मद । एतत् त्वं ज्जेव पण्डितो (१) ।

शर्वि । नैवम् । पश्य ।

स्त्रियोहि नाम खल्वेतानिसर्गादेव पण्डिताः,

पुरुषाणान्तु पाण्डितं शास्त्रैरेवोपदिश्यते ।

मद । सञ्जितम्, जद् नम वचनं सुणीञ्चदि, ता तस्स
ज्जेव महाणुभावस्स पण्डिणञ्जादेहि (२) ।

शर्वि । मदनिके, यद्यसौ राजकुले मां कथयति ।

मद । ए चन्द्रादो आदवो होदि (३) ।

वसं । साङ्ग, मञ्जुणिण, साङ्ग (४) ।

शर्वि । मदनिके ।

न खलु मम विषादः, साहसेऽस्मिन् भयन्वा,

कथयसि हि किमर्थं तस्य साधोर्गुणास्वम्,

जनयति मम वेदं कुत्सितं कर्म लज्जां,

नृपतिरिह शठानां मादृशां किं नु कुर्यात् ।

तथाप्यन्यउपायस्त्विन्यताम् ।

(१) अत्र त्वमेव पण्डितः ।

(२) शर्विलोक, यदि मम वचनं श्रूयते, तत् तस्यैव महा
नुभावस्य प्रतिनिर्यातय ।

(३) न चन्द्रादातपोभवति ।

(४) साधु मदनिके साधु ।

मद । मोक्षं अवरो उवाचो (१) ।

वसं । को मनु अवरो उवाचो ऊविस्तदि (२) ।

मद । तस्य ज्यैव अजसु केरको भवित्र, एदं अलङ्कारं अज्जआए उवणेहि (३) ।

शर्वि । एवं छते किं भवति ।

मद । तुमं दाव अचरो, सेवि अजोअरिणे अज्जआए सकं अलङ्कारं उवणदं भोदि (४) ।

शर्वि । नन्वतिसाहसनेतत् ।

मद । अइ उवणेहि अणधा अदिसाहसं (५) ।

वसं । माहु, नदणिए, साहु । अभुजिस्साए विअ मन्तिदं (६) ।

शर्वि । मयाप्ता महती वुद्धिर्भवती मनुगच्छता,

निजायां नष्टचन्द्रायां दुर्लभेनाम दर्शकः ।

(१) मोक्षमपरउपायः ।

(२) कः खलु अपरउपायो भवियति ।

(३) तस्यैव आर्यस्य हतः भूत्वा इममलङ्कारं आर्यायै उपनय ।

(४) त्वं तावत् अचरः, मोक्षपि अजः अनृणः, आर्यया सकः अलङ्कारः उपनतः भवति ।

(५) अदि उपनय अन्यथा अतिसाहसं ।

(६) माहु, नदनिके, साहु, अभुजिव्यया इव मन्तिदं ।

मद । तेण तुमं इमस्मिं कामदेवगेहे मुञ्जत्तं चिट्ठ,
जाव अज्जआए तुहागमणं णिवेदेमि (१) ।

शर्वि । एवं भवतु ।

मद ॥ उपसृत्य ॥ अज्जए एसो क्खु चारुदत्तस्स सत्ता
सादो वच्चाणो आअदो (२) ।

वसं । हज्जे, तस्स कीरअं त्ति कथं तुमं जाणामि (३) ।

मद । अज्जए अत्तकीरअं वि ण जाणामि (४) ।

वसं ॥ खगतं सशिरःकम्यं विहस्य ॥ ज्जुदि, ज्जुदि
॥ प्रकाशं ॥ पविषदु (५) ।

मद । जं अज्जआ आणवेदि ॥ उपगम्य ॥ पविषदु सव्वि
लओ (६) ।

शर्वि ॥ उपसृत्य ॥ खस्ति भवत्यै ।

(१) तेन त्वमस्मिन् कामदेवगेहे मुञ्जत्तं तिष्ठ, यावत्
आर्याद्यै तवागमनं निवेदयामि ।

(२) आर्य्ये, एष खलु चारुदत्तस्य सकाशात् ब्राह्मण
आगतः ।

(३) हे चेटि, तस्य हते इति कथं त्वं जानामि ।

(४) आर्य्ये आत्मनः हते अपि न जानामि ।

(५) चुज्यते, पुज्यते; प्रविशतु ।

(६) यदार्या आज्ञापयति, प्रविशतु शर्विलकः ।

वसं । अज्ज वन्दामि, ममाविमदु अज्जो (१) ।

शर्वि । मार्यवाहख्वां विजापयति । जर्जरत्वाद्गृहस्य दूर
न्यमिदं भाण्डम्; तद्गृह्यतां ॥ इति मदनिकायाः समर्थ
प्रसृतः ॥

वसं । अज्ज, ममावि दाव पडिसंदेसं तहिं अज्जो षेटु (२) ।

शर्वि ॥ स्वगतम् ॥ कलात्र याचति ॥ प्रकाशम् ॥ कः
प्रतिसन्देसः ।

वसं । पडिइदु अज्जो मदणिअं (३) ।

शर्वि । भवति, न सन्ववगहामि ।

वसं । अहमवगहामि ।

शर्वि । कयमिव ।

वसं । अहं अज्जचारुदत्तेण भणिदा, जोदमं अलङ्कारं
मनप्यइत्तदि, तस्स तुए मदणिआ दादव्वा । ता सोजेव
एदं दे दिवि एवं अज्जेण अवगन्विदव्वं (४) ।

(१) आर्यं वन्दे, ममाविमदु आर्यः ।

(२) आर्यं ममापि तावत्प्रतिसन्देसं तत्र आर्येनयत् ।

(३) प्रतीकृत आर्योमदनिका ।

(४) अहमाख्यचारुदत्तेन भणिता, यः इमं अलङ्कारं
मनर्षयिष्यति, तस्य तया मदनिका दातव्या, तस्मै एव एतान्ते
इदातीति, एवं आर्येण अवगन्तव्यं ।

शर्वि ॥ खगतम् ॥ अये, विज्ञानोऽहमनया ॥ प्रकाशं ॥

साधु, चारुदत्त, साधु ।

गुणेष्वेव हि कर्तव्यः प्रयत्नः पुरुषैः सदा ;

गुणयुक्तोदरिद्रोऽपि नेश्वरैरगुणैः समः ।

अपि च ।

गुणेषु यत्नः पुरुषेण कार्यो, न किञ्चिदप्राप्यतमं गुणानाम् ;

गुणप्रकर्षादुदुपेन शम्भोरलङ्घितं लङ्घितमुत्तमाङ्गम् ।

वसं । को एत्य पवहणिओ (१) ।

॥ प्रविश्य सप्रवहणश्चेष्टः ॥ अज्ज ए, सज्जत्तवहणं (२) ।

वसं । हज्जे, मअणिए, सुदियं मं करोहि, दिणासि,

आरुह पवहणं, सुमरेसि मं (३) ।

मद ॥ रुदती ॥ परिचअह्नि अज्जआए (४) ॥ इति

पादयोः पतति ॥

(१) कोऽत्र प्रवहणिकः ।

(२) आर्ये सज्जं प्रवहणं ।

(३) चेष्टि मदनिके, सुदृष्टां मां कुरु, दक्षासि, आरोह प्रवहणं, स्मरसि मां ।

(४) परिच्युतास्मि आर्यायाः ।

वसं । संपदं तुमं जेव्व वंदणीया संवृत्ता; ता गच्छ; आरुह्य
पवहणं । सुमरेसि मं (१) ।

शर्वि । स्वस्ति भवत्यै; मदनिके

सुदृष्टः क्रियतामेष शिरसा वन्द्यतां जनः;

यत्र ते दुर्लभं प्राप्तं वधूगव्दावगुण्डनं ।

॥ इति मदनिकया सह प्रवहणमारुह्य गन्तुं प्रवृत्तः । नेपथ्ये ॥

कः कोऽत्र भोः राष्ट्रियः समाज्ञापयति । एष स्वत्वार्यको गो
पालदारको राजा भविव्यतीति, मिह्लादेशप्रत्ययपरिचक्षेण
पालकेन राज्ञा, घोषादानीय घोरे वन्धनागारे क्षिप्तः । ततः
स्त्रेषु स्त्रेषु स्थानेषु अप्रमत्तमत्तैर्भवद्भिर्भवितव्यम् ।

शर्वि ॥ आकर्षणं ॥ कथं? राज्ञा पालकेन प्रियसुहृदार्य
कोमे वद्धः । कलत्रवांश्यास्त्रि संवृत्तः । कष्टम् । अथवा ।

द्वयमिदमतीव लोके प्रियं नराणां, सुहृच्च, वनिता च;

संप्रति तु सुन्दरीणां शतादपि सुहृद्विशिष्टतमः ।

भवत्ववतरामि ॥ इत्यवतरति ॥

मद ॥ मासं अंजलिं वध्वा ॥ एवं षेदं; ता परं षेदु मं
अब्ज उक्तो समीपं गुरुश्रणनं (२) ।

(१) साम्प्रतं त्वमेव वन्दनीया सम्वृत्ता; तद्गच्छ, आरोह्य
प्रवहणं, स्मरसि मां ।

(२) एवं नेदं; तत्परं जयतु मां आर्यपुत्रः समीपं गुरु
जनानां ।

शर्वि । साधु, प्रिये, साधु; अस्मच्चित्तसदृशमभिहितम् ।

॥चेटमुद्दिश्य॥ भद्र, जानीषे रेभिलस्य सार्धवाहस्य उदवसितं ।

चेटः । अधद्रं (१) ।

शर्वि । तत्र प्रापय प्रियां ।

चेटः । जं अज्जो आणवेदि (२) ।

मद । जधा अज्जउत्तो भणादि । अप्पमत्तेण दाव

अज्जउत्तेण होदव्वं (३) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

शर्वि । अहमिदानीं ।

ज्ञातीन्, विटान्, स्वभुजविक्रमलब्धशब्दान्,

राजापमानकुपितांश्च नरेन्द्रभृत्यान्,

उत्तेजयामि, सुहृदः परिमोक्षणाय,

चौगन्धराचणद्वयोदयनस्य राज्ञः ।

अपिच ।

प्रियसुहृदमकारणे गृहीतं

रिपुभिरसाधुभिराहितात्मशङ्कैः,

सरभसमभिपत्य मोक्षयामि,

स्थितमिव राज्ञमुखे शशाङ्कविव्वम् ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) अथ किं ।

(२) यदार्यं आज्ञापयति ।

(३) यथा आर्यपुत्रोभणति; अप्रमत्तेन तावत् आर्यं

पुत्रेण भवितव्यं ।

प्रविश्य चेटी । अज्ज ए, दिट्ठिआ वहुसि; अज्ज चारुदत्तस्य
सआसादोवंच्छणोआअदां (१) ।

वसं । अहो रमणीअदा अज्जदिवसस्स । ता हज्जे, सादरं,
वन्धुलेण समं, पवेशेहि णं (२) ।

चेटी । जं अज्जआ आणवेदि (३) ॥ इति निष्क्रान्ता
विदूषकोवन्धुलेन सह प्रविष्टः ॥

विदू । ही, ही भोः; तवचरणकिलेसविणिज्जिदेण रक्खम
राआ रावणो पुप्फकेण विमाणेण गच्छदि; अहं उण वच्चणो
अकिदतवचरणकिलेसोवि णअरणारीजणेण गच्छामि (४) ।

चेटी । पेक्खदु अज्जो अज्जकेरके गेहदुआरं (५) ।

(१) आर्यैः, दिव्या वर्द्धसि; आर्यचारुदत्तस्य सकाशात्
ब्राह्मणआगतः ।

(२) अहो रमणीयता अद्य दिवसस्य; तच्चेटि, सादरं,
वन्धुलेन समं, प्रवेशय णं ।

(३) यदार्या आज्ञापयति ।

(४) आश्चर्यं, भो! तवचरणक्लेशविनिर्जितेन राज्ञस्य
राजोरावणः पुष्पकेण विमानेन गच्छति, अहं पुनर्ब्राह्मणः
अकृततवचरणक्लेशोऽपि नगरनारीजनेन गच्छामि ।

(५) प्रेक्षतां आर्यैः अस्माकं कृतं गेहद्वारं ।

विदू ॥ अवलोक्य, सविस्मयम् ॥ अहो! सखिलसिक्तमज्जि
दकिदहरिदोवलेवणस्स, विविहसुअंधकुसुमोवहारचित्तलि
दभूमिआभाअस्स, गअणतलालोअणकोदूहलदुरुणामिद
सीसस्स, दोलायमाणवलंविदैरावणहत्यभमाइदमल्लिआदा
मगुणालंकिदस्स, समुद्धददंतिदंततोरणावभासिदस्स, महार
अणोवरागसोहिणा पवणवलंदोलणालंतचञ्चलगहत्येण,
इदोएहित्ति वाहरंतेण, विअ, मं सोहग्गपडाआणिवहेणो
वसोहिदस्स, तोरणधरणक्खंभवेदिआणिकिखत्तसमुल्लसन्त
हरिदचूदपल्लवललामफलिहमंगलकलसामिरामोहअवास
स्स, महासुरवक्खत्यलदुस्सेज्जवज्जणिरंतरपडिवद्धकणअक
वाडस्स, दुग्गअजणमणोरहाआसअरस्स, वसंतसेणाभरण
दुआरस्स, सस्सिरीअदा। जं सच्चं मज्जत्यस्स वि जणस्स
वलाहिद्धिं आआरेदि (१)।

(१) अहो; सखिलसिक्तमार्जितकृतहरितोपलेपनस्य,
विविधसुगन्धकुसुमोपहारचित्रितभूमिकाभागस्य, गगणत
लालोकनकौतूहलदूरोन्नमितशीर्षस्य, दोलायमानावलम्बिते
रावणहस्तभ्रमाधितमल्लिकादामगुणालङ्कृतस्य, समुच्चित
दन्तिदन्ततोरणावभासितस्य, महारजनोपरागोपशोभिना
पवनवलान्दोलनाललच्चञ्चलाग्रहस्तेन, इतएहीति व्याह
रता, इव, मां सौभाग्यपताकानिवहेनोपशोभितस्य तोरण
धरणस्तम्भवेदिकानिःक्षिप्तसमुल्लसद्हरितचूतपल्लवललामस्य

चेटी । एदु, एदु, दमं पढमं पओठं पविमदु अओ (१) ।
 विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः । इधवि पढमे
 पओठे, ममिमंममुणालमष्टहाओ, विणिहिदचुषमुष्टिपण्डु
 राओविविहरअणपडिवदुकञ्चणमोवाणमोहिदाओ, पासाद
 पंक्तिओ, ओलविंदमुत्तादामेहिं फलिहवादाअणमुहअंदेहिं
 णिज्जाअंतीविअ उज्जदणिं । सोत्तिओ विअ सुहोवविठो णिदा
 अदि दोवारिओ । सदहिणा फलनोदणेण पलोहिदाण
 भकंदि वाअसावलं सुधासवणदाए । आदेसेदु भोदी (२) ।

टिकमङ्गलकलमाभिरामोभयपार्थस्य, महासुरवचःस्त्रसदुर्भे
 यवअनिरन्तरप्रतिवदुकनककवाटस्य, दुर्गतजनमनोरथा
 यामकरस्य, वसन्तमेनाभवनद्वारस्य, सश्रीकता । यत्सत्यं
 मथस्यस्यापि जनस्य दृष्टिं आकारयति ।

(१) एदु, एदु, दमं प्रथमं प्रकोष्ठं प्रविशतु आर्यः ।

(२) अत्रापि प्रथमप्रकोष्ठे, प्रविशन्नुत्तममच्छाया,
 विनिहितचूर्णमुष्टिपाण्डुराविविधरत्नप्रतिवदुकाञ्चनमोपान
 शोभिताः प्रासादपङ्क्तयः, अवलम्बितमुक्तादासभिः स्फटिक
 वातायनमुखदन्त्रैर्निधायन्तीवोज्जयनी । ओत्रियद्वयसुखोप
 विष्टेनिद्रातिदौवारिकः । सदग्नाफलनोदकेन प्रलोभितान
 भवन्ति वायसावलं सुधासवणतया । आदिशतु भवती ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो ; इमं दुदिअं पओठं पविसदु
अज्जो (१) ।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः ! इध वि दुदिचपओठे,
पज्जंतोवणीदजवसनुसकवलंसुपुठ्ठा तेल्लभंगिदविसाणवद्धा,
पवहणवद्धा । अअं अएदरो अवमाणिदोविअ कुलिणोदीहं
णीससदि सेरिहो । इदो अ अवणीदजुज्जस्स मल्लस्स विअ महो
अदि गीवा मेसस्स । इदोइदो अवराणं अस्साणं कौसकप्पणा
करीअदि । अअं अवरो पाडच्चरो विअ दठवद्धो मन्दुराए
साहामिअओ ॥ अन्यऽतोवलोक्य ॥ इदो अ क्रूरच्चुअ तेल्लमिस्सं
पिण्डं हत्थी पडिक्कावीअदि मेत्थपुरुसेहिं । आदेसेदुभोदी (२) ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो ; इमं तइअं पओठं पविसदु
अज्जो (३) ।

(१) एतु, एतु, आर्य्य; इमं द्वितीयं प्रकोष्ठं प्रविशन्त्यार्य्यः ।

(२) इहापि द्वितीयस्मिन् प्रकोष्ठे, पर्यन्तोपनीतचवस
वुसकवलंसुपुठ्ठाघृताभ्यक्तविषाणावद्धाः, प्रवहणवलीवर्हाः ।
अचमन्यतरोऽवमानितइव कुलीनो दीर्घनिःश्रितिसैरिभः ।
इतश्च अपनीतयुद्धस्य मल्लस्येव लर्धते ग्रीवा मेषस्य । इतइतो
ऽपरेषां अश्वानां केशकल्पना क्रियते । अचमपरः पाटच्चर
इव दृढवद्धोमन्दुरायां शाखामृगः । इतश्च भक्तच्युतधृत
मिश्रं पिण्डं हस्ती प्रतिग्राह्यते हस्तिपकैः । आदिशतु भवती ।

(३) एतु, एतु, आर्य्य; ; इमं तृतीयं प्रकोष्ठं प्रविशन्त्यार्य्यः ।

विदू ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ ही, ही, भोः! इधवि तर्ह्ये पश्रोद्वे
 इमान् दाव कुलउत्तजणोववेमण्णिमित्तं विरइदाइं आम
 णाइं । अद्धवाचिदो पामअपीठे चिद्वइ पोत्यओ । एद अ
 मणिमअसारिआमहिदं पामअपीठं । इमे अ अवरे मअण
 संधिविग्गहचदुरा विविह वण्णिआविलित्तचित्तफलअअग्ग
 हत्थाइदोतदो परिभमंति गण्णिआवुद्धविडा । आदेसेदु
 भोदी (१) ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो; इमं चउद्वं पश्रोद्वं पविसदु
 अज्जो (२) ।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः! इधवि चउद्वे
 पश्रोद्वेजुवदिकरताडिदाजलधरा विश्र गंभीरं एदंति मुरआ,
 झीणपुष्पाओविश्र गअणादो तारआओ णिवडंति कंसतालआ,
 मज्जअरविहअमज्जरं वज्जदि वंसो । इअं अवरा ईसापणअ

(१) इहापि तृतीयप्रकोष्ठे, इमानि तावत्कुलपुत्र
 जनापवेशननिमित्तं विरचितानि आसनानि । अर्द्धवाचितं
 मञ्चे तिष्ठति पुस्तकं । एतच्च मणिमयसारिकासहितपाशक
 पीठं । इमे चापरे सन्धिविग्रहचतुराविविधवर्णिकाविलिप्त
 चित्रफलकाग्रहस्ताइतस्ततः परिभ्रमन्ति गणिका दृष्टुविटाः ।
 आदिगतु भवती ।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः; इमं चतुर्थं प्रकोष्ठं प्रविशति
 आर्य्यः ।

कुविदकामिणीविभ्र अंकारोविदा कररुहपरिमासेण सारि
ज्जदि वीणा । इमाओ अंवराओ कुसुमरसमन्ताओ विभ्र मज्ज
अरीओ अदिमज्जरअरं पगीदाओ गणिआदा रिआओ एची
अदि, एट्टअं पठीअदि, ससिंगारओ ओवाग्गदा । गवक्खेसु
वादं गेह्णति सलिलगग्गरीओ । आदेमेदु भोदी (१) ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो; इमं पंचमं पओठं पविसदु
अज्जो (२) ।

विदू ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ ही, ही, भो! इधवि पंचमे
पओठं अअं दलिदृजणलीज्जप्पादणकरो आहरइ उवचिदो
हिंमुतेसगन्धो । विविहसुरहिधूमुग्गरेहिं णिचसन्ताविज्ज
माणि णीससदि विअ सहाजसं दुवारमुहेहिं । अधिअं जसु

(१) आश्चर्यं, भो! इहापि चतुर्थे प्रकोष्ठे युवतिकर
ताडिता जलधराइव गम्भीरं नदन्ति मृदङ्गाः, क्षीणपुण्याइव
गगणान्तारकानिपतन्ति कांश्यतालाः, सधुकरविरुतमधुरं
वाद्यते वंशः । इत्यमपरा र्दृषीप्रणयलुपितकामिनीव अंकारो
पिता कररुहपरिमर्शेन सार्यते वीणा । इमा अपराः कुसुम
रसमन्ताइव सधुकर्थ्याऽतिमधुरतरं प्रगीता गणिकादारिका
नृत्यन्ते, नाय्यं पद्यन्ते, सशृङ्गाराः अपवलिताः । गवाक्षेषु
वातं गृह्णन्ति सलिलगर्गर्यः । आदिशतु भवती ।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः; इमं पञ्चमं प्रकोष्ठं प्रवित्त्वार्य्यः ।

भावेदिमं साहिज्जमाणवज्जविहभक्त्वभोअणगंधो । अअं अवरो
 पउअरं विअ पोट्टिं घोअदि रूपिदारिओ । वज्जविहा
 हारविआरं उवसाहेदि सूवआरो । वअंति मोदआ, पअंति
 च पूवआ ॥ आत्मगतम् ॥ अवि दाणिं इह वट्टिअ भुजमुत्ति
 पाटोदअं लहिस्सं ॥ अन्यतोऽवलोक्य च ॥ इदो गंधव्व सुरग
 णेहिं विअ विविहालंकारमोहिदेहिं गणिआजणेहिं वंधुलेहिं
 मअं मग्गीअदि एदं गेहं । भो, के तुह्णे वंधुला णाम (१) ?

बंधुलाः । वयं खलु,

परगृहललिताः, परान्नपुष्टाः,

परपुरुषैर्जनिताः पराङ्गनासु,

परधननिरतागुणेष्ववाच्या

गजकलभादव बंधुलाललामः ।

(१) आश्चर्यं, भोः ! इहापि पञ्चमे प्रकोष्ठे अयं दरिद्रजन
 लोभोत्पादनकरमाहरति उपचितोहिङ्गुतैलगन्धः । विविध
 सुरभिधूमोद्धारैर्नित्यमन्तप्यमानं निःश्वसित्वमहानसं द्वार
 मुत्सैः । अधिकमुत्सुकायते मां साध्यमानवज्जविधमच्च्यभोजन
 गन्धः । अयमपरो जीर्णवस्त्रमिव हतपगृहदरपेणिं धावति
 रूपिदारकः । विविधाहारविकारमुपसाधयति सूपकारः ।
 वध्यन्ते मोदकाः, पच्यन्ते च पूषकाः । अपीदानीमिह परि
 विष्टं भुङ्क्ष्व, इति पाटोदकं लक्ष्ये । इह गन्धर्व्वाप्सरोगणैरिव
 विविधालंकारशोभितैर्गणिकाजनैर्व्वन्धुलैश्च यत्सत्यं स्वर्गायते
 इदं गेहं । भोः, के यूयं बन्धुलानाम ?

विदू। आदेसेदु भोदी (१)।

चेटी। एदु, अज्जो; इमं षष्ठं पत्रोष्ठं पविषदु अज्जो (२)।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः! इधवि षष्ठे
पत्रोष्ठे, अत्रं दाव सुवणरअणाणं कम्म तोरणाइं णीलरअण
विणक्खित्ताइं इंदाउहठ्ठाणं विश्र दरिस्संति; वेह्लिअ,
मोत्तिअ, पवालपुस्सराअ इंदणील कक्केतरअपदमराअमर
गअ पज्जदिआइं रअणविसेसाइं, अलोणं विआरेंति सिप्पणे।
वज्जन्ति जादरूवेहिं, माणिक्काइं घडिज्जंति, सुवणालंकारा
रत्तमुत्तेण गत्थीअंति मोत्तिआभरणाइं, घसीअंति धीरं
वेडुरिआइं, केदीअंति संखआ, माणिज्जंति पवालआ, सुक्ख
विअंति अविदकुमपत्थरा। मालीअदि सेरलज्जअं, विस्साणी
अदि चंदणरसो, संजोईअंति गंधजुत्तीओ। दीअदि गणिआ
कामुकाणं सकयूरं तंवालं, अवलोईअदि सकडक्खअं,
पअट्टदि हासो, वीअदि अ अणवरअं ससिक्कारं मदरा।
इमे चेडाओ, इमा चेडिआओ, इमे अवरे अवधीरिदपुत्त
दारवित्तामणुस्सा आसवकरआ पीदमदिरेहिं गणिआजणेहिं
जेमुक्का ते पिअंति। आदेसेदु भोदी (३)।

(१) आदिशतु भवती।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः; इमं षष्ठं प्रकोष्ठं प्रविशत्यार्य्यः।

(३) आश्चर्य्यं, भो! इहापि षष्ठे प्रकोष्ठे अनूनि तावत्सु
वर्षरत्नानां कर्मा तोरणानि, नीलरत्नविनिधिप्तानि, इन्द्रा
द्युधस्थानमिव दर्शयन्ति, वैदूर्य्यमौक्तिकप्रवालकपुष्पराम

चेटी । एदु, एदु, अञ्जी ; इमं सत्तमं पञ्चोष्ठं पविमदु
अञ्जी (१) ।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः ; इधवि सत्तमे
पञ्चोष्ठे, सुमिलिद्विविहंगवाडीसुहणिसणाइं, अणोणचुवणप
राइं सुहनणुभवंति पारावदमिज्जणाइं, दहिभत्तपूरिदोदरो
वंल्लणोविअ सुत्तं पठदि पंजरसुत्रो । इअं अवरा, सामिसंमाण
णाल्लुपमराविअ घरदासी अधिअं लुकुराअदि मदणमा
रिआ, अणेअप्फलरसामादपटुदुइकंठा कुंभदासीविअ कूअदि

इन्द्रनीलकर्कोतरकपञ्चरामनरकतप्रभृतीन् रत्नविशेषान्
अन्धेन्यं विचारयन्ति सिद्धिनः । वध्यन्ते जातरूपैर्माणिक्यानि ।
घयन्ते सुवर्णालङ्कारारक्तसूत्रेण । ययन्ते मौक्तिकाभर
णानि । घृयन्ते धीरं वैदूर्याः । छिद्यन्ते मङ्गलाः । शाणघर्ष
णेन निर्मायन्ते प्रवालकाः । शोयन्ते आर्द्रकुसुमप्रक्षाराः ।
साय्यते कम्बुरिका । विशेषेण घृयते चन्द्रनरमः । संधोज्यन्ते
गन्धयुक्तयः । दीयते गणिका कानुकयोः सकपूरं ताम्बूलं ।
अवलोक्यते सकटाचं । प्रवर्त्तते हासः । पीयते चानवरतं
समीत्कारं मदिरा । इमे चेटा, इमाश्चेटिकाः, इमे अपरे
अवधीरितपुत्रदारवित्तामन्याः, आसवकरकापीतमदिरै
र्माणिकाजनैर्धे सुहासो पिबन्ति आदिगतु भवती ।

(१) एदु, एदु, आर्य्यः ; इमं सप्तमं प्रवोष्ठं प्रविशत्यार्य्यः ।

परउद्धा, आलंविदा णागदंतेसु पंजरपरंपराओ, जोधीअंति
 खाचआ, आलविअंति पंजरकविंजरकवोदाः । इदो विविह
 मणिवित्तलिदोविअ अअं सहरिसणचंतो रविकिरणसंतत्तं
 पक्खक्खेवेहिं विधुवेदिविअ पासादं घरमोरो ॥ अन्यतोऽव
 लोक्क ॥ इदो पीण्डीकिदा विअ चंदपादा पदगदिंसिक्खंता
 विअ कामिणीणं पत्तादो परिअमंति राअहंसमिज्जणा ।
 एदे अवररे वुढमहल्लका विअ इदोतदो संचरंति घरसारसा ।
 ही ही भोः; पसारअं किदं गणिआए णाणापक्खिसमूहेहिं ।
 जं सच्चं खु णंदणवणं विअ मे गणिआघरं पडिभासदि ।
 आदेसेदु भोदी (१) ।

(१) इहापि सप्तमे प्रकोष्ठे सुसिष्टविहङ्गवाटीसुख
 निषण्णानि, अन्योन्यचुम्बनपराणि सुखमनुभवन्ति पारावत
 मियुनानि । दधिभक्तपूरितोदरब्राह्मणइव सूक्तं पठति
 पञ्जरशुकः । इयमपरा स्वामिसंमाननालभप्रसराइव गृह
 दासी अधिकं कुरकुरायते मदनसारिका । अनेकफलरसा
 स्वादप्रतुष्टकण्ठाकुम्भदासीव कूजितपरपुष्टा । आलम्बिता
 नागदन्तेषु पञ्जरपरम्पराः, योध्यन्ते लावकाः; आला
 प्यन्ते पञ्जरकपोताः । इतस्ततोविविधमणिविचित्रितइवायं
 सहचरोसहितः संहर्षेण नृत्यन् रविकिरणसंतप्तं पचो ह्येपै
 विधुवतिइव प्रासादं गृहमयूरः । इतः पिण्डीह्यताइव चन्द्र

चेटी। एदु अज्जो; इमं अट्टमं पओठुं पविमदु अज्जो (१)।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ भोदि; को एसो पट्टपावार
अपाउदो अधिअदरं अचभुदपुणरुत्तालक्कारालंकिदो
अंग भंगेहिं परिक्खलंतोइदोतदो परिभमदि (२)।

चेटी। अज्ज, एसो अज्जआए अअं भादा भोदि (३)।

विदू। केत्तिअं तवचरणं कदुअ वसंतसेणाए भादा
भोदि । अधवा । मा दाव; जदिवि एसो उज्जलोमिणिद्धोअ
सुअंधोअ तहवि पममाणवीघीए जादो विअ चंपअरुक्खो,
अण्हिगमणीओ लोअत्तु ॥ अन्यतोऽवलोक्य ॥ भोदि, एषा
उण का फुल्लपावारअपाउदा, उवाणहजुअलणिकित्ततेअ
चिक्खणेहिं पादेहिं, उच्चासणे उवविट्ठा चिट्ठदि (४)।

पादाः पदगतिं शिचन्तीव कामिनीनां । पश्चात्परिभ्रमन्ति
राजशंसमियुनानि । एते अपरे वृद्धयेठादव इतस्मातः
संचरन्ति गृहमारमाः । आश्चर्य्यं भोः ! प्रसारणं कृतं गणि
कायानानापश्चिममूर्धैः । यत्सत्यं खलु नन्दनवनमिव मे
गणिकागृहं प्रतिभासते आदिशतु भवती ।

(१) एतावर्थः, इममट्टमं प्रकोष्ठं प्रविश्यात्तावर्थः ।

(२) हे कएष पट्टपावारकप्रादुतोऽधिकतरं अत्यद्भुत
पुनरुत्तालक्कारालकृतः अज्जभङ्गैः परिस्रलन् इतस्मातः परि
भ्रमति ।

(३) आश्चर्य्यं, एष आश्चर्यायाअयं भ्राता भवति ।

(४) कियत्तपश्चरणं कृत्वा वसन्तसेनायाभ्राता भवति ।

चेटी । अञ्ज, एसा खु अह्माणं अञ्जआए अत्तिआ (१) ।

विदू । अहो, से करद्वहाइणीए पोद्वित्यारो; ता किं, एदं पवेसिअ महादेवं विअ दुआरसोहा इऊ घरे णिन्निदा (२) ।

चेटी । हदास मा एवं उवहस अह्माणं अत्तिअं । एसा खु चाउत्थिएण पीडीअदि (३) ।

विदू ॥ सपरिहासं ॥ भअवं चाउत्थिअ एदिणा उव आरेण मंपि वह्माणं आलोएहि (४) ।

चेटी । हदास, मरिस्ससि (५) ।

अथवा मा तावत्; यद्यपि एष उज्ज्वलः स्निग्धश्च सुगन्धश्च तथापि श्मशानवीथ्यां जात इव चम्पकवृक्षः अनभिगमनीयो लोकस्य । भो, एषा पनः का, पुष्यप्रावारकप्रावृता उपानद्यु गलनिचिप्ततैलचिक्लणैः पादैः उच्चासनोपविष्टा तिष्ठति ।

(१) आर्य्य, एषा खल्वस्माकं आर्य्यायामाता ।

(२) अहो अस्याअपवित्रडाकिन्याउदरविस्तारः तत्किमेतां प्रविश्य महादेवमिव द्वारशोभा इह गृहे निर्मिता ।

(३) हताश, मैवमुपहसास्माकं मातरं । एषा खलु चातुर्यिकेन पीड्यते ।

(४) भगवन्, चातुर्यिक एतेनोपचारेण मामपि ब्राह्मणं आलोकय ।

(५) हताश, मरिस्ससि ।

विदू ॥ सपरिहामं ॥ दासी ए धीए, वरं इदि सोसूणपीण
जठरोमुहोजेव्व, सोडसुरासवमत्तिआ एआवत्यं गदा हि
गत्तिआ जद मरदि, एत्य अत्तिआ भोदि सिआलसहसुज
त्तिआ । भोदि किं तुह्माणं जानवत्ता वहन्ति (१) ।

चेटी । अज्ज; एहि, एहि (२) ।

विदू । किं वा एत्य पुच्छीअदि, तुह्माणं खु पेणणिअलजसे,
मअणममुद्दे, त्यणणीअं वजहणाएव जाणवत्तामणहरणा ।
एवं वसंतमेणाए वडुवुत्तंतं, अट्टपओट्टभवनं पेक्खिअ, जं मत्तं
जाणामि, एकत्वं विअ तविट्टअं दिट्ठं, पसंसिदूं एत्थि मे वाआ
विहवो । किं दाव, गणिआघरो, आदु कुवेरभवनपरिच्छे
दोत्ति । कहिं तुह्माणं अज्जआ (३) ।

(१) दास्याः पुत्रि; वरं इदृशः प्रूनपीनजठरोमृतएव
नीधुसुरासवमत्ता एतादृशीमवस्थां गता हि अतिवृद्धा यदि
स्त्रियते, अत्र माता भवति प्रुगालसहस्रयात्रा । हे भवति
किं युष्माकं यानपात्राणि वहन्ति ।

(२) आर्य्य; नहि; नहि ।

(३) किं वा अत्र वृद्ध्यते युष्माकं खलु प्रेमनिर्मलजले
सदनमनुद्दे स्नाननितम्यजघनान्वेव यानपात्राणि मनोहराणि ।
एवं वसन्तसेनायावडुत्तान्तं, अष्टप्रकोष्ठं भवनं प्रेक्ष्य, यत्प्रत्यं
जानामि एकस्त्रनिव त्रिपिष्टपं दृष्टं प्रशंसितुं नास्ति मे वाचा
पिभवः । किं तावत् गणिकागृहं, अथवा कुवेरभवनपरिच्छेद
इति । कुत्र युष्माकमाख्या ।

चेटी । अञ्ज, एषा वृक्षवाटिका आ ए चिद्वदि, ता पविषदु
अञ्जो (१)

विदू ॥ प्रविश्य दृष्टा च ॥ ही, ही, भोः! अहो वृक्षवाटि
आ ए सस्त्रिरिन्द्रा, अहुरीअकुसुमा जत्य रोविदाणेअवा
दवा एरंतरपादवतलणिन्निदा, जुवतिजणजहणपमाणा,
पट्टदोला, सुवणजूहिआ सेहालिआ मालदी सस्त्रिआ णोमा
लिआ कुरवआ अदिमोत्तअप्यद्दिकुसुमेहिं, सअं णिवडि
देहिं, जं सच्चं लज्ज करेदि विअ एदणवणस्स सस्त्रिरीअदं ।
॥ अन्यतोऽवलोक्य ॥ इदोअ उदअंतस्सरसमप्यहेहिं, कमल
रत्तोपपलेहिं संझाअदि विअ दिहिआ । अविअ एसो असोअ
वुक्को एवणिग्गअकुसुमपल्लवो भादि, सुहडोव्व समरमज्ज्जे
घणलोहिदपंकचच्चिक्को । भोदु; ता कहिं तुह्माणं अञ्जआ(२) ।

(१) आर्य्य, एषा वृक्षवाटिकायां तिष्ठति; तस्मात् प्रवि
शत्वार्य्यः ।

(२) आश्चर्य्य, भो! अहो वृक्षवाटिकायाः सश्रीकता
अहुरीतिकुसुमाचत्र रोपिता अनेकपादपाः निरन्तरपादप
तलनिर्मिता, युवतिजनजघनप्रमाणा, पट्टदोला सुवर्ण
यूधिका श्रेफालिका मालती मल्लिका नवमल्लिका कुरवकाति
मुक्तकप्रभृतिकुसुमैः, स्वयं निपतितैर्यत्सत्यं लघूकरोमीत्रनन्दन
वनस्य सश्रीकतां । इतश्च; उदयत्सूर्य्यसमप्रभैः कमलरत्तो

चेटी । अञ्ज, ओषमेहि दिष्टिञ्चं, पेक्ष अञ्जञ्चं (१) ।

विदू ॥ दृष्टा उपसृत्य ॥ सौत्वि भोदीए (२) ।

वसं । अये मैत्रेय ॥ उत्थाय ॥ स्वागतमिदमासनमत्रो
पविशताम् ।

विदू । उवविषदु भोदी (३) ॥ उभावुपविशतः ॥

वसं । अयि, हुगलं मार्यवाहपुत्रम् ।

विदू । भोदि कुसलं (४) ।

वसं । आर्य्य मैत्रेय, अपीदानीम् ।

गुणप्रवालं विनयप्रगाखं विल्लंभमूलं महनीयपुष्पं,

तं माधुवृक्षं स्वगुणैः फलाब्धं, सुद्विहङ्गाः सुखमाश्रयन्ति ।

विदू ॥ स्वगतं ॥ उवलक्षितं दुष्टविलासिणीए ॥ प्रकाशं ॥
अधइ (५) ।

वसं । अये, किमागमनप्रयोजनं ।

त्पलैः संध्यायते इव दीर्घिका । अपिच । एष अनेकवृत्तानव

निर्गतकुसुमपल्लवोभाति, सुभटइव समरमध्ये घनलोहित

पद्मचर्चिकः । तत्कुत्र युष्माकमार्या ।

(१) आर्य्य, अवनमय दृष्टिं, पश्यार्या ।

(२) स्वसि भवत्यै ।

(३) उपविशतु भवती ।

(४) इ हुगलं ।

(५) उपलक्षितं दुष्टविलासिण्या । अयकि ।

विदू । सुणादु भोदी । तत्रभवं चारुदत्तो सीधे अंजलिं
कदुअ भोदिं विखवेदि (१) ।

वसं ॥ अंजलिं वद्धा ॥ किमा ज्ञापयति ।

विदू । मए तं सुवणभंडं विस्संभादो अत्त ए को रकेत्ति
कदुअ, जूदे हारिदं, सो अ खच्चो राआवत्थआरी ए
आणी, अदि कहिं गदो त्ति (२) ।

चेटी । अज्जए, दिट्ठिआ वडुसि; अज्जो जूदिअरो
संयुत्तो (३) ।

वसं ॥ खगतं ॥ कथं, चोरेण अवहदं सोडीरदाए जूदे
हारिदोत्ति भणादि; अदो जेव्व कामीअदि (४) ।

विदू । ता, तस्स कारणादो गेहदु भोदी इमं रअणा
वलिं (५) ।

(१) शृणोतु, भवती । तत्रभवान् चारुदत्तः शीघ्रं
अंजलिं कृत्वा आर्यां विज्ञापयति ।

(२) मया तत्सुवर्णभाण्डं विश्रम्भादात्मनः कृते, इति
कृत्वा, द्यूते हारितं, सच सभिको राजावश्यकारी, न ज्ञायते
कुत्र गतइति ।

(३) आर्य्य, दिव्या वद्धसे; आर्य्याद्युतकरः संवृत्तः ।

(४) कथं, चोरेणापहृतं शौण्डीरतया द्यूते हारितं
इति भणति; अतएव काम्यते ।

(५) तत्तस्य कारणात् गृह्णातु भवती इमा रत्नावली ।

वसं ॥ आत्मगतं ॥ किं दंभेति तं अलंकारं ॥ विचिन्त्य ॥
अथवा ए दाव (१) ।

विदू । किं दाव ए गेहदि भोदी एदं रअणावलिं (२) ।

वसं ॥ विहस्य सखीमुखं पश्यन्ती ॥ मित्तेअ, कथं ए गेहिसुं
रअणावलिं ॥ इति गृहीत्वा पार्श्वे स्थापयति; स्वगतं ॥ कथं
स्त्रीकुसुमादो वि सहचारपादवादो मअरंदविंदओ णिव
हन्ति ॥ प्रकाशं ॥ अज्ज, विणवेसि तं जूदिअरं मम वअणेण
अज्जचारुदत्तं; अहं वि पदोसे अज्जं पेक्खिदुं आगमिस्सा
मिति (३) ।

विदू ॥ स्वगतं ॥ किं, अणं तच्चिं गदुअ गेहिसुदि ॥ प्रकाशं ॥
भोदि, भणामि ॥ स्वगतं ॥ णीअत्तीअदु इमादो गणिआपसं
गादोत्ति (४) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) किं, दर्शयामि तमलङ्कारं । अथवा न तावत् ।

(२) किं तावत् न गृह्णाति भवती इमां रत्नावलीं ।

(३) सैत्रेय, कथं न ग्रहीष्यामि रत्नावलीं । कथं, हीनकुसु
मादपि सहचारपादपादकरन्दविन्दवोनिपतन्ति । आर्य्य,
विज्ञापयामि तं द्यूतकरं मम वचनेनार्य्यचारुदत्तं । अहमपि
प्रदोषे आर्य्यं प्रेषितुं आगमिष्यामि ।

(४) किमन्यत्तत्र गत्वा ग्रहीष्यति । हे भवति, भणामि ।
निवर्त्ततामस्मात् गणिकाप्रसङ्गादिति ।

वसं । हंजे, गेह्ण एदं अलंकारत्रं; चारुदत्तं अहिरमिदुं
गच्छन् (१) ।

चेटी । अज्ज ए, पेक्ख, पेक्ख; उणमदिअकालदुद्धणिं (२) ।

वसं । उदयंतु नाम मीघा, भवतु निशा, वर्षमविरतं पततु,

गणयामि नैव सर्वं, दयिताभिमुखेन हृदयेन ।

हंजे हारं गेह्णिअ लज्जं आअच्छ (३) ॥ इति निष्क्रान्ताः
सर्वे ॥

मदनिकाशर्विलकश्चतुर्थोऽङ्कः ।

(१) चेटि, गृहाणैतं अलङ्कारं; चारुदत्तमभिरन्तुं
गच्छामः ।

(२) आर्य्ये, पश्य, पश्य; उन्नमत्यकालदुर्द्दिनमिति ।

(३) चेटि, हारं गृहीत्वा शीघ्रमागच्छ ।

—

अथ पञ्चमोऽङ्कः ।

ततः प्रविशति आसनस्यः सीत्काण्डश्चाएदत्तः ।

चारु ॥ ऊर्ध्वभवलोक्य ॥ उत्तमत्यकालदुर्द्दिनम् । यदेतत् ।

आलोकितं गृहशिखण्डिभिरुत्कलापैः,

हैहैर्धियासुभिरपाद्यतनुन्मनस्कैः,

आकालिकं नपदि दुर्द्दिनमन्तरीच

मुत्कण्ठितस्य हृदयं च समं रणद्धि ।

अपि च । मेघोजलार्द्रमहिषोदरभृङ्गनीलो,

विद्युत्प्रभा रचितपीतपटोत्तरीयः,

आभाति मंहतवलाकगृहीतशंखः,

खड्गेशवोऽपरदवाक्रमितुं प्रवृत्तः ।

अपि च ।

केशवगात्रग्यामः, कुटिलवलाकावलीरचितशङ्खः,

विद्युद्गुणकौशेयश्चक्रधरदवोन्नतोमेघः ।

एतानिपित्तरजतद्रवसंनिकाशा

धारा जवेन पतिताजलदोदरेभ्यः,

विद्युत्प्रदीपशिखया चण्णनष्टदृष्टा

निष्पन्ना इवाम्बरपटस्य दशाः पतन्ति ।

संसक्तैरिव चक्रवाकमिथुनैर्हंसैः प्रलीनैरिव,
 व्याविद्धैरिव मीनचक्रमकरैर्हर्म्यैरिव प्रोद्धितैः,
 तैस्तैराकृतिविसृष्टैरनुगतैर्मघैः समभ्युन्नतैः,
 पत्रच्छेद्यमिवेह भाति गगणं, विस्लेषितैर्वायुना ।
 एतत्तद्धृतराष्ट्रचक्रसदृशं मेघान्भकारं नभो
 हृष्टो गर्जति, चातिदर्पितवलोदुर्य्याधनोवा शिखी ;
 अक्षयूतजितोयुधिष्ठिरद्वारणं गतः कौकिलो,
 हंसाः, संप्रति पाण्डवाइव, वनादज्ञातचर्य्यं गताः ।

॥ विचिंत्य ॥ चिरः खलु कालोमैत्रेयस्य वसन्तसंज्ञायाः
 सकाशं गतस्य नाद्याप्यागच्छति ।

॥ प्रविश्य विदूषकः ॥ अहो गणित्राए लोभोत्र, दक्षिण
 दात्र, जदो न कथा कदा अणा, अणाअरेण जेव्व अभणिअ,
 किं वि एअमेअ गहिदा रअणावली । एत्तिआए च्छट्ठीए ए
 तए अहं भणिदो, अज्ज मित्तेअ वीसमीअदु मल्लकेण, पाणीअं
 पिविअ गच्छीअदु त्ति । ता मा दाव दासीए धीआए गणित्राए ।
 सुट्ठु खुवुच्चदि, अकंदसमुत्थिदा पदुमिणी, अवंचओवाणि ओ,
 अचोरो सुवणअरो, अकलहोगामससागमो, अलुद्धा
 गणिअत्ति, दुक्करं एदे संभावीअंति । ता पिअवअत्तं गदुअ,
 इमादो गणित्रापसंगादोणिवत्तावेमि ॥ परिक्रत्य दृष्ट्वा ॥
 कथं, पिअवअत्तो रक्खवाडिआए उवविट्ठो चिठ्ठदि, ता
 जाव, उवसण्णामि ॥ उपसृत्य ॥ सोत्थि भोदे, वड्ढु भवं (१) ।

(१) अहोगणिकायालोभः अनुदारता च; यतोप कथा

चार ॥ त्रिलोम्य ॥ अये सुदृन्ने नैवेद्यः प्राप्तः । वयस्य
स्वागतमादताम् ।

विदू । उवविदृह्नि (१) ।

चार । वयस्य, कथयत कार्य्यं ।

विदू । तं खु कर्त्तं विण्टं (२) ।

चार । किं तथा न गृहीता रत्नावली ।

विदू । कुतो अज्ञानं एत्ति यं भाअधेअं; एवणलिणको
मलं अंगलिं मत्थए कदुअ पडिहिआ (३) ।

चार । तत्किं गवीपि नयमिति ।

सता अन्या अनादरेणैव अभणित्वा किमपि एवमेव गृहीता
रत्नावली । एतावत्या चञ्छा; न तथा अहम्भणितः आर्य्य
नैवेद्य, विश्रान्तु नलकेन, पानीयं पीत्वा गन्धतामिति, तत्
सा तावत् दास्याः पुत्यागणिकायाः । सुद्यु खलु उचिता, अकन्द
समुत्थिता पद्मिनी, अवञ्चकोवणिक, अचारः सुवर्णकारः,
अकलहायानमनागमः, अलुब्धा गणिकेति दुष्करं एते
गन्तावन्ते । तत् प्रियवचसं गत्वा, अज्ञात् गणिकाप्रसङ्गात्
निवर्त्तयानि । अयं प्रियवचसो वृचवाटिकायामुपविष्ट
मिठति, तत् यावदुपसर्पति; खन्ति भवते, वद्धतां भवान् ।

(१) उपविष्टोऽस्ति ।

(२) तस्मिन् कार्य्यं विनष्टं ।

(३) कुतोऽज्ञाकरोतावज्ञागधेयं, यत् नवनलिनकोमलं
मलं अंगलिं मत्थके एता प्रतिगृहीता ।

विदू। भो, कथं ए विणष्टं, जं अभुत्तपीदस्स, चारेहिं
अवहदस्स, अप्पमुत्तस्स सुवणभंडत्तस्स कारणादो, चदुत्तमुद्द
सारभूदा रत्तणमाला हारिदा (१)।

चार। वयस्य मा मैवं।

यं समालम्ब्य विश्वासं न्यासेऽस्मासु तथा हतः,
तस्मैतन्महतोमूल्यं प्रत्ययस्यैव दीयते।

विदू। भो, वत्तस्स; एदं पि मे दुदिअं संतावकारणं; जं
सहीअणदिणसंणाए पडंताववारिदं मुहं कदुअ, अहं उवह
सिदो। ता अहं वंछणो भविअ दाणिं भवन्तं सीसेण पडिअ
विणवेमि। णिवत्तीअदु अप्पा इमादो वज्जपच्चवात्ता गणिआ
पसंगादो। गणिआ णाम पादुअत्तरप्पविट्ठा विअ लेट्टुआ
दुःखेण उण णिराकरीअदि। अविअ, भो वत्तस्स, गणिआ,
हत्थी, काअट्टओ, भिक्खु, चाटो, रासहो अ, जहिं एदे
णिवसंति तहिं दुट्ठावि ण जाअंति (२)?

(१) भो, कथं न विणष्टं, यत् अभुत्तपीतस्य, चौरैरपहृतस्य,
अप्रमूल्यस्य सुवर्णभाण्डस्य कारणात्, चतुःसमुद्रसारभूता
रत्नमाला हारिता।

(२) भो, वयस्य; एतदपि मे द्वितीयं सन्तापकारणं; यत्
सखीजनदत्तसंज्ञया पटान्तापवारितं सुखं कृत्वा, अहमुप

चारु । वयस्य, अलनिदानीं सर्वं परिवादमुक्त्वा । अवस्य
 येवास्त्रि निवारितः । पश्य ।

वेगं करोति तुरगस्वरितं प्रयातुं,
 प्राणव्ययान्न चरणान्तु तथा वहन्ति ;
 सर्वत्र यान्ति पुरुषस्य चलाः स्वभावाः,
 सिन्नास्ततो हृदयमेव पुनर्विशन्ति ।

अपिच । वयस्य ।

वस्यार्थास्त्रस्य सा कान्ता, धनहार्योच्छसौ जनः ।

॥ स्वगतं ॥ न, गुणहार्योच्छसौ जनः ॥ प्रकाशम् ॥

वयस्यैः परित्यक्ता, ननु त्यक्तैव सा नया ।

विदू ॥ अधोऽवलोक्य स्वगतम् ॥ जधाः एता उद्धं पेक्खिअ,
 दीहं णिन्नासदि; तथा तक्कोमि सए विणिवारिअंतस्स अधि
 अदरं वड्ढिदा मे उद्धंण्ठा; ता, सुट्ठु खु एवं वुच्चदि, वामो
 कानोत्ति ॥ प्रकाशं ॥ ओ वयस्स, भण्णिदं च ताए, भण्णिदि

एषितः । तदहं ब्राह्मणोभूत्वा, इदानीं भवन्तं शीर्षेण पतित्वा,
 विज्ञापयामि । निवर्त्यतामात्मा अस्माद्भ्रमत्यवाचात् गणिका
 प्रसङ्गात् । गणिका, नाम, पादुकान्तरप्रविष्टा इव प्रकाशः,
 दुःखेन पुनर्विनाशयते । अपिच, अहो वयस्य, गणिका, हस्ती,
 कायन्धो, सिन्धुः, चाटो, रामभय, यत्र एते निवसन्ति, तत्र
 दुष्टा अपि न जायन्ते? अपितु जायन्ते एव ।

चादत्तं, अज्ज पत्तोसे मए एत्य आगंतव्यं त्ति । ता तक्केमि
रअणावलीए अपरितुट्ठा अपरं मग्गिदुं आअमिस्सदि त्ति(१) ।

चार । वचस्य, आगच्छतु, परितुष्टा चास्यति ।

चेटः ॥ प्रविश्य ॥ अवेष माणहे ।

जधा जधा वस्सदि अभाखण्डे, तथा तथा तिन्नादि पुट्टिचसो ।
जधा जधा लग्गदि शीदवादे, तथा तथा वेवदि मे हल्लो (२)

॥ प्रहस्य ॥

वंशं वा ए सत्तद्धिदं सुसहं, वीणं वा ए सत्ततन्तिं एदन्तिं;

गीअं गाए गद्दहस्साणुखुवं को मे गाणे तुंवरू णारदेवा ।

अणत्तन्नि अज्जआए वसन्तसेणाए, कुंभीलआ गच्छ तुदं,

(१) यथा एष ऊर्ध्वं प्रेक्ष्य दीर्घं निःश्वसति; तथा तर्क
यानि मया निवार्यमाणस्य अधिकतरं वृद्धा असौत्कण्ठा;
तत् सुष्ठु खल्वेवमुच्यते, कामोवासद्वति । भो वचस्य, भणितञ्च
तथा, भण चादत्तं, अद्य प्रदोषे मया अत्र आगन्तव्यमिति ।
तत्तर्कयामि रत्नावल्या अपरितुष्टा अपरं चाचितुं आगमि
ष्यतीति ।

(२) अवेत मानवाः ।

यथा यथा वर्षति अभ्रखण्डं, तथा तथा र्द्भी भवति पृष्ठचर्म;

यथा यथा लगति शीतवातः, तथा तथा वेपते मे हृदयं ।

ममागमणं अञ्जचारुदत्तस्य निवेदेहि न्ति; ता जावअञ्ज
 चारुदत्तस्य गेहं गच्छामि ॥ परिक्रम्य प्रविष्टकेन ॥ दृष्ट्वा ॥
 एमे चालुदत्ते लुक्खवाडिआए चिठ्ठदि । एसेवि मे दुट्ट
 वडुके; ता जाव उवसप्पमि । कधं, ठक्किदे दुवाले लुक्खवाडि
 आए? भोदु, एदस्स दुट्टवडुकस्स सणं देमि (१) ॥ इति लोष्ट
 गुटिकाः चिपति ॥

विदू । अए, को दाणिं एसो पाआरवेट्ठिट्ठं विअ कइत्थं
 मं लोष्टकेहिं साडेदि (२) ।

चारु । आरामप्रासादवेदिकायां क्रीडद्भिः पारावतैः
 पातितं भवेत् ।

(१) वंशं वादयामि सप्तच्छिद्रं सुगब्दं,

वीणां वादयामि सप्ततन्त्रीं नदन्तीं,

गीतं गायामि गर्द्धभस्यानुरूपं,

कोमे गाणे तुम्बुरुनीरदेवा ।

आज्ञप्तोऽस्मि आर्य्या वसन्तसेनया, कुम्भीलक, गच्छ त्वं ममा
 गमनं आर्य्यचारुदत्तस्य निवेदयेति; तद्यावत् आर्य्यचारुदत्त
 स्य गेहं गच्छामि । एष, चारुदत्तो वृक्षवाटिकायां तिष्ठति;
 एषोऽपि मद्दुष्टवटुकः; तद्यावदुपसर्पामि । कथमाकादितं दारं
 वृक्षवाटिकायाः? भवतु, एतस्य दुष्टवटुकस्य संज्ञां ददामि ।

(२) अथै कइदानीं एष प्राकारवेष्टितमिव कपित्यं, मां
 लोष्टकेसा डयति ।

विदू । दासीए उक्त, दुष्टपारावन्न, चिह्न, चिह्न; जाव
एदिणा दंडअठ्ठेण, सुपक्कं विअ चूअफलं, इमादो पासादादो
भूमिए पाडइस्सं (१) ॥ इति दण्डकाष्ठमुद्यम्य धावति ॥

चारु ॥ यज्ञोपवीते आकृष्य ॥ वयस्य, उपविश; किमनेन;
तिष्ठतु दयितासहितस्त्रपस्त्री पारावतः ।

चेटः । कथं, पारावदं पश्यदि, मं ण पेक्खदि । भोदु, अव
राए लोद्धुगुडिआए पुणोवि ताडइस्सं (२) ॥ तथा करोति ॥

विदू ॥ दिशोऽवलोक्य ॥ कथं, कुम्भीलत्रो । ता जाव
उवसप्पामि ॥ उपसृत्य ॥ द्वारमुद्वाच्य ॥ अरे, कुम्भीलत्रा,
पविष, साअदन्दे (३)

चेटः ॥ प्रविश्य ॥ अज्ज, वंदामि (४) ।

विदू । अरे कच्चिं तुमं ईदिसे दुद्धिणे अंधआरे आअदो (५) ।

(१) दास्याःपुत्र, दुष्टपारावत, तिष्ठ, तिष्ठ; यावदेतेन
दण्डकाष्ठेन, सुपक्कमिव चूतफलं, अस्मात् प्रासादात् भूमौ
पातयिष्यामि ।

(२) कथं, पारावतं पश्यति; मां न प्रेक्षते । भवतु, अपरथा
लोद्धुगुटिकया पुनरपि ताडयिष्यामि ।

(३) कथं, कुम्भीलक ! तत् यावदुपसर्पामि; अरे कुम्भी
लक, प्रविश, स्वागतन्ते ।

(४) आर्य्य, वन्दे ।

(५) अरे, कुत्र त्वं ईदृशे दुर्दिने अन्यकारे आगतः ।

चेष्टः । अले, एषा ना (१) ।

विदू । का एषा का (२) ।

चेष्टः । एषा ना (३) ।

विदू । किं दाणिं दासीए उत्ता, दुर्विक्रकाल वुदुरंको विअ, उदुकां मासाअभि एषाभाशेति (४) ।

चेष्टः । अले, तुमं पि दाणिं इंदमखकामुको विअ, सुदु किं काकाअभि, काके ति (५) ।

विदू । ता कहेहि (६) ।

चेष्टः ॥ खगतं ॥ भोदु, एवं भणिसुं ॥ प्रकाशं ॥ अले, पदं दे दइसां (७) ।

विदू । अहं, ते मुंडे गोळं दइसां (८) ।

(१) अले, एषा ना ।

(२) का एषा का ।

(३) एषा ना ।

(४) किमिदानीं दास्याः पुत्र, दुर्विक्रकाले वृद्धरुद्धव प्रदुकां नामाचमे एषा ना सेति ।

(५) अले, त्वमपि इदानीं इन्द्रमखकामुकदव सुदु किं काकाचमे काकेति ।

(६) ता कथय ।

(७) भवतु, एवं भणिव्यामि । अले, प्रशंते दास्यामि ।

(८) अहंते मखके पादं दास्यामि ।

चेटः । अले, जाणाहि दाव तेण हि कस्सिं काले चूआ मो
लेन्ति (१) ।

विदू । अरे, दासीए उत्ता, गिह्णे (२) ।

चेटः ॥ सहासं ॥ अले, एहि एहि (३) ।

विदू ॥ खगतं ॥ किं दाणिं एत्थ कहिस्सं ॥ विचिन्त्य ॥ भोदु,
चारुदत्तं गदुत्र पुह्णिसं ॥ प्रकाशं ॥ अरे, मुहुत्तत्रं चिठ्ठ
॥ चारुदत्तमुपसृत्य ॥ भो वचस्स, पुह्णिसं दाव, कस्सिं काले
चूआ मोलेन्ति (४) ।

चारु । मूर्ख, वसन्ते ।

विदू ॥ चेटमुपगम्य ॥ मुक्ख, वसन्ते (५) ।

चेटः । दुदिअं दे पल्लन्दइस्सं । सुसमिद्धाणं गामाणं को
रक्खअं करेदि (६) ।

(१) अरे, जानीहि तावत् तेन हि कस्मिन्काले चूताः
मुकुलवन्तो भवन्ति ।

(२) अरे, दास्याः पुत्र, गीह्णे ।

(३) अरे, नहि नहि ।

(४) किमिदानीमत्र कथयिष्यामि । भवतु, चारुदत्तं गत्वा
प्रक्ष्यामि । अरे मुहुर्त्तकं तिष्ठ । भो वचस्य, प्रक्ष्यामि तावत्,
कस्मिन् काले चूता उन्मुकुला भवन्ति ।

(५) मूर्ख, वसन्ते ।

(६) द्वितीयन्ते प्रश्नं दास्यामि । सुसमृद्धानां ग्रामाणां
कोरक्षां करोति ।

विदू । अरे, रक्षा (१) ।

चेटः ॥ सहासं ॥ अरे, एहि एहि (२) ।

विदू । भोदु, संभए पडिदछि ॥ विचिन्त्य ॥ भोदु, चारु
दत्तं पुणेवि पुक्खिं (३) ॥ पुनर्निवृत्य चारुदत्तं तयैवो
दाहरति ॥

चारु । वयस्य, सेना ।

विदू ॥ चेटमुपगत्य ॥ अरे, दासीए पुत्ता, सेणा (४) ।

चेटः । दुवेवि एकस्मिं कदुअ, शिग्वं भणाहि (५) ।

विदू । सेनावसन्ते ।

चेटः । एं, पडिअत्तिअ, भणाहि (६) ।

विदू ॥ कायेन परिवृत्य ॥ सेणावसन्ते (७) ।

चेटः । अले, सुक्ख वडुट्टका, पदादं पडिवत्तावेहि (८) ।

(१) अरे, रक्षा ।

(२) अरे, नहि नहि ।

(३) भवतु, संभवे पतितोऽस्मि । भवतु, चारुदत्तं पुन
रपि प्रच्छामि ।

(४) अरे, दासीपुत्र, सेना ।

(५) अरे, द्वे अपि एकस्मिन् काले शीघ्रं भण ।

(६) ननु परिवृत्य भण ।

(७) सेनावसन्ते

(८) अरे, मूर्ख वटुका, पदे परिवर्तय ।

विदू ॥ पादौ परिवृत्य ॥ सेनावसन्ते ।

विटः । अले, अक्षरपदाङ् परिवृत्तावेहि (१) ।

विदू ॥ विचिन्त्य ॥ वसन्तसेना (२) ।

चेटः । एषा सा आत्रदा (३) ।

विदू । ता जाव चारुदत्तस्य णिवेदेमि ॥ उपसृत्य ॥

आ चारुदत्त, धणिस्रो दे आत्रदो (४) ।

चारु । कुतोऽस्यकुले धनिकः ।

विदू । जइ कुले णत्थि, ता दुवारे अत्थि । एसा वसन्त

सेना आत्रदा (५) ।

चारु । वयस्य, किं मां प्रतारयसि ।

विदू । जइ मे वञ्छणे ण पत्तिआअत्थि, ता एदं कुलीलञ्चं

पुच्छ । अरे दासीए पुत्ता, कुलीलञ्च, उपसप्य (६) ।

(१) अरे अक्षरपदे परिवृत्तव ।

(२) वसन्तसेना ।

(३) एषा सा आगता ।

(४) तत् यावत् चारुदत्तस्य निवेदयामि । आ चारुदत्त,
धनिकस्य आगतः ।

(५) यदि कुले नास्ति, तत् द्वारे अस्ति । एषा वसन्तसेना
आगता ।

(६) यदि मे वचने न प्रत्ययसे, तदेवं कुलीलकं पृच्छ ।
अरे दास्याः पुत्र कुलीरक उपसर्प ।

चेटः ॥ उपसृत्य ॥ अञ्ज वंदामि (१) ।

चारु । भद्र, स्वागतं; कथय सत्यं, प्राप्ता वसन्तसेना ।

चेटः । एषा सा आश्रदा वसन्तसेना (२) ।

चारु ॥ सहर्षं ॥ भद्र, न कदाचिद्विप्रियवचनं निष्कलीकृतं मया; तद्गृह्यतां पारितोषिकं ॥ इत्युत्तरीयं प्रयच्छति ॥

चेटः ॥ गृहीत्वा; प्रणम्य सपारितोषं ॥ जाव अञ्ज आ ए णिवेदेमि (३) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

विदू । भो अवि जाणामि, किं निमित्तं ईदृशे दुहिणे आश्रदत्ति (४) ।

चारु । वयस्य न सम्यगवधारयामि ।

विदू । मए जाणिदं; अप्पमुत्ता रअणावली वड्ढमुत्तं सुवण भण्डं अत्ति ष परितुष्टा अपरं मग्गिदुं आश्रदा (५) ।

चारु ॥ स्वागतं ॥ परितुष्टा यास्यति ।

॥ ततः प्रविशति उज्ज्वलाभिसारिकावेशेन वसन्तसेना, शोकांठा, ह्रस्वधारिणी विटय ॥

(१) आर्य्यं, वन्दे ।

(२) एषा सा आगता वसन्तसेना ।

(३) यावदार्य्यायानिवेदयामि ।

(४) भो अपि जानामि किं निमित्तं ईदृशे दुहिणे आगतेति ।

(५) मया ज्ञातं अजप्रत्या रत्नावली वड्ढमुत्तं सुवणं भाणं, इति न परितुष्टा अपरं याचितुमागता ।

विटः ॥ वसन्तसेनामुद्दिश्य ॥

अपद्मा श्रीरेषा, प्रहरणमनङ्गस्य ललितं,
कुलस्त्रीणां शोकोमदनवरवृक्षस्य कुसुमं;
सलीलं गच्छन्ती, रतिसमयलज्जा प्रणयिनी,
रतिचेत्रे रङ्गे प्रियपथिकसार्थैरनुगता ।
वसन्तसेने, पश्य, पश्य ।

गर्जन्ति शैलशिखरेषु विलम्बिविम्बा
मेघाविद्युक्तवनिता हृदयानुकाराः;
घेषां रवेण सहसोत्पतितैर्मयूरैः
खं वीज्यते मणिमयैरिवतालवृत्तैः ।

अपिच ।

पङ्कक्तिन्नमुखाः पिवन्ति सलिलं धाराहताददुःराः,
कण्ठं मुञ्चति वर्हिणः समदनो ; नीपः प्रदीपायते ।
संन्यासं कुलदूषणैरिव जनैर्भैषैर्दृष्टश्चन्द्रमा,
विद्युन्नीचकुलोद्गतेव युवतिर्नैकत्र सन्तिष्ठते ।

वसं । भाव, सुष्ठु दे भणितं (१) ॥ एषाहि ॥

मूढे निरन्तरपयोधरया मयैव
कान्तः सहाभिरमते यदि क्लिन्तवाच ;
साङ्गर्जितैरिति मुञ्जर्विनिवारयन्ती
मार्गं लण्डि कुपितेव निशा सपत्नी ।

(१) भाव, सुष्ठु ते भणितं ।

विटः । भवत्वेवं तावदुपलभ्यतां तावदियं ।

वसं । भाव, किमनया स्त्रीस्वभावदुर्विदग्धयोपालभया ।

पश्यतु भावः ।

मेघावपन्तु गर्जन्तु मुञ्चन्त्वग्निमेव वा ;

गणयन्ति न शीतोष्णं रमणाभिमुखाः स्त्रियः ।

विटः । वसन्तमेने पश्य । अयमपरः ;

यवनचपलवेगः, स्थूलधाराशरौघः ;

स्तनितपटहनादः, स्पष्टविद्युत्पताकः ;

हरति करममूहं खे शशांकस्य मेघाः,

नृपद्वयपुरमध्ये मन्दवीर्यस्य शत्रोः ।

वसं । एवं नेदं ता कथं एषो अवरो (१) ।

एतैरेव यदा नजेन्द्रमलिनैराभातलन्वाद्दरे

नर्जङ्घिः सतडिद्वलाकशवलैर्नेधैः सशल्यं मनः ;

तत्किं प्रोपितमर्हवध्यपटहोहाहाहताशोवकः,

प्रावृट्प्रावृडिति त्रवीति शटधीः, चारं चते प्रक्षिपन् ।

विटः । वसन्तमेने एवमेतत् । इदमपरं पश्य ।

वलाकापाण्डुराणीयं, विद्युदुच्छिप्तचामरं,

मत्तवारणसाख्यं, कर्तुकाममिवाखरं ।

(१) एवं नेदं तत्कथं एषोऽपरः ।

दशं । भाव, पेक्ख पेक्ख (१) ।

एतैरार्द्रतमालपत्रमलिनैरापीतसूर्य्यं नभो,
वल्लीकाः, शरताडिताइव गजाः, सीदन्ति धाराहताः ।
विद्युत्काञ्चनदीपिकेव रचिता प्रासादसञ्चारिणी,
ज्योत्स्ना दुर्वलभर्त्सकेव वलिता, प्रोत्सार्य्यं मेवैर्जता ।

विटः । वसन्तसेने पश्य, पश्य ।

एते हि विद्युद्गुणवद्भ्रुकचागजाइवान्योन्यमभिद्रवन्तः,
शक्राञ्जया वारिधराः सधारा, गां रूप्यरज्ज्वेव समुद्भरन्ति ।

॥ अपिच पश्य ॥

महावाताध्मातैर्महिषकुलनीलैर्जलधरै
ञ्चलैर्विद्युत्पञ्चैर्जलधिभिरिवान्तःप्रचलितैः,
द्वयं गन्धोद्गामानवहरितशय्याङ्कुरवती
धरा धारापातैर्मणिमयशरैर्भिद्यतइव ।

दशं । भाव, एषोऽपरः (२) ।

एह्येहीति शिखण्डिनां पटुतरं केकाभिराक्रन्दितः,
प्राङ्गीचेव बलाकया सरभसं सोत्कण्ठमालिङ्गितः,
हसैरुज्ज्वितपङ्कजैरतितरां सोद्वेगमुद्गीक्षितः,
कुर्वन्नञ्जनमेचकाइव दिशोनेघः समुत्तिष्ठते ।

विटः । एवमेतत् । तथाहि, पश्य ।

(१) भाव पश्य, पश्य ।

(२) एषोऽपरः ।

निष्पन्दीकृतपद्मस्रण्डनयनं नष्टसपावाभरं,
 विद्युद्भिः क्षणदृष्टसुष्ठुतिमिरं प्रह्लादिताशामुखं;
 निद्वेष्टं स्रपितीव मस्रति पयोधारागृहान्तर्गतं
 स्फोताम्नोधरधामनैकजसदहत्रापिधानं जगत् ।

वसं । भाव, एवं णेदं । ता पेक्ख पेक्ख (१) ।

गतानाशं तारा उपकृतममाधाविव जने,
 वियुक्ताः कान्तेन स्त्रियद्रव न राजन्ति ककुभः ।
 प्रकामान्तस्तं त्रिदशपतिशस्त्रस्य शिखिना,
 द्रवीभूतं मन्ये पतति जलरूपेण गगनं ।

॥ अपिच पश्य ॥

उम्रमति नमति वर्पति गर्जति मेघः करोति तिमिरौघं,
 प्रथमश्रीरिव पुत्र्यः करोति रूपाप्यनेकानि ।

विटः । एवमेतत् ।

विद्युद्भिर्ज्वलतीव, संविहसतीवाच्चैर्बलाकाशतै,
 माहेन्द्रेण विवलातीव धनुषा धारागतोद्गारिणा ।
 निष्पष्टाग्निनिस्त्रनेन रसतीवाधूर्णतीवानिलै
 नीलैः सान्द्रमिवाहिभिर्जलधरैर्धूपायतीवाभरं ।

वसं ।

जलधर निर्लज्जस्वं, यन्मां दयितस्य वेग्न गच्छन्ती,
 स्नानितेन भीययित्वा धाराहस्यैः परामृशसि ।

भोः प्रक ।

(१) भाव एवं नेदं तत्पश्य पश्य ।

किन्ती ह्यहं पूर्वरतिप्रसक्ता च त्वं नदस्यभुद सिंहनादैः,
न युक्तमेतद्विथकाङ्क्षितायामार्गं निरोद्धुं मम वर्षपातैः।

अपिच ।

यद्ददहत्याहेतोर्मृषा वदसि शक्र गोतमोऽस्मीति,
तद्वन्ममापि दुःखं निरवेक्ष्य निवार्यतां जलदः।

अपिच ।

गर्ज वा, वर्ष वा, शक्र, मुञ्च वा शतशोऽशनिम्,
न शक्याहि स्त्रियोरोद्धुं प्रस्थितादचितं प्रति ।
चदि गर्जति वारिधरो गर्जतु, तन्नाम निष्ठुराः पुरुषाः,
अथि विद्युत्प्रमदानां त्वमपि च दुःखं न जानासि ।

विटः ॥ भवति, अलमलमुपालक्षणेन उपकारिणी तवेयं॥
ऐरावतोरसि चलेव सुवर्णरज्जुः,
शैलस्य मूर्द्धि निहितेव सिता पताका ।
आखण्डलस्य भवनोदरदीपिकेय
माख्याति ते प्रियतमस्य हि यन्निवेशं ।

वसं । भाव एवं तं जेव्व एदं गेहं (१) ।

विटः । सकलकलाभिज्ञाया न किञ्चिदिह तवोपदेष्ट
व्यमस्ति । तथापि स्नेहः प्रलापयति । अत्र प्रविश्य कोपो
ऽत्यन्तं न कर्त्तव्यः ।

यदि कुप्पसि नास्ति रतिः, कोपेन विनाथवा कुतः कामः ।
कुप्प च कोपय च, त्वं प्रसीद च त्वं प्रसादय कान्तं ।

(१) भाव एवं तदेव एतद्गेहं ।

भवत्वेवं तावत् । भोभोनिवेद्यतामार्यचारदत्ताय ।
 एषा फुल्लकदम्बनीपसुरभौ काले यमोद्गामिते,
 कान्तस्याजयमागता समदना दृष्टा जलाङ्गलका;
 विद्युदारिद्रगर्जितैः सचक्रिता तद्दर्शनाकाङ्क्षिणी
 पादौ नूपुरजम्बकद्वन्द्वधरौ प्रचालयन्ती स्थिता ।

चार । आकर्ष । वयस्य, ज्ञावतां किमेतदिति ।

विदू । जं भवं आणवेदि (१) ।

वसन्तसेनासुपगन्ध ॥ सादरं ॥ सौत्थि भोदीए (२) ।

वयं । अज्ज वन्दानि; साअदं अज्जस्स । भाव, एसा
 चत्तधारिआ भावस्स ज्ज्व भोदु (३) ।

विटः ॥ स्वगर्भं ॥ अननोपायेन निपुणं प्रेषिताऽस्मि
 ॥ प्रकाशं ॥ एवं भवतु ॥ भवति वसन्तसेने ।

साटोपकूटकपटानृतजन्मभूमेः

शाव्यात्मकस्य रतिकेलिकृतालयस्य,

वेश्यापणस्य सुरतोत्सवमङ्गलस्य,

दाक्षिणपण्यसुरनिःक्रयमिद्धिरसु ।

॥ इति निष्प्रान्तः ॥

(१) यद्भवानाज्ञापयति ।

(२) स्वस्ति भवत्यै ।

(३) आर्यं वन्दे, स्वागतमार्यस्य । भाव, एषा द्वन्द्वधारिका
 भावस्य एवं भवतु ।

वसं । अज्ज भित्तेअ, कहिं तुह्माणं जूदिअरो (१) ।

विदू ॥ खगतं ॥ ही ही भोः, जूदिअरोत्ति भणन्तीए
अलङ्कितो पिअवअस्सो ॥ प्रकाशं ॥ भोदि, एसो खु रुक्खवा
डिआए (२) ।

वसं । अज्ज का तुह्माणं सुक्खरुक्खवाडिआ वुच्चदि (३) ।

विदू । भोदि, जहिं ए खाईअदि ए पीइअदि (४) ।

वसं ॥ स्मितङ्करोति ॥

विदू । ता पविसदु भोदी (५) ।

वसं ॥ जनान्तिकं ॥ एत्थ पविस्सिअ किं मए भणिट्ठवं (६) ।

चेटी । जूदिअर अवि सुहो दे पदोसोत्ति (७) ।

वसं । अविं पारइस्सं (८) ।

(१) आर्य्य मैत्रेय कुत्र युष्माकं द्यूतकरः ।

(२) आश्चर्य्यं, भो द्यूतकरइति भणन्त्या अलङ्कृतः प्रिय
वचस्यः । हे भवति, एष खलु वृत्तवाटिकायां ।

(३) आर्य्य का युष्माकं शुक्कवृत्तवाटिका उच्यते ।

(४) हे भवति, यत्र न खाद्यते न पीयते ।

(५) तस्मात् प्रविशतु भवती ।

(६) अत्र प्रविश्य किं मया भणितव्यं ।

(७) द्यूतकर, अपि शुभस्ते प्रदोषइति ।

(८) अपि पारचिष्यामि ।

चेटी । अवसरोज्ज्व दे पारदसूदि (१) ।

विदू । पविसदु भोदी (२) ।

वसं ॥ प्रविशोपसृत्य च । पुष्यैस्ताडयन्ती ॥ अद, जुदि
अर अवि सुहो दे पदोसो (३) ।

चारु ॥ अवलोक्य ॥ अये वसन्तसेना प्राप्ता ॥ सहर्षं
त्याच ॥ अथि प्रिये ।

सदा प्रदोषोमम याति जायतः,

सदा च मे निःश्वसतो गता निशाः,

त्वया समेतस्य विशाललोचने,

ममाद्य शोकान्तकरः प्रदोषः ।

॥ तत् स्वागतं भवत्यै ॥ इदमामनमत्रोपविशन्तां ।

विदू । इदमामणं उपविसदु भोदी, (४)

नाथ्येनासीनाः सर्वे उपविशन्ति ।

चारु । वयस्य, पश्य पश्य ।

वर्षादकमुद्गिरता, अवणान्तविलम्बिना कदम्बेन,

एकः स्तनोऽभिपिक्तो नृपसुतद्रव्यौवराज्यस्यः ।

तद्वयस्य क्लिन्नेवासमी वसन्तसेनायाः, अन्ये प्रधानवामर

मनुपनीयेतामिति ।

(१) अबसरएव त्वां पारयिष्यति ।

(२) प्रविशतु भवती ।

(३) अपि द्यूतकर शुभसो प्रदोषः ।

(४) इदमामणं उपविशतु भवती ।

विदू । जं भवं आणवेदि (१) ।

चेटी । अज्ज मित्तेअ, चिट्ठ, तुमं, अहं जेव्व अज्जअं
सुसूसइस्सं (२) ॥ तथा करोति ॥

विदू ॥ अपवारितकेन ॥ भो वअस्स, पुच्छामि दाव तत्थ
भोदिं किं वि (३) ।

चारु । एवं क्रियतां ।

विदू ॥ प्रकाशं ॥ अघ किंणिमित्तं उन ईदिसे पणइ
चन्द्रालोए दुद्दिणअन्धआरे आअदा भोदी (४) ।

चेटी । अज्जए उज्जओ वंछणे (५) ।

वसं । एं, णिउणेत्ति भणाही (६) ।

चेटी । एसा खु अज्जआ एव्वं पुक्खिदुं आअदा केत्तिअं
ताए रअणावलीए मुल्लन्ति (७) ।

(१) चङ्गवानाज्ञापयति ।

(२) आर्य्यं मैत्रेय तिष्ठ त्वं, अहमेवाय्यां शुश्रूषसि
य्यामि ।

(३) भो वयस्य प्रच्छामि तावत्तत्रभवतीं किमपि ।

(४) अघ किं निमित्तं पुनरीदृशे प्रनष्टचन्द्रालोके दुर्दि
नान्धकारे आगता भवती ।

(५) आर्य्ये उज्जलोत्राह्वणः ।

(६) ननु निपुणइति भण ।

(७) एषा खलु आर्य्या एवं प्रष्टुमागता कियत्तस्माः
रत्नावल्यामूल्यमिति ।

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ भो, भणितं मए, जघा अप्पमुक्का
रअणावली वडमुल्लं सुवणभाण्डं ए परितुहा अवरं मग्गिदुं
आअदा (१) ।

चेटी । सा क्वु अज्जआए अत्तण केरकेत्ति भणिअ
जूदे हारिदा । सोअ महिओ राआवत्यआरी ए आणी
अदि कहिं गदोत्ति (२) ।

विदू । भोदि, मंतिदं ज्जेव मन्तीअदि (३) ॥

चेटी । जाव सो अणेसीअदि । ताव एदं जेव गेह सुवण
भाण्डं । इति दब्रयति (४) ।

विदू । विचारयति ।

चेटी । अदिमंत्तं अज्जो णिज्जाअदि, ता किं दिह
पुरुओ दे (५) ।

विदू । भोदि, सिप्पकुसलदाए आवन्धेदि दिट्ठिं (६) ॥

(१) भो, भणितं मया, यथा अल्पमूल्या रत्नावली वड
मूल्यं सुवर्णभाण्डं न परितुष्टा अपरं याचितुमागता ।

(२) सा खलु आर्याया आत्मनः कृते इति भणित्वा द्यूते
हारिता, सच मभिकः राजावश्यकारी, न जायते कुत्र गत
इति ।

(३) हे भवति मन्त्रितमेव मन्त्रते ।

(४) यावत्तोऽन्वियते, तावदेव गृहाण सुवर्णभाण्डं ।

(५) अतिमात्रमार्यानिर्धायति; तत्किं दृष्टपूर्वम् ।

(६) हे भवति, सिन्धुकुशलतया अववध्नाति दृष्टिं ।

चेटी । अज्ज वच्चिदोसि, दिट्ठीए तं जेव्व एदं सुवण
भाण्डअं (१) ।

विदू ॥ सहर्षं ॥ भो वअस्स, तं जेव्व एदं सुवणभाण्डअं
जं अच्चाणं गेहे चौरैहिं अवहदं (२) ।

चारु । वयस्य ।

योऽस्माभिश्चिन्तितो व्याजः कर्तुं न्यासप्रतिक्रियां,

स एव प्रसृतोऽस्माकं किन्तु सत्यं विदुस्त्वना ।

विदू । भो वअस्स सच्चं, सवामि वच्चणेण (३) ।

चारु । प्रियं नः प्रियं ।

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ भो, पुह्मिणं कुदो एदं समासादि
दन्ति (४) ।

चारु । कोदोषः ।

विदू ॥ चेत्याः कर्णे ॥ एवं विअ (५) ।

चेटी ॥ विदूषकस्य कर्णे ॥ एवं विअ (६) ।

चारु । किमिदं कथ्यते । किंत्वयं वाच्याः ।

(१) आर्य्य वच्चितोऽसि दृष्ट्या, तदेवेदं सुवर्णभाण्डं ।

(२) भो वयस्य, तदेवेदं सुवर्णभाण्डं यदस्माकं गृहे
चौरैरपहृतं ।

(३) भो वयस्य, सत्यं, श्रयामि ब्राह्मणेन ।

(४) भो, पृच्छामि ननु कुत इदं समासादितमिति ।

(५) एवमिव ।

(६) एवमिव ।

विदू ॥ चारुदत्तस्य कर्णे ॥ एवं विश्र (१) ।

चारु । भद्रे, सत्यं तदेवेदं सुवर्णभाण्डं ।

चेटी । अज्ज अधद्रं (२) ।

चारु । भद्रे, न कदाचित्प्रियनिवेदनं निःफलीकृतं मया ।
तद्दृष्टतां पारितोषिकमिदमङ्गुलीयकमिति ॥ अनङ्गुलीयकं
हस्तनवलोक्य लज्जां नाटयति ।

वसं ॥ आत्मगतं ॥ अदोजेव्व कामीअसि (३) ।

चारु । जनान्तिकं । भो कष्टं ।

धनैर्वियुक्तस्य नरस्य लोके किञ्जीवितेनादित एव तावत ।

यस्य प्रतीकारनिरर्थकत्वात्कोपप्रसादाविफलीभवन्ति ।

अपिच ।

पक्षविकलस्य पक्षी, शुष्कस्य तरुः, सरस्य जलहीनं,

सर्पस्योद्धृतदंष्ट्रसु लोके दरिद्रस्य ।

अपिच ।

शून्यैर्गृहैः खलु समाः पुरुषादरिद्राः,

कूपैश्च तोयरहितैस्तरुभिश्च शीर्णैः ;

यद्दृष्टपूर्वजनसङ्गमविस्तृताना

सैवं भवन्ति विफलाः परितोषकालाः ।

(१) एवमिव ।

(२) आर्यं अर्थिकं ।

(३) अतएव काम्यसे ।

विदू । भो अलं अदिमेत्तं सन्तप्पिदेण ॥ प्रकाशं । सपरि
हासं ॥ भोदि, समप्पीअदु मम केरिआए हीणसाडिआ (१) ।

वसं । अज्ज चारुदत्त, जुत्तं ऐदं इमाए रअणावलीए
इमं जणं तुलइदुं (२) ।

चारु ॥ सविलक्ष्मितं ॥ वसन्तसेने, पश्य, पश्य;

कः अद्दास्यति भूतार्थं सर्व्वीमां तुलचिय्यति;

शङ्कनीया हि लोकेऽस्मिन्निःप्रतापा दरिद्रता ।

विदू । हज्जे, किं भोदीए इध जेव्व सुविद्वं (३) ।

चेटी ॥ विहस्य ॥ अज्जमित्तेअ, अदिमेत्तं दाणिं उज्जअं
अत्ताणअं दंसेति (४) ।

विदू । भो वअस्स, एसो क्खु रुसारअंतो विअ सुहोवविट्ठं
जणं पुणेवि वित्थारवारिधाराहिं पविट्ठो पज्जणो (५) ।

चारु । सन्यगाह भवान् ।

(१) भो अलं, अतिमात्रसन्तापितेन हे भवति, समर्थतानं
मम क्षानशाटिका ।

(२) आर्य्यं चारुदत्त, युक्तं नैदं, अनया रत्नावल्या
इमं जनं तुलचितुं ।

(३) चेटी, किं भवत्या इहैव सुप्रथं ।

(४) आर्य्यं मैत्रेय, अतिमात्रमिदानीं उद्यतमात्मानं
दर्शयसि ।

(५) भो वयस्य एष खलु उत्सारयन्निव सुखोपविट्ठं
जनं पुनरपि विस्तारवारिधाराभिः प्रविष्टः पर्जन्यः ।

अमूर्हि भिन्नाजलदान्तराणि पङ्कान्तराणीव मृणालसूच्यः ।

पतन्ति चन्द्रव्ययनादिमुक्ता दिवोऽश्रुधारा इव वारिधाराः ।

अपि च । धाराभिरार्यजनचित्तमुनिर्मलाभिः

स्रण्डाभिरर्जुनशरप्रतिकर्कशाभिः,

मेघाः स्रवन्ति, बलदेवपटप्रकाशाः,

शक्रस्य मौक्तिकनिधानमिवोद्गिरन्तः ।

प्रिये । पश्य, पश्य ;

एतैः पिष्टतमालदण्डकनिभैरालिप्तमभोधरैः

संसक्तैरपवीजितं सुरभिभिः शीतैः प्रदोषानिलैः,

एषाम्भोदसमागमप्रणयिनी स्रक्छन्दमभ्यागता

रक्ताकान्तमिवास्वरन्ध्रियतमाविद्युत्समालिङ्गति ।

वसं ॥ गृह्णारभावं नाटयती चारुदत्तमालिङ्गति ॥

चारु ॥ स्वर्गं नाटयन्प्रत्यालिङ्ग्य ॥

भोमेघ, गभीरतरं नद त्वं, तव प्रसादात्स्वरपीडितं मे,

संस्पर्शरोमाञ्चितजातरागं कदम्बपुष्पलमुपैति गात्रं ।

विदू । दासीए पुत्र दुर्दिण, अणञ्जी दाणिं सि तुमं;

वं एव्वं भोदिं विञ्जुआए भाआवेसि (१) ।

चारु वयस्य, नार्हस्युपालब्धुं ।

वर्षशतमसु दुर्दिनमविरतधारं, शतद्वदाः स्फुरन्तु,

अन्नादिधदुर्लभया यदहं प्रियया परिखक्तः ।

(१) दास्याः पुत्र, दुर्दिन, अनाथ्यं ददानीमसि त्वं यदेवं
भवतीं प्रियता भोयत्रमि ।

अपि च, वचस्य;

धन्यानि तेषां ह्यनु जीवितानि, ये कामिनीनां गृहमागतानां,
आर्द्राणि मेघोदकशीतलानि गात्राणि गात्रेषु परिव्वजन्ति ।

प्रिये, वसन्तसेने;

स्वप्नेषु प्रचलितवेदिसञ्चयन्तं
शीर्णत्वात्कथमपि धार्यते वितानं;
एषा च स्फुटितसुधाद्रवानुलेपा
त्संक्लिन्ना सलिलभरेण चित्तभित्तिः ।

॥ ऊर्द्ध्वनवलोक्य ॥ अये इन्द्रधनुः! प्रिये, पश्य, पश्य;

विद्युज्जिह्वेनेदं, महेन्द्रचापोऽस्मि तावत्भुजेन,

जलधरविष्टद्ब्रह्मना, विजृम्भितभिवान्तरीक्षेण ।

तदेह्यभ्यन्तरमेव प्रविशावः ॥ इत्युत्थाय परिक्रामति ॥

प्रिये, पश्य ।

तालीषु तारखिटपेषु मन्दं, शिलासु रुचं, सलिलेषु चण्डं,
सङ्गीतवीणाद्व ताद्यमानास्तालानुसारेण पतन्ति धाराः ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

दुर्दिनो नाम पञ्चमोऽङ्कः ।

अथ षष्ठीऽङ्कः ।

॥ ततः प्रविशति चेटी ॥

चेटी । कथं अज्जवि अज्जआ ण विवुरुदि; भोदु, पवि
मिअ पडिवोधदस्सं (१) ।

॥ इति नाथ्येन परिक्रामति ॥ ततः प्रविशत्याह्लादित
शरीरा प्रसृप्ता वसन्तसेना ।

चेटी ॥ निरुप्य ॥ उत्थेदु, उत्थेदु अज्जआ, पभादं
संवृत्तं (२) ।

वसं ॥ प्रतिबुध्य ॥ कथं, रत्ति ज्जेव पभादं संवृत्तं (३) ।

चेटी । अह्लाणं एसो पभादो, अज्जआए उए रत्ति
ज्जेव (४) ।

वसं । दजे, कहिं उए तुह्लाणं जूदिअरो (५) ।

(१) कथमद्यापि आर्या न विबुध्यते? भवतु, प्रविश्य प्रति
वोधयिष्यामि ।

(२) उत्तिष्ठतु, उत्तिष्ठतु, आर्या; प्रभातं सम्वृत्तं ।

(३) कथं रात्रिरेव प्रभातं सम्वृत्तं ।

(४) अस्माकमेतत्प्रभातं, आर्यायाः पुनारात्रिरेव ।

(५) चेष्टि कुतः पुनर्युष्माकं द्यूतकरः ।

चेटी । अज्जए, वट्टमाणअं समादिशिअ, पुष्पकरण्डअं
जिष्णुजाणं गदो अज्जचारुदत्तो (१) ।

वसं । किं समादिशिअ.पुष्पकरण्डअं जिष्णुजाणं गदो
अज्जचारुदत्तो (२) ।

चेटी । जोएहि रादीए पवहणं, वसन्तसेना गहदुत्ति (३) ।

वसं । हज्जे, कहिंमए गन्तव्वं (४) ।

चेटी । अज्जए, जहिं चारुदत्तो (५) ।

वसं ॥ चेटीं परिखज्य ॥ हज्जे, सुट्टु ए णिज्जाइदो रादीए,
ता अज्ज पट्टव्वं पेक्खिस्सं । हज्जे, किं प्रविष्टा अहं इदं
अभ्यन्तरचतुस्सालअं (६) ।

चेटी । ए केवलं अभ्यन्तरचतुस्सालअं, सर्वजणस्स विधि
अत्रं प्रविष्टा (७) ।

(१) आर्ये वर्द्धमानकं समादिश्य, पुष्पकरण्डकं जीर्णो
द्यानं गतआर्यचारुदत्तः ।

(२) किं समादिश्येत्यादि पूर्ववत् ।

(३) योजय रात्रौ प्रवहणं, वसन्तसेना गच्छति ।

(४) चेटी, कुत्र मया गन्तव्यं ।

(५) आर्ये, यत्र चारुदत्तः ।

(६) चेटी, सुट्टु न निर्धातो रात्रौ तदद्य प्रत्यक्षं गेक्षिये ।
चेटी, किं प्रविष्टा अहमिहाभ्यन्तरचतुःशालं ।

(७) न केवलं अभ्यन्तरचतुःशालकं सर्वजमस्यापि हृदयं
प्रविष्टा ।

वसं अविमन्तपिदि चारुदत्तस्य परिश्रणे (१)।

चेटी। मन्तपिस्तदि (२)।

वसं। कदा (३)।

चेटी। जदो अज्जआ गमिस्तदि (४)।

वसं। तदो मए पठमं सन्तपिदव्वं ॥ सानुनयं ॥ हञ्जे,
गेह एदं रअणावलीं। मम वहिणिआए अज्जा धूदाए
गदुअ, समप्पेहि भणिदव्वं च। अहं सिदिचारुदत्तस्य गुण
णिज्जिदा दासी, तदा तुह्माणं पि। ता एभा तुहजव्व कट्टाह
रणं होदु रअणावली (५)

चेटी। अज्ज ए, कुप्पिस्तदि चारुदत्तो अज्जाए दाव (६)।

वसं। गह्ण कुप्पिस्तदि (७)।

(१) अपि मन्तप्यते चारुदत्तस्य परिश्रणः।

(२) मन्तप्यति।

(३) कदा।

(४) यदा आर्या गमिष्यति।

(५) तदा मया प्रथमं मन्तप्यं। चेटी, गृहाण इमां
रत्नावलीं, मम भगिन्यै आर्याधृतायै गत्वा समर्पय; वक्तव्यञ्च,
अहं श्रीचारुदत्तस्य गुणनिर्जिता दासी, तदा युष्माकमपि,
तदेषा तवैव कण्ठाभरणं भवतु रत्नावली।

(६) आर्यै, कुपिष्यति चारुदत्तआर्यायै तावत्।

(७) गच्छ, न कुपिष्यति।

चेटी ॥ गृहीत्वा ॥ जं आणवेसि (१) ।

॥ इति निष्क्रम्य पुनः प्रविशति ॥

चेटी । अज्ज ए, भणादि अज्जा धूदा । अज्जउत्तेण तुह्माणं पसादीकदा, ए जुत्तं मम एदं गेहिदुं । अज्जउत्तो ज्जेव्व मम आहरणविसेसोत्ति जाणादु भोदी (२) ।

॥ ततः प्रविशति दारकं गृहीत्वा रदनिका ॥

रदनिका । एहि वत्स, सअडिआए कीलसह (३) ।

दार ॥ सकरुणं ॥ रदनिए, किं मन्न एदाए मट्टिआ सअडिआए । तं जेव्व सोवणसअडिअं देहि (४) ।

रद ॥ सनिर्वेदं निश्वस्य ॥ जाद, कुतो अह्माणं सुवणवव हारो । तादस्स पुणेवि रिद्धीए सुवणसअडिआए कीलि ससि । ता जाव विणेदेमि एं, अज्जआ वसन्तसेणाए समीवं उवसप्पिस्सं ॥ उपसृत्य ॥ अज्जए प्रणमामि (५) ।

(१) यदाज्ञापयसि ।

(२) आर्य्ये, भणति आर्य्या धूता, आर्य्यपुत्रेण युष्माकं प्रसादीकता, न युक्तं ममैतां ग्रहीतुं । आर्य्यपुत्रएव ममा भरणविशेषइति जानातु भवती ।

(३) एहि, वत्स, शकटिकया क्रीडयावः ।

(४) रदनिके, किं ममैतया मृत्तिकाशकटिकया, तामैव सुवर्णशकटिकां देहि ।

(५) तात, कुतोऽस्माकं सुवर्णव्यवहारः तातस्य पुनरपि

वसं । रश्मिण, माश्रदं दे । कञ्च उण अश्रं टारओ,
अनलंकिदमरीरोवि चन्द्रमुखो आणन्देदि मम हिअश्रं (१) ।

रद । एषो क्लु अञ्जचारुदत्तस्य पुत्रो रोहसेणो
णाम (२) ।

वसं ॥ बाह्व प्रसार्यं ॥ एहि मे पुत्रक, आलिंग ॥ इति
अङ्गे उपवेश्य ॥ अणुकिदं अणेण पिदुणोरूपं (३) ।

रद । ए केवलं रूपं, शीलं वि तर्कमि । एदोणा अञ्ज
चारुदत्तो अत्ताणं विनोदेदि (४) ।

वसं । अध किंनिमित्तं एषो रोअदि (५) ।

इत्या चवर्णकटिकया क्रीडियसि । तद्यावद्विनोदयाम्बेनं,
आर्यावचनसनायाः समीपनुपसर्पिष्यामि । आर्य्यं प्रणमामि ।

(१) रदनिके स्वागतं ते, कस्य पुनरयं दारकः अन
लङ्कृतगरीरोऽपि चन्द्रमुखानन्दयति मम हृदयं ।

(२) एष खलु आर्य्यचारुदत्तस्य पुत्रो रोहसेणोनाम ।

(३) एहि मे पुत्रक, आलिङ्गय । अनुकृतं अनेन पिदुरूपं ।

(४) न केवलं रूपं, शीलमपि तर्कयामि । एतेनार्य्यचारु
दत्त आत्मानं विनोदयति ।

(५) अयं किंनिमित्तं एषरोदिति ।

रद । एदिषा पडिवेसिअगहवद्दारअकेरिआए सुव
षसअडिआए कीलिदं, तेण अ सा णीदा; तदा उण तं मग्गं
तस्स मए इअं मड्डिआसअडिआ कदुअ दिआ । तदा भणादि,
रदणिए किं मए एदाए मड्डिआसअडिआए, तं ज्जेव्व सोव
णसअडिअं देहिन्ति (१) ।

वसं । हड्डी, हड्डी, अअं पि णाम परसंपत्तीए सन्तप्पदि ।
भअवं कदंत पोक्खरवत्तपडिदजलविंदुसरिसेहिं कीलसि
तुमं पुरिसभाअधेअहिं ॥ इति सास्सा ॥ जाद मा रोद, सोवण
सअडिआए कीलिससि (२) ।

दार । रदणिए, का एसा? (३)

वसं । दे पिदुणो गुणणिज्जिदा दासी (४) ।

(१) एतेन प्रतिवेशिकगृहपतिदारकहतया सुवर्णशकटि
कया क्रीडितं, तेन च सा नीता; ततः पुनस्तां याचतोमया इयं
मृत्तिकाशकटिकाहत्वा दत्ता । तदा भणति, रदनिके किं मम
एतया मृत्तिकाशकटिकयातामेव सुवर्णशकटिकां देहीति ।

(२) हा धिक्, हा धिक्, अथमपि नाम परसन्त्या सन्त
प्यते । भगवन् हतान्त, पुक्करपात्रपतितजलविन्दुसदृशैः
क्रीडित्वं पुरुषभागधैः । तात, मा रोदिहि, सुवर्णशकटि
कया क्रीडिष्यमि ।

(३) रदनिके, का एसा?

(४) ते पितुर्गुणनिर्जिता दासी ।

रद । जाद, अज्जया दे जणणी भोदि (१) ।

दार । रदणिए, अल्लिअं तुमं भणामि, जइ अज्जाणं
अज्जया जणणी, ता कीम अल्लकिदाए? (२) ।

वसं । जाद, मुद्धेण मुहेण अदिकरुणं मंतेसि ॥ नाखेना
भरणान्ववतार्यं, रुदंती ॥ एमा दाणिं दे जणणी संवुत्ता । ता
गेह एदं अल्लंकारअं, सोवणसअडिअं घडावेहि (३) ।

दार । अपेहि, ए गेहिसं, रोदसि तुमं (४) ।

वसं ॥ अयूणि प्रमृज्य ॥ जाद, न रोदिसं; गच्छ, कील,
॥ अल्लंकारैर्मृच्छकटिकं पूरयित्वा ॥ जाद, कारेहि सोवणसअ
डिअं (५) ।

॥ इति दारकमादाय निष्क्रान्ता रदनिका ॥

(१) तात, आर्या ते जननी भवति ।

(२) रदनिके, अलीकं त्वं भणामि, यद्यस्माकं आर्या
जननी, तत्किमर्थं अल्लङ्घिता?

(३) तात, मुग्धेन मुखेनातिकरणं मन्त्रयसि । एषा
इदानीं ते जननी संवृत्ता । तत् गृहाणेत अल्लंकारं, सुवर्ण
मृच्छकटिकां कारय ।

(४) अपेहि, न ग्रहीष्यामि, रोदसि त्वं ।

(५) तात न रोदिव्यामि, गच्छ, क्रीड । तात, कारय
सोवर्णमृच्छकटिकां ।

प्रविश्य प्रवहणाधिरूढस्यैः ॥ रदणिए, रदणिए, णिवे
देहि अज्जत्राए वसन्तसेणाए, ओहारिअं पक्खदुआरए
सज्जं प्रवहणं चिट्ठदि (१) ।

प्रविश्य रदनिका ॥ अज्जए, एषोवहुमाणओविषवेदि
पक्खदुआरए सज्जं प्रवहणंति (२) ।

वसं । हंजे, चिट्ठ सुज्जत्तं, जाव अहं अत्ताएअं पसा
धेमि (३) ।

चेटः । ही ही भोः, मए वि जाणत्यलके विसुमत्तिदे; ता
जाव गेह्मिअ आअहामि । एदे एस्साअज्जुकटुआ वइसा ।
भोदु, भोदु, प्रवहणेण ज्जेव्व गदागदिं करिस्सं ॥ इति
निष्क्रान्तस्यैः (४) ॥

वसं । हंजे, उवणेहि मे पसाहणं, अत्ताएअं पसाह
इस्सं (५) ॥ इति प्रसाधयन्ती स्थिता ॥

(१) रदनिके, रदनिके, निवेदय आर्याथै वसन्तसेनाथै,
अपवारितं पक्षद्वारके सज्जं प्रवहणं तिष्ठति ।

(२) आर्यै, एष वर्द्धमानकोविज्ञापयति पक्षद्वारे सज्जं
प्रवहणमिति ।

(३) चेटि, तिष्ठ सुज्जत्तं, यावत् अहमात्मानं प्रसाधयामि ।

(४) ही ही भोः, मयापि यानास्तरणं विसृतं, तत् यावत्
गृहीत्वा आगच्छामि । एते नासिकारज्जुकटुकावलीवर्हाः ।
भवतु, भवतु, प्रवहणेनैव गतागतिं करिष्यामि ।

(५) चेटि, उपनय मे प्रसाधनं, आत्मानं प्रसाधयिष्यामि ।

प्रविश्य प्रवहणधिरूढः स्यावरकस्यैः ॥ आप्तस्मि
 रात्रशालसंठाणेण; स्यावलत्रा, पवहणं गेह्नित्र, पुष्पकरं
 उत्रं जिषुज्जाणं तुलिदं आगच्छेदिति । भोदु, तहिं जेव
 गच्छामि । वहध, वहला, वहध ॥ परिक्रान्तावलोक्य च ॥
 कथं, गामशअलेहिं लुद्धे नग्गी; किं दाणिं एत्य कलदस्सं
 ॥ साटोपं ॥ अले, अले, ओसलध; ॥ आकर्ण्य ॥ किं भणाध? एसे
 कस्स केरके पवहणेत्ति? एसे रात्रशालसंठाणकेलके पवह
 णेत्ति । ता शिश्य ओसलध ॥ अवलोक्य ॥ कथं, एणे अवले,
 सहिअं विअसं पेक्खिअ शहशज्जेव्व जूदपलाददे विअ जूदि
 अले ओहालिअ अत्ताणअं अण्णदो अवक्कंते? ता को उण
 एमो? अधवा किं मम एदिणा? तुलिदं गमिस्सं । अले, अले,
 गामेलुआ, ओसलध । किं भणाध? मुञ्जत्तअं चिट्ठ चकप
 डिवट्ठिअं देदिति । अले, अले, रात्रशालसंठाणकेलके हगे,
 पूले, चकपडिवट्ठिअं ददस्सं । अधवा, एणे एआइ तवशी,
 ता एवं कलेमि । एदं पवहणं अज्जचारुदत्तस्स लुक्खवाडि
 आए पक्खदुआलके यावेमि ॥ इति प्रवहणं संखाप्य ॥ एसस्मि
 आअदो (१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) आज्ञतोऽस्मि राजशालकसंखात्तेन; स्यावरकः प्रव
 हणं गृहीत्वा पुष्पकराण्डकं जीर्णाद्यायं तरितमागच्छेति ।
 भवतु तत्रैव गच्छामि । वहत, वलीवर्दीवहत । कथं गाम
 शकटैरुद्दोमार्गः; किमिदानीं अत्र करिष्यामि । अरे, अरे,

चेटी । अञ्ज ए, णेसिहो विअ सुणीअदि । ता आअदो
पवहणो (१) ।

वसं । हंजे, गळ, तुवरदि मे हिअअं; ता आदेसेहि
पकखदुआरअं (२) ।

चेटी । एदु, एदु, अञ्जआ (३) ।

वसं ॥ परिकम्य ॥ हंजे, वीसम तुमं (४) ।

चेटी । जं अञ्जआ आणवेदि (५) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

अनुसरत । किं भणत? एष कस्य छते प्रवहणइति? एष राज
श्यालकसंख्यानस्य छते प्रवहणइति, तत् शीघ्रमपसरत । कथ
मेष अपरः, सभिकमिव मां प्रेक्ष्य सहसैव द्यूतपलायितइव
द्यूतकरोऽपवार्यात्मानं अन्यतोऽपक्रान्तः? तत्कः पुनरेष?
अथवा किं समैतेन? त्वरितं गमिष्यामि । अरे, अरे, यान्या,
अपसरत, अपसरत । किं भणत? मुहूर्त्तं तिष्ठ, चक्रपरिवर्त्तनं
देहीति । अरे, अरे, राजश्यालसंख्यानस्य अहं स्वरः चक्रपरि
वृत्तिं दास्यामि । अथवा, एष एकाकी तपस्वी, तदेवं करोमि ।
एतं प्रवहणं आर्य्यचारुदत्तस्य वृक्षवाटिकायाः पञ्चद्वारके
स्थापयामि । एषोऽस्मि आगतः ।

(१) आर्य्ये, नेसिहोवद्दइव श्रूयते तदागतः प्रवहणः ।

(२) चेटी, गळ; त्वरयति मे हृदयं; तदादिश पञ्चद्वारं ।

(३) एदु, एदु, आर्य्या ।

(४) चेटी, विअम तं ।

(५) पदार्थ्या स्थापयति ।

वसं । दक्षिणाक्षिसन्दं सूचयित्वा ॥ प्रवहणमधिरुह्य च ॥
किं नेदं फुरदि दाहिणं लोत्रणं । अधवा, चलुदत्तसु जेव
दंसणं अणिमित्तं पसञ्जिस्सदि (१) ।

प्रविश्य स्थावरकचेटः ॥ ओसालिदा मए शअडा, ता
जाव गच्छामि ॥ इति नाथ्येनाधिरुह्य चालयित्वा, स्वगतं ॥
भालिके पवहणं । अधवा, चक्रपडिवट्टिआए पडिसंतस्स
भालिके पवहणे पडिभासदि । भोदु, गमिस्सं । जाध, गोणा,
जाध (२) ।

नेपथ्ये । अरे रे दोवारिका, अप्पमत्ता नएसु सएसु
गुल्लहासेसु हाध । एसा अय्य गोपालदारकओ उत्तिअं
भंजिअ, उत्तिवालिअं वावादिअ, वन्धणं भेदिअ, परिभाटोअ
वक्कमदि ता गेह गेह (३) ।

(१) किं नेदं फुरति दक्षिणं लोचनं । अथवा, चारुदत्त
सैव दर्शनमनिमित्तं प्रसञ्जचिष्यति ।

(२) अपभारिता मया शकटाः, तत् चावत् गच्छामि ।
भारवत् प्रवहणं, अथवा चक्रपरिवृत्त्या परियान्तस्य सभारं
प्रवहणं प्रतिभानते । भवतु, गमिष्यामि, यात, वृषभा, यात ।

(३) अरे रे दोवारिका, अप्रमत्ताः स्वेषु स्वेषु गुल्ल
स्थानेषु भवत । एषोऽय गोपालदारको गुप्ती भंक्ता, गुप्तिपा
सकं व्यापाद्य, वन्धनं भित्त्वा, परिभ्रष्टः अपक्रामति । तद्गृहीत
नद्गृहीत ।

प्रविश्य पटाक्षेपेण संभ्रान्त, एकचरणलघ्ननिगडोऽवगु
ण्डित, आर्यकः परिक्रामति ।

चेटः ॥ स्वगतं ॥ महंते एन्नलीए शंभमे उष्यन्ते; ता
तुलिदं तुलिदं गमिस्सं (१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

आर्यकः ।

हित्वाहं नरपतिवन्धनापदेशव्यापत्तिव्यसनसहार्णवन्नराणां,
पादाग्रस्थितनिगडैकपाशं कर्षी, प्रभ्रष्टो गजद्ववन्धनाद्भ्रमामि ।

भो, अहं खलु सिद्धादेशजनितपरित्रासेन राज्ञा पालकेन
घोषादानीय, विशसने गूढागारे वन्धनेन बद्धः । तस्माच्च
प्रियसुहृद्विर्लकप्रसादेन, वन्धनात्परिभ्रष्टोऽस्मि ॥ अश्रूणि
विमृज्य ॥

भाग्यानि मे यदि तदा सम कोऽपराधो,

यद्वन्धनागद्व संयमितोऽस्मि तेन ।

दैवी च सिद्धिरपि लङ्घयितुं न शक्या

गम्यो नृपो बलवता सह कोविरोधः ।

तत्कुत्र गच्छामि मन्दभाग्यः ॥ विलोढ्य ॥ इदं कस्यापि
साधोरनावृतपचद्धारं गेहं ।

इदं गृहं भिन्नमनायतागलं, विशीर्णमन्विश्य, महाकपाटः,

भ्रुवं कुटुम्बी व्यसनाभिभूतां, दशां प्रपन्नो सम तुल्यभाग्यः ।

(१) महान् नगर्यां संभ्रमः उत्पन्नः; तत् त्वरितं
त्वरितं गमिष्यामि ।

तदत्र तावन्नविश्रतिष्ठामि ।

नेपथ्यं । जाध, गोणा, जाध (१) ।

आर्य्यकः ॥ आकर्ण्य ॥ अये प्रवहणं इतएवाभिवसन्ते ।

भवेद्गोष्ठीद्यानं, नच विषमशीलैरधिगतं,

वधूसंचानं वा, तदभिगमनोपस्थितमिदम् ।

वहिर्नेतव्यं वा प्रवरजनयोग्यं विधिवशा

द्विविक्तत्वाद्दूयं मम खलु भवेदेव विहितं ।

॥ ततः प्रवहणेन सह प्रविश्य वर्द्धमानकथेटः । ही मान
हे; आणीदे मए जाणयलके । रदणिए, णिवेदेहि अज्ज
आए वसन्तेनेणाए, अवत्थिदे मज्जे पवहणे अधिरुद्धिअ, पुप्प
करण्डअंजिणुज्जाणं गच्छदु अज्जआ (२) ।

आर्य्यकः ॥ आकर्ण्य ॥ गणिकाप्रवहणमिदं, वहिर्यानञ्च;
भवत्तधिरोहानि ॥ इति खैरनुपसर्पति ॥

चेटः ॥ श्रुत्वा ॥ कथं, णेउल्लसद्दे, ता आअदा कु
अज्जआ, अज्जए, इमे एस्सकटुआ वदस्सा । ता पिठ्ठदो जेव
आलुहदु अज्जआ (३) ।

(१) यात, वृषभा, यात ।

(२) आर्य्यकः; आनीतं मया यानोत्तरणं । रदनिके,
निवेद्य आर्य्यक्यै वसन्तसेनायै, अवस्थितं मज्जं प्रवहणं अधि
रुद्धं पुष्पकरण्डकं जीर्णोद्यानं गच्छतु आर्य्यक ।

(३) कथं, नूपुरगच्छः; तदागता खल्वार्य्या । आर्य्ये, इमौ
नामिकारज्जकटुकौ वलीवर्द्धौ, तत्पृष्ठतएव रोहतु आर्य्या ।

॥ आर्य्यकः तथा करोति ॥

चेटः । पादुफालचालिदाणं णेउलाणं वीसंतोसद्दो,
अउक्कंते अ पवहणे, तथा तक्कोमि संपदं अज्जआए आलूठाए
होदव्वं; ता गह्हामि । जाध, गोणा; जाध (१) ॥ इति परि
क्रामति ॥

प्रविश्य वीरकः ॥ अरे रे, अरे जअ, जअन्नाण, चंदणअ,
समं वड्ढइ एरवइहिअअं च, वंधणं चावि । अले, पुरत्थिमे
पदोलीदुआरे चिट्ठ तुमं; तुमं पि पठिसे; तुमं पि दक्खिणे;
तुमं उत्तरे । जोवि एसा पाआरखंडो एदमभिरुह्हाअ चंदणेण
समं गदुअ अवलोएमि । एहि, चंदणअ, एहि, इदोदाव (२) ।

प्रविश्य संभ्रान्तचन्दनकः । अरे, रे, वीरअ, विरअ, विसलु,
भीमङ्गअ, दंडकाल अ, दंडखरप्पमुहा ।

आअरुध वीसद्धा, तुरिअं जत्तहं लज्ज करेजाह,

लक्खी जेण ण रणे पवहइ गोत्तन्तरं गन्तुं ।

(१) पादोत्फालचालितानां नूपुराणां विश्रान्तः शब्दः,
भाराक्रान्तञ्च प्रवहणं, तथा तर्कयामि मान्यतं आर्य्यया
आरूढया भवितव्यं; तद्गच्छामि, यात, गोणा, यात ।

(२) अरे रे, अरे जय, जयमान, चन्दनक, समं व्रजति नर
पतिहृदयं च, वन्धनं चापि । अरे पुरस्तात् प्रतोलीद्वारे तिष्ठ
त्वं; त्वमपि पश्चिमे; त्वमपि दक्षिणे; त्वमपि उत्तरे । सोऽपि एष
प्राकारखण्डः एतमभिरुह्य, चन्दनेन समं गत्वा; अवलोक
यामि । एहि, चन्दनक, एहि, इतस्तावत् ।

अवित्र ।

उज्जाणेषु, सहासु अ, लगी, एअरीए, आपणे, घोसे,
 तं, तं, जोहह तुरिआ, संका वा जाअए जत्व ।
 रे, रे, वीरअ, किं दरिमेसि, भणाहि दाव वीसदं,
 भेत्तूण अ वंधणअं को सो गोवालदारअं हरद,
 कस्य अट्टमो दिणअरो, कस्य चउत्थोअ वट्टदे चंदो,
 छट्ठोअ भग्गवगहो, भूमिसूओ पंचमो कस्य,
 भण, कस्य जम्मखट्टो जीवो, एवमोतेह अ सूरसुओ ।
 धीअंते चंदणए, को सो गोवालअं हरद घुमं (१) ।

(१) अरे रे वीरक, विरज, विगल्य, भीमाङ्गद, दण्डकाल,
 दण्डपूरप्रमुखाः ।

आगच्छत वित्रआखरितं यात्रां लघु कुरत,
 लक्ष्मीर्धेन न राज्ञः प्रभवति गोदान्तरं गन्तुं ।

अपिच ।

उज्जाणेषु, सहासु, च, मार्गे, नगर्वी, आपणे, घोपे,
 तं, तं, अन्वेषयत खरितं, गङ्गा वा जायते यत्र ।
 रे रे वीरक, किं दर्शयसि, भणसि तावत् विश्रव्यं,
 भित्ता च वन्धनकां कः स गोपालदारकं हरति,
 कस्याष्टमोदिगकरः, कस्य चतुर्थस्य वर्त्तते चन्द्रः,
 षष्ठ्य भागवगहो, भूमिसुतः पञ्चमः कस्य;
 भण, कस्य जन्मघटो जीवो, नवनस्तथैव सूरसुतः,
 जीवति चन्द्रनके, कः स गोपालकां हरति ।

वीरकः । भट्ट चन्दणम्ना, अपहरद् कोवि तुरिअं । चन्द
णम्न, सवामि तुज्ज हिअण्ण, जह अद्दुद्द दिनअरे गोवा
लअदारओ खुडिदो (१) ।

चेटः । जाध, गोणा, जाध (२) ।

चन्द ॥ दृष्ट्वा ॥ अरे, रे, पेक्ख, पेक्ख; ओहाडिओ पव
हणोवज्जइ मज्जेण राअमग्गस्स । एदं ताव विआरए, कस्स,
कहिं पवसिओ पवहणो (३) ।

वीरकः ॥ अवलोक्य ॥ अरे, प्रवहणवाहन्ना, मा हाव
एदं प्रवहणं वाहेहि । कस्स केरकं एदं प्रवहणं? कोवा दृष्ट
आरूढो? कहिं वा वच्चदि? (४)

(१) हे भट्ट चन्दनक, अपहरति कोऽपि तुरितं, चन्द
नक, सवामि तव हृदयेण, यथा अद्भुतदितदिनकरे गोपालक
दारकः खुटितः पलायित इत्यर्थः ।

(२) यात, गोणा, यात ।

(३) अरे, रे, पश्य, पश्य; अपवारितं प्रवहणं व्रजति
मध्येन राजमार्गस्य । एतं तावद्विचारय, कस्य, कुत्र प्रेषितं
प्रवहणं ।

(४) अरे, प्रवहणवाहन्त, मा तावदेतं प्रवहणं वाहय ।
कस्य कृतमेतत् प्रवहणं? कोवा दृष्टारूढः? कुत्र वा व्रजति ।

चेटः । एषे खु प्रवहणे अज्जचारुदत्ताहकोलके; इध
अज्जा वसंतसेणा आरूढा; पक्काणं पुष्पकरण्डं जिष्णु
ज्जाणं कीलितुं चासुदत्तश्च णिज्जदि (१) ।

वीरकः ॥ चंदनकमुपसृत्य ॥ एषो प्रवहणवाहको
भणदि; अज्जचासुदत्तस्स प्रवहणं; वसंतसेणा आरूढा; पुष्प
करण्डं जिष्णुज्जाणं णीअदित्ति (२) ।

चंद । ता गळुदु (३) ।

वीरकः । अणवलोद्दो जेव्व? (४)

चंद । अधइं (५) ।

वीरकः । कस्स पघएण? (६)

चंद । अज्जचारुदत्तस्स (७) ।

(१) एतत् खलु प्रवहणं आर्य्यचारुदत्तस्य कृतं, इहा र्य्यो
वसन्तसेना आरूढा; प्रस्थानं पुष्पकरण्डकं जीर्णोद्यानं क्रीडितुं
चारुदत्तस्य निर्व्याति ।

(२) एष प्रवहणवाहको भणति; आर्य्यचारुदत्तस्य प्रव
हणं, वसन्तसेना रूढा; पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानं नीयते इति ।

(३) तद्गच्छतु ।

(४) अनवलोकित एव?

(५) अथ किं ।

(६) कस्य प्रत्ययेन?

(७) आर्य्यचारुदत्तस्य ।

वीरकः । को अञ्जचारुदत्तो? का वा वसंतसेना? जेष
अणवलोद्भवं वचहि (१) ।

चंद । अरे, अञ्जचारुदत्तं ए आणासि? एवा वसंत
सेणिअं? जइ अञ्जचारुदत्तं, वसंतसेणिअं वा, ए आणासि, ता
गअणे जो एहासहिदं चंदं पि तुमं ए आणासि ।

को तं गुणारविदं सीलमिअं कं जणे ए आणादि;
आवणदुक्खमोक्खं, चउःसाअरसारअं रअणं ।
दो जेव पूअणीआ इह एअरीए तिलअभूदाअ;
अञ्जा वसंतसेणा, धम्मणिही चारुदत्तोअ (२) ।

वीरकः । अरे, चंदनआ;

(१) कआर्य्यचारुदत्तः? का वा वसन्तसेना? येनानवलो
कितं व्रजति ।

(२) अरे, आर्य्यचारुदत्तं न जानासि? नवा वसन्तसेनां?
यदि आर्य्यचारुदत्तं, वसन्तसेनां वा, न जानासि, तदा गगने
स्योत्स्रासहितं चन्द्रमपि त्वं न जानासि ।

कसं गुणारविन्दं शीलमृगाङ्गं जनोन जानाति,
आपणदुःखमोक्खं, चतुःसागरसारं रत्नं ।
हावेव पूजणीयौ, इह नगर्य्या तिलकभूतौ च,
आर्य्या वसन्तसेना, धर्मानिधिश्चारुदत्तश्च ।

जाणामि चारुदत्तं, वसन्तसेषं च सुष्टु जाणामिः

पत्ने अलाञ्छकञ्च, पिअरंपि अहं ण जाणामि (१)।

आख्यकः ॥ स्वगतं ॥ अयं मे पूर्वत्रैरी, अयं मे पूर्वबन्धुः।
यतः।

एककार्यनियोगेऽपि जानयोलुखशीलता,

विवाहे च चिताचाञ्च यथाङ्गतभुजोर्दयोः।

चंद्र। तुभं तन्तिलो सेणावई रणापचइदो; एदे
धारिदो मए वइल्ला, अवलोएहि (२)।

वीरकः। तुमं पि रणापचइदो वलवई; ता तुमं जेव
अवलोएहि (३)।

चंद्र। मए अवलोइदं, तुए अवलोइदं भादि (४)।

वीरकः। जं तुए अवलोइदं, तं रणा पालएण अवलो
इदं (५)।

(१) जानामि चारुदत्तं, वसन्तसेनाञ्च सुष्टु जानामि,

प्राप्ते च राजकार्ये, पितरमपि अहं न जानामि।

(२) त्वं चिन्तापरः सेनापतीराजः प्रत्ययितः; एतौ
धारितौ मया वलीवर्द्धौ, अवलोकय।

(३) त्वमपि राज्ञः प्रत्ययितोवलपतिः; तस्मात्त्वमपि
अवलोकय।

(४) मयावलोकितं, तयावलोकितं भवति।

(५) यत्त्वयावलोकितं, तत् राज्ञा पालकेनावलोकितं।

चंद्र । अरे, उणामेहि धुरं (१) ।

चेटः ॥ तथा करोति ॥

आर्य्यकः ॥ स्वगतं ॥ अपि रक्षणेनामवलोकयन्ति । अत्र
स्वज्ञास्त्रि मन्दभाग्यः । अथवा ।

भीमस्यानुकरिव्यामि, वाङ्गः शस्त्रमेविव्यति ;

वरं व्याचक्षते मृत्युर्न गृहीतस्य वन्धने ।

अथवा । साहसस्य तावदनवसरः ।

चंद्र ॥ नाथ्येन प्रवहणनारुह्यावलोकयति ॥

आर्य्यकः । शरणागतोऽस्मि ।

चंद्र ॥ संस्त्रातमाश्रित्य ॥ अभयं शरणागतस्य ।

आर्य्यकः ।

त्यजति किल तं जयश्रीर्जहति च मित्राणि वन्धुवर्गश्च,

भवति च सदीपहास्यो, यः खलु शरणागतं त्यजति ।

चंद्र । कथं? अज्जत्रोगोवालदारओ, सेणविन्तासिदो
विअ पत्तरहो, साउण्णिअस्स हत्थे णिवडिदो ॥ विचिन्थ ॥
एसो अणवराधो सरणाअदो; अज्जचारुदत्तस्स पवहणं
आरूढो; पाणप्पदस्स से अज्जसज्जिलअस्स नित्तं; अणदो,
राअण्णिओओ । ता किं दाणिं एत्थ जुत्तमणुचिठ्ठिट्ठुं । अथवा,
जं भोदु, तं भोदु, पठनं जेत्थ अभअं दिणं (२)

(१) अरे, उणामेहि धुरं ।

(२) कथं आर्य्यको गोपालदारकः, सेणविन्तासितइव

भीदाभयप्रदानं दत्तञ्च परोपकाररसिकस्य,

जद होद, होउ णासो, तह्विड लोए गुणजेव ।

॥ सभयभवतीर्य्य ॥ दिष्टो अज्जो ॥ इत्यर्द्धोक्तो ॥ अज्ज आ
वसन्तसेणा । तदो एसा भणादि; जुत्तं नेदं, सरिसं षेदं, जं
अहं अज्ज चारुदत्तं अहिमारिदुं गच्छंती; राअसग्गी परि
भृदा (१) ।

वीरकः । चन्दनश्च, एतद्य मह संसञ्चो समुत्पन्नो (२) ।

चंद । कथं दे संसञ्चो? (३)

पत्नी, गाकुनिकस्य हस्ते निपतितः । एष अनपराधः शरणा
गतः; आर्य्यचारुदत्तस्य प्रवहणं आरूढः; प्राणप्रदस्य मे आर्य्य
शर्व्विलकस्य मित्रं; अन्यतो; राजनियोगः । तत्किमिदानीमत्र
युक्तमनुष्ठानं । अथवा, यद्भवतु तद्भवतु, प्रथममेवाभयं दत्तं ।

(१) भीताभयप्रदानं दत्तञ्च परोपकाररसिकस्य,

यदि भवति, भवतु नाशस्तथापि खलु लोके गुणएव ।

दृष्टआर्य्यः, आर्य्या वसन्तसेना । तत् एसा भणादि; युक्तं
नेदं, महगं नेदं, यदहं आर्य्यचारुदत्तं अभिसर्त्तुं गच्छन्ती,
राजमार्थं परिभृता ।

(२) चन्दनक, अत्र महान् संग्रहः समुत्पन्नः ।

(३) कथं ते संग्रहः?

वीरकः । संभ्रमघर्घरकण्ठो त्वमं जादोसि जं तुए भणिटं,

दिट्टो मए अज्जो; पुणो अज्जआ वसंतसेणेत्ति।

एत्य मे अप्यचओ (१)।

चंद । अरे, को अप्यचओ तुह? वचं दक्षिणत्ता अवत्त भाषिणो, खस, खत्तिक्कडो, क्कडडो, ऽविल्लअ, कर्णाट, कर्ण, प्रावरण, अंद्रविड, चोल, वीण, वर्चर, खेरखान, मुख, मधु घानप्रभृतीनां, खेहजातीनां, अनेकदेशभाषाभिज्जा, यथेयं मंत्रयामो, दिट्टा दिट्टो वा, अज्जोवा अज्जआ वा, किं शब्द विचारः स्त्रीपुन्रपुंसकव्याख्यानमप्रस्तुतं (२)।

वीरकः । एणं अहंपि पत्तोएमि; राअअएणा एसा; अह रणोपच्चदो (३)।

(१) संभ्रमघर्घरकण्ठस्त्वं जातोऽसि यत्त्वया भणितं,

दृष्टोमया खलु आर्य्यः; पुनरार्य्या वसन्तसेनेति ।

अत्र मे अप्रत्ययः ।

(२) अरे कः अप्रत्ययस्तव? वचं दक्षिणात्या अव्यक्त भाषिणः, खसेत्यादीनि कुलदेशोपहितानि क्लेशजातिनामानीति बोधं । मंत्रयामोभाषामहे दृष्टो दृष्टा वा, आर्य्यावा आर्य्या वा ।

(३) वनु अहमपि प्रलोकयामि; राजाज्ञा एषा; अहं राज्ञः प्रत्ययितः ।

चंद्र । ता किं अहं अप्यच्चओ संवृत्तः (१) ।

वीरकः । एं सामिणिओओ (२) ।

चंद्र ॥ स्वगतं ॥ अज्जगोवाल्लदारओ अज्जचारुदत्तस्य
पवहणमहिरुहिस्र अक्कमदिन्ति, गइ कहिज्जदि, तदो अज्ज
चारुदत्तो रणा सासिज्जइ; ता कोएत्थ उआओ ॥ विचिन्थ ॥
कर्णाटकलहप्पओअं कलेमि ॥ प्रकाशं ॥ अरे, वीरअ, मए
चंद्रणकेण पलोइदं, पुणेवि तुमं पलोएमि; कोतुमं? (३)

वीरकः । अरे, तुमंपि को? (४)

चंद्र । पूइज्जंतो, माणिज्जंतो तुमं अप्पणो जादिं अणु
सुरेमि (५) ।

वीरकः ॥ मक्रोधं ॥ अरे, का मइ जादी? (६)

(१) तत्किमहमप्रत्ययितः सम्वृत्तः ।

(२) ननु सामिनिनियोगः ।

(३) आर्य गोपालदारकआर्यचारुदत्तस्य प्रवहण
मधिरुह्य अपक्रामतीति, यदि कथ्यते, तदा आर्यचारुदत्तो
राजा शास्यते, तत्कोऽत्र उपायः । कर्णाटकलहप्रयोगं
करोमि । अरे, वीरक, मया चन्द्रकेन प्रलोकितं, पुनरपि
तं प्रलोकयसि, कस्त्वं?

(४) अरे त्वमपि कः?

(५) पूज्यमानोऽनाज्यमानस्वभात्मगोजातिं अनुसरसि ।

(६) अरे, का नम जातिः ?

चंद । को भणउ (१) ।

वीरकः । भणउ; अहवा ण भणउ! (२)

जाणंतिवि हि जादिं तुज्ज ण भणामि शीलविहवेण,

चिठ्ठउ महच्चिन्न मणे, किं च कइत्येण भण्णेण (३) ।

वीरकः । णं, भणउ, भणउ (४) ।

चंद ॥ संज्ञां ददाति ॥

वीरकः । अरे, किं णेदं (५) ।

चंद । सिणसिलाअलहत्यो, पुरिबाणं कुक्कागंठिसंठावणे,

कर्त्तरिवावुडहत्यो, तुमं पि सेणावई जादो (६) ।

वीरकः । अरे चंदनआ, तुमंपि मानिज्जंतो, अप्पणोक्केरिक्कं
जादिं ण सुमरेसि (७) ।

(१) को भणतु ।

(२) भणतु; अथवा न भणतु ।

(३) जानन्नपि खलु जातिं तव भणामि शीलविभवेन,

तिष्ठतु समैव मनसि, किञ्च कपित्येन भग्नेन ।

(४) ननु, भणतु, भणतु ।

(५) किं नेदं ।

(६) शीर्णदृग्गालकहस्तः, पुरुपाणां कुक्कयन्धिसंस्थापनः,

कर्त्तरीव्यापृतहस्तस्त्रमपि सेनापतिर्जातः ।

(७) अरे चन्दनक, त्वमपि नान्यमान, आत्मनः कृतां
जातिं न स्मरसि ।

चंद। अरे, का मह चंदणअसः चंदविमुद्धस जादी? (१)

वीरकः। को भणउ (२)।

चंद। भणउ, भणउ (३)।

वीरकः ॥ नाय्येन संज्ञां ददाति ॥

चंद। अरे, किं खेदं (४)।

वीरकः। अरे, सुणाहि (५)।

जादी तुज्ज विग्गुद्धा, मादा भेरी, पिदावि ते पडहो,

दुग्गुह करअभादा, तुमं पि सेणावइ जादी (६)।

चंद ॥ सकोधं ॥ अहं चंदनओ चुकारओ। ता पलोए
हि पवहणं (७)।

वीरकः। अरे, पवहणवाहआ, पडिवत्तावेहि, पवहणं
पलोइस्सं (८)।

चेटः ॥ तथा करोति ॥

(१) अरे, का मम चन्दनकस्य चन्द्रविमुद्धस्य जातिः?

(२) को भणतु।

(३) भणतु, भणतु।

(४) अरे, किं नेदं।

(५) अरे, शृणु।

(६) जातिस्तव विग्गुद्धा, माता भेरी, पितापिते पटहः,

दुग्गुह करटकभ्राता, त्वमपि सेनापतिर्जातः।

(७) अहं चन्दनकस्य विकारः! तदा प्रलोकय प्रवहणं।

(८) अरे प्रवहणवाहक, परिवर्तय प्रवहणं प्रलोकयिष्यामि।

॥ वीरकः नाथ्येन प्रवहणमारोढुमिच्छति चन्दनकः सहासं
केशेषु गृहीत्वा पातयति, पादेन ताडयति ॥

वीरकः ॥ सङ्क्रोधमुत्पाद्य ॥ अरे, अहं तु ए वीरहो,
रात्राणन्तिं करेन्तो, सहसा केशेषु गेह्नित्र पादेन ताडिदो ।
ता सुणु, रे; अहिअरणमज्जरे जदि दे चउरंगं ए कप्पावेमि,
तदो ए होमि वीरओ (१) ।

चंद । अरे राजकुलं, अहिअरणं वा, वज्र; किं त ए सुणइ
सरिसेण (२) ।

वीरकः ॥ तथेति निष्क्रान्तः ॥

चंद ॥ दिशोऽवलोक्य ॥ गच्छ, रे प्रवहणवाहक, गच्छ ।
अइ कोवि पुच्छदि तदो भणेसि, चंदनअवीरएहिं अवलोइदं पव
हणं वच्चदि । अज्जे वसन्तसेणे, इमं च अहिष्णाणं दे देमि (३) ।

(१) अरे, अहं त्वया विश्रब्धा, राजाञ्जतिं कुर्वन्, सहसा
केशेषु गृहीत्वा पादेन ताडितः । तत् शृणु, रे; अधिकरण
मध्ये यदि ते चतुरङ्गं न कृतयामि, तदा न भवामि वीरकः ।

(२) अरे राजकुलं, अधिकरणं वा व्रज; किं त्वया
श्रुनकसदृशेन ।

(३) गच्छ, रे प्रवहणवाहक, गच्छ । यदि कोऽपि
पृच्छति तदा भण, चन्दनकवीरकाभ्यामवलोकितं प्रवहणं
व्रजति । आर्यं वसन्तसेने, इदञ्चाभिज्ञानं ते ददामि ।

॥ इति खड्गं प्रयच्छति ॥

आर्यकः ॥ खड्गं गृहीत्वा महर्षिमात्मगतं ॥

अथे जस्रं मया प्राप्तं, खन्दते दक्षिणेभुजः,

अनुकूलञ्च मकलं, हन्त संरक्षितोऽप्यहं ।

चंद । अञ्ज ए ।

एत्य म ए विष्णादाः पडिद्धाविदा, चंदेण अपि सुमरेमि,

एण भणामि, एष खुद्धे षेहस्त रणेण वो ज्ञामो (१) ।

आर्यकः ।

चन्दनञ्च शीलाक्षो, दैवादय सुहृन्मम,

चन्दनं भो स्मरिव्यामि, सिद्धादेशस्तथा यदि ।

चंद । अभयं तुह देउ हरोविन्द वंछा रवीअ चंदोअ ।

हत्तूए मत्तुववत्तं मुग्गणिसुग्गो जघा देवी (२) ।

चेटः ॥ प्रवहणेन निष्क्रान्तः ॥

(१) आर्ये ।

अत्र मया विजिता प्रत्यविता, चन्दनकामपि स्मरमि;

ननु भणामि, एष खुब्धः, खेहस्त रणेन सुवदानः ।

(२) अभयं तव ददातु हरोविष्णुर्ब्रह्मा रविश्च चन्द्रश्च,

हत्वा मत्तुपत्तं मुग्गणिसुग्गो यथा देवी ।

चंद्र ॥ नेपथ्याभिसुखमवलोक्य ॥ अरे, णिकमंतस्स पित्रव
अस्सो मे सव्विल्लो पुट्टिदो ज्जेव्व अणुल्लगो गदो । भोदु,
पधानदण्डधारको, वीरको, राजपच्चअरारो विरोधिदो;
ता जाव अहंपि पुत्तभादुपडिनुदो एदं जेव्व अणुगहामि (१) ।
॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

प्रवहणविपर्ययोनाम षष्ठोऽङ्कः ।

(१) अरे, निष्क्रामतो मम प्रियवयसः, शर्विलकः पृष्ठ
तएवानुल्लगो गतः । भवतु, प्रधानदण्डधारको, वीरको,
राजप्रत्ययकारको विरोधितः; तत् यावदहमपि पुत्रभादु
परिवृतएतमेवानुगच्छामि ।

अथ सप्तमाङ्कः ।

ततः प्रविशति चारुदत्तोविदूषकश्च ।

विदू । भो, पेक्ख, पेक्ख, पुप्फकरण्डअजिणुञ्जाणस्स सत्ति
रीअदां (१) ।

चारु । वयस्य, एवमेतत्; तथाहि;

वणिजइव भान्ति तरवः, पण्णानीव स्थितानि कुसुमानि,

इड्ढमिव साधयन्तोमधुकरपुरुषाः प्रविचरन्ति ।

विदू । भो, इदं अमक्काररमणीयं शिलाअलं उवविषदु
भवं (२) ।

चारु ॥ उपविश्य ॥ वयस्य, चिरयति वर्द्धमानकः ।

विदू । भणितो मए, वर्द्धमाणओ, वसन्तसेणिअं गेहिअ,
लड्डं लहं आअरुत्ति (३) ।

चारु । भणितस्तत्किं चिरयति ।

(१) भोः, पश्य; पश्य, पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानस्य सञ्जी
कतो ।

(२) भोः, इदममंस्काररमणीयं; शिलातलमुपविशतु
भवान् ।

(३) भणितो मया, वर्द्धमानकः, वसन्तसेनां गृहीत्वा, लघु
नामु आगच्छति ।

किं यात्यस्य पुरः, प्रजेः प्रवहणं तस्मान्तरं सार्धं,
भय्रेऽचे परिवर्त्तनं प्रकुर्वते, छिन्नोऽथ वा प्रवहः,
कर्मान्तोजितदाह्वारितगतिर्भाषान्तरं यावते,
खैरं प्रतितगोचुगः, किमथवा स्वहृन्दसागच्छति ।

॥ प्रविश्य गुप्तार्थकप्रवहणस्यः चेटः ॥

चेटः । जाध, गोणा, जाध (१) ।

आर्य्यकः ॥ स्वगतं ॥

नरपतिपुरुषाणान्दर्शनाङ्गीतभीतः,

सनिगडचरणत्वात्सावशेषापसारः;

अविदितमधिरूढीयानि, साधो सुचाने,

परभृतद्रव नोडे रक्षितोवायसीभिः ।

अहो, नगराल्बुदूरमपक्रान्तोऽस्मि; तत्किमस्मात् प्रवह
णादवतीर्य्यं वृक्षवाटिकाग्रहनं प्रविशामि । उताहो, प्रवहण
स्वामिनं पश्यामि । अथवा, कृतं वृक्षवाटिकाग्रहणेन, अभ्युप
पन्नवत्सलः खलु तत्र भवानार्य्यचारुदत्तः श्रूयतां, तत्प्रत्यक्षी
कृत्य गच्छामि ।

सतावद्स्नाह्यसर्णवोत्थितं निरीक्ष्य साधुः समुपैति निर्दृतिं,
शरीरमेतद्गतमीदृशीन्द्रशां धृतं मया तस्य महात्मनो गुणैः ।

चेटः । इमं तं उज्जाणं, जाव उपसप्यामि ॥ उपसृत्य ॥

अज्जमित्तेत्र (२) ।

(१) यात, गोणा, यात ।

(२) इदं तदुद्यानं यावदुपसर्पामि आर्य्यमैत्रेय ।

विदू। भो, पित्रं दे णिवेदेमि; वहुना एओ मंतेदि, आग
दाए वसंतसेणाए होदब्बं (१)।

चारु। प्रियन्नः प्रियन्नः।

विदू। दासीपुत्ता, किं चिरददोसि (२)।

चेटः। अज्ज मित्तेअ, मा कुप्प, जाणत्थलके विमुमरि
देत्ति कदुअ, गदागदिं कल्लेन्ते चिलददेहि (३)।

चारु। वर्द्धमानक, परिवर्त्तय प्रवहणं। सखे मैत्रेय, अत्र
तारय वसन्तसेनां।

विदू। किं णिअल्लेण मे वद्धा गोडा, जेण मअं णोद
रुदि ॥ उत्थाय प्रवहणमुद्दाय ॥ भो, ए वसन्तसेणा, वसंत
सेणा वहु एओ (४)।

चारु। वयस्य, अन्नं परिहामेन; न कालमपेक्षते स्नेहः।
अथ वा स्वयमेवावतारयामि ॥ इत्युत्तिष्ठति ॥

आर्यकः ॥ दृष्ट्वा ॥ अये, अथमेव प्रवहणस्वामी, न केवलं
श्रुतिरनणीयो, दृष्टिरनणीयोऽपि; हन्त, रचितोऽस्मि।

(१) प्रियं ते निवेद्यानि; वर्द्धमानको मन्त्रयति, आगतया
वसन्तसेनया भवितव्यं।

(२) दासीपुत्र, किं चिरायितोऽसि।

(३) आर्य मैत्रेय, ना कुप्य, जानास्तरणं विस्मृतमिति
हन्त; गतागतं कुल्लं चिरायितोऽस्मि।

(४) किं निगतेनास्याः पादौ वर्द्धा; येन स्वयं नावतरति।
न वसन्तसेना, वसन्तसेनः श्रुत्येवः।

चारु ॥ प्रवहणमधिरुह्य दृष्ट्वा च ॥ अथे तत्कोऽयं?
 करिकरसमवाङ्गः, सिंहपीनोन्नतांसः,
 पृथुतरसमवचास्ताम्रलोलायताक्षः,
 कथमिदमसमानं प्राप्तएवंविधोद्यो
 वहति निगडधुग्मं, पादलभं महात्मा ।

ततः कोभवान्?

आर्य्यकः । शरणागतो गोपालप्रकृतिरार्य्यकोऽस्मि ।

चारु । किं, घोषादानीय योऽसौ राज्ञा पालकेन वद्धः ।

आर्य्यकः । अथकिं ।

चारु । विधिनैवोपनीतस्त्वं चतुर्विषयमागतः;

अपि प्राणानहं जह्यां, न तु त्वां शरणागतं ।

आर्य्यकः ॥ हर्षं नाटयति ॥

चारु । बद्धमानक, चरणान्निगलमपनय ।

चेटः । जं अज्जोआणवेदि ॥ तथा हत्वा ॥ अज्ज अव

णीदाणि णिअलाणि (१) ।

आर्य्यकः । स्नेहमयान्यन्यानि दृढतराणि रत्नानि ।

विदू । सङ्गकेहि णिअलाद्दं एतोवि युहो; सम्पदं अग्गे
 वज्जिस्सामो (२) ।

(१) यदार्य्यत्राज्ञापयति । आर्य्य उपनीतानि निगडानि ।

(२) संगच्छतु निगडेपु एषोऽपि मुक्तः; चात्रतं वयं
 ब्रजिव्यामः ।

चारु । धिक् शान्तं ।

आर्य्यकः । सखे, चारुदत्त, अहमपि प्रणयेनेदं प्रवहण
मारुढः, तत् चन्तव्यं ।

चारु । अलं ; चान्तोऽस्मि स्वयंग्राहप्रणयेन भवता ।

आर्य्यकः । अभ्यनुज्ञातो भवता गन्तुमिच्छामि ।

चारु । गन्तव्यं ।

आर्य्यकः । भवत्ववतरामि ।

चारु । सखे, नावतर्त्तव्यं । प्रत्ययापनीतसंयमनस्य भवतो
अलघुसंवारा गतिः । सुलभपुरुषसञ्चारेऽस्मिन्प्रदेशे प्रवहणं
त्रिशाममुत्पादयति; तत्प्रवहणेनैव गन्तव्यं ।

आर्य्यकः । यथाह भवान् ।

चारु । चेमेण व्रज वान्भवान् ।

आर्य्यकः । ननु मया लब्धो भवान् वान्भवः ।

चारु । सार्त्तव्योऽस्मि कथान्तरेषु भवता ।

आर्य्यकः । स्वात्मापि विसर्त्यते ।

चारु । त्वां रचन्तु पथि प्रयान्तममराः ।

आर्य्यकः । संरचितोऽहं त्वया ।

चारु । स्वैर्भाग्यैः परिरचितोऽसि ।

आर्य्यकः । ननु हे तत्रापि हेतुर्भवान् ।

चारु । यत्नोद्यते पाञ्चके महती रचा वर्त्तते, तत् शीघ्रं
सर्वज्ञानतु भवान् ।

आय्यकः । एवं पुनर्दर्शनाय ॥ निष्क्रान्तः ॥

चारु । दत्तैवं मनुजपतेर्महद्गुलीकं,

स्यातुं हि क्षणमपि न प्रशस्तमस्मिन् ।

मैत्रेय, क्षिप निगडं पुराणकूपे ;

पश्येयुः क्षितिपतयोहि चारुदृश्या ।

॥ वामाक्षित्यन्दनं सूचयित्वा ॥ सखे, मैत्रेय, वसन्तसेना
दर्शनीत्सुकोऽयं जनः ॥ पश्य ॥

अपश्यतोऽद्य तां कांतां वामं स्फुरति लोचनं,

अकारणपरित्रस्तं हृदयं व्यथते मम ।

तदेहि, गह्वावः ॥ परिक्रम्य ॥ कथमभिमुखमनाभ्युदधिकं
अमणकदर्शनं ॥ विचार्य्य ॥ प्रविशत्वथमनेन पथा, वयस्यने
नैव पथा गह्वामः ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ॥

आर्य्यकापहरणं नाम सप्तमोऽङ्कः ।

अथाष्टमाङ्कः ।

ततः प्रविशत्यार्द्रचीवरहस्रोभिचुः ।

भिचुः । अजाः ।

कलेध धन्मसञ्चयं, जग्मोध ज्जराणपडहेण,

विमना इदिअचोला हलति चिलसच्चिदं धम्मं ।

अविअ ।

पच्चज्जणजेण नालिदा, दस्सिअ नालिअ, गाम लक्खिदे,

अवलेअ चंडाल नालिदे, अवसं से सग्गा गाहदि ।

शिलमुण्डअ, मुण्ड मुण्डिदे, चित्तू ण मुण्डिदे, कीस मुंडिदे,

जाहपुण अचित्त मुण्डिदे, साउ सुद्ध शिल ताह मुण्डिदे (१)

(१) हे अजाः ।

कुरुध्वं धर्मसञ्चयं, नित्यं जायत ध्यानपटहेन,

विपनाइन्द्रियचौराहरन्ति चिरसच्चित्तं धर्मं ।

पञ्चेन्द्रियाण्येनसारितानि, अविद्याञ्जमारयित्वा, नात्रंरक्षितं,

अवलद्याहङ्कारोनारितो, ऽवश्यं स पुनः स्वर्गं गाहते ।

हे शिरोमुण्डक, मुण्डं मुण्डितं, चित्तं न मुण्डितं, किं मुण्डितं ।

यस्य पुनश्च चित्तं मुण्डितं, साधुः शूद्रः तस्य शिरोमुण्डितं ।

गिह्मिदं कशात्रोदके एणे चीवले, जाव एदं लह्विअ,
शालकाहकेलके उज्जाणे पविसिअ, पोक्खलिणीए पक्खा
लिअ, लज्जं लज्जं अवक्कमिस्सं (१)।

॥ परिक्रम्य तथा करोति । नेपथ्ये ॥ चिठ्ठ, अरे दुट्टअम
एक, चिठ्ठ (२)।

भिक्षुः ॥ दृष्ट्वा सभवं ॥ ही अविदनाएहे! एणे शे लाअशा
लशंठाणे आअदे; एकेण भिक्षुणा अवलाहेकिदे, अणंपि जहिं
जहिं भिक्षुं पेह्दि, तहिं तहिं गोणट्टणासं विन्धिअ ओवाहेदि।
ता कहिं अशलेणे शरणं गमिस्सं। अथवा, भट्टालके ज्जेव्व
बुद्धे मे शरणे (३)

॥ प्रविश्य सखङ्गेन विटेन सह प्रकारः ॥ चिठ्ठ, ले दुट्टअम
एक, चिठ्ठ! आवाणअमज्जरुपविट्टस्स विअ लत्तमूलअश
शीशं ते मोडइशं (४) ॥ इति ताडयति ॥

(१) गृहीतं कशाद्यमिदं चीवरं, यावदिदं गृहीत्वा, शालक
द्वते उद्याने प्रविश्य, पुष्करिणां प्रचाल्य, लघुलघु अवक्कमिष्यामि।

(२) तिष्ठ, रे दुष्टअमएक, तिष्ठ।

(३) भो आश्चर्य्य! एष राजश्यालकसंस्थानकआगतः।
एकेन भिक्षुणा अपराधे द्रुते, अन्येऽपि यत्र यत्र भिक्षुं पश्यति,
तत्र तत्र नासिकां विद्ध्वा अपवाहयति; तस्मात्कुत्र अशरणः
शरणं गमिष्यामि। अथवा भट्टारकएव बुद्धेऽमे शरणं।

(४) तिष्ठ, रे दुष्टअमएक, तिष्ठ। आपानकमध्यप्रविष्ट
स्यापि रत्नमूलकस्य शीर्षं ते भक्ष्यामि।

विटः । काणेलीलातः । न युक्तं निर्वेदधृतकपायं भिक्षुं
ताडयितुं; तत्किमनेन । इदन्तावत्सुखोपगम्यमुद्यानं पश्यतु
भवान् ।

अप्ररणप्ररणप्रनोदभृतैर्वनतरुभिः प्रियदाणचारुकर्म,
हृदयमिव दुरात्मनामगुप्तं न वमिन्न राज्यमनिर्जितोपभोग्यं ।

भिक्षुः । शाश्वदं, पक्षीददु उवाचके (१) ।

शकारः । भावे, पेक्ष, पेक्ष, आक्रोशति सं (२) ।

विटः । किं ब्रवीति ।

शकारः । उवाचकेति सं भणति । किं, हमे णविन्दे? (३)

विटः । वृद्धोपासक इति भवन्तं स्तौति ।

शकारः । सुणु, ममणका, सुणु (४) ।

भिक्षुः । तुमं धणे, तुमं पुणे (५)

शकारः । भावे, धणे पुणेति सं भणति । किं, हमे शला
वके, कोष्टके वा? (६)

(१) स्थागतं, प्रसीदतु उपासक ।

(२) विद्वन्, पश्य, पश्य, आक्रोशति सं ।

(३) उपासक, इति सं भणति; किमहं गापितः?

(४) शृणु ममणक ।

(५) तं धन्यस्त्वं पुण्यः ।

(६) धन्यः पुण्य इति सं भणति; किमहं शलाका, कोष्ट

विटः । काणेलीमातः ! ननु धन्यस्त्वं, पुण्यस्त्वं, इति भवन्तं
स्तीति ।

शकारः । भावे, ता कीश एषे इध आगदे? (१)

भिक्षुः । इदं चीवलात्रं पक्खालिदुं (२) ।

शकारः । अले दुट्टशमणक; एषे मम वहिणीवदिणा
शब्बुक्खाणाणं पवले पुष्पकलंडुज्जासे दिसे; जहिं दाव शुण
हका शिआला पाणिअं पिअन्ति; हगेवि पवलपुलिसे मणुस्सके
ए एहाआमि । तहिं तुमं पुक्खलणीए पुलाणकुलुत्थजूश
शवणाइं उट्टुशगन्धिआइं चीवलाइं पक्खालेशि । ता तुमं
एकपहालिअं फलेमि (३) ।

विटः । काणेलीमातः ! तथा तर्कयामि यथानेन चिर
प्रव्रजितेन भवितव्यं ।

शकारः । कथं, भावे जाणादि (४) ।

(१) तस्मात् कथमेष इहागतः ।

(२) इदं चीवरकं प्रचालितुं ।

(३) अरे, दुष्ट अमणक, एतन्मम भगिनीपतिना सर्वो
द्यानानां प्रवलं पुष्पकरण्डोद्यानं दत्तं; यत्र तावत् शुनकाः
शृगालाः पानीचं पिवन्ति; अहमपि प्रवलपुरुषोमनुष्यकः न
स्मामि । तत्र त्वं पुष्करिण्यां पुराणकुलित्ययूपसवर्णानि उग्र
गन्धीनि चीवराणि प्रचालयसि। तत् त्वामेकप्रहारिकं करोमि।

(४) कथं विद्वान् जानाति ।

विटः । किमत्र ज्ञेयं; पश्य;

अद्यार्यन्य तथैव केशविरहादौरी ललाटकविः;
कालन्यायतया च चीवरहतः स्तब्धे न जातः किरणः;
नाभस्ता च कपायवस्त्ररचना दूरं निगूढान्तरं,
वस्त्रान्तश्च पटोऽथात्मशिशिलं स्तब्धे न सन्तिष्ठते ।

भिक्षुः । उवाशके, एवं अचिरप्रव्रजिते हने (१) ।

शकारः । ता कीश तुमं जातमेतत्तं जेव, ए पव्व
जिदे (२) ॥ इति ताडयति ॥

भिक्षुः । एमो बुद्धस्य (३) ।

विटः । किमनेन ताडितेन तपस्विना? मुच्यतां; गच्छतु ।

शकारः । अले, चिट्ट दाव, जाव संग्रधारसामि (४) ।

विटः । केन साद्धे ।

शकारः । अत्तणे हडकेण (५) ।

विटः । हन्त, न गतं ।

शकारः । पुत्तका हल्लक्षा, भट्टके पुत्तक, एणे शमणके
अवि णाम किं गच्छदु, किं चिट्टदु; स्वयं णावि गच्छदु, णावि

(१) उपासक, एवं अचिरप्रव्रजितोऽहं ।

(२) किमर्थं त्वं जातमात्र एव न प्रव्रजितः ।

(३) गमो बुद्धस्य ।

(४) अरे तिष्ठ तावत्, यावत् संग्रधारसामि ।

(५) आत्मनो हृदयेन ।

चिष्ठदु । भावे, शंपधालिदं मए हडकेण सह; एणे मह
हडके भणादि (१) ।

विटः । किं ब्रवीति ?

शकारः । मावि गळदु; मावि चिष्ठदु; मावि उशशदु,
मावि णीशशदु; इधज्जेव्व झत्तिअ पडिअ मलेदु (२) ।

भित्तुः । एमो बुद्धश्श, शरणागदेत्ति (३) ।

विटः । गळतु ।

शकारः । एं शमएण (४) ।

विट । कीदृशः समयः ।

शकारः । तथा कर्दमं फेलदु, जधा पाणिअं पंकाइलं
ए हेदि । अथवा, पाणिअं पुञ्जीकदुअ कर्दमं फेलदु (५) ।

(१) पुत्रक हृदय, भट्टारक पुत्रक, एष अमणकः अपि
नाम किं गच्छतु, किं तिष्ठतु, स्वयं नापि गच्छतु, नापि तिष्ठतु ।
संप्रधारितं मया हृदयेन सह; एतन्मम हृदयं भणति ।

(२) मापि गळतु, मापि तिष्ठतु; मापि उच्छसितु, माअपि
निःश्वसितु; इहैव झटिति पतित्वा स्रियतां ।

(३) नमो बुद्धस्य, शरणागतोऽस्मि ।

(४) ननु समयेन ।

(५) तथा कर्दमं क्षिपतु, यथा पानीयं पङ्काविलं न
भवति । अथवा, पानीयं पुञ्जीकृत्य कर्दमं क्षिपतु ।

विटः । अहो मूर्खता ।

विपर्यस्तमनश्चेष्टैः शिलाशकलवर्षभिः
मांसवृक्षैरियं मूर्खभारक्रान्ता वसुन्धरा ।

भिक्षुः ॥ नाद्येनाक्रोशति ॥

शकारः । किं भणदि? (१)

विटः । स्तौति भवन्तं ।

शकारः । शृणु, शृणु, पुणेवि शृणु (२) ।

॥ तथा क्त्वा निष्क्रान्तोभिक्षुः ॥

विटः । काणेलीमातः पश्याद्यानस्य शोभां ।

अमी हि वृक्षा फलपुष्पशोभिताः, कठोरनिव्यन्दलतोपवेष्टिताः,
नृपाज्ञया रक्षिजनेन पालितानराः सदारोदव यान्ति निर्वृतिं ।

शकारः । सुष्टु भावै भणदि (३) ।

वडङ्गुशुभविचिन्तिदा अ भूमी,
कुशुभभरेण विनामिता अ लुक्वा ;
दुमशिरलता अ लम्बमाना,
पणशफला इव वाणलाललन्ति ।

(१) किं भणति ।

(२) शृणु, शृणु, पुनरपि शृणु ।

(३) सुष्टु भावो भणति ।

वनकुशुभविचिन्तिता च भूमी, कुशुभभरेण विनामिता च वृक्षाः ;
दुमशिरलता च लम्बमाना, पणशफलानीव वाणरा ललन्ति ।

विटः । काणेलीमातः ! इदं शिलातलमध्यास्यतां ।

शकारः । एषोऽस्मि आश्रिते ॥ इति विटेन सह उपविशति ॥
भावे, अज्जवि तं वशन्तशेण्णिअं शुमलामि; दुज्जणवअणं विअ
हडक्कादो ण आदलदि (१) ।

विटः ॥ खगतं ॥ तथा निरस्त्रोऽपि स्मरति तां ।

अथवा । स्त्रीभिर्विमानितानां कापुरुषाणां विवर्द्धते मदनः;
सत्यरूपस्य स एव नुभवति मृदुर्नैव वा भवति ।

शकारः । भावे, कावि वेला थावलकचेडश्श भण्णिदश्श,
प्रवहणं गेहिअ, लज्जं लज्जं आगच्छेत्ति । अज्जवि णागच्छेत्ति,
चिलन्दि वुभुक्खिदे; मज्जहे ण शकीअदि पादेहिं गन्तुं । ता
पेह, पेह;

एहमज्जरगडे शूले दुप्पेके कुविदवाणलशलिके,
भूमि दृढसंतप्ता, हृदपुत्रशदेव गन्धाली (२) ।

(१) एषोऽस्मि आश्रित इति । भाव, अद्यापि तां वसन्त
सेनां स्मरामि; दुर्जनवचनमिव हृदयान्नावतरति ।

(२) भाव, कापि वेला स्थावरकचेटस्य भणितस्य, प्रवहणं
गृहीत्वा, लघु लघु आगच्छेत्ति । अद्यापि नागच्छतीति, चिर
मस्मि वुभुचितः; मध्याह्ने न शक्यते पादाभ्यां गन्तुं । तत्
पश्य, पश्य;

नभोमध्यगतः सरोदुष्येक्ष्यः क्षुपितवानरसदृचः,
भूमि दृढसंतप्ता, हृदपुत्रशतेव गान्धारी ।

विटः। एवमेतत्।

ह्यायासु प्रतिमुक्तशप्यकवलं निद्रायतो गोकुलं;
 तद्व्याजैश्च निषीयते वनमृगैरुष्णं पथः सारसं;
 सन्नापादतिशक्तिर्न नगरीमार्गानरैः सेव्यते;
 तत्रा भूमिमपास्य च प्रवहणं मन्ये क्वचित्संस्थितं।

शकारः। भावे,

शिलशि मम शिलीणे, भाव, गुरुज्जश पादे,
 शउणखगविहङ्गा लुक्त्रशाखागु लीणा;
 पलपुन्निगमनुशा उरुदीर्घं शगन्ता,
 घलशरणिगन्ता आदवं शिव्वहन्ति।

भावे। अज्जवि ग चेडे पागक्कदि। अत्तणे विणेदण
 निमित्तं किं पि गाइत्तं ॥ इति गायति ॥ भावे, गुरुदं तुए
 जं मए गाइदं? (१)

विटः। किमुच्यते; गन्धर्वोभवान्।

(१) शिरमि मम शिलीणे, भाव, सूर्यस्य पादः;

शकुनिखगविहङ्गादृत्रशाखासु लीणाः,
 नरयुह्यमनुयादीर्घमुष्णं श्वमन्तो
 शृष्टशरणनियन्ता आतपं निर्व्वहन्ति।

भाव, अद्यापि म चेटः नागच्छति। आत्मनो विनोदन
 निमित्तं किमपि नास्मि। भाव, अतं त्वया यन्मया गीतं।

शकारः । कथं, गन्ध्वो ए भविष्णं ?

हिङ्गुज्जला, जीलकभद्रमुत्थे, वचाहगण्डी, शगुडाहशुण्डी,

एषे मए श्वेविदगन्धजुत्ती, कथं ए हगो मधुलसूलत्ति ?

भावे, पुणोवि दाव गाद्रुष्णं ॥ तथा करोति ॥ भावे, भावे,

शुदं तुए जं मए गाद्रुदं (१) ।

विटः । किमुच्यते; गन्धर्वो भवान् ।

शकारः । कथं गन्धर्वो ए भवामि ।

हिङ्गुज्जले, दीणमरिचंचुणे वग्वालिदे, तेलघिएहि मिश्रे,

भुत्ते मए; पारुद्धदीत्रमंशे; कथं ए हगो मधुलसूलत्ति ?

भावे, अज्जवि चेडे णागच्छदि (२) ।

विटः । स्वस्योभवतु भवान्; संप्रत्येवागमिष्यति ।

॥ ततः प्रविशति प्रवहणाधिह्रुडा वसन्तसेना चेटश्च ॥

(१) कथं, गन्धर्वो न भविष्यामि ?

हिङ्गुज्जला, जीरकभद्रमुत्था, वचायाग्रन्धिः, शगुडा शुण्डी,

एषा मद्या सेविता गन्धयुक्ता, कथं नाहं मधुरस्वर, इति ?

भाव, पुनरपि तावत् गास्यामि । भाव, भाव, श्रुतं त्वया
चन्द्रया गीतं ।

(२) कथं गन्धर्वो न भवामि ।

हिङ्गुज्जलं, दत्तमरीचचूर्णं व्याघारितं, तैलघृतैः मिश्रं,

भूक्तं मद्या, भारभृतीयमांसं ; कथं नाहं मधुस्वर इति ?

भाव, अद्यापि चेटो नागच्छति ।

चेटः। भीदे क्लृप्तं हृग्गो, मञ्जहणिके गुञ्जे, मा द्वाषि
कुविदे लाअशालशंटाणे ऊविस्सदि। ता तुल्लिदं वहामि।
जाध, गोणा, जाध (१)।

वसन्तसेना। हृद्धी हृद्धी! ए ऊ वहुमाणअस्स अअं मर
संजेओ; किस्सेदं? किं एऊ अज्जचारुदत्तेण वाहणपडिस्समं
परिहरन्तेण, अणोमणुस्सो, अणपवहणं, पेसिदं भविस्सदि?
फुरदि दाहिणं लोअणं, वेवदि मे हिअअं, सुणाओ दिसाओ,
सअं ज्जेव्व विमंठुलं पेक्खामि (२)।

शकारः ॥ नेमिघोपमाकर्ण्य ॥ भावे, आगते पवहणे (३)।

विटः। कथं जानामि?

शकारः। किं ए पेक्खदि भावे? वुद्धुअन्ने विअ घुलघुला
अमाणे लक्खीअदि (४)।

(१) भीतः खल्वहं; माध्याह्निकः सूर्यः; मा ददानौ कुपितः
राजश्यालसंस्थानको भविष्यति। तत् त्वरितं वहामि। यात,
वृषभा; यात।

(२) हा धिक्, हा धिक्; न खलु वर्द्धमानकस्यायं स्वरसंयोगः
किंनेदं? किं न खलु आर्यं चारुदत्तेन वाहनपरित्रयसंपरिहरता,
अन्यामनुद्यः, अन्यत् प्रवहणं, प्रेषितं भविष्यति। स्फुरति दक्षिणं
लोचनं, वेपते मे हृदयं; गूह्यादिशः, सर्वमेव विसंठुलं पश्यामि।

(३) आगतं प्रवहणं।

(४) किं न पश्यति भावः? वृद्धगृकरइव घुरघुरायमाणं
लक्ष्यते।

चिटः ॥ दृष्टा ॥ साधुलक्षितं; अयमागतः।

शकारः। पुत्रका थावलक, चेडा, आगलेशि? (१)

चेटः। अधद्रं? (२)

शकारः। प्रवहणेवि आगले? (३)

चेटः। अधद्रं? (४)

शकारः। गोणावि आगले? (५)

चेटः। अधद्रं? (६)

शकारः। तुमं पि आगले? (७)

चेटः ॥ सहासं ॥ भट्टके, अहंवि आगदे (८)।

शकारः। ता प्रवेशहि प्रवहणं (९)।

चेटः। कदलेण मार्गेण (१०)।

(१) पुत्रक स्यावरक, चेट, आगतोऽसि?

(२) अयं किं?

(३) प्रवहणमपि आगतं?

(४) अयं किं?

(५) वृषभौ अपि आगतौ?

(६) अयं किं?

(७) त्वमपि आगतः?

(८) भट्टारक, अहमपि आगतः।

(९) तस्मात् प्रवेशय प्रवहणं।

(१०) कतरेण मार्गेण।

प्रकारः । एतेण जेव्व पगालखण्डेण (१) ।

चेटः । भट्टके गोणा मलेत्ति, पवहणेवि भज्जदि, हग्गे वि चेडे मलामि (२) ।

प्रकारः । अले, लाअभालके हग्गे, गोणा मले अवलं कीलिशं; पवहणे भग्गेऽवलं घडादशं; तुमं मले अणे पव हणवाहके ऊविशदि (३) ।

चेटः । अलं उववणं ऊविशदि; हग्गे अणकेलके ण ऊविशं (४) ।

प्रकारः । अले, अलंवि णशदु, पगालखण्डेण पवेणहि पवहणं (५) ।

चेटः । विभज्ज ले पवहणं अमं शामिणा विभज्ज । अणे

(१) एतेनैव प्राकारखण्डेन ।

(२) भट्टारक, वृषभान्नियन्ते, प्रवहणमपि भज्यते, अहमपि चेटोच्चिये ।

(३) अरे, राजश्यालकोऽहं; वृषभा मृता अपरं क्रैयामि; प्रवहणं भग्नं अपरं कारयिष्यामि; त्वं मृतः अन्यः प्रवहणवा एको भवियति ।

(४) सर्वं उपपन्नं भवियति; अहमात्मनः कृते न भवियामि ।

(५) अरे, सर्वमपि नश्यतु; प्राकारखण्डेन प्रवेश्य पवहणं ।

पवहणे भोदु, भट्टके गदुअ णिवेदेमि ॥ प्रविश्य ॥ कथं ए भग्गो? भट्टके एणे उवत्थिदे पवहणे (१) ।

शकारः । एंछिष्ठा गोणा ए मला, लज्जतुमंपि ए मली? (२)

चेटः । अधदं? (३)

शकारः । भाव, आगच्छ; पवहणं पेक्खामो । भावे, तुमं पि मे गुरु; प्रथमगुरु, पेक्खीअस्सि शादरकके अब्भन्तलकोत्ति, तुमं दाव पवहणं अग्गदो अहिलुह (४) ।

विटः । एवं भवतु ॥ इत्थारोहति ॥

शकारः । अथवा चिट्ठ तुमं; तुह प्यकीलके पवहणे जीण तुमं अग्गदो अहिलुहसि? हग्गो पवहणशानी अग्गदो पवहणं अहिलुहामि (५) ।

(१) विभंज रे प्रवहणं समं स्वामिना विभंज । अन्यत् प्रवहणं भवतु, भट्टारकं गत्वा निवेदयामि । कथं न भग्गो? भट्टारक, एतदुपस्थितं प्रवहणं ।

(२) ननु, पुंश्चलीज, वृषभान मृताः, त्वमपि न मृतः ।

(३) अथकिं?

(४) भाव, आगच्छ, प्रवहणं पश्यामः । भाव, त्वमपि मे गुरुः, प्रथमगुरुः, प्रेक्षस्व सादरकः अभ्यन्तरकद्रति, तं तावत् प्रवहणमग्रतोऽधिरोह ।

(५) अथवा तिष्ठ त्वं; तव प्रकृतं प्रवहणं येन त्वमग्रतोऽधिरोहसि? अहं प्रवहणस्वामी अग्रतः प्रवहणमधिरोहामि ।

विटः । भवानेवं व्रवीति ।

शकारः । जइवि हग्गो एवं भणामि, तधावि तुए भेला
अले, अहिरुहेत्ति भट्टके, भणित्तं (१) ।

विटः । आरोहत्तु भवान् ।

शकारः । एग्गे शंपदं अहिलुहामि । पुत्तका थावलका
चेडा, पडिवत्तावेहि पवहणं (२) ।

चेटः ॥ पराट्टत्य ॥ अहिलुहदु भट्टालके (३) ।

शकारः ॥ अधिरुह्यावलोक्य च शङ्कां नाटयित्वा स्वरित
भवतीर्यं विटं कण्ठे अवलम्ब्य ॥ भावे, मडे ! पवहणाधिरुह्वा
स्वरुगी चोले वा पल्लिवग्दि; ता जइ लक्खणी, तदो उभवि
मूग्गे; अध चोले, ता उभेवि क्खज्जे (४) ।

(१) यद्यप्यहमेवं भणामि, तथापि तवैष आचारः, अधि
रोहेति भट्टारकं, भणित्तं ।

(२) एष साम्प्रतं अधिरोहामि । पुत्रक स्यावरक चेत्
परिवर्तय प्रवहणं ।

(३) अधिरोहत्तु भट्टारकः ।

(४) भाव, अहं न्निचे; प्रवहणाधिरुह्वा राक्षसी चोरो वा
प्रतिवसति; तत् यदि राक्षसी, तदा उभावपि मुपितौ; अथ
चोरः, तदा उभावपि म्नादितौ ।

विटः । न भेतयं; कुतोऽत्र वृषभयाने राक्षसाश्रवसरः ।
मा नाम; ते मध्याह्नार्कतापखिन्नदृष्टेः स्थावरकस्य सकञ्चुका
कायां दृष्ट्वा, भ्रान्तिरुत्पन्ना ।

शकारः । पुत्रका थावलका चेडा जीवसि? (१)

चेटः । अथइ? (२)

शकारः । भावे, प्रवहणाहिं इत्तिआ पडिवशदि; ता
श्रवलोएहि (३) ।

विटः । कथं? स्त्री!

श्रवनतशिरसः प्रयामशीघ्रं पथि; वृषभाइव वर्षताडिताचाः,
ममहि सदसि गौरवप्रियस्य कुलजनदर्शनकातरं हि चचुः ।

वसं ॥ सविस्त्रयमात्मगतं ॥ कथं, मन एअण्णं आआस
अरो जेव्वा राअशालओ; ता संसइदन्दि, मन्दभाआ । एसे
दाणिं मम मन्दभाइणीए जसएअतपडिदोविअ वीअमुड्डी
णिण्फजो इध आगमणे संवुत्तो; ता किं एत्थ करइस्सं? (४)

(१) पुत्रक स्थावरक चेट जीवसि?

(२) अथकिं?

(३) प्रवहणान्तः स्त्री प्रतिवसति; तदवलोकय ।

(४) कथं मम नचनचोरायासकरएव राजश्यालः । तत्
संशयितास्मि, मन्दभाग्या ! एतदिदानीं मम मन्दभागिन्या

शकारः। कादस्ते क्व एते वृद्धचेडे प्रवहणं चावलो
अदि। भावे, आलो एहि प्रवहणं (१)।

विटः। कोदोपः। भवत्वेवं तावत्।

शकारः। कथं शिआलआ उडुएन्ति, वाअशा वचन्ति;
ता, जाव भावे अक्खीहिं भक्खीअदि, दन्नेहिं पेक्खीअदि,
ताव हमे पलाइस्सं (२)।

विटः ॥ वसन्तसेनां दृष्ट्वाः सविषादमात्मगतं ॥ कथं।
अथे, मृगी व्याघ्रमनुसरति। भोः कष्टं!

अरसन्द्रप्रतीकाशं पुलिनान्तरशायिनं,

हंसी हंसं परित्यज्य, वायसं समुपस्थिता ।

॥ जनान्तिकं ॥ वसन्तसेने न युक्तमिदं, नापि सदृशमिदं;
पूर्वं मानादवज्ञाय द्रव्यार्थं जननीवशात् ?

॥ वसन्तसेना शिरसालयति ॥

ऊपरचेवपतितइव वीजमुष्टिः निष्फलमिहागमनं समृत्तं;
तत्किमत्र करिव्यानि ।

(१) कातरः खल्वेप वृद्धचेटः प्रवहणं नावलोकयति।
भाव आलोकय प्रवहणं ।

(२) कथं शृंगाला उडुयन्ते, वायमात्रजन्ति; तत् यावत्
भावः अग्निभ्यां भक्ष्यते, दन्तैः प्रेक्ष्यते, तावद् हं पलायिष्ये ।

विटः । अग्नौण्डीर्यस्वभावेन वेशभावेन मन्यते ।

ननूक्तमेव मया भवतीं प्रति ।

सममुपचर, भद्रे, सुप्रियं वाप्रियं वा ।

वसं । पवहणविपञ्जासेण आश्रदा, शरणागदम्हि (१) ।

विटः । न भेतव्यं, न भेतव्यं । भवत्वेन वञ्चयामि ॥ शकार
मुपगम्य ॥ काणेलीमातः ! सत्यं राक्षसेवात्र प्रतिवसति ।

शकारः । भावे, भावे, जद्र लक्ष्मी पडिवशदि, ता कीश
ण तुमं मूशेदि? अथवा, चोडे, ता किं तुमं ण भक्खिदे? (२)

विटः । किमनेन विरूपितेन; यदि पुनरुद्यानपरम्परया
पञ्जामेव नगरीमुज्जयिनीं प्रविशावः, तदा कोदोषः स्यात् ।

शकारः । एवं किदे, किं भोदि (३) ।

विटः । एवं कृते, व्यायामः सेवितो, धुर्याणां च परि
श्रमः परिहृतो भवति ।

शकारः । एवं भोदु । थावलआ चेडा, एह पवहणं;
अधवा, चिठ्ठ, चिठ्ठ । देवदाणं वद्धणाणं च अग्गदोचलणेण
गळामि । एहि, एहि, पवहणं अहिलुहिअ गळामि । जेण

(१) प्रवहणविपर्यासेनानता, शरणागताऽस्मि ।

(२) यदि राक्षसी प्रतिवसति, तस्मिन् न तां मुष्णाति?
अथवा चौरः तदा किं त्वं न भवति?

(३) एवं कृते किं भवति ।

दूलदो मं पेक्खिअ भणिसंति, एणे से लट्ठिअशाले भट्टा
लके गळ्ळदि (१) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥ दुःकरं विषमोपधीकर्तुं । भवत्वेषं
तावत् ॥ प्रकाशं ॥ काणेलीमातः, एषा वसन्तसेना भवन्तम
भिसारयित्वागता ।

वमं । सन्तं, पावं ! (२)

शकारः ॥ सहर्षं ॥ भावे, मं प्रवलपुलिग्रमणुशं वासु
देवाकं (३) ।

विटः । अथकिं ?

शकारः । तेण हि अपुव्वा शिली समामादिदा, तस्मिन्
काले मए लोशाददा; सन्तं पादेसुं पडिअ प्रसादेमि (४) ।

विटः । साध्वभिहितं ।

(१) एवं भवतु । स्थावरक चेट, नय प्रवहणं; अथवा,
तिष्ठ, तिष्ठ । देवतानां ब्राह्मणानां चाग्रतः चरणेन गच्छामि ।
नहि, नहि, प्रवहणमधिरुह्य गच्छामि । येन दूरतो मां प्रेक्ष्य
भणियन्ति, एष स राष्ट्रियश्यालोभट्टारको गच्छति ।

(२) शान्तं, पापं, प्रतिहतममङ्गलनिति ।

(३) मां प्रवलपुरुषमनुयं वासुदेवाकं ।

(४) तेन हि अपूर्वाश्रीः समामादिता, तस्मिन् काले
गया रोषिता; सान्त्रतं पादयोः पतित्वा प्रसादयामि ।

शकारः । एषे पादेसुं पडेमि ॥ इति वसन्तसेनामुप
सृत्य ॥ अत्तिके, अम्बिए, ष्टुणु मन विण्तिं ।

एषे पडामि चलणेष्टु विशालणेत्ते
हत्थञ्जलिं दशणहे तव ष्टुद्धदन्ति ;

जंतं मए अवकिदं मदणाउत्तेण,

तं खम्मिदासि, वल्लगत्ति ; तवहिं दासे (१) ।

वसं ॥ सक्रोधं ॥ अवेहि, अणळ्ळं मन्तेसि (२) ॥ इति
पादेन ताडयति ॥

शकारः ॥ सक्रोधं ॥

जे चुंविदे अंबिकमादुकेहिं, गदे ण देवाणवि जे पणामं,
षे पाडिदे पादतलेण मुण्डे, वणे शिआलेण जधा मुदङ्गे (३) ।

(१) एष पादयोः पतामि । हे मातः, अम्बिके, ष्टुणु मम
विञ्चिं ।

एष पतामि चरणयोर्विशालनेत्रे
हस्ताञ्जलिं दशनखे तव ष्टुद्धदन्ति ;

यत्तन्मया अपहतं मदनातुरेण,

तत्त्वामितासि, वरगात्रि ; तवासि दासः ।

(२) अपेहि, अनार्थं मन्त्रयसि ।

(३) यच्चुम्बितं अम्बिकामात्काभिः, गतं न देवानामपि यत्प्रणामं ।
तत्पातितं पादतलेन मुण्डं, वने ष्टुगालेन यथामृताङ्गु ।

अले, यावत्तत्रा चेडा, कर्हिं तु ए एणा समामादिदा (१)।

चेटः। भट्टके गामगअलेहिं रुद्धे लाअमगो, तदो चालु
दत्तस्य लुक्खवाडिआए पवहणं यावित्त, तर्हिं ओदलित्त,
जाव चक्कवट्टिअं कल्लेमि, ताव एणा पवहणविपज्जायेण दह
आलुडेत्ति तक्कोमि (२)।

अकारः। कथं; पवहणपलट्टणेण आगदा, ए मं अहि
शीलित्तुं; ता ओदल, ओदल, मम केलकादो पवहणादो।
तुनं तं दल्लिद्दगट्टवाहपुत्तहकं अहिशालेशि, मम केलकादं
गोणादं चाहमि; ता ओदल, ओदल, गम्भदाशि, ओदल,
ओदल (३)।

(१) अरे स्यावरक चेट, कुत्र तया एषा समामादिता।

(२) भट्टक, गामगकटैरुद्धे राजमार्गे, तदा चालुदत्तस्य
वृक्षवाटिकायां प्रवहणं स्थापयित्वा, तत्रावतीर्य, यावत् चक्र
परिवृत्तिं करोमि, तावदेषा प्रवहणविपर्ययेनेहारूढेति
तर्कयामि।

(३) कथं; प्रवहणविपर्ययेणागता, न मामभिशीलितुं;
तदवतर, अवतर, मम छतात् प्रवहणात्। त्वं तं दरिद्रमार्थं
वाहपुत्रकमभिमारयमि, मदीयान् वृषभान् वाहयमि, तद-
वतर, अवतर, गर्भदासि, अवतर, अवतर।

वसं । तं अज्जचारुदत्ताकं अहिगारेसित्ति; वंससं, अलं
किदस्सि इमिणा वचणेण । सन्धदं जं भोदु, तं भोदु (१) ।

प्रकारः । एदेहिं दे दशणहप्पलमण्डलेहिं,
हत्थेहिं, चाडुअदताडणलमण्डेहिं,
वट्ठामि दे वलतणुं णिअजाणकादो,
कोशेषु, वालिदइअं वि जहा जडाउ (२) ।

विटः । अयाह्यामूर्हजेव्वेताः स्त्रियो गुणसमन्विताः;
न लतापल्लवच्छेदमर्हन्तु पवनोद्भवाः ।

तदुत्तिष्ठ, लमहमेनामवतारवामि । वसन्तसेने, अवतीर्यतां ।

वसं ॥ अवतीर्य एकान्ते स्थिता ॥

प्रकारः ॥ स्वगतं ॥ जे श्री मल वंचणावमाणेण तदा
लोशग्गी शंधुच्छिदे, अज्ज, एदाए पादप्पहालेणणेण पज्जलि
दो; तं शंपदं मालेदि णं । भोदु एवं दाव ॥ प्रकाशं ॥ भावे,
भावे;

(१) तमार्यचारुदत्तमभिसारवसीति; यत्सत्यं, अलङ्क
तास्मि अमुना वचनेन । साअतच्च पद्भवत्, तद्भवत् ।

(२) एताभ्यां ते दशनखोत्यलमण्डलाभ्यां,
हस्ताभ्यां, चाडुअतताडनलमण्डाभ्यां,
कर्षामि तत्र वरतनुं निजयानजा,
कोशेषु, वालिदयितामिव यथा जटायुः ।

जदि च्छ्रे लंबदंशविमालं पायालं शुक्तशदेहिं जुक्तं
 लंभं च खादुं, तद लुष्टिं कादुं, चुहचुह चुहु चुहचुहत्ति (१)।

विटः । ततः किं ।

नकारः । नम पित्रे कस्तोहि (२) ।

विटः । वाटं, करोमि; वर्जयित्वा अकार्यं ।

नकारः । थावे, अकाज्जाह मंधेपि एत्थि; लकहमी
 कावि एत्थि (३) ।

विटः । उच्यतां तर्हि ।

नकारः । मालेहि वसंतश्रेणिनां (४) ।

विटः ॥ कर्णा पिधाय ॥

वाणां, स्त्रिवच्च, नगरस्य विभूषणश्च,

वेष्टानामेवमदृशप्रणयोपचारां,

एनामनागमनहं यदि घातयामि,

केनोदुपेन परलोकनदों तरिष्ये ।

(१) योऽग्रे मज्जवचनावसानेन तद्वा रोपान्निः संधुजितः,
 अथ एतन्नाः प्रादुर्गहारेणानेन प्रज्जलितः; तस्माच्चतं मार
 यात्वेनां । अथतु एवं तावत् ।

अदीर्घसि लंबदंशविमालं प्रायाजकं सूत्रजनेर्धुक्तं,
 लंभं च खादितुं, तथा लुष्टिं कर्तुं, चुहचुह चुहु चुहचुह इति ।

(२) नम पित्रे कस्तु ।

(३) लकहमी च नलोऽपि नास्ति, राक्षसी चापि नास्ति ।

(४) लंभं च एतन्मैनां ।

शकारः । अहं ते भेडकं दद्रुस्मि । अन्यच्च, विविक्ते उज्जाणे
द्रुध मालन्तं को तुमं पेक्खिस्सदि (१) ।

विटः । पश्यन्ति मां दशदिशो, वनदेवताश्च,
चन्द्रश्च, दीप्तकिरणश्च दिवाकरोऽयं,
धर्मानिलौ च; गगनश्च, तथान्तरात्मा,
भूमिस्तथा, सुहृत्तदुष्कृतसाक्षिभूता ।

शकारः । तेण हि पडन्तोवलिदं कदुअ मालेहि (२) ।

विटः । मूर्ख, अपध्वलोऽसि ।

शकारः । अधम्मभीलू एणे वुट्ट खोले भोदु; यावल
चेडं अणुणेमि । पुत्तका, यावलका, चेडा; शोवणखलुत्ताइं
दद्रुस्सं (३) ।

चेटः । अहंवि पहिलिस्सं (४) ।

शकारः । शोवणे दे पीठके कालदुस्सं (५) ।

(१) अहं ते उडुपं दास्यामि । अन्यच्च, विविक्ते उद्याने
द्रुह मारयन्तं कस्वां प्रेच्छियते ।

(२) तेन हि पटान्तरे वारितां कृत्वा, मारय ।

(३) अधर्मभीरुरेष दद्रुष्टगालः । भवतु; स्थावरक
चेटमनुनयामि । पुत्रक, स्थावरक, चेट; सुवर्णकटकानि
दास्यामि ।

(४) अहमपि परिधास्यामि ।

(५) सौवर्णं ते पीठकं कारयिष्यामि ।

चेटः । अहमपि उपविश्यामि (१) ।

शकारः । सर्वते उच्छिष्टं दास्यामि (२) ।

चेटः । अहमपि खाद्यामि (३) ।

शकारः । सर्वचेडकाणां महत्तरकं कारविश्यामि (४) ।

चेटः । अहको सविश्यामि (५) ।

शकारः । तां सण्दि सम वचनं (६) ।

चेटः । अहको, अहं कसेति, वयि च अकञ्जं (७) ।

शकारः । अकञ्जाह गंधं विण्त्वि (८) ।

चेटः । भणतु अहकः (९) ।

शकारः । एतां वयन्मैनां नारथः (१०) ।

(१) अहमपि उपविश्यामि ।

(२) सर्वते उच्छिष्टं दास्यामि ।

(३) अहमपि खाद्यामि ।

(४) सर्वचेडकाणां महत्तरकं कारविश्यामि ।

(५) अहको सविश्यामि ।

(६) तन्मन्वस्य नाम वचनं ।

(७) अहको, अहं कसेति, वयि च अकञ्जं ।

(८) अकञ्जाह गन्धं विण्त्वि नास्ति ।

(९) भणतु अहकः ।

(१०) एतां वयन्मैनां नारथः ।

चेटः । प्रसीदतु भद्रकः । इत्थं नए अणुक्तेण अज्या पव
हणपडिवत्तणेण आणीदा (१) ।

प्रकारः । अखे चेटा, तवावि ण पहवामि (२) ।

चेटः । पहवदि भद्रके शलीलाह, ए चालित्ताह; ता
प्रसीदतु, प्रसीदतु, भद्रके; भाआमि खु अहं (३) ।

प्रकारः । तुमं चेडे मम भविअ, कण्ण भाआमि (४) ।

चेटः । भद्रके; परलोअण्ण (५) ।

प्रकारः । के शे परलोए (६) ।

चेटः । भद्रके, सुकितदुक्खितदण्ण परिणामे (७) ।

प्रकारः । कीदण्ण सुकितदण्ण परिणामे (८) ।

(१) प्रसीदतु भद्रकः । इत्थं मथानार्थेण आर्या प्रवहण
परिवर्त्तनेनानीता ।

(२) अरे चेट, तवापि न प्रभवामि ।

(३) प्रभवति भद्रकः शरीरस्य, न चारित्यस्य; तदानी
दतु, प्रसीदतु, भद्रकः; विभेति खल्वहं ।

(४) त्वं चेटो मम भूत्वा कस्मात् विभेषि ।

(५) भद्रकः; परलोकात् ।

(६) कः स परलोकः ।

(७) भद्रक, सुकृतदुष्कृतस्य परिणामः ।

(८) कीदण्णः सुकृतस्य परिणामः ।

चेटः । चादिना भट्टके वज्रशोषणसिद्धिर्ह (१) ।

वकारः । दुःखिदृश कीर्तिर्हि (२) ।

चेटः । चादिना एते पडपिण्डभक्तको भूद्दे । ता, अकञ्च
ए फलदृशं (३) ।

वकारः । असे ए चालिष्मि ॥ इति वज्रविधं ताड
यति ॥ (४)

चेटः । पिण्डु भट्टके; जालेदु भट्टके; अकञ्च ए फल
दृशं । येन सि गवभदासे विणिष्मिदे भाअधेअदोर्गहिं,
अधिअं च न कीर्णिसं; तेण अहं अकञ्चं पडिहलानि (५) ।

वसे । भाव, मरणावदृशि (६) ।

(१) चादिना भट्टके वज्रमुवर्गनसिद्धिः ।

(२) दुःखितस्य कीर्तिः ।

(३) चादिनाऽहं परपिण्डभक्तको भूतः । तत् अकार्यं न
करिष्यामि ।

(४) अरे, न मारयिष्यामि ।

(५) ताडयतु भट्टकः; मारयतु भट्टकः; अकार्यं न
करिष्यामि । येनासि गवभदासाविनिष्कितो भागधेयदोषैः,
अधिकतु न कीर्णियासि, तेनाकार्यं परिहरामि ।

(६) मरणसत्ताऽस्ति ।

विटः । काणेलीमातः ! नर्षय, नर्षय । साधु, स्यावरक,
साधु !

अप्येष नाम परिभूतदृष्टोदरिद्रः
प्रेयः परत्र फलमिच्छति, नास्य भर्ता ;
तस्मादसी कथमिवाद्य न यान्ति नाशं,
ये वर्द्धयन्त्यसदृशं, सदृशं त्यजन्ति ।

अपिच ।

रञ्जानुसारी विषमः कृतान्तोचदस्य दास्यं तव चेश्वरत्वं,
अियं तदीयां चदयं न शुक्लं, चदेतदाज्ञां न भवान् करोति ।
शकारः ॥ स्वगतं ॥ अधस्तभिलुए वृद्धखोडे; पल्लोत्र
भिलू एशे गव्भदाशे; हगे लष्टिअशाले कश्श भाआमि, वल
पुलिशमणुशे ॥ प्रकाशं ॥ अले गव्भदाश चडे, गळे तुसं;
अई आवलके पविशित्र, वीशन्ते एअन्ते चिह् (१) ।

चेटः । जं भट्टके आणवेदि ॥ वसन्तसेनामुपसृत्य ॥
अज्जए एत्तिके से विहवे (२) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) अधस्ताभीरुको वृद्धशृगालः; परलोकभीरुरेव गर्भ
दासः; अहं राष्ट्रियशालः कस्य विभेलि, वरपुरुषमनुजः,
अरे गर्भदास, चेट, गच्छ त्वं; अथि अपवारको प्रविश्य,
विश्रान्त एकान्ते तिष्ठ ।

(२) यत् भर्ता आज्ञापयति । एतावान् से विभवः ।

नकारः ॥ परिकरं बभूव ॥ तिष्ठ, वनन्तमेणिए, तिष्ठ,
मानदभ्यं (१) ।

तिष्ठः । आः वनाप्रतोव्यावाद्यिव्यदि ॥ इति गले गृह्णाति ॥

नकारः ॥ भवौ पतति ॥ भावे, भट्टके मालीप्रदि
॥ इति लोहं नाटयति ॥ चेतनां कथ्या ॥

गव्यकासं नए पुट्टे संशेष अ घिएण अ,
अञ्ज कञ्जे समुत्पत्ते, जादे मे वैलए कथं ।

॥ विचिन्व ॥ भावः, कले मए उवाए । दिवा बुहलोडेण शिर
दायण संजा । तत, इदं पंजिअ, वनन्तमेणिए मं मालदभ्यं; एवं
दाय ॥ प्रकारं ॥ भावे, सं तुले मए भणिते, सं कथं हने
ए । बहुकालिं समकामनापाणिं कुलेदिं जादे, अकञ्जं
कालेभिः एवं एदं अंजीकातीवेदुं मए भणितं (२) ।

(१) तिष्ठ, वनन्तमेणे, तिष्ठ; मारचिव्याभि ।

(२) भावो भट्टकं जारवति ।

गव्यकासं सदा पुट्टासंभेन च घृतेनच,
अथ काथं समुत्पत्ते, जातेमे वैरिकाः कथं ।

भवत्, कथोमया उपायः । इत्ता हृदप्रयत्नानेन शिरया
कालंजा । तदेतं प्रैय, वनन्तमेणां मारचिव्याभिः एवं तावत् ।
भाव, चत्तं सदा भणितः, तत्कथमहं हृदयैः पत्रमुद
यस्यैः कुलेभ्यः, प्रकारं करेणि? एतमेतद्विचारयितुं
नया भणितं ।

विटः । किं कुलेनोपदिष्टेन, शीलमेवात्र कारणं;

भवन्ति सुतरां स्त्रीताः सुचेने कण्टकिद्रुमाः ।

शकारः । भावे, एषा तव अग्नादो लज्जाअदि; ए नं
अंगीकलेदि । ता गह्व; थावल्लअ चेडे मए पिष्टिदे गदेवि;
एशे पलादअ गह्वदि । ता तं गेह्विअ, आअच्छदु भावे (१) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥

अस्मात्समचं हि वसन्तसेना शौण्डीर्यभावान्न भजेत मूर्खः;
तस्मात्करोत्येष विविक्तमस्या; विविक्तविश्रम्भरसोहि कामः ।

॥ प्रकाशं ॥ एवं भवतु; गह्वानि ।

वसं ॥ पटान्ते गृहीत्वा ॥ एं भणामि, शरणागदस्मि (२) ।

विटः । वसन्तसेने, न भेतव्यं, न भेतव्यं । काणेलीमातः;
वसन्तसेना तव हस्ते न्यासः ।

शकारः । एवं मम हस्ते एषा णाशेण तिष्ठतु (३) ।

विटः । सत्यं ।

(१) एषा तवाग्रतो लज्जते; न मामङ्गीकरोति । तद्गच्छ;
स्त्रावरक चेटः मया ताडितः गतोऽपि; एष प्रपलाय्य गच्छति ।
तस्मात्तं गृहीत्वा, आगच्छतु भावः ।

(२) ननु भणामि, शरणागतास्मि ।

(३) एवं मम हस्ते एषा न्यासेन तिष्ठतु ।

शकारः । मर्चं (१) ।

विटः ॥ किञ्चिद्भ्रता ॥ अथवा मधि गते, नृशमोहन्या
देनां; तदपवारितशरीरः पश्यामि तापदस्य चिकीर्षितं
॥ इत्येकार्गो स्थितः ॥

शकारः । भोदु, माच्छिशं । अथवा; कवडकावडिके एगे
वस्त्रेण बुद्धसोडे, कदापि श्रावालिदशलीने नडिअ, मिआले
भविअ, उनुमुलिं कनेदि । ता, एदसा वञ्चनाणिमित्तं एवं
दाव करदस्यं ॥ कुसुमावचथं सुखेनात्मानं मंडयति ॥
वाग्, वाग्, वशंतरेणि एहि (२) ।

विटः । अये, कामी संदत्तः; दन निर्दत्तोऽस्मि ॥ गच्छामीति
निष्क्रान्तः ॥

शकारः । सवणं अदेमि, पिअसवदेमि, पडेनि जीरेण भवेदृणेण,
तथाविमं एच्छनि, गुद्धदन्ति, किंशिवत्रं कष्टमथा मणुष्याः (३) ।

(१) मर्चं ।

(२) भवतु, मारयिष्यामि । अथवा; कपटकापटिक
एष आह्वयः वृक्षशृंगालः; कदापि अपवारितशरीरोगत्वा,
शृंगालोभत्वा, कपटं करोति; तदेतस्य वञ्चनानिमित्तं एवं
तावत् करिष्यामि । हे वाने, हे वाने, वसन्तसेने, वसन्तसेने,
एहि ।

(३) सुवर्णं ददामि, प्रियं वदामि, पतामि जीरेण भवेदृणेन,
तथापि सां नेश्चमि, गुद्धदन्ति, किं सेवकं कष्टमयामनुष्याः ।

वसं। को एत्य सन्देहा ॥ अवनतमुखी खलचरितमित्यादि
श्लोकद्वयं पठति ॥

खलचरितनिकृष्टजातदोषः, कथमिह मां परिलोभसे धनेन;
सुचरितचरितं विभुद्भुदेहं, न हि कमलं मधुपाः परित्यजन्ति।

यत्नेन सेवितव्यः पुरुषः कुलशीलवान् दरिद्रोऽपि,

शोभा हि पणस्त्रीणां सदृशजनसमाश्रयः कामः।

अविश्र।

सहकारपादवं सेविश्र, पलाशपादवं अंगीकरदूसां (१)।

शकारः। दाश्री पधीए। दलिद् चारुदत्ताके सहकार
पादवे कडे, हगे उण पडाशे भणिते, किंशुकोवि ए कडे। एवं
तुमं मे गालिं देन्ती, अज्जवि तं जेव्व चारुदत्ताकं शुम
लेशि (२)।

वसं। हिश्रअगदो जेव्व किन्ति न सुमरीअदि (३)।

(१) कोऽत्र सन्देहः। अपिच। सहकारपादपं सेवित्वा,
न पलाशपादपमङ्गीकरिष्यामि।

(२) दास्याः पुत्रि! दरिद्रञ्चारुदत्तकः सहकारपादपः
हृतः, अहं पुनः पलाशोभणितः, किंशुकोऽपि न हृतः। एवं तं
मह्यं गालीं ददती, अद्यापि तमेव चारुदत्तकं स्मरामि।

(३) हृदयगतएव किमिति न स्मर्यते।

शकारः । अज्जि दे हिअअगदं, तुमं समं जेव्व, मोउमि ।
 ता दल्लिह्मत्तवाअअमणुअकामुकिणि, चिठ्ठ, चिठ्ठ (१) ।
 वसं । भण, भण पुणेवि, मलाहणिआइं एदाइं अक्का
 राइं (२) ।

शकारः । पडित्ताअदु, दाणीएपुत्ते, दल्लिह्चारुदत्ताके
 तुमं (३) ।

वसं । परित्ताअदि जदि सं पेक्खदि (४) ।

शकारः । किं मे शक्के, वालिपुत्ते, महेन्द्रे,
 लंभापुत्ते, कालणेमी, सुवन्धु,
 रद्वेएआ दोणपुत्ते, जडाउ,
 चाणक्के वा, धुन्धुमारं, तिमंझु? (५)

(१) अद्यापि ते हृदयगतं, त्वां नमस्कृत्य, मोटयामि ।
 तद्दुरिद्रमार्यवाहकमनुययासुकि, तिष्ठ, तिष्ठ ।

(२) भण, भण पुनरपि, ज्ञावनीयानि अचराणि ।

(३) परिचायतां दास्याः पुत्रः चारुदत्तकः त्वां ।

(४) परिचायते यदि मां प्रेक्षते ।

(५) किं मे शक्ते, वालिपुत्रे, महेन्द्रे,

रक्षापुत्रः, कालनेमिः, सुवन्धुः,

रद्वेरात्मा, दोणपुत्रे, जटायुः,

चाणक्यो, वा धुन्धुमारः, तिमंजुः ।

अथवा । एदेवि दे ण लक्खन्ति ।

चाणक्येण जघा शीदा मालिदा मालिघे युगे,

एवं दे मोडइष्णामि, जडाउविअ दोवदिं (१) ।

॥ इति ताडयितुमुद्यतः ॥

वसं । हा अत्ते क्वहिं सि ! हा अज्ज चारुदत्त ! एसो जणे
असंपुणमणोरधोजेव्व विवज्जदि । ता उद्धं अक्कंदइस्सं ?
अथवा, वसन्तसेणा उद्धे अक्कंददिन्ति लज्जणीअं । क्खु, एदं ;
एसो अज्ज चालुदत्तस्स (२) ।

शकारः । अज्जवि, गर्भदाशी, तस्स जेव्व पावस्स णासं
गेह्दि ॥ इति कंठे पीडयन् ॥ शुभल, गर्भदाशि, शुभल (३) ।

वसं । एसो अज्ज चालुदत्तस्स (४) ।

(१) अथवा एतेऽपि ते त्वां न रचन्ति ।

चाणक्येन यथा सीता, मारिता भारते युगे,
एवं त्वां मोटयिष्यामि, जटायुरिव द्रौपदी ।

(२) हा मातः कुत्रासि ! हा आर्य्य चारुदत्त ! एष
जनः असम्पूर्णमनोरथ एव विपद्यते । तद्दूर्द्धमाक्रन्दिष्यामि ;
अथवा, वसन्तसेना ऊर्द्धमाक्रन्दतीति लज्जनीयं ; खलितत्,
नमः आर्य्यचारुदत्तस्य ।

(३) अद्यापि, गर्भदासी, तस्यैव पापस्य नाम शृण्वति ।
स्मर, गर्भदासि, स्मर ।

(४) नम आर्य्य चारुदत्तस्य ।

प्रकारः । मल, गर्भदाशि, मल (१) ॥ नाथेन कंठे
निपीडयन् सारयति । वसन्तसेना मूर्च्छिता पतति निश्चिंष्टा ॥

गकारः ॥ चर्ह्यं ॥

एदं दोषकलंडिअं, अविणअस्सावाअभूदं खलं,
लत्तं तस्स किलागतस्स रमणे कात्तागदं आअदं ।
किं एगे समुदाहरामि णिअअं वाहणं लत्तणं,
खीणाअेवि मल्ले इअं च सुमत्ता, शीदा जधा भालदे ।
इअत्तं मम एअमिअि, गणिआ लोणेण मे मालिदा;
सुणे पुष्पकलंड केत्ति मरुसा पाणेण उत्ताशिदा ।
सेवावच्चिदभादुके मम पिदा मादेव सा दोप्पदी,
जेगे पेवत्तिदि एअदिअं व्यवसिदं पुत्ताए अरत्तणं (२) ॥

(१) म्रियतां, गर्भदाशि, म्रियतां ।

(२) एतां दोषकरणिकासविनयस्यावासभूतां खलां,
रतां तस्य किलागतस्य रमणे कात्तागतामागतां;
किमेष समुदाहरामि निजकं वाह्यैः शूरत्वं,
निश्चानेऽपि म्रियते इत्यञ्ज सुभृता, सीता यथा भारते ।
इअत्तं सां नेअमीति, गणिका रोषेण मे मारिता;
अन्ये पुष्पकराण्डके इति मरुसा पाणेन उत्तासिता ।
सेवावच्चित्तभादुके मम पिता मातेव सा द्रौपदी,
यत्नाः पश्यति नेह्यं व्यवसितं पुत्रस्य शूरत्वं ।

भोदुः संपदं वृद्धखोडे आगमिष्यदिति; ता श्रीशलिञ्च
चिष्ठामि ॥ तथा करोति (१) ॥ प्रविश्य चेटेन सह ॥

विटः । अनुनीतामया स्थावरकञ्चटः । तथावत्काणेली
मातरं पश्यामि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ अथे, मार्गएव
पादयोर्निपतितः । अनेन च पतता स्त्री व्यापादिता । भोः
पाप ! किमिदमकार्यमनुष्ठितं त्वया । तवापि पापिनः पतनात्
स्त्रीवधदर्शनेनातीव पातितावयं । अनिमित्तमेतत्, चत्सत्वं
वसन्तसेना प्रति शंकितं मे मनः, सर्वथा देवताः खस्ति कारि
यन्ति ॥ शकारमुपसृत्य ॥ काणेलीमातः, एवं मया अनुनीतः
स्थावरकञ्चटः ।

शकारः । भावे शाअदं दे; पुत्रका यावलक चेडा
तवापि शाअदं (२) ।

चेटः । अधइं ? (३)

विटः । मदीयं न्यासमुपनय ।

शकारः । कीदृशेण्ये ! (४)

(१) भवतु; सांप्रतं वृद्धघृणालः आगमिष्यतीति; ततः
अपसृत्य तिष्ठामि ।

(२) स्वागतं ते; पुत्रक, स्थावरक तवापि स्वागतं ।

(३) अथ किं ?

(४) कीदृशेण्ये ।

विटः । वमन्तमेवा ।

शकारः । गता (१) ।

विटः । का ।

शकारः । भावश्च जीव्य पिष्टदो (२) ।

विटः ॥ सवितर्कं ॥ न गता या खल्वनया दिशा ।

शकारः । तुमं कदनाए दिशाए गडे ? (३) ।

विटः । पूर्ववा दिशा ।

शकारः । नापि दक्षिणाए गडा (४) ।

विटः । अहं दक्षिणया ।

शकारः । नापि उत्तराए (५) ।

विटः । अत्याकुलं कथयमि; न प्रहृद्यति मे अन्तरात्मा,
तत्कथं ।

शकारः । मयामि भावश्च जीवं अक्षणकैलकैहिं पादेहिं

ता संटावेहिं द्विद्यं, एवा मए सान्निदा (६) ।

(१) गता ।

(२) भावश्चैव प्रष्टतः ।

(३) त्वं कतनया दिशा गतः ?

(४) नापि दक्षिणया गता ।

(५) नापि उत्तरया ।

(६) मयामि भावश्च जीवं आत्मनः कृताभ्यां पादाभ्यां,
ततः संटापय इदं, एवा मया सान्निदा ।

विटः ॥ सविषादं ॥ सत्यं, लया व्यापादिता?

शकारः । जइ मम वअणे ण पत्तिआअग्नि, ता पेह पठमं
लट्टिअग्निआलसंखाणाह शूलत्तणं (१) ॥ इति दर्शयति ॥

विटः । हा हतोऽस्मि मन्दभाग्यः ! ॥ इति मूर्च्छितः पतति ॥

शकारः । ही, ही, उवलदे भावे (२) ।

चेटः । शमश्शशदु, शमश्शशदु, भावे । अविआलिअं पव
हणं आणंतेण जेव्व मए पठमं मालिदा (३) ।

विटः ॥ समाश्रय्य सकरणं ॥ हा वसन्तसेने ।

दाक्षिण्योदकवाहिनी विगलिता याता स्वदेशं रति

हाहालंकृतभूषणे सुवदने क्रीडारसोद्भासिनि ।

हा सौजन्यनदि प्रहासपुलिने । हा मादृशामाश्रये ।

हा, हा ! नश्यति मन्मथस्य विपणिः सौभाग्यपण्याकरः ।

॥ सास्त्रं कष्टं ॥

किन्तु, नाम, भवेत्कार्यमिदं येन लया कृतं ।

अपापा पापकल्पेन नगरश्रीर्भिपातिता ।

(१) यदि मम वचनेन प्रत्ययसे, तत्प्रश्य प्रथमं राष्ट्रिय
श्यालसंस्थानस्य शूलत्वं ।

(२) ही, ही, उपरतोभावः ।

(३) समाश्रयितु, समाश्रयितु, भावः । अविचारितं प्रव
हणमानयता एव मया प्रथमं मारिता ।

॥ स्वगतं ॥ अथैकदाचिदयं पाप इदमकार्यं मयि संकाम
येत् । भवति नो गहामि ॥ इति परिक्लामति ॥

शकारः ॥ उपगन्व्य धारयति ॥

विटः । पाप, मामायात्तीः । अलं त्वया; गहाम्यहं ।

शकारः । अतो, वमन्तमैणिअं मअं जेव्व मालिअ, मं
दूगिअ, कहिं पत्ताअग्नि; शव्वदं देदिजे खगे अणाधे पाविदे (१) ।

विटः । अयध्वसोऽमि ।

शकारः । अत्ये मइं देमि सुवणअं दे; कहावणं देमि शवेडिअं दे;
एजे दुग्गहाणं पलकमे मे, मामाणए भोदु मणुष्साअणं (२) ।

विटः । धिक् तवेवात्सु ।

चेटः । अतं पावं (३) ।

शकारः ॥ हसति ॥

विटः । अप्रीतिर्भवतु, विमुच्यतां हि हामो;
धिक् प्रीतिं परिभवकारिकामनाख्यां
माभृच त्वयि मम संगतं कदाचि
दाक्खिअं धनुरिव निर्गुणं त्यजामि ।

(१) अरे, वमन्तमैनां स्वयमेव मारयित्वा, मां दूषयित्वा,
कुत्र पलायसे; मां प्रतसीदतोऽहं अनाथः प्राप्तः ।

(२) अथैकदा ददामि सुवर्णं ते, कहावणं ददामि सवेष्टिकं ते;
एष दुग्गह्यानां फलकमो मे, नामान्यकां भवतु मनुयकाणां ।

(३) अतं पापं ।

शकारः । भावे, प्रसीद, प्रसीद; एहि, एलिणीए पवि
शिअ कीलन्ह (१) ।

विटः । अपतितमपि तावत्सेवमानं भवन्तं,
पतितमिव जनोऽयं मन्यते मामनार्थ्यं ।
कथमहमनुयायां त्वां, हतस्त्रीकमेनं,
पुनरपि नगरश्रीशङ्किताङ्गाच्चिदृष्टं ।

॥ सकरुणं ॥ वसन्तसेने !

अन्यस्यामपि जातौ मा वैश्याभूस्त्वं हि सुन्दरि,
चारित्यगुणसंपन्ने जायेथा विमले कुले ।

शकारः । मम केरके पुष्पकरण्डकजिणुज्जाणे वशन्तसे
णिअं मालिअ, कहिं पलाअशि? एहि, मम आवुत्तस्स अग्गदो
ववहाले देहि (२) ॥ इति धारयति ॥

विटः । आं, तिष्ठ जात्स ॥ इति खड्गमाकर्षति ॥

शकारः ॥ सभयमपहृत्य ॥ किं रे भीदेशि, ता गह्व (३) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥ न युक्तमवस्थातुं । भवतु, यत्रार्थ्यशर्विलक
चंदनकप्रभृतयः संति, तत्र गह्वामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) भाव, प्रसीद, प्रसीद; एहि, सरस्यां प्रविश्य कीलावः ।

(२) मदीयपुष्पकरण्डकजीर्णान्यानेवसन्तसेनां भारचित्वा,
कुत्र पलायसे? एहि, मम आवुत्तस्याग्रतोव्यवहारं देहि ।

(३) किं रे भीतोऽसि तद्गच्छ ।

शकारः । पिथणं गच्छ । अले यावलक पुस्तकाः कीलिधे
मए कडेः (१)

चेटः । भट्टके महंते अकाज्जे कडे (२) ।

शकारः । अले चेडे, किं भणामि, अकाज्जे कडेत्ति? भोदु
एवं दाव ॥ नानाभरणान्यवताय्ये ॥ गेरु एदं अलंकारअं;
मए ताव दिण्णे, जेत्तिके वेले अलंकरेणि, तत्तिकं वलं मम
अणंतव (३) ।

चेटः । भट्टके, जेव्व एदे शोहंति, किं मम एदेहिं (४) ।

शकारः । ता गच्छ; एदादं गाणादं गेलिअ, मम कल
आए यामादवालागपडाकियाए चिठ्ठ; जाव हगे आ
अकामि (५) ।

(१) निधनं गच्छ । अरे न्यावरक पुत्रक, कीदृशं मया कृतं?

(२) भट्टक, महदकार्यं कृतं ।

(३) अरे चेट, किं भणामि, अकार्यं कृतमिति? भवतु, एवं
तावत् । गृहार्णममलङ्कारं, मया तावदन्तं, यावत्यां वेलायां
अलंकरेणि, तावतीं वेलां त्वमात्मानमलङ्कृतम् ।

(४) भट्टके, एव एते शोभन्ते, किं मम एतैः?

(५) तदा गच्छ, एतान् वृषभान् गृहीत्वा, पदीयायां
यामादवालागपटाकियायां तिष्ठ, यावद्दृश्यामि ।

चेटः । जं भट्टके आणवेदि (१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

शकारः । अत्तपलित्ताणे भावे गदे अदंशणं; चेडेवि
पाशादवालगापडोलिआए णिअलपूलिअं कदुअ थावइत्सां ।
एवं मंते लख्खिदे भोदि । ता गच्छामि; अधवा, पेहामि दाव
एदं किं एपा मत्ता; आदु पुणेवि मालदशं ॥ अवलोक्य ॥
कधं सुमत्ता । भोदु; एदिणा पावालेण पच्छादेमि णं । अधवा,
णामंकिदे एणे, ता केवि अज्जपुत्तिशे पच्चहिज्जाणेदि । भोदु;
एदिणा वादालीपुत्तिदेण ग्गुक्खपणपुडेण पच्छादेमि ॥ तथा
एत्ता, विचिन्त्य ॥ भोदु; एवं दाव, संपदं अधिअलणं गच्छिअ
ववहालं लिहावेमि । जहा अत्यश कालणाए शठ्ठवाह
चालुदत्ताकेण मम केलकं पुष्ककलंडकं जिणुज्जाणं पवेशिअ,
वसन्तणेणिया वावादिदेत्ति । चालुदत्तविणाशाय कलेमि
कवडं एव । एअलि ए विणुद्धाए पणुघादं व दालुणं । भोदु,
गच्छामि ॥ इति निष्क्रम्य दृष्ट्वा सभयं ॥ अविदमादिके ।
जेण जेण गच्छामि मग्गेण, तेणज्जेव एणे दुट्टशमणके गहिद
कशाओदकं चीवलं गेल्लिअ आअच्छदि; एणे मए णमि ह्खिअ
वाहिदे कदवले कआवि मं पेक्खिअ, एदेण मालिदत्ति पआ
सइत्सदि; ता कधं गच्छामि ॥ अवलोक्य ॥ भोदु; एदं अइ

(१) यद्भट्टकआज्ञापयति ।

पडिदं पागालसुंडं उन्नधिअ गच्छामि ।

एगेद्धि तुलिदे लंका एअलीए गणअ गच्छन्ते,

भूमोए पाआले हणूमणिहले विअ महेन्दे (१) ।

॥ इतिनिष्क्रान्तः ॥

(१) आत्मपरिचाणं भावो गतः अदर्शनं; चेदमपि प्रामाद
 वालाग्रप्रतोलिकाया निगडपरितं कृत्वा स्यापयिष्यामि ।
 एवं मन्तारचितो भवति । तद्गच्छामि; अथवा, पश्यामि
 तावदेनां किमेपा मृता अथवा पुनरपि मारयिष्यामि । कथं,
 मृच्छता । भवतु; एतेन आवरणेण प्रच्छादयाम्येनां; अथवा ।
 नामाङ्कितेषु; तत्कोऽपि आर्य्यपुरुषः प्रत्यभिज्ञास्यति ।
 भवतु; एतेन वातालीपुञ्जितेन गुच्छपर्णपुटेन प्रच्छादयामि ।
 भवतु; एवं तावत् सांप्रतं अधिकरणं गत्वा व्यवहारं लेख
 यामि, यथा अर्थस्य कारणाय सार्थवाचकचारुदत्तकेन
 मदीयं पुष्यकरणदकं जीर्णायानं प्रविश्य वमन्तसेना व्यापादि
 तैति । चारुदत्तविनाशाय करामि कपटं नवं नगर्ख्या विगु
 द्वायां पगुघातमिव दारुणं । अविदमादिकै! येन येन
 गच्छामि मार्गेण, तेनैव एष दुष्टग्रनणको गृहीतकपायोदकं
 दीवरं गृहीत्वा आगच्छति; एष मया नमि क्त्वा वाहितः
 इतवेरः कदापि नां प्रेक्ष्य, एतेन मारितेति प्रकाशयिष्यति;

प्रविश्य पटाक्षेपेण संवाहकोभिर्नुः । पच्छादिदे एषे मए
 चीवलखण्डे, किं णु ऊ शाहाए शुक्खावदशं । इध वाणला
 विलुप्पन्ति । किं णु ऊ भूसीए धूलीदोशे होदि; ता कहिं
 पशारिअ शुक्खाविशं ॥ दृष्ट्वा ॥ भोदु, इध वादालीपुञ्जिदे
 शुक्खवत्तसंचए पशालइस्सं ॥ तथा कत्वा एमोवुद्धशं ॥ इत्यु
 पविशति ॥ भोदु, धम्मकखलाइं उदाहलामि ॥ पञ्चज्जणज्जेण
 सालिदे इत्यादिपूर्वोक्तं पठति ॥ अधवा, अलं मम एदेण
 शग्गेण, जाव ताए बुद्धोवाशिआए पचुवकालं ण कलेमि,
 जाए दिशाणं सुवणकाणं कदे जूदिअलेहिं णिक्किदे, तदो
 पज्जहि ताए कीदं विअ अत्ताएअं अवगहामि ॥ दृष्ट्वा ॥ किं
 णु ऊ पणोदले समूशशदि? अधवा,

वादोदवेण तत्ता, चीवलतोएण निमिदापत्ता,

एदे विहिणपत्ता मणे पत्ताविअ फुरन्ति (१) ।

वसं ॥ संज्ञां लब्धा हसं दर्शयति ॥

तत्कथं गच्छामि । भवतु एतं अर्द्धपतितं प्राकारखण्डमुत्तञ्जं
 गच्छामि ।

एषोऽहं तरितं तुलितः लङ्कानगर्यां गमने गच्छन् ।

भूम्यां पाताले हनूमत्खिखरे इव महेन्द्रः ।

(१) प्रक्षालितमेतन्मया चीवरखण्डं, किं नु खलु शाखायां
 शुष्कं करिष्यामि । इह वानराविलुम्पन्ति । किं नु खलु

भिक्षुः। हा, हा, शुद्धालंकारभूषितं इत्वित्रा हत्ये षिक
मदि! कथं, दुदिए विदत्ये ॥ वज्रविधं निर्वर्ण्य ॥ पञ्चभिआ
णामि विअ एदं हत्वं। अथवा, किं विचारेण? गचं; शे जेव
हत्ये जेण मे अभयं दिमं। भोदु, पेक्खिणं ॥ नाय्येनेद्वाअ
ददा प्रत्यभिजाय च ॥ शा जेव्व बुद्धेयाभिआ (१)।

वनं ॥ पानीयमाकाङ्क्षति ॥

भूष्यां धृतीदीपोभवति; तत्कुत्र प्रसार्यं शुष्कं करिष्यामि ।
भवतु, इह वातालीपुञ्जिते शुष्कपत्रसङ्घे प्रसारयि
ष्यामि। नमोबुद्धाय । भवतु, धर्माचराणि उदाहरामि।
अथवा; अन्तं ममेतेन स्पर्शेण, यावत्तस्यावमन्तमेनायाबुद्धे
पामिकायाः प्रत्युपकारं न करोमि, यथा दशानां सुवर्ण
कानां हते द्यूतकराभ्यां निष्क्रान्तः ततःप्रभृति तथा क्रीतमिवा
त्मानमवगच्छामि। किन्तु मन्तु पर्णादरे ममुच्छमिति? अथवा,
वातातपेन तप्तानि, चोवरतोयेनाद्राणि पत्राणि,
एते विस्तीर्णपत्राः मन्त्ये पत्रादव स्फुरन्ति ।

(१) शुद्धालंकारभूषितः स्वीहसोनिष्क्रामति! कथं;
द्वितीयोऽपि हस्तः। प्रत्यभिजानामि इव एतं हस्तं। अथवा,
हत्वं; मएव हस्तः येन मे अभयं दत्तं। भवतु, पश्यामि। सैव
बुद्धेयापामिका ।

भिक्षुः। कथं उदञ्चमग्नेदि। दूले च दिग्विन्ना। किं
दाणिं एत्य कलदृशं? भोदु, एदं चीवलं से उवरि
गालदृशं (१) ॥ तथा करोति ॥

वसं ॥ संज्ञां लब्धा उत्तिष्ठति। भिक्षुः पटान्तेन वीजयति ॥

वसं। अज्ज, को तुमं? (२)

भिक्षुः। किं मं ण शुमलेदि बुद्धोवाशिन्ना, दशशुवण
णिक्कीदं (३)।

वसं। सुमलेमि ण उण जधा अज्जो भणादि, वरं
अहं उवरदा जेव (४)।

भिक्षुः। बुद्धोवाशिणं किं णेदं (५)।

वसं ॥ सनिर्वेदं ॥ जं सरिसं वेसभावस्स (६)।

(१) कथमुदकं याचते। दूरे च दीर्घिका। किमिदानी
मत्र करिष्यामि? भवतु, एतत् चीवरं अस्याउपरि चालयि
ष्यामि।

(२) आर्य्य, कस्त्वं?

(३) किं मां न स्मरति बुद्धोपासिका, दशसुवर्णनिष्क्रीतं।

(४) स्मरामि न पुनर्यथा आर्य्योभणति, परमहमुपरता
एव।

(५) बुद्धोपासिके किं नेदं।

(६) यत्सदृशं वेसभावस्य।

भिक्षुः । उट्टेउ, उट्टेउ, बुद्धोवाशिआ । एदं पादवसमी
वजादं नदं श्रेलंविअ (१) ॥ इति लता नामयति । वसन्तसेना
वृहीत्वा उत्तिठति ॥

भिक्षुः । एदस्मिं विहाले मम धम्मवहिणिआ चिट्ठदि;
तस्मिं ममस्मिदमणाभवित्त उवाशिआ, गेहं गमिस्सदि ।
ता गेणं गेणं गच्छु बुद्धोवाशिआ ॥ इति परिक्रामतः ॥ दृष्ट्वा ॥
श्रीगलध अज्जा, श्रीगलध; एसा तलुणी इत्थिआ, एसा
भिक्षुत्ति; शुद्धे मम एगे धम्मै; हत्थसंजदसुहसंजदइदिअ
संजदे, गे खु माणुगे, किं कलेदि तस्स लाअउले पललोअ
हत्थे णिच्चले (२) ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

इति मृच्छकटिकायां वसन्तसेनामोठनोनामाष्टमोऽङ्कः ।

(१) उत्तिष्ठत, उत्तिष्ठतु, बुद्धोपासिका । एतां पाद
वसमीपजातां लतामवलम्ब्य ।

(२) एतस्मिन् विहारे मम धर्मभगिनी तिष्ठति; तत्र
समायन्तमनाभूत्वा उपासिका, गेहं गमिष्यति । ततः शनैः
शनैर्गच्छतु बुद्धोपासिका । अपसरत आर्या, अपसरत, एसा
तरुणी स्त्री, एष भिक्षुरिति, शुद्धोमम एषधर्मः; हस्तसंयत
कुसुमसंयतोद्भयसंयतः, म खलु मनुष्यः, किं करोति तस्य राज
कुलं परलोको हस्ते निच्युतइति ।

अथ नवमाङ्कः ।

ततः प्रविशति शोधनकः । शोधनकः । आणत्तन्दि अ
अलणभोदएहिं; अले सोहणआ, ववहालमंडवं गदुअ, अ
णाइं सञ्जीकलेहिति । ता जाव अधिअलणमंडवं सज्जि
गळामि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ एदं अधिअलणमंडवं, ए
पविशामि ॥ प्रविश्य संमार्ज्यासनमाधाय ॥ विविक्तं कारिदं म
अधिअरणमंडवं, विरइदा मए आसणा; ता जाव अधि
लणिआणं उण णिवेदेमि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ कधं, ए
लद्धिअशालेदुदुज्जणमनुश्ये इदोएव्व आअरुद्धि; ता दि
पधं परिहरिअ गमिश्यं (१) ॥ इत्येकान्ते स्थितः ॥ त
प्रविशति उज्जलवेशधारी शकारः ।

(१) आञ्जप्तोऽस्मि अधिकरणभोजकैः; अरे शोधनक, व्यवहा
मण्डपं गत्वा, आसनानि सञ्जीकुरु इति । तत् यावदधिकर
मण्डपं सज्जितुं गच्छामि । इदमधिकरणमण्डपमेषोऽहं प्र
शामि । विविक्तं कारितं मयाधिकरणमण्डपं, विरचितानि
मयासनानि; तत् यावदाधिकरणिकानां निवेदयामि । क
मेषराद्रियश्यालोदुर्जनमनुष्यइतएवागच्छति; तदृष्टिप
परिहृत्य गमिष्यामि ।

शकारः । आदोहं मल्लजलोहिं पाणि एहिं,
 उद्यासे उपवणकानने णिपणे,
 णालोहिं सहजुवदीहिं इत्यिकाहिं,
 गंधव्वेहिं सुविहिद एहिं अंगकेहिं ।

रणेण गंडी खणजूलकेमे, खणेण मे चंचलकुन्तसे वा,
 गणेण सुझे खण उद्धूचूडे, चित्तेविचित्ते हगे लाश्रणाले ।

अविद्य । विप्रगंठिगम्भपविय्येण विद्य कीडएण अत्तलं
 मरुत्तमाणेण, पाविदं मए महदत्तलं; ता कश्श एदं त्तिविण
 चेट्टिअं पालदशं ॥ स्रृत्वा ॥ आं, गुमलिदं, मए दलिदृ चारु
 दत्तश संभावीअदि । भोदु, अधिअलणमंडवं गदुअ, अग्गदी
 ववहानं लिहावदशं, जधा चारुदत्ताकेण वशन्तरेणिआ
 मोडिअ मालिदा; ता जाव अधिअलणमंडवं जेव्वगळामि
 ॥ परिक्कव्यावलोक्य च ॥ एदं तं अधिअलणमंडवं, एत्य पवि
 नासि ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ कधं, आमणादं दिणादं चिट्ट
 दित्ति; दाव आअशंत्ति अधिअरणभोदआ, एदशिं दुव्वच
 त्तने मुद्धत्तअं उपविजिअ पडिवालदसं (१) ॥ तथा खितः ॥

(१) स्नातोऽहं मल्लजलैः पानीचैः; उद्याने उपवनकानने
 णिपणः; नारोभिः सह युवतीभिः स्त्रीभिः, गन्धर्वैः सुविहितैः
 यज्ञैः ।

शोधनकः ॥ अन्यतः परिक्रम्य पुरोद्वहा ॥ एते अधिअर
णिआआअहन्ति। ता जाव उवसप्पामि (१) ॥ इति उपस
र्पति ॥ ततः प्रविशति अष्टिकाचस्थादिपरिवृतआधिकरणिकः ॥

अधि । भो, भो, अष्टिकाचस्थौ ।

तौ । आणवेदु अज्जो (२) ।

अधि । अहो व्यवहारपराधीनतया दुष्करं खलु पर
चित्तग्रहणमाधिकरणिकैः ।

क्षणेन ग्रन्थिः क्षणं जूटकोमे, क्षणेन मे चञ्चलकुण्डलावा,

क्षणेन मुक्ताः क्षणमूर्द्धूचूडा, चित्रविचित्रः अहं राजश्यालः ।

अपिच । विषग्रन्थिगर्द्धाप्रविष्टेनेव कीटकेनान्तरं मार्ग
माणेन, प्राप्तं मया सहदन्तरं; तत्कस्येदं क्षणचेष्टितं पालयि
ष्यामि । आं, स्मृतं, दरिद्रचारुदत्तस्य सम्भाव्यते । भवतु, अधि
करणमण्डपं गत्वा, अग्रतोव्यवहारं लेखयिष्यामि, यथा
चारुदत्तेन वसन्तसेना सीचयित्वा मारिता; तत् यावदधि
करणमण्डपमेव गच्छामि । एतत्तदधिकरणमण्डपमत्र प्रवि
शामि । कथमासनानि दत्तानि तिष्ठन्ति; तावदागच्छन्ति
अधिकरणभोजकाः, एतस्मिन् दूर्वाचलरे मुहूर्त्तमुपविश्य
प्रतिपालयिष्यामि ।

(१) एते अधिकरणिका आगच्छन्ति, तत् यावदुपसर्पामि ।

(२) आज्ञापयतु आर्यः ।

कथं कार्यं नुपचिपन्ति पुन्यान्वायेन दूरीकृतं,
 खान्दोषान् कथयन्ति नाधिकरणे रागाभिभूताः स्वयं,
 तैः पचापरपक्षवर्जितवलेदोपैर्नृपः स्पृश्यते,
 मन्त्रेपादपवादएव सुलभो द्रष्टुर्गुणादूरतः ।

अपि च ।

कथं दोषमुदाहरन्ति कुपितान्यायेन दूरीकृताः,
 खान्दोषान् कथयन्ति नाधिकरणे, सन्तोऽपि नष्टाश्रुवं,
 ये पचापरपक्षदोषमहिताः पापानि संकुर्वन्ते,
 मन्त्रेपादपवादएव सुलभो द्रष्टुर्गुणादूरतः ।

यतः । अधिकरणिकः खलु ।

शास्त्रज्ञः, कपटानुसारकुशलो, वक्ता, न च क्रीधन
 मुञ्चोमित्रपरस्वकेषु, चरिते दृष्टैव दत्तोत्तरः,
 क्रीवान्पालयिता, शंठान्वययिता, धर्म्येऽतिलोभान्वितो,
 द्वाभावे परतत्त्ववद्बुद्धयो, राज्ञश्च कोपापहः ।

त्रैष्टिकायस्यै । अज्जस्रं वि णाम गुणेदोसन्ति बुचदि जह
 एवं, ता चन्दान्तेएवि अंधआरोत्ति बुचदि (१) ।

अधि । भद्रं क्रीधनकः, अधिकरणमण्डपस्य मार्ग
 मादेगच ।

(१) आर्यस्यापि नाम गुणे दोषइति उच्यते यद्येवं, तदा
 यत्रालोकेऽपि अन्वकारइति उच्यते ।

शोधनकाः । एदु, एदु, अधिअलणभोइज्जो एदु (१) ।

॥ इति परिक्रामन्ति ॥

शोधनकः । एदं अधिअलणमण्डवं, ता पविसन्तु अधिअलणभोइआ ॥ सर्व्वे च प्रविशन्ति ॥ (२) ।

अधि । भद्र शोधनक, वहिर्निःक्रम्य, ज्ञायतां, कः कः कार्ख्यार्याति ।

शोधनकः । जं अज्जोआणवेदि ॥ इति निष्क्रम्य ॥ अज्जा अधिअलणिआभणन्ति, कोको इध कज्जत्थीति (३) ।

शकारः ॥ सहर्षं ॥ उवत्थिए अधिअलणिए ॥ साटोपं परिक्रम्य ॥ हगे, वलपुलिशमणुशे वासुदेवे लट्ठिअशिआले लाअशाले कज्जत्थी (४) ।

शोधनकः ॥ समभ्रमं ॥ हीमादिके, पठमं जेव्व लट्ठिअशाले कज्जत्थी । भोदु, अज्ज, मुज्जत्तं चिट्ठ, दाव अधिअलणिए

(१) एतु, एतु, अधिकरणभोजकएतु ।

(२) एतत् अधिकरणमण्डपं, तत्रविशन्तु अधिकरणभोजकाः ।

(३) यदार्य्यं आज्ञापयति । आर्य्या अधिक्करणिकाभणन्ति, कः कइह कार्ख्यार्याति ।

(४) उपस्थिताअधिकरणिकाः । अह, वरपुरुषमनुयः वासुदेवः राष्ट्रियश्यालः राजश्यालः कार्ख्यार्या ।

द्वानं निवेदंभि ॥ उपगन्व ॥ अज्जा, एसा क्खुण्ठिअशाले
कवत्तां ववशालमुवत्थिदा (१) ।

अधि । कथं, प्रथममेव राष्ट्रियस्यालः कार्यार्थी । यथा
सुख्यो दथे उपरागो महापुरुषनिपातमेव कथयति । शोधनक,
द्यालुणेनाद्य व्यवहारेण भवितव्यं; भद्र, निष्कस्योच्यतां गच्छाद्य
न दृश्यते तव व्यवहारइति ॥

शोधनकः । अं अज्जा आणवेदित्ति (२) ॥ निष्कस्य शकार
मुपगन्व ॥ अज्ज, अधिअरणिआभणंति । अज्ज गच्छ, ए दीगदि
तव ववशाले (३) ।

शकारः ॥ समोदधं ॥ किं, ए दीगदि सम ववशाले? जद्द
ए दीगदि, तदा आउत्तं नाआणं पालअं वहिणीवदिं विण
विअ, वरिणिअं अत्तिकं च विणविअ, एदं अधिअरणिअं
फेनिअ, एत्थ अणं अधिअल्लणिअं गवदइणं (४) ॥ इति गन्तु
मिच्छति ॥

(१) इत्त प्रथममेव राजस्यालः कार्यार्थी । भवतु; आर्य्य,
सुखं च तिष्ठ, तावत् अधिकरणिकानां निवेदयामि । आर्य्या
एष खलु राष्ट्रियस्यालः कार्यार्थी व्यवहारमुपस्थितः ।

(२) यदा र्य्यं आज्ञापयति ।

(३) आर्य्यं, अधिकरणिकाभणन्ति, । अद्य गच्छ, न
दृश्यते तव व्यवहारः ।

(४) किं, न दृश्यते सम व्यवहारः? यदि न दृश्यते,

शोधनकः । अज्ज, लट्टिअशालअ, मुज्जत्तअं चिट्ठ, दाव
अधिअरणिआणं णिवेदेमि ॥ आधिकरणिक्कावुपगम्य ॥ एणे
लट्टिअशाले कुविदे भणादि (१) ॥ इति तदुक्तं भणति ॥

आधि । सर्वमस्य मूर्खस्य संभाव्यते । भद्र, उच्यतां, आगच्छ ;
दृश्यते तव व्यवहारः ।

शोधनकः ॥ शकारमुपगम्य ॥ अज्ज, अधिअरणिआ
भणंति, आअच्छ (२) ।

शकारः । पठसं भणन्ति न दीसदि, संपदं दीशदित्ति, ता
णाम भीद भीदा अधिअलणभेइआ, जेत्तिअं हगे भणिण्णं,
तेत्तिअं पत्तिआवइण्णं, भोदु, पविशामि ॥ प्रविशोपसृत्य ॥
सुण्णहं अह्णाणं तुन्हाणंपि णुहं देमि, न देमि च (३) ।

तदा आवुत्तं राजानं पालकं भगिनीपतिं विज्ञाप्य, भगिनीं
मातरञ्च विज्ञाप्य, एतन्माधिकरणिकं दूरीकृत्यान्यमाधि
करणिकमत्र स्थापयिष्यामि ।

(१) आर्य्य, राष्ट्रियशाल, लुहत्तं तिष्ठ, तावत् आधि
करणिकानां निवेदयामि । एष राष्ट्रियशालः कुपितो भणति ।

(२) आर्य्य, आधिकरणिक्काभणन्ति, आगच्छ ।

(३) प्रथमं भणन्ति न दृश्यते, सान्प्रतं दृश्यते; इति तत्

आधि ॥ न्नगतं ॥ अही स्तिरसंस्कारता व्यवहारार्थिनः
॥ प्रकाशं ॥ उपविश्यतां ।

शकारः । आ; अत्तणकेलका गे भूमौ; ता जहिं मे
रो अदि तहिं उपविशामि ॥ अदिनं प्रति ॥ एष उपविशामि
॥ शयनकं प्रति ॥ सं; एत्य उपविशामि ॥ इति आधिकरणिक
शरुके हसं दत्ता ॥ एष उपविशामि (१) ॥ इति भूमौ
उपविशति ॥

आधि । भवान् कार्यार्थी ।

शकारः । अधर्तः (२)

आधि । तत्कार्यं कथय ।

शकारः । कर्णे कर्त्तं कथयदत्तां । एष उक्ते सप्तकष्य
नापाह कुमे इमे जादे । सा अशशुने नम पिदा, सा आ

नाग भीतभीता अधिकरणभोजका; यावद्दं भणियामि, ताव
त्तत्वेत्यन्तं । भवत्, प्रविशामि । सुमुखं अस्माकं युष्माकमपि
मुखं ददामि, न ददामि च ।

(१) आ; आत्मीया समीपा भूमौ; चत्र सच्चं रोचते तत्रो
पविशामि । एष उपविशामि । ननु अत्रोपविशामि । एष
उपविशामि ।

(२) अयदि?

तादृशं होद्द जामाता, लाअग्निआले हग्गे, ममावि भइणी
वदी राआ (१)।

आधि। सर्व्व जायते।

किं कुलेनोपदिष्टेन, शीलमेवात्र कारणं;

भवन्ति नितरां स्त्रीताविपिने कण्टकिद्रुमाः।

॥ तदुच्यतां कार्य्यं ॥

प्रकारः। एवं भणामि। अवलङ्कादवि ए अ मे किंवि
कलद्रक्षदि; तदो तेण वहिणीवदिणा वरितुष्टेण मे कोल्लिदुं
लक्खिदुं श्वुज्जाणाणं पवले पुप्फकरण्डकजिणुजाणेदिसे; तहिं
च पेक्खिदुं अणुदिअहं, शोशावेदुं शोधवेदुं, पोत्यावेदुं,
लुणावेदुं, गच्छामि। देव्वजाएण पेक्खामि, न पेक्खामि वा,
इत्थिअशलीलं णिवड्ढिदं (२)।

(१) कर्णे कार्य्यं कथयिष्यामि। एतावद्दृष्ट्वाके लज्जकप्रमा
णस्य कुले अहं जातः। राजश्वशुरोमम पिता राजा तातस्य
भवति जामाता; राजश्यालोऽहं, ममापि भगिनीपतीराजा।

(२) एवं भणामि। अपराङ्मुख्यापि न च मे किमपि करिष्यति;
ततस्तेन भगिनीपतिना परितुष्टेन मे ज्ञोडितुं रचितुं सर्व्वोद्या
नानां प्रवरं पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानं दत्तं; तत्र च प्रेक्षितुं
अनुदिवसं शुष्कं कारयितुं, शोधयितुं, पुष्टं कारयितुं, लूनं
कारयितुं, गच्छामि। दैवयोगेन पश्यामि, न पश्यामि वा, स्त्री
शरीरं निपतितं।

अथि। अथ जायते का स्त्री विपत्तिः

प्रकारः ॥ इति अधिव्रतणभोज्याः, किमिति न जानामि तां तादृशीं अथनमण्डनं कंचनशदभूपणित्रं। केनपि कुपुत्रेण अत्यकमदक्षस्य कान्तलादौ प्रपुं पुष्पकरण्डकजीर्णाद्यानं प्रविश्य, वाज्जपाशदलाह्वाने वसन्तमेणा मारिता, न मया (१) ॥ इत्यङ्गोक्तं च नुसनादृजेति ॥

अथि। अतो नगररक्षिणां प्रनादः। शो अष्टिकावस्यौ। न मदेति, व्यवहारपदं त्रयमगमिलिखतां।

कायस्यः। जं अजोथाणवेदि ॥ तथा कृत्वा ॥ अज्ज, लि रिदं (२)।

प्रकारः ॥ अगतं ॥ शीनादिके। उच्यते अत्तेण विअ पाय मपिण्डरकेण, अज्ज मए अत्ता एअ णिणासिदो। भोदु एअं दाव ॥ प्रकारं ॥ अतो अधिव्रतणभोज्याः, णं भणामि, मए जेअ दिहाः किं कोलाहलं कजेध (३) ॥ इति पादेन विमानं प्राञ्चन्ति ॥

(१) अधिव्रतणभोज्याः, किमिति न जानामि तां तादृशीं नगररक्षणं काञ्चनशदभूपणां। केनापि कुपुत्रेण अत्यकमदक्ष, वर्ज्यकारणात्, प्रपुं पुष्पकरण्डकजीर्णाद्यानं प्रविश्य, वाज्जपाशदलाह्वाने वसन्तमेना मारिता, न मया।

(२) अहो अथाज्ञापयति। आर्यं, लिखितं।

(३) विपत्तिः। तारां कुर्वन्नेनेव पायमपिण्डरकेण, अज्ज

आधि । कथं लघा ज्ञातं यथा खल्वर्थनिमित्तं वाङ्मया
शेन व्यापादिता?

प्रकारः । हं हो; एणं शुणपूणाए मोघठाणाए नीवा
लिआए णिसुवणकीहिं आहलणहाणेहिं तक्कमि (१) ।

अष्टिकायस्यौ । जुज्जदिविअ (२) ।

प्रकारः ॥ खगतं ॥ दिट्ठिआ पत्युज्जीविदस्सि, अविदमा
दिके। (३)

अष्टिकाय । भो कं एसो ववहारो अवलं वदि? (४)

आधि । इह हि द्विविधो व्यवहारः ।

अष्टिकाय । केरिसौ? (५)

आधि । वाक्यानुसारेण, अर्थानुसारेण च । यस्मावद्वा

मया आत्मा एव निर्नाशितः । भवत्वैवं तावत् । अहो अधिक
रणभोजका, ननु भणामि, मया एव दृष्टा, किं कोलाहलं
कुरुत ।

(१) हं हो; नूनं मोघस्यानया श्रीवालिकया निःसुवर्ण
कैराभरणस्थानैः तर्कयामि ।

(२) जुज्जते इव ।

(३) दिट्ठ्या प्रत्युज्जीवितोऽस्मि ।

(४) भो कर्मेषु व्यवहारोऽवलम्बते?

(५) कीदृशौ?

तन्नुकारेण, मन्वन्तर्विजत्सर्विभ्यः । अन्वार्थानुकारेण सवाधि
कारणिकवृद्धिनिष्पाद्यः ।

शोधनकाः । तावन्तमेनाभादरं अवलंबेदिव्यवहारो (१) ।

आधि । एभनिदं, मद् शोधनक, वसन्तमेनामातरमनु
केवमन्नाद्यः ।

शोधनकः ॥ तयेति ॥ निष्कृत्य शणिकासात्रा मह प्रविश्य ॥

एदु, एदु, अज्या (२) ।

अद्वा । मदा मे दारिका मित्तघरं अत्तणजेवण
वत्तुमिदं; एना उण दीघाज भणादि, आअच्छ, आधि
अत्तणिके अद्वावेदि; ता मोक्षपरवजनिव अत्तणअं अव
जत्तानि, शिअअं मे यरहरंदि । अज्ज, आदेमेदि मे अधिअर
एनणवसु मग्गं (३) ।

शोधनकाः । एदु, एदु, अज्या (४) ॥ उभौ परिक्रामतः ॥

(१) तावन्तं वसन्तमेनामातरमवलम्बिते व्यवहारः ।

(२) एदु, एदु, अज्या ।

(३) मदा मे दारिका मित्तघरं आत्तणजेवण अनु
नदिये, एष पुनर्दीर्घावुर्भणति, आअच्छ, आधिकरणिक
अत्तणिके, तन्मोक्षपरवजनिवात्तानसवनच्छानि, इदं मे
जत्तानि । आदिग नद्यं अधिकरणनष्टपद्य सार्थं ।

(४) एदु, एदु, अज्या ।

शोधनकः । एदं अधिअलणमंडवं । एत्य पविशदु
अज्जा (१) ॥ इत्युभौ प्रविशतः ॥

वृद्धा ॥ उपसृत्य ॥ सुहं तुह्वाणं भौदु भावमिस्साणं (२) ।

आधि । भद्रे, स्वागतमास्यतां ॥ वृद्धा तथेत्यपविष्टा ॥

शकारः ॥ सात्तेपं ॥ आगतासि, वृद्धकुट्टणि, आगतासि ? (३)

आधि । अये त्वं किल वसन्तसेनाचामाता ?

वृद्धा । अधइ ? (४)

आधि । अयेदानीं वसन्तसेना क्व गता ?

वृद्धा । मित्तघरअं (५) ।

आधि । किन्नामधेवं तस्या मित्तं ?

वृद्धा ॥ खगतं ॥ हद्धी, हद्धी, अतिलज्जणीयं खलु एदं ।

॥ प्रकाशं ॥ जणस्स पुङ्गणीओअअं अत्थो ए उए आधिअरणि
अस्स (६) ।

(१) एष अधिकरणमण्डपः । अत्र प्रविशन्तार्या ।

(२) सुखं युष्माकं भवतु भावमिश्राणां ।

(३) आगतासि, वृद्धकुट्टनि, आगतासि ?

(४) अयकिं ?

(५) मित्तगृहं ।

(६) अतिलज्जनीयं खलु इदं । जनप्रहनीयोऽयमर्थः न

पुनराधिकरणिकस्य ।

आधि । अथ व्यवहारा, व्यवहारस्त्रां पृच्छति ।

श्रेष्ठिकाय । व्यवहारोपपत्तिरिति, एत्वि दीपो, कथञ्चि (१) ।

श्रेष्ठिका । कथं व्यवहारो जग, एवं, ता सुणंतु अञ्जमिन्ना ।
 भाष्ये, नार्यवाचविणवदत्तस्य एत्तिशो, सागरदत्तस्य तनयः,
 सुगृहीतनामधेयः अञ्जशाब्दतो नाम, श्रेष्ठिचत्तरे पडिव
 सति, तत्र नै दारिका यावनसुखमनुभवति (२) ।

अकारः । नृदं अञ्जिदि? लिहीवंतु एदे अकल्ला, चारु
 दत्तेण भर मन विवादे (३) ।

श्रेष्ठिकाय । चारुदत्तोमिन्निति एत्वि दीपो (४) ।

आधि । व्यवहारोऽयं चारुदत्तमवलम्बते ।

श्रेष्ठिकाय । एवं विप्र (५) ।

(१) व्यवहारः पृच्छति, नास्ति दीपोः, कथञ्च ।

(२) कथं व्यवहारोपपत्तिरिति, तदा प्रपञ्चन्तु आर्यमिश्राः ।
 नार्यवाचविणवदत्तस्य नप्तः, सागरदत्तस्य तनयः,
 सुगृहीतनामधेयः अञ्जशाब्दतो नामः श्रेष्ठिचत्तरे प्रति
 पद्यति, तत्र नै दारिका यावनसुखमनुभवति ।

(३) युतमाच्यै? लिख्यन्तामेताव्यचराणि, चारुदत्तेन
 भर मन विवादे ।

(४) चारुदत्तोमिन्निति नास्ति दीपोः ।

(५) एवं विप्र ।

आधि। धनदत्त, वसन्तसेना आर्य्यचारुदत्तस्य गृहं गतेति
लिख्यतां; व्यवहारस्य प्रथमः पादः। कथमार्य्यचारुदत्तोऽप्य
स्त्राभिराक्षायचित्तव्यः। अथवा व्यवहारस्तमाह्वयति। भद्र
शोधनक, गह्व। आर्य्यचारुदत्तं खैरं असंभ्रान्तमनुद्विष्टं साद
रमाह्वय, प्रस्तावेनाधिकरणिकस्त्रां द्रष्टुमिच्छतीति।

शोधनकः। जं अज्जो आणवेदित्ति ॥ निष्क्रान्तः चारुदत्तेन
बह्व प्रविश्य च ॥ एदु, एदु, अज्जो (१)।

चारु ॥ विचिन्त्य ॥ परिज्ञातस्य मे राज्ञा शीलेन, च कुलेन च,
यत्सत्यमिदमाज्ञानमवस्थासमिश्रं हते।

॥ सवितर्कं खगतं ॥

ज्ञातोऽनु किं स खलु वन्धनविप्रयुक्तो
मार्गं गतः प्रवहणेन मयापनीतः?
चारेक्षणस्य नृपतेः श्रुतिमागतो वा
चेनाहमेवमभियुक्त इव प्रयासि।

अथवा किं विचारितेन। अधिकरणमण्डपमेव गह्वामि।
भद्र शोधनक, अधिकरणस्य मार्गमादेशय।

शोधनकः। एदु, एदु, अज्ज (२) ॥ इति परिक्रामतः ॥

(१) यदार्य्यआज्ञापयति। एतु, एतु, आर्य्यः।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः।

यादौ । ॥ सजहं ॥ तत्किमपरं ।

कथञ्चरं वासति वाचसोऽयमनात्यभृत्यामुज्जराकथयन्ति,
मव्यङ्गनेचं स्फुरति, प्रमत्ता समानिभित्तानि हि खेदयन्ति ।

शोधनकः । एदु, एदु, अज्जो (२) ।

यादौ ॥ खेरनमश्चान्तं परिक्रम्यायतोऽवलोक्य च ॥

जुष्वाद्यन्वितो व्याहृत्तदित्याभिमुखस्तथा;

मधि चादयते वानं चतुर्धोरममंशयं ।

॥ पुनरन्ततोऽवलोक्य ॥ अथे कथमयं मर्षः ।

मधि विनिश्चितदृष्टिर्भिलनीलाञ्जनाभः,

स्फुरितविततजिह्वः, एदुदंष्ट्राचतुष्कः,

अभिपतति मरोषोजिह्विताभातकुचि

भुजगपतिरथं मे मागंसाक्रम्य सुतः ।

अपिचेंदं । सञ्जाति चरणं स्रुषौ न्यस्तं, नचाद्रंनसा मञ्जी;

स्फुरति वचनं, वामोवाङ्गुर्मुञ्जश्च विकम्पते,

दक्षुनिरपरश्चायं तावद्विरौति हि नैकशः,

कथयति महाघोरं, सृत्युं, नचात्र विचारणा ।

मर्षया देवताः स्तस्त्रि जारियन्ति ।

शोधनकः । एदु, एदु, अज्जो, इमं अधिअलणमण्डव

पविमदु अज्जो (२) ।

(१) एदु, एदु, आर्यः ।

(२) एदु, एदु, आर्योऽधिकरणमण्डपं प्रविशत्वार्यः ।

चारु ॥ प्रविश्य समन्तादवलोक्य ॥ अहो अधिकरण
अण्डपस्य परा श्रीः । इह हि ।

चिन्तासक्तनिमग्नमन्त्रिसलिलं, दूतोर्भिर्गङ्गाकुलं,
पर्यन्तस्थितचारनक्रमकरं, नागास्यहिंसाश्रयं,
नानावाशककङ्कपक्षिचिरं काचस्यसर्पास्यदं,
नीतिचुण्टटच्च राजकरणं हिंस्रैः समुद्राचते ।

भवतु ॥ प्रविशन् शिरोघातमभिनीय सवितर्कं ॥ अहह
इदमपरं ।

सव्यं मे स्पन्दते चक्षुर्विरौति वायसस्तथा,
पन्थाः सर्पेण रुद्धोऽयं, स्वस्ति चास्मासु दैवतः ।

तावन्नविशामि ॥ इति प्रविशति ॥

आधि । अयममौ चारुदत्तो, यएषः,
घोणोन्नतं मुखमपाङ्गविशालनेत्रं,
नैतद्विभाजनमकारणदूषणानां;
नागेषु, गीषु, तुरगेषु, तथा नरेषु,
नद्याद्यतिः सुसदृशं विजहाति वृत्तं ।

चारु । भो अधिकृतेभ्यः स्वस्ति । हंहो निचुक्ता अपि कुशलं
भवतां ।

आधि ॥ ससंभ्रमं ॥ स्वागतमार्यस्य, भद्रशोधनक, आर्य
स्वास्त्रनमुपनय ।

श्रीधरः ॥ आसनमुपवीच ॥ परं आसनं एतत् उच्यते
सदु अर्थे (१) ।

आह ॥ उपविशति ॥

नकारः ॥ मद्रोधं ॥ आगदेशि रे इत्यश्राघादश्रा, आग-
देशि? अशोषाएववहाले, अशो घशो ववहाले, जं एअअशाह
इत्यश्राघादुकाह आशेषे हीअदि मगव्यं, भोदु, णं दीअदु(२) ।

आधि । आर्यं चारुदत्त, अलि भवतोऽस्या आर्याया
दुहिचा मद्र प्रसक्तिः प्रणयः प्रीतिर्वा?

आह । चार्याः ।

आधि । अर्याः ॥ इति वनन्तमेनामातरं दर्शयति ॥

आह ॥ उत्थाय ॥ आर्यं, अनिवादये ।

वृत्ता । आह चिरं मे जीव ॥ लघुतं ॥ अशं मे चारु
दत्तः, सुनिश्चितं पशु दारिआए जीवणं (३) ।

आधि । आर्यं, गणिका तव मित्रं?

आह ॥ लज्जां नाटयति ॥

(१) इदमासनमुपविशत्यार्यः ।

(२) आगतोऽपि रे स्त्रीघातक आगतोऽपि? अशो न्यायः
व्यवहारः, अशो घर्षो व्यवहारः, यदेतदन्यस्य स्त्रीघातकस्य
आसनं दीयते मगव्यां, भवतु, ननु दीयतां ।

(३) शान्तिं चिरं मे जीव । अशं मे चारुदत्तः, सुनिश्चितं
पशु दारिकथा जीवनं ।

शकारः । लज्जाए, आदु भीलुदाए वा, चानित्तं अलि ए
णिगूहिदुं, सअं इत्थिअं मालिअ अत्थकालणाए णिगूहिदि,
न तं हि भट्टको (१) ।

अष्टिकाय । अज्ज चारुदत्त, भणाहि; अलं लज्जाए,
ववहारो खु एमो (२) ।

चारु ॥ सलज्जं ॥ भो अधिक्कता, मया कथमीदृशं वक्तव्यं ।
यथा गणिका मम मित्रमिति; अथवा; चौवनमत्रापराध्यति,
न चारित्वं ।

आधि । व्यवहारः सविप्रोयं, त्यज लज्जां हृदि स्थितां;
ब्रूहि सत्यमलं धैर्यं, क्लमत्र न गृह्यते ।

अलं लज्जया, व्यवहारस्त्वां पृच्छति ।

चारु । अधिक्तः, कोन सह मम व्यवहारः ?

शकारः । अले, मए शह ववहालो (३) ।

चारु । तया सह मम व्यवहारः सुदुसहः ।

(१) लज्जया, अथवा भीरुतया वा, चारित्रं अलीकं निगू-
हितं, स्वयं स्त्रीं मारयित्वा अर्थकारणाय निगूहति न तत्
भट्टकः ।

(२) आर्यं चारुदत्त, भण; अलं लज्जया, व्यवहारः
खल्लेषः ।

(३) अरे, मया सह व्यवहारः ।

प्रकारः । नृप इति आघाद आ, तं तादिशि सप्रणम
 दभृपणियं वसंतमेषि अं नाकि अ, संपदं कवडकावडिके भवि अ
 णिगृह्णि (१) ।

चारु । अनं वदुः खल्वमि ।

आधि । आर्यं चारुदत्त, अलमनेन, ब्रूहि, सत्यं अपि
 पणिका तव मित्रं ।

चारु । एवमेवं ।

आधि । आर्यं, वसन्तसेना क ।

चारु । गृहं गता ।

श्रेष्ठिकाय । कथं गता, कदा गता? गच्छन्ती वा केण
 अनुगता? (२)

चारु ॥ स्वगतं ॥ किं प्रकृतं गतेति ब्रवीमि ।

श्रेष्ठिकाय । अज्ज कथेहि (३) ।

चारु । गृहं गता, किलन्यद्रुषीमि ।

प्रकारः । मन कलकं पुष्पकरंडकजिणुजाणं पवेमिअ,

(१) अरे स्त्रीघातक, तौ तादृशीं एतन्नतभृपणां वसन्त
 सेनां आरुधित्वा, मान्यतं कषटकापटिकोभूत्वा निगृह्णि ।

(२) कथं गता, कदा गता? गच्छन्ती वा केन अनुगता?

(३) आर्यं कथय ।

अत्यणिमित्तं वाङ्मपाशवलक्कारेण मालिदा, अए शंपदं
वदसि घलं गदेति (१) ।

चारु । आः असंवद्धप्रलापिन् ।

अभ्युचितोऽसि मलिलैर्नवस्नाहकानां,

चापाग्रपक्षसदृशं भृशमंतराले;

मिथ्यैतदाननमिदं भवतस्तथाहि

हेमन्तपद्ममिव निःप्रभतामुपैति ।

आधि ॥ जनान्तिकं ॥

तुलनं चाद्रिराजस्य, समुद्रस्य च तारणं,

ग्रहणं चानिलस्यैव, चारुदत्तस्य दूषणं ।

॥ प्रकाशं ॥ आर्य्यं चारुदत्तः, स्वल्पैः कथमिदमकार्य्यं
करिष्यति ।

शकारः । किं पक्षवादेण व्यवहारे दोषदि? (२)

आधि । अपेहि मूर्ख ।

वेदार्थान् प्राकृतस्त्वं वदसि, न च ते जिज्ञा निपतिताः

मध्याङ्गे वीक्षसेऽर्कं, न तव सहसा दृष्टिर्विचलिता?

(१) मदीयं पुष्पकरण्डकजोर्णोद्यानं प्रवेश्य, अर्थनिमित्तं
वाङ्मपाशवलात्कारेण मालिदा, अथे साम्प्रतं वदसि गृहं
गतेति ।

(२) किं पक्षपातेन व्यवहारो दृश्यतां?

दीक्षायां पाण्डित्यः क्षिप्रमि, न च ते तच्छ्रेण दक्षतेऽपि ?

चारिव्याचारदत्तं चलयमि न ते देहं हरति भूः ;

आर्यं चारुदत्तः कथमयमकार्यं करिष्यति ।

सत्त्वा समुद्रमुदकोद्भवमात्रशेषं,

दत्तानि येन हि धनान्यनपेक्षितानि,

स श्रेयसां कथमिदैकानिधिर्नहात्मा

पापं करिष्यति धनार्थमवीरजुष्टं ?

शकारः । किं पपत्तवादेण ववहाले दीमदि ? (१)

दृष्ट्वा । हृदाश, जा दाणिं णाणीकदं सुवणमंडअं रत्तिं
क्षारैहिं अवरदत्ति, तस्य कालणादेो चतुससमुद्रमारभूदं
रक्षणवलिं देदि, मो दाणिं अत्यकल्पतत्तसां कारणादेो, इमं
अकळं करोदि ? हा जादे, एहि मे पुत्ति ॥ इति रोदिति ॥ (२)

आधि । आर्यं चारुदत्त, किममो पद्भ्यां गता उत
प्रवहणेनेति ।

चार । ननु मम प्रत्यक्षं न गता, तन्न जाने । किं पद्भ्यां
गता उत प्रवहणेनेति ।

(१) किं पपत्तवादेन ववहारो दृश्यते ।

(२) इतान्, यद्दानीं न्यायोक्तं सुवर्णभाण्डं रात्रौ
क्षारैरपहनमिति, तच्च कारणात् चतुःसमुद्रमारभूतां
रक्षणमनीं ददाति, मद्दानीं अर्थकल्पवर्त्तस्य कारणात्, इदं
नकार्यं करोति ? हा जाते, एहि मे पुचीति ।

प्रविश्य ॥ सामर्थोवीरकः ॥

पादप्रहारपरिभवविमानावद्भ्रूगुरुवैरस्य ।

अनुशोचतइयं कथमपि रत्ती पभाता मे ।

ता जाव अधिअरणमण्डवं उवसय्यामि ॥ प्रवेष्टकेन ॥ सुहं
अज्जमिस्साणं (१) ।

आधि । अथे नगररक्षाधिकृतोवीरकः । वीरकः किमा
गमनप्रयोजनं ?

वीरकः । ही, वंधणभेअणसंभमे अज्जकं अणेसंती,
ओव्वाडिदं पवहणं वच्चदित्ति विचारं करंती अणेसतां, अरे
तुएवि आलोददे मएवि आलोददव्वोत्ति भणंतोजेव्व, चंद
णमहत्तलएण पादेण ताडिदोहि । एदं सुणिअ अज्ज
मिस्सा पसाणं (२) ।

(१) पादप्रहारपरिभवविमानावद्भ्रूगुरुवैरस्य,

अनुशोचतइयं कथमपि रत्तिः प्रभाता मे ।

तद्यावदधिकरणमण्डपमुपसर्पामि । शुभनार्यमिश्राणां ।

(२) ही, विस्मये, बन्धनभेदनसंभवे आर्यकमन्विषयन्,
अपवारितं प्रवहणं ब्रजतीति विचारं कुर्वन् अन्विषयन्, अरे
त्वयापि आलोकितं मयाप्यालोकितव्यमिति भणन्नेव, चन्दन
महत्तरकेण पादेन ताडितोऽसि । एतच्छ्रुत्वा आर्यमिश्राः
प्रसाणं ।

आधि । भद्र, जानीषे कस्यतण्णवहणमिति ।

वीरकः । इत्यस्य अञ्जचारुदत्तस्य, वसन्तमेणा आउढा, पुष्पकरण्डकजिपुञ्जाणं क्रीलिटुं णीअदित्ति पवहणवाहणं कच्चिदं (१) ।

प्रकारः । पुणोवि सुदं अञ्जेहिं (२) ।

आधि । एष सो निर्मलञ्चोत्तोरराज्जणा यस्तते शशी,
जसं कूलावपातेन प्रसन्नं कलुपाचते ।

वीरक, यद्वादिह भवतोत्पाचं द्रव्यालः । यएय अधि करणे चार्थश्चिदिति, तमेवनाह्वय, यत्वा पुष्पकरण्डकोद्यानं, द्रव्यतां, अग्निं तत्र काचिदियन्ना स्त्री न वेति ।

वीरकः । जं अञ्जा आणवेदिं ॥ इति निष्क्रान्तः ॥ प्रविश्य च ॥ गदोक्तिं तदिं, दिष्टं च नए इत्तिआकलेवरं भावदेहिं, धिनुपं (३) ।

श्लोकाव । कथं तुए जाणिटं इत्थिआकलेवरत्ति (४) ।

(१) अञ्जचारुदत्तस्य, वसन्तमेणा आउढा, पुष्पकरण्डकजिपुञ्जाणं क्रीलिटुं नीचते, इति प्रवहणवाचकेन कथितं ।

(२) पुनरपि श्रुतमार्थः ।

(३) यद्वाच्यं प्राज्ञापयति । नतोऽग्निं तत्र, दृष्टञ्च मया स्त्रीकलेवरं भावदेहिं विनुपं ।

(४) कथं तु वा ज्ञातं स्त्रीकलेवरमिति ।

वीरकः । सावसेसेहिं केशहस्तपाणिपादएहिं खवल
क्खिदं मए (१) ।

आधि । अहो धिग्वैषम्यं लोकव्यवहारस्य ।

यथा यथेदं निपुणं विचार्यते, तथा तथा सङ्कटमेव दृश्यते,
अहो सुसन्ना व्यवहारनीतयो मतिस्तु, गौः पङ्कगतेव सीदति ।

चारु ॥ स्वगतं ॥

यद्यैव पुष्यं प्रथमे विकाशे समेत्य पातुं मधुपाः पतन्ति,
एवं मनुष्यस्य विपत्तिकाले छिद्रेष्वनर्थावज्जली भवन्ति ।

आधि । आर्य्य चारुदत्त, सत्यमभिधीयतां ।

चारु । दुष्टात्मा परगुणमत्सरीमनुष्यो

रागान्धः परमिह हन्तुकामबुद्धिः,

किं योयद्वदति, मृषैव जातिदोषा

त्तद्ग्राह्यं भवति, न तद्विचारणीयं ।

अपिच । योऽहं लतां कुसुमितामपि पुष्पहेतो

राक्य नैव कुसुमावचयं करोमि,

सोऽहं कथं भ्रमरपचरुचौ सुदीर्घं

केशे प्रगृह्य रुदतीं प्रमदां जिहन्मि ।

शकारः । हंहो, अधिअलणभोइआ, किं तुम्हे पक्खवादेण

(१) सावशेषैः केशहस्तपाणिपादैरुपलक्षितं ।

ववहालं, पेक्कध, जेष अज्जवि एणे रदासचारुदत्ते आशणे
धासोअदि (१)।

आधि। भद्र भोधनका एवं क्रियतां॥ भोधनः तथा करोति॥

चारु। विचार्यतां, भोअधिष्ठता, विचार्यताम् ॥ इति,
आसनादवतीर्य भूना उपविशति ॥

प्रकारः ॥ स्वगतं, महर्षं नर्त्तित्वा ॥ ही, अणेण मए
कडे पावे अण्ण मत्थके निवडिदे, ता जहिं चालुदत्ताके
उपविशदि तहिं हने उपविशामि ॥ तथा क्त्वा ॥ चारुदत्ता,
पेक्क, पेक्क मं, ता भण, भण, मए साडिदेत्ति (२)।

चारु। भोअधिष्ठता ॥ दुट्टात्मेति पूर्वोक्तं पठति ॥ सनि
दासं स्वगतं ॥

मैत्रेय, भोः किमिदमद्य नसोपघातो !

हा ब्राह्मणि द्विजकुले विमले प्रसृता !

हा रोहसेन नहि पश्यसि मे विपत्तिं !

मित्येव नन्दभि परव्यसनेन गित्यं ।

(१) हंही, अधिकरणभोजकाः; किं वृथं पचपातेन व्यव
हारं, पच्यत, येनाद्यापि एषहताशचारुदत्तआसने धार्यते।

(२) अनेन मया कृतं पापं अन्यन्य नस्तके निपत्तितं, तत्
यत्र चारुदत्तउपविशति तत्राहं उपविशामि। चारुदत्त,
पेक्क, पेक्क मं, तत् भण, भण, मया मारिताइति ।

प्रेषितञ्च यथा तदार्त्तान्वेषणाय मैत्रेयो वसन्तसेनासकाशं,
शकटिकानिमित्तञ्च तस्य प्रदत्तान्यलङ्करणानि प्रत्यर्पयितुं;
तत्कथं चिरचते ॥ ततः प्रविशति गृहीताभरणो विदूषकः ॥

विदू। पेषितोऽस्मि अज्ज चारुदत्तेण वसन्तसेणासकाशं; तहिं
अलङ्करणं गेल्लिअ; जधा अज्ज मित्तेअ, वसन्तसेणाए
वत्सोरोहसेणो अलंकारेण अलंकरिअ, जणलीसआसं पेषितो,
इमस्स आहरणं दादव्वं ए उण गेल्लिदव्वं, ता समयेहित्ति।
ता जाव वसन्तसेणासकाशं जेव्व गळामि ॥ परिक्रान्यावलोक्य
च आकाशे ॥ कथं भाव रेभिलः। भो भाव रेभिल, किंनिमित्तं
तुमं उव्विगो उव्विगो विअ लक्खीअसि ॥ आकर्ण्य ॥ किं
भणसि? पिअवअस्सो चारुदत्तो अधिअरणमण्डवं सहावी
अदित्ति, ता एज्ज अप्पेण कज्जेण होदव्वं ॥ विचिन्त्य ॥ ता
पक्षा वसन्तसेणासकाशं मिस्सं; अधिअरणमण्डवं दाव गमिस्सं
॥ परिक्रान्यावलोक्य च ॥ इदं अधिअरणमण्डवं, ता जाव
पविसामि ॥ प्रविश्य ॥ सुहं अधिअरणभोइआणं; कहिं नम
पिअवअस्सो? (१)

(१) प्रेषितोऽस्ति आर्यचारुदत्तेन वसन्तसेनासकाशं;
तत्रालङ्करणानि गृहीत्वा, यथा आर्यमैत्रेयो, वसन्तसेनाया
वत्सोरोहसेनः अलङ्कारेणालङ्कृत्य, जननीसकाशं प्रेषितः;
अस्त्राभरणं दातव्यं, न पुनर्गृहीतव्यं, तत्समर्पयेति । यावत्

आधि । नन्वेप तिष्ठति ।

विदू । वध्नसा मोत्यि दे (१) ।

पारु । भविव्यति ।

विदू । अत्रि वलेनन्दे (२) ।

पारु । एतदपि भविव्यति ।

विदू । भो वध्नस्य, किं निमित्तं उद्विग्नो उद्विग्नो विश्र
लवलीकमि । कुदो वा महाददो (३) ।

पारु । वध्नस्य ।

मया खलु नृशंसेन परलोकासजानता,

स्त्रीरतिर्त्वात्रिषेण, नैपमेषोऽभिधात्यति ।

वसन्तसेनामकाशमेव गच्छामि । कथं भाव रेभिलः भो, भाव
रेभिलः, किं निमित्तं तमुद्विग्न इव लक्ष्मणे । किं भणमि? प्रियवच
सञ्चारदत्तः अधिकरणमण्डपं शब्दायते, इति; तत् न खलु
अल्पेन कार्येण भवितव्यं । तत्पश्चात् वसन्तसेनासकाशं गमि
ष्यामि, अधिकरणमण्डपं तावत् गमिष्यामि । अवमधिकरण
मण्डपः; तत् यावत् प्रविशामि । सुखं अधिकरणभोजकानां,
सुखं मम प्रियवचसः:

(१) वध्नस्य स्वन्ति ते ।

(२) अपि तेमं ते ।

(३) भो वध्नस्य, किं निमित्तं उद्विग्नः उद्विग्न इव लक्ष्मणे,
कुदो वा आहृतः?

विदू । किं किं?

चारु ॥ कर्णे ॥ एवमेवं ।

विदू । को एवं भणति? (१)

चारु ॥ संज्ञया शकारं दर्शयति ॥ नन्वेव तपस्वी हेतु
भूतः क्षतान्तामां व्याहरति ।

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ एवं, कोस ए भणीअदि गेहं गदत्ति? (२)

चारु । उच्यमानमपि अवस्थादोषान्न गृह्यते ।

विदू । भो भो अज्जा; जेन दाव पुरत्तावणविहारारा
अदेउसतडागकूवजूवेहिं अलङ्घिदा एअरी उज्जअणी, सो अ
णीसीअत्यकलवत्तकारणदो ईदिसं अकज्जं अणुचिट्ठदित्ति?
॥ सज्जोधं ॥ अरे रे काणेलीसुदा, राअसालसंठानणत्रा,
दुसंखणअकिदजणदोसमण्डआ, वडसुवणमण्डिमकडअ!
भण भण मम अग्गदो; जो दाणिं मम पिअवअस्सो कुसुमिदं
माघवीलदं पिआअभिअ कुसुमावचयं ए करेदि, कदावि
आअधत्ताए पल्लवखेज्ज भोदित्ति; सो कधं एरिसं अकज्जं
उहअ लोअविरुद्धं करेदि? चिट्ठ रे कुट्टणित्ता, जाव एदि
णा तव हिअअकुडिलेण दण्डअट्टेण मत्थअं दे सदखण्डं
करेमि (३) ।

(१) कएवं भणति?

(२) एवं, किमर्थं न भण्यते गृहं गतेति ।

(३) भो भो आर्याः; येन तावत् पुरस्थापनविहारा

शकारः ॥ मक्रोधं ॥ सुषंतं सुषंतं अञ्जमिस्सा । चारु
दत्ताकेण गृह नम विवादे, व्यवहारे वा, ता कीम एषे काक
पदशीर्षमन्तकादुद्वटुका मम शिले गदखण्डे कलेदि । मा
दाव ले दासोण उक्तः, दुद्वटुका (१) ।

विदू ॥ दाण्डकाष्ठमुच्यन्व पूर्वांक्तं पठति ॥

शकारः ॥ मक्रोधमुत्थाय ताडयति ॥

विदू ॥ प्रतीपं ताडयति । अन्योन्यं ताडयतः विदूषकस्य
कथादेगादाभरणानि पतन्ति ॥

रामदेवान्मवतलान्कूपयूपैरलाहृता नगरी उज्जयिनी, मः
अनीमः अर्थकालवर्तकारणात् द्रष्टृशमकार्यं अनुतिष्ठतीति?
अरे रे कुसुटापुत्र, राजग्यालक, मंस्थानक, दुःशङ्कन छतजन
दोषभाण्ड, वडसुवर्णसण्डितसर्कटक; भण, भण, नमायतः
यद्दानीं मम प्रियवयस्यः कुसुमितां नाधवीलतामथाद्य
कुसुमावचयं न करोति, आहृतया पल्लवच्छेदोभवतीति,
मकथमोदशमकार्यमुभयलोकविरुद्धं करोति । तिष्ठ रे
कुट्टिगोपुत्र, यावदेतेन तव हृदयकुटिलेन दाण्डकाष्ठेन नस्तर्कं
ते मतलण्डं करोमि ।

(१) मृच्छन्तु मृच्छन्तु आर्यमित्रा; चारुदत्तेन सह मम
विवादे, व्यवहारे वा, किमर्थमेव काकपदशीर्षमस्तकः दुष्ट
वटुकः मम शिरः गतखण्डं करोति । मा तावत्, रे दास्याः
पुत्र, दुष्टवटुक ।

शकारः ॥ तानि गृहीत्वा दृष्ट्वा सयाध्वसं ॥ पेक्खन्तु, पेक्खन्तु
अज्जा; एदे खु ताए तवस्सिए केलका अलङ्कारा ॥ चारुदत्त
मुद्दिश्य ॥ इमस्स अत्यकल्लवत्तस्स कालणाए एशा मालिदा
वावादिदा अ (१) ।

॥ अधिहताः सर्वे अधोमुखाः स्थिताः ॥

चारु ॥ जनान्तिकं ॥

अवमेवंविधे काले दृष्टो भूषणविस्तरः,

अस्माकं भाग्यवैषम्यात्पतितः पातयिष्यति ।

विदू । भो कीश भूदत्यं ए णिवेदीयदि? (२)

चारु । वयस्य ।

दुर्बलं नृपतेश्च चुर्नैतत्तलं निरीचते,

केवलं वदतोऽन्यमस्त्राद्यं मरणं भवेत् ।

आधि । कयं भोः कयं ।

अङ्गारकविरुद्धस्य प्रचीणस्य बृहस्पतेः,

ग्रहोऽयमपरः पार्श्वे धूमकेतुरिवोत्थितः ।

(१) पश्यन्तु, पश्यन्तु आर्याः; एते खलु तस्यास्तपस्विन्या
अलङ्काराः । अस्य अर्थकल्यवर्त्तस्य कारणाय एषा मारिता
व्यापादिता च ।

(२) भोः किमर्थं भूतार्थान् निवेद्यते ।

श्रेष्ठिकाय ॥ विलोप्य वसन्तसेनामातरमुद्दिश्या ॥ अवहिदा
दाव अज्जा, एदं सुवर्णभाण्डं अवलोअदु; सो जेव्व एसो
षवेत्ति (१) ।

वृद्धा ॥ अवलोक्य ॥ सरिसो एसो, एसो ए उण सो (२) ।

शकारः । आ वुद्धकुट्टणि, अक्खीहिं मन्तिदं वाआए
सूक्तिदं (३) ।

वृद्धा । हताज, अपेहि (४) ।

श्रेष्ठिकाय । अप्रमत्तं कथेहि; सो जेव्व एसो ए वेत्ति (५) ।

वृद्धा । अज्ज, सिप्पिकुशत्तया आवंधे दिट्ठिं; ए
उण सो (६) ।

आधि । भद्रे, अपि जानास्येतान्वाभरणानि ।

(१) अवहिता तावदार्या, इदं सुवर्णभाण्डं अवलोक्य
यतु; तदेवेदं नवेत्ति ।

(२) सदृशएव, एव न पुनः सः ।

(३) वृद्धकुट्टिनि, अविभ्यां मन्वितं वाचा सूकितं ।

(४) हताज, अपेहि ।

(५) अप्रमत्तं कथय; सएव एव न वेत्ति ।

(६) आर्य्य, सिप्पिकुशत्तया अववद्भाति दृष्टिं; न
पुनः सः ।

वृद्धा । एं भणामि । एज्ज अणदो; अहवा कदावि, केणावि
शिषिणा घट्टिदा भवे (१) ।

आधि । पश्य अेष्ठिन् ।

वस्वन्तराणि सदृशानि भवन्ति नूनं,
रूपस्य भूषणगुणस्य च द्वात्रिंशत्,
दृष्ट्वा क्रियामनुकरोति हि शिष्यवर्गः
सादृश्यमेव द्रुतहस्ततया च दृष्टं ।

अेष्ठिकाय । अज्ज चारुदत्तस्स केरकाणि एदाणि (२) ।

चारु । न खलु, न खलु ।

अेष्ठिकाय । ता कस्स? (३)

चारु । इहाऽत्रभवत्यादुहितुः ।

अेष्ठिकाय । कधं एदाइं ताए विआअं गदाइं? (४)

चारु । एवं गतानि, आं इदं ।

अेष्ठिकाय । अज्ज चारुदत्त, एत्थ सच्चं वत्तव्वं । पेक्ख,

(१) ननु भणामि । न खलु अन्यतः; अथवा, कदापि
शिषिणा घटितो भवेत् ।

(२) आर्य्यं चारुदत्तीयान्येतानि ।

(३) तदा कस्य?

(४) कथमेतानि तस्यावियोगं गतानि?

येवत, मरणेण मुचं मु लभ्यते, मया लावे ण होइ पावं; मसति
वे वि ककल्ला, ना सचं अल्लिएण गृहेहि (१)।

चान्। आभरणान्याभरणानीति न जाने; किं तस्मद्गृहा
दानीतानीति जाने।

उच्चारः। उच्चारणं प्रवेष्टि अ पठमं लालेहि, कवड्कावडि
आए संपदं णिगृहेहि (२)।

आधि। आर्य्यं चारुदत्त, सत्यमभिधीयतां।

इदानीं सुकुमारेऽस्मिन् निःगच्छं कर्कशाः कशाः,

तव गात्रे पतियन्ति मयास्त्राकं मनोरथैः।

चान्। अपापानां कुले जाते नयि पापं न विद्यते,

यदि सम्भाव्यते पापं, अपापेन च किं मया।

स्वगतं ॥ नच मे वसन्तमेनाविरहितस्य जीवितेन कृत्यं।
प्रकाशं ॥ भोः किं वज्रना?

नया किल नृशंसेन लोकद्वयमजानता,

स्त्रीरतिश्च विनेपेण प्रेपनेपोऽभिधास्यति।

(१) आर्य्यं चारुदत्त, अत्र सत्यं वक्तव्यं। पश्य, पश्य,
सत्येन मुचं मनु लभ्यते सत्यालापे न भवति पातकं, सत्यमिति
हे अचरे, ना सत्यं अलीकेन गृह्ये।

(२) उच्चारणं प्रवेष्टुं प्रथमं मारयति, कपटकापटिकतया
साक्षरं निगृह्यति।

शकारः । वावादिदा; अले तुमपि भण, मए वावादि
देत्ति (१) ।

चारु । लयेवोक्तं ।

शकारः । शृणुध, शृणुध, भट्टालका; एदेण मालिदा ।
एदेण जेव्व शंशए छिणे एदश दलिद चारुदत्ताह शालीले
दण्डे धालीअदु (२) ।

आधि । शोधनक चथाह राद्धियः । भो राजपुरुषा गृह्य
तामयं चारुदत्तः ॥ राजपुरुषा गृह्णन्ति ॥

वृद्धा । प्रसीदन्तु प्रसीदन्तु अज्जमिस्सा; जो दाव चोरेहिं
अवहदस्स ॥ इत्यादि पूर्वोक्तं पठति ॥ ता जदि वावादिदा
मम दारिआ; वावादिदा; जीवदु मे दीहाज्ज । अणंच । अत्थि
पच्चत्थिणं ववहारो; एअ अहं अत्थिणी; ता मुचध एदं (३) ।

(१) व्यापादिता; अरे लमपि भण, मया व्यापादितेति ।

(२) शृणुत, शृणुत, भट्टारका; एतेन मारिता । एतेनैव
संशये च्छिन्ने एतस्य दरिद्रचारुदत्तस्य शरीरे दण्डो
धार्यतां ।

(३) प्रसीदन्तु प्रसीदन्तु आर्यमिश्राः; यस्तावत् चौरै
रपहतस्य । तदा यदि व्यापादिता मम दारिका; व्यापादिता;
जीवतु मे दीर्घायुः । अन्यच्च । अर्थिप्रत्यर्थिनोर्व्यवहारः
नचाहमर्थिनी; तत् मुञ्चतैनं ।

मकारः । अवेहि गर्वदासि; गच्छ; किं तव एदिणा? (१)
 आधि । आर्यं गन्वतां । हे राजपुरुषा निष्क्रामयतेन ।
 वृद्धा । हा जाद, हा पुत्तअ ॥ इति वृद्धीनिष्क्रान्ता ॥ (२)
 मकारः ॥ समतं ॥ कडुं मए एदस्स अत्तणे सलिसं, संपदं
 गहामि (३) ॥ निष्क्रान्तः ॥

आधि । आर्यं चारुदत्त; निर्णये वयं प्रमाणं; श्रेष्ठे तु
 राजा; तथापि जोधनक विज्ञाप्यतां राजा पालकः ।

अयं हि पातकी विप्रो, न वध्यो मनु रप्रवीत;

राष्ट्रादस्मात्तु निर्वाप्तो विभवैरक्षतैः मंह ।

जोधनक । जं अज्जो आणवेदि ॥ इति निष्क्रम्य पुनः
 प्रविश्य, मात्तं ॥ अज्जा, गदग्धि । तहिं लाआ पालओ
 भणादि, जेग अत्यकलवत्तण्ण कारणादो वसन्तसेणा
 वावादिदा, तं तहिं जेव्व आहलणद्द गले वंधिअ, डिडिअ
 दक्खिअनमाणं एदय, मूत्ते भज्जेधत्ति । जो कोवि अवरो
 एदिममकज्जनणुचिट्ठदि सो एदिणा सणिआरदण्णेण मासि
 अदि (४) ।

(१) अपेहि गर्वदासि, गच्छ; किं तवैतेन ।

(२) हा तात, हा पुत्रक ।

(३) इतं मघैतस्य आत्मनः सदृशं; सान्नतं गच्छामीति ।

(४) अद्यार्यं आज्ञापयति । आर्या, मतोऽस्ति; तत् राजा
 पालको भवति, येन अर्यकलवत्तस्य कारणात् वसन्तसेना

चारु । अहो अविवेकोविमृद्यकारी राजा पालकः ।

अथवा । ईदृशे व्यवहाराग्नौ मन्त्रिभिः परिपातिताः,

स्थाने खलु महीपालागच्छन्ति कृपणां श्रियं ।

अपि च । ईदृशैः श्वेतकाकीचैः राज्ञः शासनदूषकैः,

अपायानां सहस्राणि हन्यन्ते च हतानि च ।

सखे मैत्रेय गच्छ मदचनादन्वामपश्चिममभिवादयस्व ।

पुत्रञ्च मे रोहसेनं परिपालयस्व ।

विदू । मूले छिन्ने कुतो पादवस्त्र पालणं (१) ।

चारु । मामैवं

नृणां लोकान्तरस्थानां देहप्रतिष्ठतिः सुतः;

मयि योयस्त्व स्नेहो रोहसेने स युज्यतां ।

विदू । भो वयस्य, अहन्ते पित्रवयस्यो भवित्र, तु ए विर-
हिदं प्राणाद् धारयामि? (२)

व्यापादिता, तं तत्रैव आभरणानि गले बद्ध्वा, छिण्डिमं ताडयित्वा, दक्षिणशशानं नीत्वा, प्रहले भञ्जत । इति यः कोऽप्यपर ईदृशमकार्यमनुतिष्ठति, स एतेन निकारदण्डेन शास्यते ।

(१) मूले छिन्ने, कुतः पादपत्र पालनं?

(२) भो वयस्य, अहं ते प्रियवयस्यो भूत्वा, त्वया विरहितान् प्राणान् धारयामि?

चाह । रोहसेनमपि तावद्दर्शय ।

विदू । एवं जुज्जदि (१) ।

आधि । भद्र गोधनक, अपमार्यतानयं वाहकः ॥ गोधन
साधा करोति ॥

आधि । कः कोऽत्र भो चाण्डालानां दीयतामादेशः ।
॥ इति चारुदत्तं विमर्ष्य निष्क्रान्ताः सर्वे राजपुरुषाः ॥

गोधनकः । इदो आश्रच्छदु अज्जो (२) ।

चारु ॥ सकरुणं ॥ मैत्रेय, योऽचमेवं विधे काले इत्यादि
पठति ॥ आकाशे ॥

त्रिपमन्निन्नतुलाग्निप्रार्थिते से विचारे,

ऋकचमिह शरीरे वीक्ष्य दातव्यमथ;

अथ रिपुवचनाद्वा ब्राह्मणं मां निहंसि,

पतसि नरकमध्ये पुत्रयौत्रैः समेतः ।

अथमागताऽस्मीति ॥ निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

व्यवहारोनाम नवमोऽङ्कः समाप्तः ।

(१) एवं जुज्जते ।

(२) इत आश्रच्छतु आर्ष्यः ।

अथ दशमाङ्कः ।

ततः प्रविशति चाण्डालद्वयेनानुगम्यमानश्चारुदत्तः ।

उभौ । तत्किं ए कलत्रद काल ए एववहवन्धनत्रये णिउणा,
अदलेण सीमकेत्रणस्रलालोविसु कुग्रल न्ह,

आश्लघ, अज्जा, आश्लघ । एषे अज्जचारुदत्ते दिण
कलवीडदामे गहिदे, अहेहिं वज्जरपुलिसेहिं, दीवेजेव्व मन्द
एहे थोअं थोअं खअं जाइ (१) ।

चारु । ॥ सविषादं ॥

नयनसलिलसिक्तं पांशुरुक्षोक्षताङ्गं,

पितृवनसुमनोभिर्भ्रष्टितं मे शरीरं;

विरसमिह रटन्ती रक्तगन्धानुलितं,

वलिमिव परिभोक्तुं वाचसाल्लर्कयन्ति ।

(१) तत्किं न कलयत कारणं नववधवन्धनगणे निपुणाः

अचिरेण शीर्षच्छेदनशूलारोपेषु कुग्रलौ स्वः ।

अपसरत, आर्या, अपसरत । एष आर्य्यचारुदत्तः दत्त
करवीरदामा गृहीतः, आवाभ्यां वध्यपुरुषाभ्यां, दीपद्व
मन्दस्नेहकः स्लोकं स्लोकं चयं याति ।

चाण्डालौ । ओमलघ, अज्जा, ओमलघ । किं पेक्लध ?
 किञ्चित् गण्डुलिङ्गं कालपरशुधाराहिं, शुभ्रणमउणधिवासं
 मज्जनपुलिङ्गदुमं एदं । आगच्छ, ले चालुदत्ता, आगच्छ (१) ।
 चान् । पुरुषभाग्यानामविचिन्वाः खलु व्यापाराः यदह
 कीदृशीं दशासनप्राप्तः ।

सर्वगात्रेषु विन्यसौरक्तचन्दनहस्तकैः,

पिष्टचूर्णावकीर्णञ्च, पुरुषोऽहं पश्यतः ।

॥ अथतोनिहृष्य ॥ अहोतारतन्वं नराणां ॥ सकृदणं ॥

अमो कि दृष्ट्वा मद्दुपेतमेतन्नार्थं धिगस्त्रित्युपजातवाय्याः,
 अमद्गुण्णाः परिरक्षितुं सां, स्वर्गं लभन्तेति वदन्ति पौराः ।

चाण्डालौ । ओमलघ, अज्जा, ओमलघ, किं पेक्लध ?

इदं पराहिअंते, गोप्पमव, मंकासं च तालाणं,

शुभ्रपरिग्राणविपत्ती, चत्तालि इमे ण दृष्ट्वा (२) ।

(१) अपसरत, आर्या, अपसरत । किं पश्यत ? किञ्चित्मानं
 मत्पश्यं कालपरशुधाराभिः, सुजनगकुनाधिवासं मज्जन
 पुनपद्दुममेतं । आगच्छ, रे चालुदत्ता, आगच्छ ।

(२) अपसरत, आर्या, अपसरत, किं पश्यत ?

इहः प्रवाहनाणे, गोप्पमवः, मंकासञ्च ताराणां,

सुभ्रपरिग्राणविपत्तिञ्चत्तारइमे ण दृष्ट्वाः ।

एकः । हण्डे, आहीता, पेक्ख, पेक्ख ।

एअली पधाणभूज्जीअत्ते कदन्तअणाए,

किं, लुअदि अत्तलिक्खे? आदु अण्वे पडदि वज्जे? (१)

द्वितीयः । अले, गोहा ।

एअ लुअदि अत्तलिक्खे, एअ अण्वे पडदि वज्जे,

महिलासमूहमेहे निवडद एअण्वुधाराहिं ।

॥ अविअ ॥

वज्जमि णीअमाणे जणश्श शव्वश्श लोदमाणश्श,

एअणशलिलेहिं मित्ते लक्कादो ए उणमइ लेणु (२) ।

चारु ॥ निरूप्य सकरुणं ॥

एताः पुनर्हर्म्यगताः स्त्रियोमां वाताचनाद्धेन विनिःसृतास्याः,
हाचारुदत्ते त्यभिभाषमाण, वाप्यं प्रणालीभिरिवोत्सृजन्ति ।

(१) अरे, आहीन्ता; पश्य, पश्य ।

नगरी प्रधानभूते वध्यमाने कृतान्ताज्ञया,

किं रोदिति अन्तरीचं? अथवा अनभ्रं पतति वज्रं?

(२) अरे गोहा ।

नच रोदिति अन्तरीचं, नैव अनभ्रं पतति वज्रं,

महिलासमूहमेधे निपतति नयनान्मुधाराभिः ।

॥ अपिच ॥

वधे नीयमाने जनस्य सर्वस्य रुदतः,

नयनसलिलसिक्तौ रथ्यातो न उन्नमति रेणुः ।

पाण्डालौ । आगच्छ, ले चारुदत्ता, आगच्छ; इदं घोषण
द्वयं । आहणैव डिण्डिमं, घोषेध घोषणं (१) ।

उभौ । शृणुत, आर्या, शृणुत; एष सार्थवाहविनयदत्तस्य
दत्तस्य सत्यिके मागरदत्तस्य पुत्रकः, आर्यं चारुदत्तनाम;
एतेन किला कार्यकारिणा, गणिका वसन्तसेना अर्थकत्ववर्त्तस्य कारणात्,
शृणुतं पुष्पकरगुडकजीर्णद्वानं प्रवेश्य, वाङ्मयाश्रयलात्कारेण
सारितंति, एतत्तत्त्वसं गृहीतं स्वयञ्च प्रतिपन्नः; तदा राजा
पालकैः वयनाज्ज्ञातं एतं मारयितुं । अथपरद्द्रष्टुमनुभवतो
कथित्वा सकार्यं करोति, तमपि राजा पालकैरेवैव शांति ।

आह ॥ मनिर्वेदं नृगतं ॥

(१) आगच्छ, रे चारुदत्त, आगच्छ; इदं घोषणास्थानं ।
आहत डिण्डिमं, घोषयत घोषणं ।

(२) शृणुत, आर्याः, शृणुत; एष सार्थवाहविनयदत्तस्य
पुत्रः, मागरदत्तस्य पुत्रकः, आर्यं चारुदत्तनाम; एतेन किला
कार्यकारिणा, गणिका वसन्तसेना अर्थकत्ववर्त्तस्य कारणात्,
शृणुतं पुष्पकरगुडकजीर्णद्वानं प्रवेश्य, वाङ्मयाश्रयलात्कारेण
सारितंति, एतत्तत्त्वसं गृहीतं स्वयञ्च प्रतिपन्नः; तदा राजा
पालकैः वयनाज्ज्ञातं एतं मारयितुं । अथपरद्द्रष्टुमनुभवतो
कथित्वा सकार्यं करोति, तमपि राजा पालकैरेवैव शांति ।

मखशतपरिपूतं गोत्रमुद्भासितं मे,
सदसि निविडचैत्यब्रह्मघोषैः पुरस्तात्,
मम मरणदशायां वर्त्तमानस्य पापै-
स्तदसदृशमनुष्यैर्घुञ्ज्यते घोषणया ।

॥ उद्दीच्य कर्णौ पिधाय ॥ प्रिये वसन्तसेने ।

शशिविमलमयूखशुभ्रदन्ति,
सुरुचिरविद्रुमसन्निभाधरौष्ठि,
तव वदनभवामृतं निपीय,
कथमवशो ह्यवशोविषं पिवामि ।

उभौ । ओशलध, अज्जा, ओशलध ।

एष गुणलक्षणही, सज्जनदुक्खाणां उत्तलणसेदू,
अशुवणमण्डनं अवणीअदि अज्ज एअलीदो ।

॥ अणं च ॥

सर्वे क्खु होइ लोए लोए सुह संधिदाणं तत्तिस्सा,
विणिवडिदाणं एलाणं पिअआली दुल्लहो होदि (१) ।

(१) अपसरत, आर्या, अपसरत ।

एष गुणरत्ननिधिः, सज्जनदुःखानामुत्तरणसेतुः,
असुवर्णमण्डनकं अपनीयतेऽद्य नगरीतः ।

॥ अन्यच्च ॥

सर्वः खलु भवति लोके लोकः सुखसंस्थितानां चिन्तायुक्तः,
विनिपतितानां नराणां प्रियकारी दुर्लभी भवति ।

चारु ॥ सन्वेतोऽवलोक्य ॥

असौ हि वस्त्रान्तरहृद्भवताः

प्रथान्ति मे दूरतरं वयस्याः;

परोऽपि दन्धुत्तानमस्वितस्य

मित्रं न कश्चिदिपजस्यितस्य ।

चाण्डालौ । औजलजं कदं विवक्तं लाअमगं; ताआणध
एदं दिखवजाचिहं (१) ।

चारु ॥ निःशस्य ॥ मैवेय, भोः किमिदमित्यादिपठति ॥

नैपथ्ये । हा तात, हा पिअवअम् (२) ।

चारु ॥ आकर्ण्य सकरणं ॥ भोः खजातिमहत्तारदृच्छा
स्यहं भवतस्यकाशाकतिग्रहं दासुं ।

चाण्डालौ । किं अग्दाणं हत्थादी पडिग्गहं कलिमि (३) ।

चारु । शान्तं पापं; नापरीक्षितकारी दुराचारः पालक
इव चाण्डालः; तत्परलोकार्थं पुत्रमुखं द्रष्टुमभ्यर्थये ।

चाण्डालौ । एवं करीअदु (४) ।

(१) अपसारणं कृतं विविकाराजमार्गः; तदा नवतनं
दत्तवश्चिह्नं ।

(२) हा तात हा प्रिचववस्य ।

(३) किमस्माकं हस्तात् प्रतिग्रहं करोषि ।

(४) एवं क्रियतां ।

नेपथ्ये । हा ताद, हा आवुक! (१)

चारु ॥ श्रुत्वा सकरणं ॥ भोः खजातीत्यादि पठति ॥

चाण्डालौ । अत्ते पउला, खणं अत्तलं देव, एषे अज्ज
चारुदत्ते पुत्तमुखं पेक्खदु ॥ नेपथ्याभिमुखं ॥ अज्ज इदो
आअच्छ, ले दालआ आअच्छ (२) ॥ ततः प्रविशति दारक
मादाय विदूषकः ॥

विदू । तुवरदु, तुवरदु, भद्दमुहे; पिदा दे मारिदुं
णीअदि (३) ।

दारकः । हा आवुक, हा ताद! (४)

विदू । हा पिअवअस्स, कहिं मये तुमं पेक्खिदव्वो (५) ।

चारु ॥ पुत्रं मित्रं च वीक्ष्य ॥ हा पुत्र, हा मैत्रेय ॥
सकरणं ॥ भोः कथं ।

चिरं खलु भविष्यामि परलोके पिपासितः,
अत्यल्पमिदमस्माकं निवापोदकभोजनं ।

(१) हा तात, हा पितः!

(२) हे प्रचुराजनाः, क्षणमन्तरं दत्त, एष आर्य्यचारु
दत्तः पुत्रमुखं पश्यतु । आर्य्य इत आगच्छ, रे दारक आगच्छ ।

(३) लरतां, लरतां, भद्रमुख; पिता ते भारयितुं नीयते ।

(४) हा पितः, हा तात !

(५) हा प्रियवचस्य, कुत्र मया त्वं द्रष्टव्यः ।

किं पुत्राय प्रयच्छामि ॥ आत्मानमवलोक्य ॥ यज्ञोपवीतं
ददा । आ इदं तावदस्मि नम च ।

अमेतन्निकनसौवर्षं ब्राह्मणानां विश्वपणं,
देवताभो पितृणाञ्च भागोवेन प्रदीयते ।

॥ इति यज्ञोपवीतं ददाति ॥

चारुदत्तः । आ अच्छ, ले चारुदत्ता, आ अच्छ (१) ।

द्वितीयः । अले, अञ्च चालुदत्तं णिलुववदेण णामेण
चालवेदि । अले पेक्ख ।

अभुदये अवगणे तह अ लत्तिं दिवं अहदमग्गा,
उहामेव किशोली णिअदी, क्लु पडिचिदुं जादि ।

॥ अणं च ॥

प्रकृत्वाववदेणा मे किं पणमिअ मसण्ण काअव्वं,
लाउग्गहिदं विअ चंदे ण वन्दणीआ जणपदस्स (२) ।

(१) आ अच्छ रे चारुदत्त आ अच्छ ।

(२) अरे, आर्य्य चारुदत्तं गिरुपपदेन नाम्ना आलपमि ।
अरे पय्य ।

अभुदये अवगाने तथाच रात्रिन्दिवं अहतमार्गा,
उहामेव किशोरी नियतिः, खलु परीक्षितुं याति ।

॥ अन्यथा ॥

प्रकृत्वाववदेणाः किमस्य प्रणमितमसुकेन कर्त्तव्यं,
राउग्गहीतोऽपि च चन्द्रीन वन्दनीयाजनपदस्य ।

दालकः । अले, अले चाण्डाला, कहिं आवुकं षेध (१) ।

चारु । वत्स ।

अंसेन विभ्रत्करवीरमालां, स्तब्धेन शूलं, हृदयेन शोकं,
आघातमद्याहमनुप्रयामि शामित्रमालम्बमिवाध्वरेऽजः ।

चाण्डालः । दालआ;

एऊ अहे चाण्डाला, चाण्डालउलमि जादपुवा,

जे अहिभवन्ति साङ्गं, ते पावा, तेअ चाण्डाला (२) ।

दारकः । ता कीस मालेध आवुकं? (३)

चाण्डालः । दीहाओ, अत्त लाअणिओओ क्खु, अवख

ज्झदि, ए ऊ अहे (४) ।

दारकः ॥ वावादेध मं, मुच्चध आवुकं (५) ॥

(१) अरे, अरे चाण्डालाः, कुत्र मम पितरं नयत ।

(२) दारकः,

न खलु वयं चाण्डालाश्चाण्डालकुले जातपूर्वाः;

येऽभिभवन्ति साधुं, ते पापास्ते च चाण्डालाः ।

(३) तत्कथं मारयत पितरं?

(४) हे दीर्घायुः, अत्र राजनियोगः खलु अपराश्रयति,

न खलु वयं ।

(५) व्यापादयत मां, मुञ्चत पितरं ।

चाण्डालः । दीहाओ एवं भणन्ते, चिरं मे जीव (१) ।

चारु ॥ मासं पुत्रं कण्ठे गृहीत्वा ॥

इदं तस्मै ह सर्वस्वं, सममाख्यदरिद्रयोः,

अचन्दनमनौशीरं, हृदयस्नानुलेपनं ।

॥ अमेन विभ्रदित्यादि पुनः पठति अवलोक्य स्वगतं ॥

॥ अनी हि वस्त्रान्तनिरुद्धवक्त्रा इत्यादि पुनः पठति ॥

विदू । भो भद्रमुखा, मुञ्चेथ पित्रवत्सुं चारुदत्तं, मं
वावादेध (२) ।

चारु ॥ शांतं पापं हृदा, स्वगतं ॥ अद्यावगहामि सम
स्थितेत्यादि पठति ॥ प्रकाशं ॥

॥ एताः पुनर्हृद्वंगतास्त्रिंशोभामित्यादि पुनः पठति ॥

चाण्डालः । आश्लथ, अज्जा, आश्लथ ।

किं प्येकस्य? शष्पुलिगं अजश्रवणेण प्यणदृजीवाशं,

कूवमि क्खुडिदपाशं कंचणकलमं व्व डुव्वन्तं (३) ।

चारु ॥ मकरुणं शशिविजलमयूखेत्यादि पठति ॥

(१) हे दीर्घायुरेवं भणन्, चिरं मे जीव ।

(२) भो भद्रमुखा, मुञ्चेत पित्रवत्सुं, मं व्यापादयेत ।

(३) अपसरत आर्याः ।

किं पश्यत? मत्पुरुषं अयशोवशेन प्रनष्टजीवाशं,

कूपे स्मष्टितपाशं काञ्चनकलममिव मज्जन्तं ।

अपरः । अले पुणेवि घोसेहि (१) ।

चाण्डालः ॥ तथा करोति ॥

चारु । प्राप्नोऽहं व्यसनकृतां दशमनार्थ्यां,

यत्रेदं फलमपि जीवितावसानं;

एषा च व्यथयति घोषणा मनोमे,

श्रोतव्यं यदिदमसौ लया हतेति ।

॥ ततः प्रविशति प्रासादस्यो बद्धः स्थावरकः । घोषणामाकर्ण्य,
सवैक्लव्यं ॥ कथं, अपावे चारुदत्ते वावादीअदि । हगे णिअ
लेण शामिणा वन्दिदे । भोदु, आक्कन्दामि । शुणाध, अज्जा,
शुणाध । अस्ति दाणिं मए पावेण पवहणपडिवत्तेण पुष्करं
उअजिखुज्जाणं वसन्तश्रेणा णीदा, तदो मम शामिणा मं
ए कामेशित्ति कदुअ, वाज्जपाशवलक्कारेण मालिदा, ए उए
एदिणा अज्जेण । कथं, विदूलदाए ए कोवि शुणादि । ता
किं कलेमि? अत्ताणअं पातेमि ॥ विचिन्थ ॥ जदि एव्वं कलेमि,
तदा अज्जचारुदत्ते ए वावादीअदि । भोदु, इमादो पाशादं
वाल्लग्गपदोलिकादो एदिणा जिखगवक्खेण अत्ताणअं सिक्खि
वामि । वलं हगे उअलदे, ए उए एशे कुलउत्तविहगाणं
वाशपादवे अज्ज चारुदत्ते । एव्वं जदि विवज्जामि त्थद्धे मए
पल्लोए ॥ इत्यात्मानं पातयित्वा ॥ ही ए उवलदन्दि; भग्गो

(१) अरे पुनरपि घोषय ।

मे डंडलिअडे; ता चाण्डालघोसं समणेषामि ॥ दृष्टोपसृत्य ॥

हंहा चाण्डाल, अन्तरं, अन्तरं (१)।

चाण्डालौ । अले के अन्तरं अं मग्गोदि? (२)

चेटः ॥ शृण्वन्तु, इति पूर्वोक्तं पठति ॥

आरु । अथे ।

कोऽयमेवंविधे काले कालपात्रस्थिते मधि,

अनादृष्टिहते जखे, द्राणमेघइवादिदतः ।

भा श्रुतं भवद्भिः

(१) कथमपापश्चारुदत्तो व्यापाद्यते अहंनिगडेन स्वामिना
बहुः । भवतु, आक्रन्दामि । शृणुत, आर्य्याः, शृणुत । अस्ति
इदानीं मया पापेन प्रवहणपरिवर्त्तेन पुष्पकरण्डकजीर्णा
द्यानं वसन्तसेना नीता, ततो मम स्वामिना सां व कामयसे इति
कृत्वा, वाङ्मयाश्रवलात्कारेण मारिता, न पुनरेतेनार्य्येण ।
कथं, विदूरतया न कोऽपि शृणोति । तत्किं करोमि? आत्मानं
पातयामि, यद्येवं करोमि, तदा आर्य्यचारुदत्तो न व्यापाद्यते ।
भवतु, अस्याः ग्रामादवालाग्रप्रतोलिकातः एतेन जीर्णगवात्ते
सात्मानं निक्षिपामि । वरं अहंनुपरता, न पुनरेपकुलपुत्रविह
गानां वामपादपः आर्य्यचारुदत्तः । एवं यदि विपश्ये लब्धे
मया परलोकः । आर्य्येण उपरताऽस्मि; भग्गोमेदण्डनिगडः;
तथाण्डालघोसं समन्वेषयामि । हंहा चाण्डालाः ।

(२) अरं कः अन्तरं याचते?

न भीतोमारणादस्मि, केवलं दूषितं यशः,

विशुद्धस्य हि मे मृत्युः पुत्रजन्मसमो भवेत् ।

अन्यच्च । तेनास्म्यकृतवैरेण क्षुद्रेणात्यल्पबुद्धिना,

शरेणैव विषाक्तेन दूषितेनापि दूषितः ।

चाण्डालौ । यावलत्र, अवि सच्चं भणसि? (१)

चेटः । सच्चं, ह गेवि मा कश्शवि कधदश्शशित्ति प्रासाद

वालाग्रपदोलिकाए दण्डणिअलेण वन्धिअ, णिखित्ते (२) ।

प्रविश्य ॥ शकारः ॥ सहर्षं ॥

मंशेण तिक्खाविलकेण भत्ते, शाकेण शूपेण समच्छकेण,

भुत्तं मए अत्तणअस्स गेहे शालिश्शकूलेण गुलोदणेण ।

॥ कर्णं दत्त्वा ॥ भिन्नखसखंखणाए चाण्डालवायाए शलशं

जाए, जधा अ एग्गे उरकालिदे वज्जरुडिंडिमशद्दे पडहा

एअ शूणीअदि, तधा तक्केमि; दलिद्दचालुदत्ताके वज्जरुट्टाणं

णीअदित्ति । ता पेक्खिस्सं । शत्तुविणाशेण महन्ते हलअश्श

पडिदोशे होदि । शूदं च मए जेवि किल शत्तुं वावा दयंतं पेक्ख

दि, तश्श अणश्शि जंमन्तले अक्खिलोगे ए होदि । मए क्वुविष

गन्दिगभपविट्ठेण विअ कीडएण किम्बि अंतलं मग्गमाणेण

(१) स्यावरक, अपि सत्यं भणसि?

(२) सत्यं; अहमपि मा कस्यापि कथयिष्यमीति प्रासाद
वालाग्रपदोलिकादण्डनिगडेन बद्धा, निक्षिप्तः ।

उष्णान्दिदे. ताह दलिह् चालुदत्ताह विणाशे शम्पदं अत्तणके
 न्तिकाए पाशादवालगापदालिआए अहिलुहिअ, अत्तणो पड
 क्कमं पेक्कजि ॥ तथा छत्ता-दृष्टा च ॥ ही एदाह दलिह् चालु
 दत्ताह वड्ढणीअमाणाह एणे वहे जणसन्नाहे, जं वेलं अन्हालिणे
 पवडे वड्ढमाणुणे वज्जरं णीअदि, तं वेलं कीदिशं भवे
 ॥ निरीक्ष्य ॥ कथं, ऐशं णे एववलह् कविअ मंडिदे दचिणं दिशं
 णीअदि । अध किं णिनित्तं सम केलिकाए पाशादवालगाप
 दान्तिकाए समीवे घोपणा णिवडिदा, णिवालिदा अ ।
 विलोप्य ॥ कथं, घावडके चेडेवि एत्थि; इध मा णाम तेण
 इदागदुअ सन्तभेदे कडे भयीअदि । ता जाव णं असे
 णामि (१) ॥ इति अवतीर्थ्यापरम्यति ॥

(१) सांसेन तिकास्त्रेण भक्तं, शाकेन सृपेन समत्यकेन,

भुक्तं सया आत्मनएव गेहे शादृश कुलेन गुडोदनेन ।

शिवकांस्रवत्खणायाः चाण्डालवाचायाः खरसंयोगः,
 यथा च एष उद्धीतोवध्यडिण्डिमशब्दः पटहानाञ्च श्रूयते,
 तथा तर्कयामि, दरिद्रचारुदत्तकोवध्यस्थानं नीयते इति ।
 तत्रैतन्नियं । अत्रुविनाशेन गम सद्धान् हृदयस्य परितोषो भवति ।
 अत्रुद्व सया याहि किल शत्रुं व्यापाद्यमानं पश्यति, तस्मान्मस्मिन्
 अस्मान्मारे अशिरोगोन भवति । सया खलु विषयान्विगर्भप्रविष्टे
 केषुपीडकेन किमपि अन्तरं मृग्यमाणेन उत्पादितं, तस्य दरिद्र

चेटः ॥ दृष्ट्वा ॥ भद्रालका, एषे शे आगते (१) ।

चाडालौ । ओश्लध, देव मर्गा, दालं ठक्केध, होध तु एहीआ;

अविणअ तिक्खविशाणं दुट्टवदस्से इदो एदि (२) ।

शकारः । अले, अले, अन्तलमन्तलं देध ॥ उपसृत्य ॥

पुत्तका थावडका, चेडा, एहि गळ्छ (३) ।

चारुदत्तस्य विनाशं साम्प्रतं आत्मीयायां प्रासादवालाय प्रतोलिकायां अधिरुच्यात्वनः पराक्रमं पश्यामि । वितर्के एतस्य दरिद्रचारुदत्तस्य बध्यभानस्य एष वृद्धोजनसम्पदो; यस्यां वेलायां अस्मादृशः प्रवरोवरमानुषोवध्यं नीयते, तस्यां वेलायां क्रीदृशं भवेत् । कथमेव स नववलीवर्द्धइव मण्डितोदक्षिणां दिशं नीयते । अथ किं निमित्तं मदीयायाः प्रासादवालायप्रतोलिकायाः समीपे घोषणा निपतिता, निवारिता च । कथं स्यावरकश्चेटोऽपि नास्ति; इह मा नाम तेन इतो गत्वा मन्त्रभेदः कृतो भविष्यति । तत् थावदेन मन्त्रेष चांमि ।

(१) भद्रारक, एष स आगतः ।

(२) अपसरत, दत्त मार्गं, द्वारं पिधत्त, भवत तुष्णीकाः; अविनयतीक्ष्णविषाणो दुष्टवस्त्रीवर्द्धइतएति ।

(३) अरे, अरे, अन्तरमन्तरं देहि । पुत्रक स्यावरक, चेटक, एहि गच्छावः ।

चेटः । ही, अणञ्ज, वसन्तशेषिअं मालिअ ए पलितुहेभि;
अनन्दं पणइजणकप्पपादपं अञ्जचारुदत्तं मालइदुं ववञ्चि
देहि (१) ।

शकारः । ए हि लदणकुन्नाशलिणे हगे इत्थिअं वावा
देहि (२) ।

सर्वे । अहो, तुए मालिदा; ए अञ्ज चारुदत्तेण (३) ।

शकारः । के एवं भणादि (४) ।

सर्वे ॥ चेटमुद्दिश्य ॥ एं एमो माज्ज (५) ।

शकारः ॥ अपवार्यं सभयं ॥ अविदमादिके, अविदमा
दिके! कधं यावडअ चेडे सुट्टु ए मए शञ्जदे । एणे कुमुमम
अकञ्जश मकली ॥ विचिन्थ ॥ एवं दाव कलइशं ॥ प्रकाशं ॥
अलिअं, भट्टालका, हो, एणे चेले श्रवणचोत्तिआए मए
नहिदे पिट्ठिदे मालिदे, वट्ठेअ, ता किदवेले एणे, जं भणादि,

(१) वितर्क; अनार्य, वसन्तसेनां मारयित्वा न परितुष्टो
ऽसि; माम्गतं प्रणयिजनकल्पपादपं आर्यचारुदत्तं मारयितुं
व्यभिक्तोऽसि ।

(२) नहि रत्नकुन्मसदगः अहं स्त्रियं व्यापादयामि ।

(३) अहो, तया मारिता; न चारुदत्तेन ।

(४) कएवं भणति ।

(५) ननु एष साधुः ।

किं श्वं श्वं? ॥ अपवारितकेन चेटस्य कटकं प्रयच्छति ॥ खैरकं पुत्रका थाबडक चेडा, एदं गेह्निअ अनघा भणाहि (१)।

चेटः ॥ गृहीला ॥ पेक्खध, भट्टारका, हो सुवर्णेण मं प्रलोभेदि (२)।

प्रकारः ॥ कटकमाह्विय ॥ एषे षे शुवर्णके जग्ग कारण मए वट्ठे ॥ सक्रोधं ॥ हंही, चण्डाला, मए क्वुएषे शुवर्ण भण्डाले णिउत्ते, शुवर्णचोलअंते मालिदे पिट्ठिदे। ता जदि ए पतिआअध, ता पिट्ठि दाव पेक्खध (३)।

चाण्डालौ ॥ दृष्ट्वा ॥ सोहणं भणादि। विडत्ते चेडे किं ए षण्डवदि (४)।

(१) हन्त, कथं स्थावरक चेटः सुष्ठु न मया संघतः। एष खलु मम अकार्यस्य साची। एवं तावत् करिष्यामि। अलीकं, भट्टारका; अहो, एष चेटः सुवर्णचोरिकायामया गृहीतस्ताडितः मारितो बद्धश्च, तत्कृतवैरएष, चत् भणति, किं सर्व्वं सत्यं? पुत्रक स्थावरक चेटः, एतद्गृहीला अन्यथा भण।

(२) पश्यत, भट्टारकाः, अहो सुवर्णेन मां प्रलोभयति।

(३) एतत् तत्सुवर्णकं यस्य कारणाय मया बद्धः। हंही, चण्डाला, मया खलु एष सुवर्णभाण्डारे नियुक्तः, सुवर्णं चोरयन् मारितस्ताडितः। तत् यदि न प्रत्ययध्वं, तदा पृष्ठं तावत्पश्यत।

(४) शोभनं भणति। वितप्तश्चेटः किं न प्रतपति।

चेटः । ही मादिके! ईद्विजे दाहभावे जं ग्रथं कंपि ण पत्ति
आइ यदि ॥ मकरुणं ॥ अज्ज चारुदत्त, एत्तिके मे विहवे (१) ।

॥ इति पादयोः यतति ॥

चान् ॥ मकरुणं ॥

उत्तिष्ठ, भोः पतितमाधुजनानुकम्पिन्,

निःकारणोपगतवान्धवधर्मशील;

यद्यः हतोऽपि सुमहत्तम मोक्षणाय,

दैवं न संवदति, किं न कृतं तयाद्य ।

शाण्डालौ । भद्रके, पिट्टिअ एदं चेडअं णिक्खालोहि (२) ।

गकारः । णिक्खाले ॥ इति निर्व्यामयति ॥ अले चाण्डाला,
किं विलम्बधं, मालेध एदं (३) ।

शाण्डालौ । यदि तुवल्लि ता जयंजेव्य मालोहि (४) ।

रोह । अले चाण्डाला, मं मारयध, मुंचध आवुक्कं (५) ।

(१) इत्त! ईद्विजेदानभावोचत् मत्यं कमपि न प्रत्यास्यते ।
आख्यं चारुदत्त, एतावान् मे विभवदति ।

(२) भद्रकः ताडयित्वा एनं चेष्टं निष्काशय ।

(३) निःसर रे । अरे चाण्डालाः, किं विलम्बधं,
मारयतेनं ।

(४) यदि त्वरथमे तदा स्वयमेव मारय ।

(५) चाण्डाला, मां मारयत, मद्भूतपितरं

शकारः । अपुत्रं जेव एदं मालेध (१) ।

चारु । सर्व्वमस्य मूर्खस्य सम्भाव्यते । तद्गच्छ पुत्र मातुः समीपं ।

रोह । किं मए गदेण कादव्वं (२) ।

चारु । आश्रमं वत्स गन्तव्यं गृहीत्वाद्यैव मातरं ;

मा पुत्र पितृदोषेण लभस्सेवं गमिष्यसि ।

॥ तद्वयस्य गृहीत्वैनं ब्रज ॥

विदू । भो वअस्स, एवं तुए जानिदं, तुए विणा अहं
पाणादं धारेमिन्ति (३) ।

चारु । वयस्य स्वाधीनजीवितस्य न युज्यते तव प्राण
परित्यागः ।

विदू ॥ स्वगतं ॥ युक्तं णेदं । तथावि ए सक्कुणोमि पिअ
वयस्सविरह्हिदे पाणादं धारेदुन्ति ; ता वंन्हणीए दारअं
समप्पिअ पाणपरिच्चाएण अत्तणोपिअवअस्समणुगमिस्सं
॥ प्रकाशं ॥ भो वअस्स, पराणेमि एदं लज्ज (४) ।

(१) अपुत्रमेव एतं मारयत ।

(२) किं मया गतेन कर्त्तव्यं ।

(३) भो वयस्य, एवं त्वया ज्ञातं, त्वया विनाहं प्राणान्
धारयामीति ।

(४) युक्तं नेदं । तथापि न शक्नोमि प्रियवयस्यविरहितः
प्राणान् धर्त्तुं इति, तत् ब्राह्मण्यै दारकं समर्थं प्राणपरित्यागेन
प्रियवयस्यमनु गमिष्यामि । भो वयस्य परानयामि एतं लघुं ।

॥ इति मकंठग्रहं पादयोः पतति ॥ दारकोऽपि रुदन् पतति ॥

प्रकारः । अले एं भणामि सपुत्राकं चारुदत्ताकं वावा
देधत्ति (१) ।

चान् ॥ भयं याटयति ॥

चाण्डालौ । अले घत्ति अद्याएँ ईदिगी तात्राणत्ति; जधा
सपुत्रं चारुदत्तं वावादेधत्ति; ता निक्खम ले दाणआ (२) ।

॥ इति निक्खामवतः ॥

चाण्डालौ । इमं तद्वचं धोमणघाणं, ताडेध डिण्डिमं (३) ।

॥ पुनर्घोषयत ॥

प्रकारः ॥ खनतं ॥ कथं एणे ए पत्तिआअति पौलाः
॥ एकानं ॥ इतो चारुदत्ता, वट्टुवुट्टका, ए पत्तआअदि एणे
पौलजने; ता अत्तणकेलिका ए ओछाए भणादि, मए वसन्त
गणिघा मारिदेत्ति (४) ।

(१) अरे ननु भणामि सपुत्रकं चारुदत्तं व्यापादयतेति ।

(२) अरे न चाण्डालक्रीदशी रागाज्जतिः; यथा सपुत्रं
चारुदत्तं व्यापादयतेति; तस्मान् निक्खाम रे दारक ।

(३) इदं तृतीयं घोषणान्वयं; ताडयत डिण्डिमं ।

(४) कथमेते न प्रत्ययन्ते पौराः । अरे चारुदत्त, वट्ट
वट्टुक, न प्रत्ययन्ते एष पौरजनः; तदा त्तीयया जिह्वया भण,
मया वसन्तकेनिका मारितेति ।

चारु ॥ तूष्णीमासौ ॥

शकारः । अले चाण्डालगोहे, ए भणदि चारुदत्त
बुडुचके । ता, भणवेध दूभिणा जर्जरवंशखण्डेन शंखलेन
तालित्र (१) ।

चाण्डालः ॥ प्रहारमुद्यम्य ॥ भो चारुदत्त भणहि (२) ।

चारु ॥ सकरणं ॥

प्राप्यैतद्भ्रसनमहार्षवप्रयातं

न चासौ न च मनसोऽस्ति मे विषादः;

एकोमां दहति जनापवादवन्नि

र्वक्तव्यं यदिह मया हता प्रियेति ।

शकारः ॥ पुनस्तथैव ॥

चारु ॥ भो भो पौराः; मया खलु नृशसेनेत्यादि पुनः
पठति ॥

शकारः । वावादिदा? (३)

चारु । एवमस्तु ।

चाण्डाल । अले, तव वद्धवालित्रा (४) ।

(१) अरे चाण्डाल गोहे, न भणति चारुदत्तवृद्ध
बुडुकः । तद्भ्रणयत अनेन जर्जरवंशखण्डेन शंखलेन ताडयित्वा ।

(२) भो चारुदत्त भण ।

(३) व्यापादिता ।

(४) अरे, तव वध्यपालिका ।

द्वितीयः । अरे, तव (२) ।

प्रथमः । अले, तेस्य अं कलेन (२) ।

॥ इति वज्रवधं लेखकं कृत्वा ॥

प्रथमः । अले यदि मम केलिका वज्रवालिना, ता चिष्टदु
दाय नुज्जत्तं (३) ।

द्वितीयः । किं निमित्तं (४) ।

प्रथमः । अले, भणितोऽस्मि पित्रा गगं गच्छन्ते, यथा,
पुत्र वीरक, जइ तुह वज्रवाली होदि, मा सहसन्ति वावादी
अणि वज्रं (५) ।

द्वितीयः । अले, किं निमित्तं (६) ।

(१) अरे, तव ।

(२) अरे, तेसं कुर्मः ।

(३) अरे यदि मम मदीयवध्यापलिका, तदा तिष्ठतु
तावत् मुहूर्त्तं ।

(४) किं निमित्तं ।

(५) अरे भणितोऽस्मि पित्रा स्वर्गं गच्छता, यथा, पुत्र
वीरक, जदि तव वध्यापलीभवति, मा सहसैव व्यापाद्यमि
वधं ।

(६) अरे किं निमित्तं ।

प्रथमः। कदावि कोवि शाधू अत्यंदद अ वज्जरं मो आवेदि;
कदावि लणो पुत्त भोदि तेण वद्धावेण शव्ववज्जाणं मोक्खो हो
दि; कदावि हत्थी वन्धं खण्डेदि तेण शंभमेण वज्जे मुत्ते होदि;
कदावि लाअपडिवत्ते होदि तेन शव्ववज्जाणं मोक्खो होदि (१)

शकारः। किं किं लाअपडिवत्ते होदि (२)।

चाण्डा। अले, वज्जवाडिआए लेखअं कलेह (३)।

शकारः। अले, शिग्वं मालेध चालुदत्ताकं (४)।

॥ इत्युक्त्वा चेटं गृहीत्वा एकान्ते स्थितः ॥

चाण्डा। अज्ज चालुदत्त, लाअणिआओ खु अवरज्जदि,
ए खु अहे चाण्डाल; ता सुमलेहि जं सुमलिदव्वं (५)।

(१) कदापि कोऽपि साधुरथं दत्त्वा बन्धं मोचयति;
कदापि राज्ञः पुत्रो भवति तेन वृद्धिमहोत्सवेन सर्ववध्यानां
मोक्षो भवति; कदापि हस्ती बन्धं खण्डयति तेन सम्भ्रमेण
बन्धो मुक्तो भवति; कदापि राजपरिवर्त्तो भवति तेन सर्व
वध्यानां मोक्षो भवति।

(२) किं किं राजपरिवर्त्तो भवति।

(३) अरे, बन्धपाशिकाया लेखं कुर्मः।

(४) अरे, शीघ्रं मारयत चारुदत्तं।

(५) आर्य्य चारुदत्त राजनियोगः खलु अपराधति,
न खलु वयं चाण्डालाः; तत्स्मर यत् स्मर्त्तव्यं।

सात् । प्रभवति यदि धर्मो दूषितस्यापि भेद्य
 प्रवणपुण्यवाक्यैर्भोग्यदोषात्कथञ्चित्;
 सुरपतिमदगत्या च न तत्र स्थिता वा
 व्यपगत्यस्तु कथञ्च स्वस्वभावेन सैव ।
 भा. क तावन्नया गतायं ।

साक्षात् ॥ अत्रोक्तं निश्चिता ॥ अत्रे, एतं दीर्घदि दक्षिण
 सजायं, अं पेरितं च वज्रा लुति पाशाद्यं मुञ्चति; पक्व;
 अदृशते परमस्त्रियतां कथंति दीर्घगोसात्रो,
 अर्हं वि शृणुन्नानं पेषं वित्र अदृशगण (१) ।

भा. ॥ सा । हतोऽग्नि मन्दभाग्यः ॥ इति भावेनमुपति
 गति ॥

प्रकारः । ए दाध गनिष्ठां चारुदत्ताकं वावाद् अन्तं
 दाध पेकतासि ॥ परिप्राव्य ॥ दृष्ट्वा ॥ कथं उवविष्टे (२) ।

पाण्डवः । चारुदत्ता, किं भीतेमि? (३)

(१) अत्रे इदं दृश्यते दक्षिणमज्ञानं चतुश्च वध्याङ्गटिति
 प्राणान् मुञ्चति पश्य;

अर्हं कलेवरप्रतिवृत्तं कथंति दीर्घगोसात्रो,
 अर्हन्तपि शृणुन्नानं वेगनिवाट्टहास्य ।

(२) न तावन्नित्यासि चारुदत्ताकं व्यापाद्यमानं ताव
 त्प्राणानि । कथंनुपविष्टः ।

(३) चारुदत्ता, किं भीतेमि?

चारु ॥ सहस्रोत्थाय ॥ मूर्ख!

न भीरुर्मरणादस्मि केवलं दूषितं यशः ।

॥ इत्यादि पुनः पठति ॥

चाण्डा । अज्ज चारुदत्त, गअणदत्ते पडिवसन्ता चंद सुज्जा विपत्तिं लहन्ति; किंपुण जणामलणभीलुआ माणवा वा; लोए कोवि उट्ठिदोपलदि, कोवि पडिदोवि उट्ठेदि । उट्ठन्त पड न्नाह वणणपाडिआशवश्श उण अत्थि । एदाइं हिअए कदुअ सन्धालेहि अत्ताणअं ॥ चाण्डालं प्रति ॥ एदं चउत्थघोषणा झाणं, ता उग्घोसन्ह (१) ।

॥ पुनस्तथैवाद्दोषयति ॥

चारु । हा प्रिये वसन्तसेने ॥ शशिशकलमयूखेत्यादि पठति ॥ ततः प्रविशति ससंभ्रमा वसन्तसेना भिक्षुश्च ।

भिक्षुः । ही माणहे! पत्याणपडिश्शत्तिं शमश्शाशिशिअ वसन्त

(१) आर्य्य चारुदत्त, गगणतले प्रतिवसन्तौ चन्द्रसूर्यौ विपत्तिं लभेते; किं पुनर्जनामरणभीरुकामानवा वा; लोके कोऽप्युत्थितः पतति, कोऽपि पतितोऽप्युत्तिष्ठते । उत्तिष्ठतः पतनञ्च वसनपातिका शवस्य पुनरस्ति । एतानि हृदये कृत्वा संधारयात्मानं । एतत् चतुर्थं घोषणास्थानं, उद्दोषयाम् ।

त्रेजिभ्यं नयन्ते अनुगृहीदस्मि पञ्चजाए; उपाधिके, क्विं
तुमं पदम्? (१)

वमं । अन्न चालुदत्तस्यैव गेहं; तस्य दर्शनेन मृगलाञ्छ
नस्यैव कुमुदिनिं प्राणदेहि मं (२) ।

भिक्षुः ॥ म्रगतं ॥ कदलेण समोण पविशामि ॥ विचिन्त्य ॥
ता अमगोणञ्जिव्य पविशामि । उपाधिके, एहि इमं ता अमगं
॥ आकर्ष्य ॥ किं ए, ऊ एषे ता अमगं महन्ते कलअल
सुणीअदि (३) ।

वमं ॥ अग्रतो निरूप्य ॥ कथं, पुरतो मत्ता जनमसूहा; अन्न,
जाणीहि दाव, किं पदं त्ति । विषमभरकंता विश्व वसुन्धरा ए
आवासाएदा उज्ज्वणी वट्टदि (४) ।

(१) आचार्य्ये । प्रस्वागपरिआन्तां समायास्य वसन्तमेनिका
नयन् अनुगृहीतोऽस्मि मद्रज्यया; उपाधिके, कुत्र तां नेय्यामि?

(२) आचार्य्यं चालुदत्तस्यैव गेहं; तस्य दर्शनेन मृगलाञ्छ
नस्यैव कुमुदिनीं प्राणन्देय मां ।

(३) कदलेण मार्गेण प्रविशामि । राजमार्गेणैव प्रविशामि ।
उपाधिके, एहि इमं राजमार्गं । किं नु खलु एष राजमार्गं
नशान् कलकणः श्रूयते ।

(४) कथं, पुरतो नशान् जनमसूहा; आचार्य्यं, जाणीहि
तावन् किं पदं त्ति । विषमभरकान्ता इव वसुन्धरा एक
वाभायता उज्ज्विनी वर्त्तते ।

चाण्डा । इमं अपश्चिमं घोषणद्वयं, ता तालेध डिडिमं,
उग्वोशोध घोषणं ॥ तथा हत्वा ॥ भो चालुदत्त, पडिलङ्गं
जेव्व मालीअसि (१) ।

चारु ॥ भगवत्या देवताः ॥

भिक्षुः ॥ अत्वा ससंभ्रमं ॥ उपासिके, तुमं किल चालुदत्तेण
मालिदासित्ति, चालुदत्तो मालिदुणीअदि (२) ।

वसं ॥ ससंभ्रमं ॥ हद्दी, हद्दी; कथं, मम मन्दभादणीए
कदे अज्ज चालुदत्तो वावादीअदि । भो तुरिदं, भो तुरिदं,
आदेसेहि मग्गं (३) ।

भिक्षुः । तुवलदु, तुवलदु, बुद्धोवाशिआ, अज्ज चालुदत्तं
जीअन्तं समससिदिदं । अज्जा, अन्तलमन्तलं देध (४) ।

वसं ॥ अन्तलमन्तलं ॥ (५) ।

(१) इदञ्च पश्चिमं घोषणास्थानं; तत्ताडयत डिडिमं,
उद्घोषयत घोषणं । भो चारुदत्त, प्रति शीघ्रमेव त्वं मार्यसे ।

(२) उपासिके, त्वं किल चारुदत्तेन मारितासीति,
चारुदत्तो मारयितुं नीयते ।

(३) हा धिक्, हा धिक्; कथं, मम मन्दभागिन्याः क्वो आर्यं
चारुदत्तो व्यापाद्यते । भो तुरितं, भो तुरितं, आदिश मार्गं ।

(४) त्वरतां, त्वरतां, बुद्धोपासिका, आर्यं चारुदत्तं
जीवन्तं समाश्रायितुं । आर्या, अन्तरमन्तरं दत्त ।

(५) अन्तरमन्तरं ।

चाण्डा । अज्ज चारुदत्त, मामिण्णोओओ अवरञ्चदि,
ता सुमण्णोचि जं सुमण्णिद्वयं (१) ।

चारु । किं वज्जना ॥ प्रभवतीत्यादिहो कं पठति ॥

चाण्डा ॥ खड्गमाहाय्य ॥ अज्ज चारुदत्ता, उत्ताणे भविअ,
समं तिष्ठ; एरुपद्यालेण मालिअ तुमं शमं षेह (२) ।

॥ तथा तिष्ठति ॥

चाण्डा ॥ प्रहर्तुमीहते खड्गपतनं हस्तादभिनयन् ॥ ह्री, कथं

आश्रुदिदे मलोमं मुष्टीण मुष्टिणा गहीदेवि,

धरणीए कीम पडिदे दारुणको अणुणिश्रिहे खग्गे ।

जथा एदं संवुत्तं तथा तर्कमि; ण विवज्जदि अज्ज चारु
दत्तत्ति । भअवदि नच्छवासिणि, प्रसीद, प्रसीद; अवि णाम
चारुदत्तन्ण मोक्खोभवे तदो अणुणिश्रिदं तुए चाण्डास
उत्तंभवे (३) ।

(१) आर्य्य चारुदत्त स्नामिणियोगः अपराध्यति, तत्
कार यत् सत्तय्यं ।

(२) आर्य्य चारुदत्त, उत्तानोभूत्वा, समं तिष्ठ; एक
प्रकारेण मारयित्वा त्वां स्वर्गं नयामः ।

(३) आश्रुष्टः सरोपं मुष्टानुष्टिना गृहीतोऽपि,

धरणीयां किमर्थं पतितो दारुणकोऽणुनिश्रिभः खड्गः ।

यथा एतन्ममृत्तं तथा तर्कयामि, न विपद्यते आर्य्य चारु
दत्त इति । भगवति नच्छवासिनि, प्रसीद, प्रसीद; अपि नाम

अपरः । जघाणत्तमणुचिठ्ठम्ह (१) ।

प्रथमः । भोदु, एव्वं कलेम्ह (२) ।

इत्युभौ चारुदत्तं शूले समारोपयितुमिच्छतः ।

चारु ॥ प्रभवतीत्यादि पुनः पठति ॥

भिक्षुः । वसन्तसेना च ॥ दृष्ट्वा ॥ अज्जा, मा दाव; अज्जा, एसा
अहं मन्दभाइणी जस्सा कारणादो एसा वावादीअदि (३) ।

चाण्डा ॥ दृष्ट्वा ॥

तुलितं का उण एसा अशपलन्तेण चिउलभालेण,

मा मेत्ति वाहलन्ती, उक्खिदहत्या इदोएदि (४) ।

वसं । अज्ज चारुदत्त; किं णेदंत्ति ॥ उरसि पतति (५) ॥

भिक्षुः । अज्ज चारुदत्तस्स किं णेदमिति ॥ पादयोः
पतति (६) ॥

चारुदत्तस्य मोक्षो भवेत्तदानुगृहीतं त्वया चाण्डालकुलं भवेत् ।

(१) यथाज्ञप्तमनुतिष्ठावः ।

(२) भवतु एवं कुर्वः ।

(३) आर्या, मा तावत्; आर्या, एसा अहं मन्दभागिनी
यस्याः कारणदेष व्यापाद्यते ।

(४) त्वरितं का पुनरेषा अशपतता चिकुरभारेण,

मामेति व्याहरन्ती, उत्थितहस्ता इतएति ।

(५) आर्यं चारुदत्त, किं नेदमिति ।

(६) आर्यं चारुदत्तस्य, किं नेदमिति ।

शास्त्रा ॥ ममयजुपद्य ॥ कथं, वमन्तमेना, ॥ मनु
प्रसूतिं मातुः कथादिदे (१) ।

मिच्छः ॥ उत्पद्य ॥ अले, जीवति चामुदत्ते (२) ।

शास्त्रा । जीवति वसुधमदं (३) ।

वमं ॥ मरुति ॥ पशुञ्जीविदस्मि (४) ।

शास्त्रा । ता आव एदं वुत्तं रादणो जलवाडगदस्म षिवे
देद (५) ।

॥ इति निष्क्रामतः ॥

शकारः ॥ वमन्तमेना दृष्टा मत्रामं ॥ ही मादिके । केण गवा
दामी जीवाविदा ? उत्क्रान्तादं मे प्राणादं । भोदु, पलाइसं (६) ।

॥ इति पलायते ॥

(१) कथं, वमन्तमेना मनु खलु अस्माभिः साधुर्न व्यापा
दितः ।

(२) अरे जीवति चामुदत्तः ।

(३) जीवति वर्षगतं ।

(४) प्रत्युञ्जीवितास्मि ।

(५) यावदेतं वृत्तान्तं राज्ञायज्जवाटगतस्य निवे
दयावः ।

(६) विस्मयं, केन गर्भदामी जीवनं प्रापिता ? उत्क्रान्ता
मे प्राणा, भवतु पलायित्वे ।

चाण्डा ॥ उपसृत्य ॥ अले, एं अक्षाणं इदिशा लात्रा
णत्ती, जेण सा वावादिदा तं मालेय, ता लट्टिअशालअंजेव
अषेसद्ध (१) ।

॥ इति निष्क्रान्तौ ॥

चारु ॥ सविस्मयं ॥ केयमभ्यद्युते शस्त्रे मृत्युवत्तागते मयि,
अनादृष्टिहते शस्ये सम्यग्दृष्टिरिवागता ।

अवलोक्य च ।

वसन्तसेना; किमियं द्वितीया समागता, सैव दिवः किमित्यं,
भ्रान्तं मनः पश्यति वा ममैनां, वसन्तसेना न मृताथ सैव ।
अथवा ।

किं नु स्वर्गात्पुनः प्राप्ता, मम जीवातुकाम्यया
तस्मारूपानुरूपेण किमुतान्येयमागता ।

वसं ॥ साखं उत्थाय पादयोर्निपत्य ॥ अज्ज चारुदत्त,
साज्जेवाहं पावा, जाए कारणादीदअं तुए असरिसी अवत्या
पाविदा (२) ।

॥ नेपथ्ये ॥ अच्चरिअं, अच्चरिअं, जीवदि वसन्तसेणा (३) ।

(१) ननु अस्माकनीदृशी राजाज्ञप्तिः, येन सा व्यापा
दिता तं मारयत । तत् राष्ट्रियशालसेवान्वेषयावः ।

(२) आर्य्यं चारुदत्त, सैवाहं पापा, यस्याः कारणादियं
त्वया असदृशी अवस्था प्राप्ता ।

(३) आञ्चर्य्यं, आञ्चर्य्यं, जीवति वसन्तसेना ।

॥ इति मर्त्यं पठन्ति ॥

चारु ॥ आकर्ष्य महामोत्याय; मस्यर्गमुत्तनिमीलिताश्च
एव हर्षनग्नदाचरं ॥ प्रिये, वसन्तमेना त्वं?

वसं । ना जिव्याहं मन्दभात्रा (१) ।

चारु ॥ निरूप्य महर्षं ॥ कयं वसन्तमेनैव ॥ सानन्दं ॥

कुतोवाप्यानुधाराभिः ऋपयन्ती पयोधरौ,
मथि मृत्युवर्गं प्राप्ते त्रियैव समुपागता ।

प्रिये, वसन्तमेने ।

त्वदर्थमेतद्विनिपात्यमानं देहं त्वयैव प्रतिमोक्षितं मे,
रुहो प्रभावः प्रियमङ्गमस्य, मृतोऽपि कोनाम पुनर्द्ध्येत ।

अपि च । प्रिये, पश्य ;

रक्तं तदेव वरवस्त्रमियञ्च माला,

कान्तागमेन हि वरस्य यथा विभाति;

एते च बन्धपटहृद्वनचस्तयैव

जाताविवाहपटहृद्वनिभिः समानाः ।

वसं । अदिदक्खिणदाए किं णेदं ववसिदं अज्जेण (२) ।

चारु । प्रिये, त्वं किल मया हतेति ।

पृथ्वीनुवद्भूवैरेण प्रवृणा प्रभविष्णुना,

नरके पतता नेन ननागस्ति निपातितः ।

(१) मयाहं मन्दभात्रा ।

(२) अति दक्षिणतया किं नेदं व्यवभितमार्येण ।

वसं ॥ कर्षोऽपि धाय ॥ शान्तं, पावं; तेण्हि राअसालेण
वावादिदा (१) ।

चारु ॥ भिच्चुं दृष्ट्वा ॥ अयमपि कः?

वसं । तेण अणज्जेण वावादिदा, एदिणा अज्जेण जीवा
विदन्हि (२) ।

चारु । कस्वमकारणवन्धुः ।

भिच्चु । ए पच्चभिआणादि मं अज्जो? अहं शे अज्जश
चरणसंवाहचिन्तए संवाहको; जूदिअलेहिं गहिदे, एदाए
उवाग्निआए अज्जश केलकेत्ति अलंकालपणणिकीदेन्हि ।
तेण अ जूदणिव्वेदेण शकशमणके संवुत्तेन्हि । एशावि अज्जा
पवहणविअज्जाशेण पुष्पकरण्डअजिष्णुज्जाणं गदा; तेण अ
अणज्जेण ए मं बुद्ध मणेशिन्ति वाज्जपाशवलकालेण सालिदा,
मए दिष्ट्वा (३) ।

(१) शान्तं, पापं; तेनास्मि राजश्यालेन व्यापादिता ।

(२) तेनाभार्येण व्यापादिता, एतेन आर्येण जीवं प्रापि
तास्मि ।

(३) न प्रत्यभिजानाति मामार्यः? अहं स आर्यस्य
चरणसंवाहचिन्तया संवाहको; द्यूतकरैर्युहीतः; एतया उपा

चारु। शक्तिं शक, योऽसौ पालकेन घोषादानीय निष्कारणं
कूटागारे वन्यने वद्धः आर्यकनाना तथा मोचितः।

शक्तिं ॥ यथाह तत्रभवान् ॥

चारु। प्रियं नः प्रियं।

शक्तिं। प्रतिष्ठितमात्रेण तत्र सुहृदा आर्यकेण उज्ज
यिन्यां वेणातटे कुशावत्यां राज्यमतिष्ठयं। तत्प्रतिगान्यतां
प्रथमः सुहृत्प्रणयः ॥ परिवृत्य ॥ अरे रे आनीयतामयं पापो
राश्रियगठः।

॥ नेपथ्ये ॥ यथाज्ञापयति।

शक्तिं। आर्यं, नचयमार्यको राजा विज्ञापयति; इदं मया
युष्मद्गुणोपार्जितं तदुपयुज्यतां।

चारु। अस्मद्गुणोपार्जितं राज्यं।

॥ नेपथ्ये ॥ अरे रे राश्रिय श्यालक। एहोहि स्वस्याविन
यन्य फलमनुभव।

॥ ततः प्रविशति पुरुषैरधिष्ठितः पद्माद्वाङ्गवद्धः शकारः ॥

शकारः। शीमादिके।

एवं दूलमदिकन्ते, उद्दामे विश्व गद्दहे,

आणीदे कुरु हगे वद्धे ऊडे अणोवदुकले (१)।

॥ दिशोऽत्रलोक्य ॥

(१) विस्मयं। एवं दूरमतिक्रान्त, उद्दामइव गर्दभः,

आनीतः सत्त्वहं वद्धः कुरुरोन्यवहुष्करः।

समन्ततो उवट्टिदे शे लट्टिअवन्ध । ता कं दाणि अशरणे
शलणं पवज्जामि ॥ विचिन्थ ॥ भोदु; तं जेव्व अभुववणशल
णलक्खणं गच्छामि ॥ इत्युपसृत्य ॥ अज्ज चालुदत्त, पलित्ता
एहि पलित्ताएहि ॥ इति पादयोः पतति ॥ (१)

नेपथ्ये । अज्ज चालुदत्त, मुञ्च, मुञ्च; वावादेह एदं (२) ।

शकारः ॥ चारुदत्तं प्रति ॥ भो अशलणशलणे पलित्ता
एहि (३) ।

चारु ॥ सानुकम्पं ॥ अहह अभयमभयं शरणागतस्य ।

शर्वि ॥ सावेगं ॥ आः ! अपनीयतामयं ॥ चारुदत्तः
पश्यति ॥ चारुदत्तं प्रति ॥ न मुच्यतां; किमस्य पापस्यानुष्ठीय
तामिति ?

आकर्षतु सुवध्वैनं, श्वभिः संखाद्यतामथ,

शूले वा तिष्ठतामेष, पाप्यतां क्रकचेन वा ।

चारु । किमहं यद्भवीमि तत्क्रियते ?

शर्वि ॥ कोऽत्र सन्देहः ॥

(१) समन्ततउपस्थितः स राट्टियवन्धः । तत्कमिदानीम
शरणः शरणं प्रव्रजामि । भवतु; तमेवाभ्युपपन्नशरणरक्षणं
गच्छामि । आर्य्यं चारुदत्त, परित्रायस्व, परित्रायस्व ।

(२) आर्य्यं चारुदत्त, मुञ्च, मुञ्च; व्यापादयामएनं ।

(३) भो अशलणशलण, परित्रायस्व ।

शकारः । भद्रान्ना चारुदत्तः शरणागतोऽस्मि; ता
पडिन्नाशुहि; जं तुए शक्तिजं तं कलेहि; पुणे ए ईहिणं
कनिग्गं (१) ।

॥नेपकोपोरा॥ वावादेव; किंणिमित्तं पातकी जीवावीअदि (२)।

वमं ॥ बध्यनालां चारुदत्तस्य कंठादपनीयं शकार
स्यापरि लिपति ॥

शकारः । गन्धदासीधीदे प्रसीद; ए पुणे मालदस्सं, ता
पडिन्नाशुहि (३) ।

शब्धिं । अरे रं अपनयत; आर्य्यचारुदत्ताज्ञाप्यतां,
किमन्य पापस्यानुष्ठीयता ।

चारु । किमहं चद्रुवीमि तत्क्रियते?

शब्धिं । कोऽव मन्देहः ।

चारु । मत्यं?

शब्धिं । मत्यं ।

चारु । यद्येवं; शीघ्रमयं—

शब्धिं । किं; हन्यतां—

(१) भद्रान्नक चारुदत्त शरणागतोऽस्मि, तत्परिचा
यस्य; यत्तव महर्षं तत्कुरु; पुनर्न इदृशं करिष्यामि ।

(२) व्यापादयत किं निमित्तं पातकी जीव्यते ।

(३) गन्धदासीपुत्रि प्रसीद, न पुनर्नारथिष्यामि, तत्परि
चायम ।

चारु । नहि, नहि; मुच्यतां ।

शर्वि । किमर्थः ?

चारु । शत्रुः कृतापराधः शरणमुपेत्य पादयोः पतितः

शस्त्रेण न हन्तव्यः ।

शर्वि । एवं तर्हि श्वभिः खाद्यतां ।

चारु । नहि, उपकारहतस्तु कर्तव्यः ।

शर्वि । अहो आश्चर्य्यं! किं करोमि; वदत्वार्थ्यः ।

चारु । तन्मुच्यतां ।

शर्वि । इति मुक्तः ।

शकारः । हीमादिके! प्रच्युज्जीविदेहि (१) ॥ इति पुरुषैः

सह निष्क्रान्तः ॥

नेपथ्ये ॥ कलकलः । पुनर्नेपथ्ये ॥ एषा अज्ज चारुदत्तस्य

वज्ज आ अज्जा धूदा, पदे वसनञ्चले विलगन्तं दार अमाक्खि

वन्ती, वाहभरिदणअणेहिं जणेहिं णिवारिज्जभाणा, अज्जलिदे

पावए पविसदि (२) ।

(१) विस्रये! प्रत्युज्जीवितास्मि ॥ इतः परं नीलकण्ठे
नापूरि ॥

(२) एषा आर्य्य चारुदत्तस्य वधूरार्य्या धूता, पदे वस
नाञ्चले विलगन्तं दारकमाक्षिपन्ती, वाप्यभरितनयनैर्जलैर्नि
वार्य्यमाणा, अज्जक्षिते पावके प्रविशति ।

शर्वि ॥ आकर्ण्य नेपव्याभिमुखमवलोक्य ॥ कथं; चन्द्र
नकः, चन्द्रनक, किमेतत्?

॥ अविश्य चन्द्रनकः ॥ किं ण पेक्खदि अज्जी, महाराअप्पा
मादं दक्खिणेण महत्तोअणसंमहो वड्ढदि ॥ एसेत्यादि पुनः
पठति ॥ कधिदं अ मए तीए, जधा, अज्जी मा साहसं करेहि,
धीवदि अज्ज चारुदत्तोत्ति; परंतु दुक्खवावुडडाए को सुणेदि
को पत्तियाएदि (१) ।

चारु ॥ मोहेगं ॥ हा प्रिये जीवत्यपि मयि किमेतद्भवमितं ।

॥ जर्द्धमवलोक्य दीर्घं निश्चयं च ॥

न महीतलस्थितिमहानि भवचरितानि चारुचरिते यदपि,
उचिनं तथापि परलोकमुखं न पतिव्रते तव विहाय पतिं ।

॥ इति मोहमुपगतः ॥

शर्वि । अहो प्रसादः;

तरायाः सर्पयस्त्रात्र मोहमार्याऽत्र चागतः,

हा धिक् प्रयत्नवैफल्यं दृश्यते मर्त्यतोमुखं ।

(१) किं न पश्यति आर्या, महाराजप्रसादं दक्षिणेन
महान् जनसंमर्द्दावर्त्तते । कथितञ्च मया तस्यै, यथा, आर्ये
ना साहसं कुह्य, जीवति आर्य्यचारुदत्तइति; परन्तु दुःख
व्याप्ततथा कः शृणोति कः प्रत्ययते ।

वसं । समस्तसिद्धिं अज्जी; तस्य गदुत्र, जीवावेदु अज्जां;
अन्यथा अधीरत्तणेण अणत्थो सम्भावीअदि (१) ॥

चारु ॥ समाश्रय्य सहसोत्थाय ॥ हा प्रिये, क्षासि; देहि मे
प्रतिवचनं ।

चंद । इदो इदो अज्जी (२) ॥

॥ इति सर्वे परिक्रामन्ति ॥

ततः प्रविशति यथा निर्दिष्टा धूता चेलाञ्जलमाकर्षन्
विदूषकोणानुगम्यमानो रोहसेना रदनिका च ।

धूता ॥ सासं ॥ जाद मुञ्चेहि सं; मा विघ्नं करेहि; भीष्मि
अज्जउत्तस्स अमङ्गलाकणादो (३) ॥

॥ इत्युत्थायाञ्जलमाकृत्य पावकाभिमुखं परिक्रामति ॥

रोह । हाव अज्जए पडिवालेसु सं; तुए विणा ए सक्क
लोमि जीविदं धारेदुं (४) ॥

(१) समाश्रयितु आर्य्यं; तत्र गता जीवयतु आर्य्यं;
अन्यथा अधीरत्वेनानर्थः सम्भाव्यते ।

(२) इत इत आर्य्यः ।

(३) तात मुञ्च मां; मा विघ्नं कुरुष्व, विभेमि आर्य्यस्या
मङ्गलाकर्णनात् ।

(४) हा आर्य्यं प्रतिपालय मां; त्वया विना न शक्नोमि
जीवितं धर्तुं ।

॥ इति त्वरितमुपमृत्य पुनरङ्गलं शृणोति ॥

विदू । भोदीएदाव वल्लणीए भिणत्तणेण चिदाधिरोहणं
पावमुदाहरन्ति रिमीओ (१) ।

धूता । वरं पावाचरणे, ए उए अज्जउत्तस्स अमङ्गला
करणं (२) ।

गर्वि ॥ पुरोऽवलोक्य ॥ आसनञ्जतवहार्या तच्च
व्यंतां ।

चारु ॥ त्वरितं परिक्रामति ॥

धूता । रअणिए, अवलन्त दारअं, जाव अहं समीहितं
करोमि (३) ।

चेटी ॥ सकरणं ॥ अहंवि यथोपदेमिणिसि भट्टिणीए (४) ।

धूता ॥ विदूषकमवलोक्य ॥ अज्जा दाव अवलंवेदु (५) ।

(१) भवत्यास्तावत् प्राक्षण्याभिन्नत्वेन चितारोहणं पाप
मुदाहरन्ति ऋषयः ।

(२) वरं पापाचरणं, न पुनराख्यं पुत्रस्यामङ्गलाकरणं ।

(३) रदनिके, अवलम्बस्य दारकं, यावदहं समीहितं
करोमि ।

(४) अहमपि यथोपदेमिण्यसि भट्टिन्याः ।

(५) आख्यं तावदवलम्बयतु ।

विदू ॥ सावेगं ॥ समीहितसिद्धि ए पउत्तेण, वहाणे
अग्गदो कादव्वो, अदो भोदीए अहं अग्गणी होमि (१) ।

धूता । कहं पचादि वृद्धि दुवेहिं ॥ बालकमालिङ्ग ॥ जाद,
तुमं जेव्व पज्जाधावेहि अत्ताणं अह्माणं तिलोदअ दाणाअ
अदिकान्ते किं मणोरहेहिं ॥ मनिःश्वासं ॥ ए ऊ अज्जउत्तो
तुमं पज्जवधाविस्सदि (२) ।

चार ॥ आकर्ण्य सहसोपसृत्य ॥ अहमेव पर्यवस्थाप
यामि बालिशमिति ॥ बालकं वाङ्म्यामुत्पाप्य वचसालिङ्गति ॥

धूता ॥ विलोक्य ॥ अहमेव, अज्जउत्तस्स जेव्व सरसंजोओ
॥ पुनर्निपुणं निरूप्य सहर्षं ॥ दिष्टिआ अज्जउत्तो ज्जेव्व एसो,
पिअं मे पिअं मे (३) ।

बालकः ॥ विलोक्य सहर्षं ॥ अहो आवुत्त, नं परिख

(१) समीहितसिद्धौ प्रवृत्तेन, ब्राह्मणोऽग्रे कर्त्तव्यः, अतो
भवत्या अग्रणीर्भवामि ।

(२) कथं प्रत्यादिष्टास्ति द्वाभ्यां; तात, तमेव पर्यवस्था
पयात्मानं अस्माकं तिलोदकदानाय अतिक्रान्तं किं मनो
रथैः । न खलु आर्य्यपुत्रस्वां पर्यवस्थापयिष्यति ।

(३) आश्चर्य्यं, आर्य्यपुत्रस्यैव स्वरसंयोगः । दिष्ट्या आर्य्य
पुत्रएवैषः, प्रियं मे प्रियं मे ।

अदि ॥ मृत्ता प्रति ॥ अज्ज ए वधादीअसि, आवुत्तजेव्व सं पज्ज
वभावेदि (१) ।

॥ इमि मत्ताणि कृत्ति ॥

आए । मृत्ता प्रति ।

एता मेवमि, प्रथमि विचलाने कोयं कठोरो व्यवसाय आसीत्;

अभोजिनीनां च ननु द्रुणं किं भानावनखं रसिते करोति ।

मृत्ता । अज्ज उत्त, अदो जेव्व सा अचेतनेति चुम्बो अदि (२) ।

विदू । ॥ इत्ता मरुधं ॥ ही माः एदेहिं जेव्व अच्चीहिं पिअ
पकासा पेखी अदि, अहो मदीए पद्दावो, जदो जलनप्पवेसव्व
साएण जेवा विचमता गमं पाविदा ॥ चानुदत्तं प्रति ॥ जेदु,
जेदु, पिअवअसो (३) ।

आए । एदि सैवंव ॥ इत्तालि कृत्ति ॥

चेटी । अहो संविधानं; अज्ज वन्दानि (४) ।

(१) आश्चर्यं; पिता मां परित्यजति; आर्यं वर्द्धसे, जनक
एव मां पर्यवन्नापयति ।

(२) आश्चर्यमुच्यते, अतएव सा अचेतनेति चुम्ब्यते ।

(३) आश्चर्यं; एताभ्यामेवास्मिन्नां प्रियवचस्यः प्रेक्ष्यते;
अहो मदीयाः मदीयावो, यतो ज्वलनप्रवेशव्यवसायं नैव प्रियमना
गमं प्रापिता । जयतु, जयतु, प्रियवचसः ।

(४) अहो संविधानं; आर्यं वर्द्धे ।

॥ इति चारुदत्तस्य पादयोः पतति ॥

चारु ॥ पृष्ठे करं दत्ता ॥ रदनिके, उन्निष्ठ ॥ इत्युत्थापयति ॥

धूता ॥ वसन्तसेनां दृष्ट्वा ॥ दिष्ट्या, कुशलिनी वदि

णिन्ना (१) ।

वसं । अज्जणा कुशलिनी संवृत्तास्त्रि (२) ।

॥ इत्यन्योन्यालिंगतः ॥

शर्वि । दिष्ट्या जीवितसुहृद्दुर्गन्धर्व्यः ।

चारु । युष्मत्प्रसादेन । *

शर्वि । आर्य्ये वसन्तसेने परितुष्टो राजा भवतीं वन्धु
शब्देनानुगृह्णाति ।

वसं । अज्ज कदत्यन्धि (३) ।

शर्वि ॥ वसन्तसेनावगुण्ट्य चारुदत्तं प्रति ॥ आर्य्यं क्षिप्रस्य
भिक्षोः क्रियतां ।

चारु । भिक्षो किं तव वज्जमतं ।

(१) दिष्ट्या कुशलिनी भगिनी ।

(२) अधुना, कुशलिनी संवृत्तास्त्रि ।

* यत्सूर्य्यादयभयतः कविनोचितपात्रमेलनं न द्यतं,

सुन्दरचुक्तिभिररचयदा चंदनकोक्तिनीलकण्ठसत् ।

(३) आर्य्यं द्यतार्थास्त्रि संवृत्ता ।

भिक्षुः । इमं इदमिं अणित्तुणं पेक्खिअ, दिउणदले मे
पत्तज्जाय वज्जमाणे संवुत्ते (१) ।

चारु । मत्ते, दृढोऽस्य निश्चयः । तत्पृथिव्यां सर्वविहारेषु
तुल्यतिरयं क्रियतां ।

शर्वि । यथाह आर्यः ।

भिक्षुः । प्रियं नः ।

शर्वि । आवरकस्य किं क्रियतां ।

चारु । सुदत्त अदामोभवतु । ते चाण्डालाः सर्वचाण्डा
लानामधिपतयोभवन्तु । चन्दनकः पृथिवीदण्डपालकोभवतु ;
तस्य राष्ट्रियस्यालस्य यथैव क्रिया पूर्वं वर्त्तमाना तथैवास्तु ।

शर्वि । एवं यथाह आर्यः । तदुच्यतां किं ते भूयः प्रियं
करोमि ।

चारु । अतः परं प्रियमस्ति ।

जन्था चारिव्वग्गुद्धिच्चरणनिपतितः शचुरप्पेप मुत्तः,
प्राप्तातारुत्तिसुल्लः प्रियसुहृद्चल्लामार्य्यकः शास्ति राजा;
प्राप्ता भूयः प्रियेवं, प्रियसुहृदि भवान् संगतोसे, च, यस्सो
सुसं किं जातिरिक्कं यद्परसधुना प्रार्थवेऽहं भवन्तं ।

(१) इदमिदमस्तित्यतं प्रेक्ष्य, द्विगुणतरोमस प्रव्रज्या

कांश्चिद्दूषयति प्रपूरयति वा, कांश्चिन्नयत्युन्नतिं,
कांश्चित्यातविधौ करोति च पुनः कांश्चिन्नयत्याकुलान्,
अन्योन्यं प्रतिपक्षसंहतिभिर्मां लोकस्थितिं बोधय

- न्नैष क्रोडति क्लृपयन्त्वघटिकान्यायप्रसक्तोविधिः ।

तथापीदमस्तु ।

क्षीरिण्यः सन्तु गावो, भवतु वसुमती सर्व्वसंपन्नशस्या,
पर्जन्यः कालवर्षी, सकलजनजनो नन्दिनोवान्तुवाताः,
मोदन्तां जन्मभाजः सततमभियतात्राह्वणाः सन्तु सन्तः,
श्रीमन्तः पान्तु पृथ्वीं प्रशमितरिपबोधर्म्मनिष्ठाश्च भूपाः ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ॥

॥ संहारोनाम दशमोऽङ्कः ॥

समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

